

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

Ex Libro Primo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

Episcopalibus Concilijs addi possunt Concilia seu Congregationes, quas ineunt alicujus ordinis Monachi aut religiosæ personæ, ex Superiorum suorum auctoritate, de quibus in *cap. En quis inf. De statu Monachorum*.

10. Distinguntur Concilia Particularia ab Universalibus, quod Universalia vim definiendi habeant, & omnes Christi fideles constringant, *can. 1 §. 1. dist. 15. cap. 5. inf. de const. & similibus, l. Nemo 4. C. de summa Trinitate, Concil. Florent. in unione Armeniorum*. Particularia verò non habeant vim definiendi, sed solum procurandi, ut, quod alias sive generaliter sive specialiter statutum est, observetur. Similiter non omnes constringunt, sed tantum subditos quamdiu in regno, vel diocesi morantur, juxta *cap. 2. de const. in 6 l. fin. D. de jurisd. omnium iudic. ubi dicitur*, quod extra territorium jus dicenti impune non pareatur. Hoc tamen discrimen intelligendū est de ijs particularibus Concilijs, quæ non sunt universalia quoad auctoritatem, id est, quæ neque sunt à summo Pontifice generaliter ad constringendos omnes Christi fideles approbata, neque in corpus Canonicum relata, ut videre licet in *cap. 2. inf. de elec. cap. Nec Episcopi inf. de temp. ordin. cap. 1. inf. de filijs presbyt. & alibi*. Nam quæ à summo Pontifice generaliter comprobata sunt, perinde obligant omnes Christi fideles, atque si ab ipsomet convocata & celebrata essent, juxta vulgatum illud, *Nostra factus, quibus auctoritatem nostram impersimus*. Plurima autem Concilia Particularia, ordine alphabetico recensita, videre licet apud Boërium Eponem, *lib. 2. De iure sacro à nu. 150. usque ad nu. 157. inclusivè*.

Circa Oecumenica verò, à Gratiano enumerata, illud observandum, quod quinque reliqua à quatuor primis, non sub locorum designatione, sed per enumerandi rationem, ut & alii plerique scriptores, ea recensent: nam respectu quatuor præcedentium Synodorum Universalium, sequentes appellat, quintam Synodum, sextam Synodum, septimam Synodum, octavam Synodum, nonam Synodum.

Hæc verò explicationi decretalium Gregorij IX. præmittenda duxi, quod juxta *l. 1. d. de origine juris* non deceat illotis, ut dicitur, manibus proximus materiam interpretationis alicujus agredi, sed Præfationes præmittendæ sint, quæ libentius nos ad lectionem propositæ materiæ deducant, & cum eo venerimus, ejus evidentiorẽ præsentem intellectum: ad quod facit textus in *l. 1. §. Idemque jubemus Cod. de veri jure enucleando: in §. His igitur inf. de just. & jure, & in §. fin. inf. de publ. iud.* Unde & ipse Gregorius IX. suæ compilationi Præfationem præmittit, qua declarat se intendere, diversas constitutiones & decretales Epistolas prædecessorum suorum, in diversa sparsa volumina (quarum aliqua propter nimiam similitudinem, & quædam propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter sui prolixitatem, inducere confusionem videbantur; aliæ quæ verò vagabantur extra volumina supradicta, quæ tamquam incertæ frequenter in judicijs vacillabant) ad communem & maximè studentium utilitatem in unum volumen, relectis superfluis, redigere, & suas Constitutiones ac Decretales Epistolas, per quas nonnulla, quæ in prioribus erant dubia declarantur, adicere.

PARATITLA
SIVE
SUMMARI
ET METHODICA EXPLICATIO
LIBRI PRIMI
DECRETALIVM

TIT.

TITULUS PRIMUS.
De Summa Trinitate & Fide
Catholica.

§. I.

De Summa Trinitate.

1. 2. Ratio ordinis, inscriptionis & nominis.
3. Cur in Trinitate prima persona dicatur Pater.
4. Secunda Filius.
5. Tertia Spiritus sanctus.
6. 7. Ratio distinctionis personarum in divinis.
8. Vitanda in divinis nomina diversitatem essentia significantia.

I.

UIA juxta monitum gentile, à love principium; & ubi fundamentum deficit, nihil super ædificare potest, *can. Cùm Paulus 1. q. 1. Gutierrez lib. 3. Præf. Quæst. quæst. 15. n. 46.* è contra verò tunc firma & solida constituitur fabrica, cum prius de solido provideretur fundamento: ideo, sicut Justinianus legislationem suam, quam xlii. libris Cod. complexus est, à summa Trinitate & fide Catholica orsus fuit, ita & summus Pontifex Jus Canonicum auspiciatur: tum quia, sicut leges civiles, ut justæ sint, ex præceptis juris naturalis & gentium seu rationis humanæ desumi debent, *l. 1. D. de lust. & lute*; ita etiam Constitutiones Ecclesiasticæ, uti quædam vel conclusiones vel determinationes, ex lege divina & præceptis fidei, veluti è suis fontibus, elicuntur. *Qualiter & quando inf. de constitut.* tum quia fundamentum Juris universi Christiani, præsertim Ecclesiastici seu Pontificij, est Deus ipse, trinus & unus. Unde in *can. Quo jura Dist. 8.* dicitur Deus jura humana per Imperatores & rectores sæculi distribuisse humano generi: & in *can. Nemo xv. q. 3.* dicuntur Romanæ leges divinitus per ora Principum promulgatæ: & in *l. 2. D. de legib.* dicitur omnis lex inventum & munus Dei. Hinc & ipsi Ethnici legumlatores omnem suam legislationem in divinum aliquod numen retulerunt: ut Minos, qui Cretensibus legem condidit, in Jovem; Numa, qui Romanis, in Ægeriam Nympham; Trismegistus, qui Ægyptijs, in Mercurium; Cha-

rondas, qui Thyrijs, in Saturnum; Lycurgus, qui Lacedæmonijs, in Apollinem, Draco & Solon, qui Atheniensibus, in Minervam; non modò ob majorem auctoritatem, sed quia, ut omnium creaturarum rerum auctor, ita & legum recte conditarum fons & origo est Deus, juxta illud Proverb. 8. *Per me Reges regnant & legum conditores jussa decernunt.*

2. Inscribitur autem hic Titulus de summa Trinitate, ut excludantur aliæ trinitates, quæ non sunt summæ; qualis v. g. in candela est splendor, ignis, calor, Tamen verò Trinitas, secundum etymologiam, videatur significare unam essentiam trium personarum, quasi dicatur trium unitas: tamen secundum proprietatem vocabuli magis significat numerum personarum unius essentia, ad invicem relatarum, & non ipsas relationes personarum. Et ideo Pater non est Trinitas, quia non est trina seu triplex persona: nomenque hoc Trinitas, ad aliud non refertur, sed absolute dicitur. Et licet cum nomine colectivo conveniat, quòd, ut illud, significet pluralitatem suppositorum & unitatem quandam, scilicet ordinis alicujus: tamen ab eo differt, quod in divinitate non solum sit unitas ordinis, sed simul unitas essentia, prout docet D. Thomas 1. p. q. 31. art. 1. ad 2. In divinis igitur est Trinitas, non triplicitas, quia Trinitas dicitur absolute, nec refertur ad aliud, cum significet numerum ternarium personarum: at vero hoc nomen, Triplicitas, significat proportionem inæqualitatis, cum sit species proportionis inæqualis: nam triplex est majus eo, cujus respectu dicitur triplex, D. Th. d. loco ad 3. Quando autem dicitur, Trinitas in unitate, non ponitur numerus in unitate essentia, quasi sit ter una, sed ponuntur personæ numeratæ in unitate essentia seu natura, sicut supposita alicujus naturæ dicuntur esse in illa: & è contra dicitur Unitas in Trinitate, sicut natura dicitur esse in suis suppositis. Trinitas autem non potest dici de Trinitate, quia sic esset

C

essent tria supposita Trinitatis & novem personæ: sicut sunt tria supposita Deitatis; cum dicitur Deus est Trinus: nam trinum significat distinctonem suppositorum illius, de quo dicitur. D. Thom. *l. loco ad 4.*

3. Ex prædictis autem personis divinis prima propriè dicitur Pater, quia hoc nomen significat paternitatem, per quam persona Patris distinguitur ab omnibus aliis personis, & ideo est proprium nomen illius: nam proprium nomen cuiuslibet personæ significat illud, per quod illa persona distinguitur ab omnibus aliis. Et licet apud nos Pater non significet personam, quia relatio, quam significat, non est subsistens: tamen in divinis significat personam, quia ibi significat relationem subsistentem in persona divina. Dicitur autem potius Pater, quam Genitor, licet hoc nomen sit communius, quia secundum Arist. *lib. 1. de anima* denominatio fieri debet à perfectione & fine: iam verò Generatio significat, ut in fieri Paternitas autem complementum generationis.

4. Secunda persona dicitur Filius, atque etiam Verbum, eiusque processio dicitur Generatio. Quæ licet generaliter sumpta (prout ad omnia generabilia & corruptibilia se extendit, & opponitur corruptioni, eiusque subiectum est materia) nihil aliud sit, quam mutatio de non esse ad esse: tamen propriè sumpta est in solis viventibus, estque origo viventis à principio vivente, coniuncto secundum similitudinem eiusdem naturæ specificæ; proprièque dicitur Nativitas; & in divinis per prius dicitur de filio, quam de creaturis, quia verior & perfectior est generatio in divinis, quam in creaturis. Cum enim de ratione generationis sit, quod generans generet sibi simile secundum formam; quod forma est similior formæ generantis, eò & perfectior est generatio. Et ideo cum in divinis, non etiam in creaturis, sit eadem forma geniti & generantis, ibidem etiam perfecta est generatio: siquidem Deus Pater & Deus Filius conveniunt in unitate numerica naturæ, non item generans & genitum in creaturis: & Deus ac creatura nequidem in specifica vel generica.

5. Tertia persona dicitur Spiritus Sanctus, Licet autem hoc nomen sumptum, in vi & potestate duarum dictionum, seu adiectivi & substantivi, sit commune toti Trinitati; cum

& Pater dicatur Spiritus, (ut cum dicitur, *Spiritus Domini super me*) & Filius dicatur Spiritus, (ut cum dicitur Filius, *in Spiritu Dei eiecio demonia*, naturæ suæ potestate se eiecere demonia demonstrans; & Spiritus sanctus dicatur quoque Spiritus (ut in illo, *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem.*) & similiter Pater sit sanctus, Filius sanctus, & Spiritus Sanctus sit sanctus, quia nomine Spiritus significatur immaterialitas divinæ substantiæ: tamen idem nomen sumptum pro una & eadem dictione, ex usu Ecclesiæ accommodatum est ad significandam unam trium personarum divinarum; eam scilicet, quæ procedit per modum amoris, sicuti tertia persona in divinis procedit. Et ideo, licet hoc nomen, Spiritus sanctus, relativè non dicatur, prout dici debent nomina propria divinarum personarum: tamen pro relativo ponitur, in quantum est accommodatum ad significandum personam, solâ relatione ab alijs distinctam; potestque in illo nomine intelligi aliqua relatio, si Spiritus sanctus intelligatur, quasi spiratus.

6. Ratio autem hujus numeri personarum in una essentia, provenit cum ex eo, quod Deo non sit deneganda maxima perfectio, cuiusmodi est fecunditas, quâ simile producit sibi simile, juxta illud Isaïæ 66. *Numquid ego, qui ceteros parere facio sterilius ero?* quasi dicat, carebone illâ perfectione, quam alijs tribuo? Tum ex eo, quod de ratione summi boni, qualis est Deus, sit, ut summe sit sui communicativum. Hinc enim fit, quod, cum non possit se summe communicare ad extra in creatione rerum, cum repugnet creaturam esse summe perfectam, & æqualem seu consubstantialem Deo, necessum fuerit, ut Deus ab æterno se ad intra communicaret & produceret sibi simile; idque per actionem intellectus & voluntatis, cum præter has nulla sit actio immanens in Deo, secundum actionem autem intellectus processit secunda persona, quæ dicitur Filius & Verbum, Filius quidem, atque etiam Genitus quia ejus solius processioni conveniunt ea, quæ pertinent ad propriam generationem viventium: nam ejus in divinis sola processio est, per modum similitudinis, & ejusdem prorsus naturæ cum eo, à quo procedit. Nam licet quod procedit secundum processionem ad extra, debeat esse distinctum ab eò, à quo proce-

procedit: tamen quod procedit ad intra processu intelligibili, uti Filius à Patre, non oportet esse diversum; imò quanto perfectius procedit, tanto magis est unum cum eo, à quo procedit. Nam quo magis intellectus actu intelligit, eo magis fit unum cum re intellecta. Et proinde cum divinum intelligere sit infinitæ perfectionis, necesse est, quòd Verbum divinum sit perfectè unum cum eo, à quo procedit, absque omni diversitate: & quia procedit per modum intelligibilis actionis, & secundum rationem similitudinis, ideo proprie dicitur Filius, & ejus processio dicitur proprie Generatio, & Filius Genitus potius, quam Processio Spiritus sancti, quæ est magis secundum modum impulsus & inclinationis, quam per modum similitudinis. Nam intellectus per hoc fit in actu, quod res intellecta sit in intellectu, secundum suam similitudinem: voluntas autem per hoc, quòd habeat quandam inclinationem in rem volitam, non autem quòd res volita sit in voluntate, secundum suam similitudinem. Et ideo quod procedit secundum actionem voluntatis, non procedit ut Genitum vel Filium, sed magis ut Spiritum quo nomine quædam vitalis morio & impulsio designatur, prout aliquis dicitur ex animo moveri vel impelli ad aliquid faciendum. Dicitur vero Verbum, quia secundum operationem intellectus procedit, nempe secundum seu per intellectiōnem sive cognitionem illam perfectissimam Patris, quæ suam essentiam, tres personas divinas, & omnes creaturas, quæ eminenter continentur in divina essentia, intuitivè cognoscit & comprehendit. Nam Pater hanc cognitionem eliciendo, producit Verbum: quod propriè in divinis reperitur, significatque aliquid ab alio procedens, tamquam terminum dictionis seu intellectiōnis. Quia vero intelligere divinum est infinitæ perfectionis, & est ipsa substantia intelligentis, ut tradit D. Th. 1. p. qu. 14. art. 4. necesse est, quod Verbum divinum sit perfectè unum seu ejusdem naturæ cum eo, à quo procedit; ut proinde rectè quoque dicatur Filius genitus à Patre. Secundum vero actionem voluntatis Patris & Filij processit Spiritus sanctus; nam licet in Deo idem sint intellectus & voluntas, tamen quia de ratione amoris est, quod non procedat, nisi à conce-

ptione intellectus, eo quod nihil ametur, nisi ab intellectu conceptum: ideo processio Verbi & processio amoris seu Spiritus sancti habet ordinis distinctionem in divinis: ac proinde Filius à Patre & Spiritus sanctus à Patre & Filio procedit. Quia vero quidquid est in Deo est Deus, sic quod in eo intelligens, intelligere, & intellectus & intellectio sint ejusdem naturæ & similiter voluntas & actio ejus: idcirco per quamlibet processionem ad intra communicata fuit divina natura, non autem aliæ naturæ.

7. Cæterum tamen hæ tres personæ divinae sint verè una essentia, natura & substantia. *Dammamus hoc tit.* tamen inter se realiter distinguuntur per relationes realiter inter se distinctas, nempe paternitatem, filiationem, spirationem activam, & spirationem passivam fundatam super processione Spiritus sancti: quæ relationes in singulis personis identificantur realiter & formaliter cum divina essentia quandoquidem in divinis nulla compositio reperiri possit, manente solâ distinctione rationis, quæ sufficit, ut de essentia divina & relationibus seu personis divinis enuntientur contradictoria, ut v. g. quod Pater generet, Filius generetur, non autem divina essentia; similiter Deus generet, non autem Deitas, *d. e. Dammamus.*

Non tamen ex eo, quod in divinis sint quatuor prædictæ relationes, sequitur esse quatuor personas seu quaternitatem in divinis (hæc enim damnatur in *d. e. Dammamus*) quia relatio spirationis activæ non differt realiter à paternitate & filiatione, cum nulla sit oppositio inter spirationem activam & paternitatem ac filiationem. In divinis autem omnia inter quæ non intervenit relationis vel originis oppositio, sunt unum, & abstractum & coneretur sunt idem. Nec etiam sunt duæ spirationes activæ, & duæ relationes illis respondentes; quia pater & Filius concurrunt ad processionem Spiritus sancti in ratione unius principij, & unica eademque spiratione, non autem duabus spirationibus, *e. unico eod. in 6.* Nam licet sint duæ personæ spirantes, Pater & filius, sicque dici possit Spiritus sanctus procedere à Patre & Filio, ut pluribus, si considerentur ut personæ, quia procedit ab ijs sicut amor viventium duorum: tamen eandem habent naturam, & eundem volun-

atis actum, quo spirant Spiritum Sanctum: & si e cum in illis sit idem fundamentum, eadem ratio fundandi, & idem terminus. erit quoque eadem relatio. Nec ulla est oppositio relativa inter Patrem & Filium spirantem, quia conveniunt in eadem virtute spirandi, & ratione illius virtutis sunt unum principium, sicut & unus Deus, propter eandem formam divinitatis, & unus creator propter eandem vim creandi. Et hinc licet Pater & Filius possint dici duo spiritus, propter duo supposita non tamen duo spiratores propter unicam spirationem. Ratio diversitatis est, quia spirans est adjectivum, Spirator verò substantivum. Nomina autem adjectiva, cum significant formam ut inexistens, necessariò multiplicantur, seu habent numerum secundum multiplicationem subjectorum seu suppositorum: nomina autem substantiva solum multiplicantur ad multiplicationem formæ, quam significant licet interdum Patres ponant substantivum pro adjectivo.

8. Vitanda autem sunt in divinis nomina diversitatem essentia significantia, qualia sunt Diversus, Differentis, ne tollatur unitas essentia; Divinus, Separatus, ne tollatur simplicitas divina essentia; Dispar, ne tollatur æqualitas; Dissimilis, Discrepanans, Alienus, ne tollatur similitudo: & sic de similibus: solumque utendum voce distinctionis, significante solam oppositionem relativam, & suppositorum distinctionem. Hinc licet filius recte dicatur alius à Patre, quia hoc nomine masculinè accepto significatur distinctio personæ seu suppositi in natura: non potest tamen dici aliud, vel diversus, *d. e. damnatus*, quia significatur diversitas naturæ seu substantiæ, quæ est essentia, in qua sunt unum & idem: & ideo si quando in scriptura authentica invenitur diversitas, vel differentia personarum, ea sumi debet & sumitur pro distinctione; bene tamen dicitur aliud suppositum.

Vitanda quoque sunt nomina repugnantia distinctioni personarum, qualia sunt solitarius, Singularis, Unicus: licet recte dicamus unicum filium, quia in divinis non sunt plures Filij.

§ II.

De Fide Catholica.

1. Quid sit Fides.
2. Traditiones quosuplices.
3. De Fide quatenus disputare liceat.

4. Qui teneantur præstare professionem Fidei.

Fides variis modis sumitur, ut videtur licet apud Hostiensem h. tit. Ubi tamen, velit hic sumi pro collectione articulorum Fidei, qui in Symbolo Athanasii continentur: tamen, quia illi articuli obiectum potius sunt Fidei, ut ea, quæ credenda sunt, ideo, rectius dicitur. Esse donum Dei ac lumen, quo illustratus homo firmiter assentitur omnibus quæ Deus revelavit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit, sive scripta illa sint, sive non sint. Et hæc consistunt, partim in libris sacris & Canonicis: qui quot sint, & qui sint, vide Conc. Trid. Sess. 4. ubi illos enumerat, & anathemate ferit eum, qui eosdem integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris & Canonicis non susceperit: partim in ijs, quæ sine scripto continentur, traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditæ, ad nos usque pervenerunt, Concil. Trid. *ibid.* ubi similiter anathemate ferit eum, qui prædictas traditiones sciens & prudens contempserit.

2. Traditionum autem aliæ sunt divinae, ut quod Spiritus Sanctus à Patre & Filio, tanquam ab uno principio & una spiratione ex omni æternitate processerit: quod tres personæ divinae in una substantia sint æquales, & distinguantur realiter per relationes reales. Aliæ sunt Apostolicæ, ut ciborum delectus, jejuniæ quadragesimæ, trina immersio, dum quis sacro fonte baptismatis abluitur. Aliæ sunt Ecclesiasticæ, ut mores & consuetudines quas observat Ecclesia consecrando altaria, vasa, calices, templa, vestes, quibus utitur in Missæ sacrificio.

3. Additur autem in Titulo, *Catholica*, id est universalis: de qua Fide disputare publicè vel privatim prohibetur Laicis sub pœna excommunicationis, in *cap. 2. §. 1. De hæresibus in 6. Concil. Mechl. diocæs. 1600. tit. 1. cap. 1.* & alijs quibusdam publicè turbis coadunatis, in *1. Nemo Cod. eod.* Nec etiam magistris & custodibus Canonum fas est inire certamen cum hominibus alienæ communionis, ut dicitur in *e. Cum quibus xxiv. q. 3.* Quod verum est, si causa tumultus

rus & perfidiae defendenda disputetur. *d. l. Nemo.* Alias ad confusiones haereticorum & veritatem eliciendam disputare licet.

4. Hujus verò Fidei professionem facere tenentur, in primis electus seu promovendus ad Episcopatum Conc. Trid. Sess. 24. cap. 1. *De reformat.* Item provisus de Canonicibus & dignitatibus in Cathedralibus Ecclesijs, non tantum coram Episcopo, seu ejus Officiali, sed etiam Capitulo, sub poena non faciendi fructus suos, non suffragante eis possessione, Conc. Trid. *d. Sess. 24. cap. 12. §. provisus De reformat.* Sic refert Franc. Zypaeus *De iure Pontificio nono lib. 1. hoc tit.* Carolus Magnus jam olim sanxisset, ut Presbyteri & Diaconi, per Parochias constituendi, hanc professionem suo Episcopo facerent; ejusque formam pro Graecis edidisse Gregorium XI. pro Latinis Pium IV. Eandem professionem injungi etiam ijs, qui Doctoratum, Licentiam, aut cujusvis artis professionem adipiscuntur, Chirurgis, Medicis, Confessarijs, Concionatoribus, Advocatis, Procuratoribus in causa Religionis, Magistratibus, Ludimagistris, Bibliopolis, Oblaticibus. Videantur Declarationes Cardinalium *ad. cap. 2. Concilij Trident. Sess. 25. de reformat.*

TITULUS III.

De Constitutionibus.

§. I.

Constitutionum origo & divisio.

1. *Constitutio dupliciter sumitur, generaliter & specialiter.*
2. *Ratio nominis.*
3. *Origo Constitutionum.*
4. *Earum condendarum modi, per Epistolam, Decretum & Edictum.*
5. *Constitutiones Principum secularium plerumque leges; Pontificum Decreta, Canones, & simpliciter Constitutiones appellari.*
6. *Constitutionum Ecclesiasticarum species, Dogma, Mandatum, Interdictum, Sanctio, Canon, Decretum, Epistola decretalis.*
7. *Motus proprius, Responsum SS. Patrum, Pragmatica sanctio.*

Cum omne Jus Pontificium, quo utimur, constet scripto aut non scripto, & scriptum sit certius nobiliusque, quam non scriptum, ut antè diximus: ideo summus Pontifex, posito fundamento totius Juris Canonici, incipit à iure scripto, cujusmodi est Constitutio.

1. Sumitur Constitutio dupliciter, nempe generaliter & specialiter. Generaliter sumpta omnes iuris scripti, sive Canonici sive Civilis partes comprehendit, à quocunque, sive à Principe, sive ab inferiori (qui tamen Constitutionis eadem potestatem habeat) proficiscatur, ut de Ecclesiastica Constitutione patet ex *c. 6. 8. & 11. & 12. h. t.* & ita in hoc Titulo sumitur specialiter verò est jus illud scriptum quod Rex vel Imperator vel Princeps constituit, vel edidit, *can. Constitutio Dist. 2. l. 1. D. eod.* Quod enim Principi placuit, legis habet vigorem, *d. l. 1. §. quod Principi, Instit. de jur. nat. gen. & civili:* ut de eo dubitare sacrilegium dicatur in *l. fin. Cod. de LL.*

2. Dicitur autem Constitutio à Constituendo, id est simul statuendo, quasi commune statutum; vel quia lex debeat esse communis, *can. Erit autem Lex. distinct. 4.* vel quia Princeps non solus, sed simul cum Proceribus suis & Consiliarijs leges condar, *l. Humanum Cod. de LL.* Nec obstat, quod ex Constitutionibus quaedam sint personales, *§. ex his Instit. d. tit.* quia quatenus Constitutio est personalis, degenerat à nomine & natura Legis ac Constitutionis, & induit nomen & naturam privilegij ut patet ex *can. Regula distinct. 3.* Adde quòd ut inquirunt Philosphi, non sit necesse rationem etymologicam converti cum nomine: nam Fur dicitur à Furvo, eo quòd de nocte fiat, cum tamen etiam fiat de die deturque furtum manifestum, *l. 1. D. De furis.* Sic Tutor à Tuendo, Doctor à Docendo, Augustus ab Augendo dicitur, cum tamen sit tutor, qui non tuetur; Doctor, qui non docet, Augustus qui non auget.

3. Cœpit autem Jus Constitutionis à justificationibus, quas Dominus tradidit Moyse, dicens Exodi 12. *Si emerit servum Hebraum &c. can. Ius autem distinct. 7.* Moyse vero gentis Hebraeae primus omnium divinas leges factis litteris explicavit; & Phoroneus Rex Graecis primis leges judiciaque constituit; & alij alijs: ac inter eos, de quibus ante, Num. Pom.

Pompilius Romanis. Postea, cum populus se-
ditiosos magistratus ferre non posset, Decem-
vitos legibus scribendis creavit, qui leges ex li-
bris Solonis in Latinum sermonem translatas
duodecim tabulis exposuerunt, *can. Moyses d.*
Dist. 7. Ubi *can. seq.* recenseantur nomina eorum,
qui leges duodecim tabularum interpretati
sunt. Cæterum paulatim antiquis legibus ve-
tustate & incuriã abolitis, novæ leges à Con-
stantino Cæsare & reliquis successoribus cœpe-
runt, ut ibidem dicitur.

4. Constitutionis, sive civilis sive Ecclesiasti-
cæ, specialiter dictæ, condendæ tres sunt modi
præcipui: per Epistolam, per Decretum & per
Edictum, §. *sed & quod Principi Inst. de jure nat.*
ca. 11. & civil. Per Epistolam, eum Princeps, de re
aliqua dubia absens consultus, rescribit, quid ve-
lit pro jure servari. Hinc nata sunt Rescripta
Principum (cujusmodi sunt, ferè omnes leges
Codicis, in quibus Imperator ad petitionem ali-
cujus respondit, & jus constituit, prout sæpius
solet, *l. sape de officio Præsidis*) & Epistolæ Decre-
tales summorum Pontificum. Sic ex Epistola
Divi Petri ad Alium scripta est, *lex. 2. d. de his qui*
sunt sui vel alieni juris, §. cujus rescripti insit. cod.
sic ex Epistola Adriani lex fin. Cod. de constituta
pecunia §. si plures Instituit. De fidejussorib.

Per Decretum, cum Princeps, sive civilis si-
ve Ecclesiasticus, dere inter partes controversa
cognoscens, judicat, & sententiam definitivam
profert, *l. 9. §. ubi decretum D. de officio Pro conf.*
Talis enim sententia vocatur Decretum & facit
jus non modò inter partes, de præsentis colliti-
gantes, verum etiam inter omnes alios, similem
controversiam habentes. Et in hoc distinguitur
à sententia judicis inferioris, quæ inter partes
dumtaxat colligantes facit jus: & de qua pro-
inde intelligitur illud. Res inter alios acta alijs
non præjudicat. Dicitur etiam Decretum con-
stitutio summi Pontificis, eum consilio Cardina-
lium ad nullius consultationem edita, *secundum*
Gloss. in princip. distinct. 3.

Per Edictum, cum Princeps, non interroga-
tus de jure, nec de causa cognoscens, sed casus
futuros prospiciens, sponte & proprio motu a-
liquid pro bono Reipub. edicit & promulgat.
Unde sunt Edicta Principum, quæ vulgo *Plac-*
cores appellamus; & sunt Constitutiones ge-
nerales Principis, aliquid iubentis aut prohi-

bentis, Ejusmodi quoque sunt Novellæ Con-
stitutiones Justiniani, & plera que Constitutio-
nes in Codicem relatæ, incipientes ab his vel si-
milibus verbis: *Hac perpetua, vel perpetua vali-*
tura lege sancimus, & c. ut in l. 3. Cod. de LL. & l.
Hac editæ Cod. de secundis nuptiis. Sic Prætores
& alij Magistratus, per Edicta tantum jus con-
stituebant, ob doni, odij, amicitia ve suspicionem,
quæ à Principe absunt. Theophilus in §. *Præ-*
torum quoque Edicta, Instituit. De jure nat. &
civil.

5. Solent autem Constitutiones Principum
sæcularium pressius hodie appellati Leges: nam
olim Lex dicebatur, quam populus. Senatorio
Magistratu, veluti Consule interrogante fere-
bat, §. *Lex est Inst. De jure nat. gent. & civil.* Unde
& à Plebiscitis, Senatusconsultis, & alijs Juris
civilis partibus separabatur, ut constat ex §.
scriptum autem jus Instit. d. 111. & alijs pluribus lo-
cis: licet interdum etiam latius sumpta Plebisc-
itum comprehendere, l. 6. D. de pactis l. 1. D. de
off. ejus cui mandata est jurisdictio.

At verò Pontificum Romanorum Constitu-
tiones potius Decreta, & Constitutiones, &
Canones, quam Leges appellantur, & præferri
debent Constitutionibus Principum sæcularium.
can. Suscipitis dist. 10. & hæc illis obsequi de-
bent, can. Constitutiones & seqq. ead. dist. Quini-
mò si sint contra Canones & Decreta Romano-
rum Pontificum, ac bonos mores, nullius sunt
momenti, *d. can. Constitutiones: & si factæ fue-*
rint adversus Evangelicam & Propheticam do-
ctrinam, stare nequeunt, can. Omne xxv. qu. 1.
Ubi autem Evangelicis atque Canonicis decer-
tis non obviaverint, omni reverentiã dignæ ha-
bendæ sunt, *can. Suscipitis in fine.* Quilibet verò
Constitutio, sive Ecclesiastica sive civilis peni-
tus excludenda est, si juri naturali vel divino
contraria probetur, *can. Sanè in fine Distinct. 9.*

6. Constitutionis Ecclesiasticæ septem vi-
dentur esse species. Dogma, Mandatum, Inter-
dictum, Sanctio, Canon, Decretum, Epistola De-
cretalis, ut docet Turrecem. §. *porrò Distinct. 3.*
Dogma dicitur Constitutio Ecclesiastica, ad fi-
dem pertinens, *can. pen. de consecr. distinct. 5.*

Mandatum est Constitutio Ecclesiastica ad
disciplinam pertinens, *can. denique distinct. 4.*

Interdictum dicitur Constitutio, quæ ad
correctionem præsentium & imminetium
malo.

malorum ordinatur. Unde differt ab Edicto, quod Edictum sit generalis Constitutio, jubens aliquid vel prohibens, in formam legis universalis promulgata, nullâ adjectâ pœna, *can. Non propter de consecrat. d. distinctâ 4.* ut illud ab Augusto de describendo universo orbe.

Sanctio proprie est Constitutio pœnalis, seu quæ certam pœnam, præsertim capitis, non obtemperantibus irrogat, *l. Sanctio D. De pœnis, §. Sancta Instit. de rer. divis.* Et enim Sancire, auctore Servio, sanctum aliquid, id est, consecratum facere, fuso sanguine hostiæ. Hujusmodi sanctio est in *can. Si quis suadente xvii. qu. 4.* Et hinc leges ipsæ sanctæ vocantur, quia sanctione & pœnæ comminatione stabilitæ & confirmatæ sunt. Latè sumpta vox Sanctio omnem Constitutionem Principis sæcularis vel Romani Pontificis designat, *Cod. de novo Cod. faciendo §. quibus vers. colligentes, can. Consulisti 2. q. 5. c. Inter corporalia, ibi: quod non est sanctorum Patrum decreto sancitum; & De transit. Episcopi.* Latissimè verò totius Juris collectionem significat, *d. §. quibus.*

Canon dicitur Constitutio, quæ in Concilio Universalis vel Provinciali promulgatur. Exemplum de generali, in *c. Nonnulli inf. de rescriptis, de provinciali in c. 1. & 3. & De foro competenti.* Latius sumitur pro omni Constitutione Ecclesiastica, sive à Pontifice sive à Concilio facta, ut in *§. porro Canonum distinctâ 3.*

Decretum in genere est sententia Principis inter partes, de quarum ipse causâ cognovit, & sententiam dixit, *l. Minor autem §. 1. D. de minoribus;* vel interlocutus est, *l. 1. D. de constitut. Princ. l. Extras D. Quod metus causa, l. penult. D. ad leg. tul. de vi privata.* Hoc loco Decretum est Constitutio, quam Papa non consultus cum Cardinalibus, & senlum præstantibus, super aliquo negotio constituit, & in scriptum redigit. Exemplum in *c. Et si membra; De his, qua fiunt à Prælato sine cons. Capituli, can. Generali xxv. q. 1.*

Decretalis Epistola dicitur, quam Romanus Pontifex alicui, super aliqua causâ dubitanti, & Sedem Apostolicam consulenti, scripto transmitti; sive solus *c. 1. inf. de rescriptis,* sive de consilio fratrum, *c. Bona memoria inf. de elect.* seu est Constitutio Pontificis ad alicujus consultationem promulgata. Indifferenter tamen dicitur etiam Canon & Decretum.

7. His addi possunt Motus Proprius, Res-

ponsum sanctorum Patrum, Præceptum, & Pragmatica Sanctio. Motus proprius dicitur, cum Pontifex sive Princeps, nullius intercedente consilio aut suâ vel petitione, aliquid facit, Responsum sanctorum Patrum, est dictum, ad interpretandum seu respondendum prolatum, & in corpore Juris clausum, Præceptum idem videtur quod Mandatum, ut à superiore præcipitur, licet inter ea nonnulli distinguant. Pragmatica Sanctio est illud, quod Imperator de consilio Procerum sanxit & statuit, *l. ult. Cod. de divers. rescriptis, & ibi Glossa, ut & in l. jubemus Cod. de sacros. Ecclesiis, & in can. Pervenit distinctâ. 100. §. 11.*

Quinam possint condere Constitutione: & quæ sit illius vis ac potestas.

1. Qui condere Constitutionem Ecclesiasticam possint.
2. Vis & effectus ejusdem: quod futuris det formam negotijs.
3. Quod omnes fideles liget.
4. Quod posterior de eadem retrahatur ad priorem, & e contra.
5. Quatenus Constitutiones pœnales obligent & extendantur.
6. Quatenus ignorantes obligentur; & quotuplex ignorantia.
7. Constitutionum & alia Generales, alia Speciales.
8. Constitutio proprie dicta debet esse justa & universalis.

1. Constitutionem Ecclesiasticam, generaliter dictam, condere in primis potest summus Pontifex, *c. fin. h. r. c. Inter alia de sent. excommunicat.* deinde alii Prælati inferiores, ut Legatus Pontificis, *c. fin. inf. de officio Legati c. 1. inf. de locato;* Patriarcha, Archiepiscopus, Episcopus, *c. 2. inf. de majoris & obed. & c. Extra inf. de locato* Collegia Ecclesiastica, prout de his plenius Hostiensis in *Summa hoc tit. Honor. ab Axel d. tit. n. 3.* Constitutionem verò Ecclesiasticam, strictè & proprie dictam, condere potest solus Pontifex, vel alius ex eius auctoritate.

2. Vis verò & effectus Constitutionis Ecclesiasticæ est, quod futuris feratur negotijs, non autem præteritis; nec ad ea regulariter extendatur, nisi id exprimat, *cap. 2. & fin. inf. eod. cap. deliberatione §. fin. de offic. deleg. in 6. & ibi Cano-*

Canonista, l. *Leges & constitutiones C. De LL.* aut sublit causa, cur ad casus præteritos extendi debeat: ut si peream reproberetur, quod Juri naturali, aut divino repugnat. Vide Navarrum *h. tit. Conf. 5. & in Relektione cap. Si quando Descriptis exceptione 21* Hinc And. Gall. lib. 2. *Observat. 9.* concludit, Constitutiones Caroli V. de reddituum emptionibus, Angustæ promulgatas, ad rationem viginti pro uno, non extendi ad casus præteritos, quodque quoties nova Constitutio emanat aliquid circa negotij ordinationem vel contractus disponens, semper considerari debent mores & consuetudines, quæ tempore contractus extiterunt, non autem quæ postea introducantur, quia futurorum scientiam contrahentes habere nequeunt: & ita, inquit, docet Baldus Bartolus, & alij, quos citat.

3. Constitutio summi Pontificis, postquam legitime est promulgata, omnes Christi fideles obligat. Sufficitque eam ad illum effectum promulgari solènter & publice in Urbe, *c. 1. §. Quod ne sufficit De postulat. Pralat.* nisi clausulam publicationis specialem insertam habuerit, *Quoniam 40. De Simonia, c. Omnis 12. vers. Unde de panit. & remis.* Constitutio vero Principis secularis, vel Prælatorum inferiorum summo Pontifici, solum territorij subditos attingit, *l. Extra territorium D. de jurisd. om. judicium, DD. in l. eun. Hos populos Cod. De summa Trinitate*: nec potest Pontificiæ Constitutioni repugnare aut illam tollere, *c. Sollicitud. de majoritate & obedientia, can. Inferior dist. 21.* Neque enim regulariter licet inferioribus aliquid contra Canones statuere, quamvis possint consuetudinem inducere, ut postea dicemus. Dico regulariter; quia quibusdam casibus id possunt, quorum præcipuos videre licet apud Joan. Pet. Monet. in *Tract. De distributionibus quotidianis, parte 2. q. 13. n. 6. & seqq.*

4. Insuper in eo consistit vis Constitutionis, quod posterior de eadem retrahatur ad priorem, & contra, declarandi vel supplendi causa, nisi sit priori contraria; tunc enim eam tollit, etiam nullâ illius factâ mentione, *c. 1. h. t. in 6. c. 1. inf. de cognat. spirit. l. Non est novum D. De LL. Glos. in cap. Quoniam dist. 18.* licet speciales consuetudines & statuta locorum contraria non tollat, nisi id exprimat, *rex. expressus in d. c. 1. h. tit. in 6.* Marcus de Mantua *Singul. 233.* Ratio prioris est, quia, ut in *d. c. 1.* dicitur summus

Pontifex censetur habere omnia jura in scriinio pectoris sui; & ideo condendo Constitutionem priori (quam scire reputatur) contrariam, censetur ei derogare. Ratio posterioris est, quia locorum specialium & personarum consuetudines & statuta, cum facti sint, & in facto consistant, potest probabiliter ignorare; & ideo per Constitutionem eis contrariam, a se noviter editam, nisi in ea expresse caveatur, non censetur ijs in aliquo derogare.

5. Regulariter autem & limitatur Constitutio à ratione finali Constitutiones que novæ personales vel odiosæ restringendæ sunt; potissimum quæ à jure communi recedant & exorbitant, id est, jure communi in aliquo derogant, omnium verò maxime, quæ Ecclesiasticæ libertati etiam rationabiliter contrariantur, *Ausb. Cassa C. de sacros. Ecclesiis*; ita ut verborum quibus conceptæ sunt, tenorem ac rigorem non excedant. Nisi sint Constitutiones, quæ concernant favorem Reip. vel salutem animarum; nam tales, licet odiosæ, extenduntur ad similes casus, *Felinus Conf. 18. n. 14.* Non censetur autem Constitutio sublata per non usum, nisi probetur contrarius usus; & illum alleganti incumbit probatio. Verran. *decis. 220. parte 1.* Constitutione verò cassatâ, non cassatur ejus effectus prius editus, nisi in ipsa cassatione dicatur, ut Constitutio habeatur pro infecta; & hoc, si alias fuit valida, Abbas in *Quæ in Ecclesiis 7. h. t.*

6. Circa Constitutionum obligationem illud quoque notandum, eas, exceptis quibusdam casibus, non ligare ignorantes, *l. Si ignorant, juncta Glos. D. locat. c. Si verò 2. inf. de sent. excommunicat. can. Lectores dist. 32* modò ignorantia non sit crassa supina, vel affectata, sed probabilis seu invincibilis, ut vocant Theologi. Crassa sive supina est, qua quis ignorat, quod communiter omnes sui ordinis & conditionis sciunt; quod contingit per culpam latam, non etiam per levissimam vel levem. Affectata seu optata est, quâ quis ignorat, quod scire teneretur, qui non vult scire, quo liberius peccet, iuxta illud *Psal. 68. Noluit intelligere, ut bene ageret,* relatum in *can. Ideo dist. 37.* Justa verò est, quâ quis ignorat, quod non oportet eum scire, *can. Turbatur h. notandum q. 4.* & quâ communiter homines ejusdem ordinis adhiberi diligentiam laborant. Et hæc omnimò excusat, quando

quando est causa actus, quando scilicet actus non fieret, nisi ignoraretur; & ideo excusat omnino à peccato: scus quando est comes peccati; uti est, quando peccaretur, etiam si sciretur: nam hæc nunquam excusat à culpa. Videatur plenius Navar. *Cons h tit.*

7. Constitutionum alia sunt Generales, alia Speciales seu Personales, Generales vim legum obtinent, & generaliter omnes tenent, *l. 1. & 3. h. 1. No vel de Ecclesiast titulis 131 in princ.* Et censentur Generales, quando facta sunt per verba generalia, quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere oportet, *arg. l. De pretio 8. D. de public. in rem ad.* tamen si aliqua esset dubitandi ratio, an sint generales, vel non: quia dici solet, quod lex simpliciter lata comprehendat omnem casum, dato, quod in uno sit major ratio, quam in alio. *l. 1. §. quod autem D. de aliat. l. in fraudem §. fin. D. de restam milit.* Etiam generaliter intellectæ continentur rigorem, & essent duræ, *l. Prospexit D. Qui & à quibus manumissilib. non sunt.* & c. item etiam si sint solum generales in fine, & speciales in principio, *Glossa in Rubr. Cod. Etiam ob chyrographariam pecuniam & c. Insuper etiam si sint solum generales in sua præfatione & initio quia licet postea loquantur per verba specialia tamen tota lex est generalis, l. Regula §. fin. ibi: nam initium Constitutionis, & ibid. Bart. D. de iuris & facti ignorantia.* Speciales sunt, quæ non omnibus, sed alicui vel aliquibus tantum, vel certo hominum generi aut loco positæ sunt: & ideo solum ius impetrantis concernunt, nec ad successores eorum, contra quos impetratæ sunt, extenduntur, & morte etiam impetrantis expirant, *c. Signif. 36. inf. de rescrip. & aliter vocantur Rescripta, de quibus seq. Tit.*

8. Porro ut Constitutio propriè dicta sit valida, oportet eam esse æquam, justam & universalem. *can. Erit autem lex dist. 4.* ut etiam mature & cum iudicio deliberato fiat, non præcipitanter & ex abrupto, *c. Alma, vers. diligenti habitæ deliberatione De sen. ex. com. in 6 l. 1. D. De LL. factaque ad rumorem populi non tenet, arg. l. Si privatus 7. D. Qui & à quibus & c. Nec debet per eam dari facilis occasio ad delinquendum: aliàs tamquam iniqua reprobatur, *l. Illud convenire §. 1. D. de pactis dotal. c. Quomodo modum c. Esi Christus vers. sic. quadam enim inf. de iurejurando Lud. Romanus Singul. 714. incip. Iudex potestatis.**

TITULUS III.

De Rescriptis.

§. I.

Rescripti nomine quid veniat.

1. Quid sit Rescriptum
2. Qui rescribere possint.
3. Differentia inter Rescriptum & privilegium.

Quia Rescripta sunt quædam, ut ante diximus, Constitutiones speciales, per quas ut plurimum dantur ministri, qui jura exequantur, sine quibus parum est jura condere, *c. Vbi periculum 3. c. Commissa 35. de electione in 6.* ideo Pontifex post Titulum de Constitutionibus tractat de Rescriptis.

1. Rescriptum in genere nihil est aliud, quam Constitutio per epistolam specialis, vel, juxta Rebuffum, *Tract. de rescriptis nu. 5.* est Principis concessio, per litteras authenticas legitime facta: sive sit secundum jus, ut si mandetur, quatenus fiat jus, *cap. Licet 12. inf. de officio ordinarii, juxta text. in cap. 1. h. t.* sive contra jus aliquid concedatur, veluti quod condemnatus adhuc audiatur. Nam quod dicitur, rescriptum contra jus non valere, verum quidem est, nisi in rescripto juri derogetur, ut in *l. fin. Cod. Si contra jus, & c. Nisi enim Princeps expressè deroget juri, oportet iudicem judicare secundum jus, c. Si quando 5. h. t.* quia mens Principis præsumitur talis, qualis de jure esse debet, *l. Ex Facto D. de vulgari & pupill. sub stit.*

2. Dicitur, Principis; id est, cujuslibet locum primum obtinentis, qui rescribere potest. Cujusmodi in primis est Papa. *zoro h. tit. & alia jurib.* cujus rescripta interdum vocantur *Litteræ Apostolica* vel *rescripta Apostolica*: & rescriptum, quo alicui causa committitur, dicitur *Commissio*. *cap. Sedes 14. & seq. h. t.* Secundo Imperator, *sis. Cod. de precibus imp. offeren. & de diversis rescriptis.* Et hujus rescripta subinde vocantur *Divina iussiones, sacri assatus, Sacra oracula, Sacra forma aut iussiones, Imperiales concessiones Sacra littera*, Tertio, Rex Hispaniæ, Franciæ, & quilibet alius Princeps, non recognoscens superiorum. Quarto Cancellaria; sive Papæ, *c. Ad hæc 10. h. t.* sive Imperatoris vel Regis, in sua scili-

scilicet provincia, ubi constituta est, ne se mutuo impediatur. Quinto, Legatus Papæ, Collegium Cardinalium; & quicumque potest constitutionem condere, ac jurisdictionem habet, is potest & Rescriptum condere. Hostiensis in *Summa hujus Tit. §. Quis possit* &c. Videatur plenius Rebuffus, *d. loco*. Inferiorum vero concessionem vix dicuntur Rescripta; magisque Litteræ excommunicationis, restitutionis, commissionis, citatoriarum, inhibitoriarum, absolutiarum appellantur, *c. Olim 25 in V. absolutio litterarum h. t. & simil.*

Dicitur concessio; quia sola partis petitio non dicitur Rescriptum, sed subjuncta ipsius Principis concessio, *l. 1. l. Nec damnosa junctura rubr. Cod. de precibus Imp. offeren. c. Si gratiosa 5. h. t. in 6.* Atque ideo pars dicitur impetrare Rescriptum, quando id ei conceditur, *c. Caterum, 3. in verbis impetraverit litteras h. tit.* & Impetratum Rescriptum, quando pars illa obtinuit, *l. Impetrata Rescripta, Cod. sentent. rescind. non posse*. Dicitur, per litteras; nam solo verbo concessio facta non dicitur Rescriptum, nisi litteris expeditis; hæ enim sunt; quæ dicuntur Rescripta, & e contra, *c. Ad aures 8. & seqq. ac serè per tot. h. t.* Dicitur, authenticas; quia alias non dicuntur Rescripta, *c. 1. & 2. inf. De fide instrum.* Dicitur denique, legitimè facta; quia non debet subreptitiè vel obreptitiè impetrari.

3. Differt porò Rescriptum à Privilegio in pluribus; & inter alia, quod privilegium sit contra jus, *Glossa in Summa 25. q. 2.* Rescriptum vero regulariter sit secundum jus, & ad observantiam Juris communis, *l. Falso C. de divers. Rescript. Glossa in c. 1. in V. noscatur in fine, De Constitut. in 6.* & ideo secundum naturam ejus debent intelligi, *cap. Causam 18 & ubi Panor. & alij h. t.* Videatur plenius Rebuffus in *Praxi Benef. de differentijs inter Privilegium & Rescriptum.*

§. II.

Quotuplicia sunt Rescripta.

1. Rescriptorum tria genera.
2. Rescripta iustitiæ sive ad lites.
3. Rescripta gratiæ sive ad Beneficia.
4. De clausula Si preces veritate nitantur.
5. De obreptione & subreptione.
6. Quanam in Rescriptorum impetratione expræmendæ.

1. Rescriptorum specialium in genere tria sunt genera, juxta triplicem modum quo contingit S. Pontificem Rescribere. Aut enim contra jus Rescribit, aliquid alicui concedendo, veluti immunitatem à collectis, ut in *l. 1. & per tot. De immunit. concedenda, lib. 10.* aut decimis, vel aliquem sua lege solvendo; vel cum aliquo dispensando. Aut Rescribit ad lites: aut denique ad beneficia Primi modi Rescripta dicuntur Privilegia, *de quibus lib. 5.* Secundi modi, dum scilicet ad lites Rescribit, appellantur.

2. Rescripta Iustitiæ; quorum meminit, *l. Legib. Cod. Si contra jus vel utilitatem publ.* ubi Bartol. & alij, *c. Suscitatus 13. c. Pastoralis 14. c. Super litteris 10. h. t.* & talia sunt, cum Pontifex de jure partis obscuro consultus, aperit illud, & quid Judex in judicando sequi debeat, ostendit, *c. Ex parte 12. c. Sedes 15. & alij hoc tit.* aut quando causâ ad se devoluta Judicem aliquem delegat, *c. 1. c. Nonnulli 28. & alij hoc tit.* Dicuntur autem Rescripta ad lites seu iustitiæ, tum quia ad iustitiæ administrationem pertinent & referuntur: tum quia causam annexam habent, cur concedi debeant, nec sunt meræ gratiæ. Et hæc licet præter jus dentur, in casibus scilicet à jure non decisis: tamen dicuntur etiam dari secundum jus, quia vel ad juris interpretationem, vel ad juris debitam executionem dantur.

3. Rescripta denique ad beneficia vocantur Rescripta Gratiæ, quorum *text. in c. Gratia hoc tit. in 6. Clement. Gratia, eod. tit.* quia nullam aliam causam habent, cui concedantur, quam concedentis meram liberalitatem. Hujusmodi Rescripta sunt, quibus Pontifex mandat alicui provideri de beneficio Ecclesiastico, *c. Mandatum 38. c. Abbate 40. h. t.* & de his duobus posterioribus Rescriptorum generibus hic agimus, ut Rescripta hic nihil aliud sint, quam S. Pontificis Epistolæ ad lites vel ad beneficia; ad supplicationem alicujus Rescriptæ. Alioquin alia sunt Rescripta gratiæ, quæ à sæcularibus conceduntur; & sunt remissiones gratiæ & indulgentiæ, de quibus *D. ad Senatus. Turpil. & Cod. De abolitio.* Alia solent dici Rescripta Communia seu Mixta, ut quidam vocant, quæ scilicet tum à Papa, tum à sæcularibus Principibus concedi possunt, ut Rescriptum legiimationis;

4. In omni autem rescripto S. Pontificis hæc clausula, *Si ita est, Si preces veritate nitantur*, semper subintelligitur, *c. Ex parte 2. c. Olim 25. h. e.* licet rescripta principis secularis de iure civili non valeant, nisi expresse eam clausulam insertam habeant, *l. fin. Cod. de diversis rescriptis*. Diligenter itaque cavendum, ne obreptitiæ vel subreptitiæ aliquid impetretur.

5. Tamen si autem obreptio & subreptio sæpè confundantur, & pro iisdem capiantur: communicer tamen ita distingui solent, quod obreptio committatur exprimitendo falsum; subreptio verum tacendo, *juxta notata per Innoc. in c. Cum dilecti 22. h. e.* Cæterum qui subreptionem obijcit, eam probare debet: et verò qui falsum narravit, incumbit probatio illius quod pro vero suggestit. *Wamel. cons. 7. n. 2. ubi alios citat.* Si igitur dolo seu malitiosè aut scienter impetrans, falsum in suo libello allegaverit, vel verum tacuerit, rescriptum gratiæ seu ad beneficium est ipso iure nullum, *c. Ad aures 2. c. Super litteris 20. h. e.* Sin per errorem aut simplicitatem id fecerit, prout in dubio fecisse præsumitur, tunc distinguere solent. Nam si falsum narratum aut verum tacitum sit tale, quod, etiam si totum negotium ex veritate Pontifici fuisset narratum, is nihilominus verisimiliter confessurus & rescripturus fuisset, saltem in forma communi, valet Rescriptum, ad hoc, ut Judex delegatus causam definiat: non quidem secundum formam rescripti, sed secundum ordinem iuris, *d. c. Super litteris, c. Ex insinuatione 37. eod. tit.* Si verò tale sit, quod ex veritate negotio exposito, Pontifex verisimiliter non fuisset rescripturus, puta quia Canones dari verant quod petitur, non valet Rescriptum, *d. c. Super litteris.* At Rescripta ad lites, per falsi suggestionem aut veri suppressionem obtenta, aut etiam sine huiusmodi fraude, dummodo S. Pontifex aliàs veritate expressa & falsitate suppressa non fuisset rescripturus, valent quidem ipso iure, sed ope exceptionis coram Judice delegato reselluntur, *d. c. Super litteris.* Ratio diversitatis est, quia rescripta gratiæ sunt ambitiosa, *c. Quamvis De præb. in 6.* non itera rescripta ad lites.

6. Debet igitur in rescriptis fieri mentio de omni eo, quod movere potest Pontificem ad rescribendum, vel non rescribendum, vel etiam non tam facilè. Quod Garzias *De Beneficiis*

p. 8. cap. 3. asserit generaliter obtinere in Rescriptis ad lites: in Rescriptis verò ad beneficia seu gratiæ intelligit de ijs, de quibus in iure vel de stylo curiæ cautum est, ut exprimentur; eo argumento, quod collatio facta criminoso, modo crimen non sit tale, quod inhabilitatem inducat, valida sit; quam tamen verisimiliter Pontifex non fecisset, si crimen novisset. Etsi autem Rescriptum subreptitium tribuat jurisdictionem tamen statim obreptione & subreptione opposita, processus si quis fiat, est nullius momenti, *cap. Ex tenore 6. c. Ad audientiam, 31. h. e. Maceirar. lib. 1. Var. resolut. 8. n. 2. & 3.*

Illud etiam observandum, Rescriptorum Pontificorum alia per viam Brevis, alia per viam Cognitionis, alia per viam Rescripti specialiter nuncupati, concedi. Insuperque Cisterciensis habere privilegium, ne possint conveniri per rescriptum Papæ, nisi in eo fiat mentio de eorum Ordine, *c. Cum ordinem 6. h. e.*

§. III.

Quis impetrare Rescriptum possit.

1. Impetrare potest non prohibitus.
2. Qui prohibeantur.
3. Rescriptum ad lites sine speciali mandato impetrari non potest.
4. Rescriptum gratia potest.

1. Impetrare potest, quicumque non prohibetur, *c. 1. eod. in 6.* sive sit actor, sive reus, *c. Actorum 2. c. Ad hæc 10. & alius h. e.* licet sit filius familias, quia non reperitur prohibitus, Nec obstat, quod sine consensu patris non possit agere: quia impetrare rescriptum non est agere. Quin etiam Monachus, licet sit mundo mortuus, *can. Placuit xvi. q. 1. & servus Dei* non liceat frequentare lites, *c. 2. inf. De postulando*: tamen rescriptum impetrare potest, in quantum illi convenire & subservire valet, *Rebuffus in d. Tract. De Rescriptis. n. 3.*

2. Impetrare verò non potest: Primo excommunicatus, *c. 1. eod. in 6.* & ab eo impetratum rescriptum super alio, quam excommunicationis vel appellationis articulo, est ipso iure nullum, sicut & id, quod inde secutum est, Privat enim excommunicatio communionem hominum, inducitque inhabilitatem ad beneficia, ad electionem, præsentationem, *de quo inf. Tit. 6.* item ad agendum, *cap. 1. eod. in 6.* Secundo servatus nisi de domini vindicanda nec agat, *l. 1. Cod. de precibus*

precibus imp. offeren. III. Falsus aut revocatus procurator, *c. Ex parte 33 h. t.* IV. Hæreticus, *l. 2. c. de summa Trinitate Gloss. in c. Super litteris h. t.* Laicus pro se impetrare litteras gratiæ non potest, cum sit incapax beneficiorum, *c. Ex litteris 6. inf. de transact. c. 2. & ibi DD. inf. de instit.* Ideoque mandata vel nominationes ab eo impetratæ non valent. Rebuff. in *Tract. Nomina. q. 9.* Justitiæ verò impetrare potest, ut patet ex *tit. inf. De officio delegati. c. Nonnulli 28. §. fin. h. t.* Hostien. in *Summa h. t. §. Quis impetrare* Rebuff. in *Prax. Benef. Tit. Differentia inter rescripta gratiæ & justitiæ.*

3. Sic nec litteras ad hres impetrare licet, sine speciali mandato; & taliter impetrans tamquam falsarius punitur, *c. ex parte Decani. 33. d. c. Nonnulli in fine. & ibi dem. Gloss. h. t.* ubi dicit, tale rescriptum esse annullandum per exceptionem, quia, parte non contradicente valeret: sicut & si impetretur à coniuncta persona, carnali scilicet, non etiam spirituali tantum conjunctione, *Gloss. in c. cum M. de consuet. ubi vide Felin. nu. 11.* In Fraeicia tamen passim sine mandato impetrari talia rescripta tradit, Rebuff. in *Tract. concordat. in V. Speciale vers. Vigessimus sextus*, ubi restatur de consuetudine.

4. At verò rescriptum gratiosum potest sine mādato impetrari, *c. Ex ore. ubi Abbas inf. De his qua sunt à maiore parte capituli. Gloss. in d. c. Nonnulli §. sunt. & alij. c. Quam sit & ibi Gloss. in V. peccare de elect. in 6. Panor. in c. Ad aures 8. post Gloss. in fine h. t. ut v. g. beneficiorum, privilegiorum, immunitatum. De stylo tamen & praxi Romanæ Curia nullum exigi mandatum ad impetrandum rescriptum, siue gratiæ siue justitiæ, tradit & rationem reddit Gonza ad *Regul. VIII. Cancell. Gloss. 63. n. 16 & seq.* Ubicumque autem prohibetur quis impetrare rescriptum, si impetret non valet: siue prohibetur ratione personæ suæ, ut excommunicatus, hæreticus, siue ob turpitudinem causæ finalis ut in nuptijs ex rescripto petitis; siue quia res impetrata sit à lege prohibita, veluti ut quis duas mulieres obtineat,*

§. IV.

Contra quem & super quibus Rescriptum impetrari possit?

1. Impetrari potest contra quemlibet.
2. Etiam non citatum.
3. Super causis quibuslibet.

1. Impetrari potest contra quemlibet, siue Clericum siue Laicum, siue majorem siue minorem modò, is, contra quem impetratur, subdit jurisdictioni concedentis, Hostien. *hoc tit. §. contra quem.* Si tamen minores & viliores personæ in rescripto exprimantur, non intelliguntur majores & digniores; nec super majoribus & gravioribus negotijs audiuntur, qui de minoribus dumtaxat mentionem fecerunt, etiam si adsit clausula, *Et quidem alij. & res alia. c. Sedes. eod.* Impetrari etiam potest contra impetrare prohibitum, veluti contra excommunicatum, nec ex malitia sua lucrum & commodum referat, *c. intellectus inf. de judicijs.*

2. Citatio veto ejus, contra quem impetratur, ad impetrationem non requiritur, sed bene in rescripti approbatione, si approbationem seu interminationem, ut vocant, requirat. Rebuffus *d. loco n. 42.*

3. Impetrari autem potest super omnibus, tam spiritualibus quam profanis, *c. 2. & per tot. h. t.* tā corporalibus, quam incorporalibus. *Quarelam 24. inf. de electione. c. dispendia h. t. in 6.* super Ecclesijs & beneficijs, *c. 2. & alij. h. t.* sic tamen ut Papa & Ecclesiastici viri super spiritualibus, sæculares verò super temporalibus rebus, & in quibus casibus Judices sæculares de spiritualibus cognoscunt, ut in possessorio, rescripta concedant Rebuffus *d. loco n. 66.* Casus vero, super quibus prohibetur à jure rescriptum impetrari, videantur apud Lue. de Penna in *l. unie. Cod. de pistor. lib. 11.*

§. V.

E pluribus Rescriptis impetratis, quodnam sit præferendum?

1. Qualiter posterius Rescriptum præferatur priori.
2. Speciale posterius derogat priori generali.
3. Generale posterius non tollit primum speciale.
4. Cur per posterius revocetur prius.

1. Si duo diversi ad unum idemque beneficium Rescriptum impetrent; vel etiam ad unam eandemque litem diversa Rescripta ad diversos Judices posterius priori præferatur, si modo prioris mentionem faciat: aliàs valebit prius, & posterius subreptitium habebitur. nec obtinebit alterius roboris firmitatem, *c. Ceterum h. t.* Nisi primum fuerit impetratum communi

munis consensu partium; nam tunc non valet secundum impetratum per alienam partem, hoc subicito *d. c. Caterium*: 2. Aut nisi prius sit generale, & posterius speciale, quia tum speciale posterius derogat generali priori, quantum ad ea, quæ in speciali specialiter, & contraria contentis in generali, exprimuntur, vel in generali non exprimuntur, licet prioris mentionem non facit. *c. 1. c. Pastoralis §. quoniam eod. tit. 3.* Id ipsum obtinet quoque, si speciale prius fuerit impetratum, quia generi per speciem derogatus, *c. generi De reg. jur. in 6.* & quia generalis dispositio, quæ sequitur, non refertur ad specialem præcedentem, *l. Sanctio legum D. de pænis*. Quod si utrumque sit generale, illud attenditur, quod est magis speciale. Rebuffus in *d. Tract. de rescriptis n. 104.*

4. Non mirum autem videri debet, per posterius rescriptum revocari prius: id enim non fit sine causa, cum quod ad preces supplicantis largitur Pontifex sit veluti precarium, quod jure communi ad voluntatem dantis revocari potest, *l. Aut Prætor D. de precario*.

Quod tamen dicitur, in *d. c. Caterium*, secundum rescriptum, non habita mentione de priore, non valere, intelligendum est, si pars opponat. Abbas & alij *ibid.* Facit. *c. Plerumque §. eod.* ubi post annum valent secundæ litteræ, quando ad versarius primis non fuit usus: nam inde sequitur, non fuisse ab initio nullas. Quod si quis, impetrato rescripto, videat sibi fore damnosum, non cogitur illud præsentare *cap. ex conquestione. §. De restitut. spoliatorum*. Imò potest ei renuntiare, etiam si præsentaverit. Abbas *ibid.* etiam post citationem, modò parti satisfaciatur de expensis & interesse. Aliud dicendum, si parti sit aliquid jus quæsitum. Rebuff. *a loco n. 160.*

§. VI

Qualis interpretatio sit faciendâ in Rescriptis?

1. *Stricta interpretatio est Rescriptorum.*
2. *Clausula in Rescriptis ad sententiam juris communis revocanda.*

1. Quando in Rescriptis validis aliqua suboritur dubitatio, tunc interpretatio stricta est faciendâ. & quidem secundum jus commune, *c. Causam qua 18. h. s.* quia in dubio non

præsumitur Princeps aut Pontifex, aliquid contra jus commune rescribere, sicut nec derogare juri alteri prius quæ sit: quod est de natura rescripti, *l. Fallam. Cod. De diversis rescriptis, l. Rescripta Cod. de precib. Imp. offeren.* Montanus *Da Tutela c. 33. n. 527.*

2. Et hinc omnes clausulæ, in rescriptis expressæ vel subintellectæ, ad jus communis sententiam revocari soleat. Unde clausulam illam, *Si simul omnes interesse non possunt. unus nihilominus vel duo negotium exequantur*, interpretatur Pontifex, in *c. Sciscitatus 13. h. s.* de impedimento tam juris, quam facti: & per illam, *Si præ alio non scriptissimus* (quæ semper intelligatur, nisi contrarium exprimatur) declarat se non intendere collationem duobus gravare mandatis, *c. Mandatum 38. h. s.* Et denique, dum in Ecclesia aliqua est certus Canonicorum numerus, nec vacat, locus, regulariter rescriptum impetrans non recipitur, *c. Constitutus, 19. h. s.* Ideo solet Pontifex addere, *Non obstante Canonicorum numero*; per quam clausulam pro illa vice juri derogat communi, *d. c. Constitutus*.

Quatenus tamen non de jure communi, sed de præjudicio agitur rescribentis, videntur rescripta late interpretanda, *cap. Olim 16. inf. De verb. sig. §. 1. Beneficium D. de constitut. Principum*: dummodo ambitiosa non sint, quia tunc restringenda, *cap. 4. de præben. in 6.*

§. VII.

De quibusdam Rescriptis invalidis.

1. *Rescriptum non valet inhibens causæ cognitionem*
2. *Manifestè peccans in linguam Latinam.*
3. *Pendente lite imperatum.*
4. *Item contra jus vel stylum.*
5. *Quatenus vitietur.*
6. *Subreptio quo modo tollatur.*

1. IN primis suspectum omne est Rescriptum, inhibens causæ cognitionem. *c. Ex parte 2. hoc tit.* quia non præsumitur Pontifex velle pervertere juris ordinem; & ideo suspicio est, tale rescriptum ab eo non proficisci.

2. Non valet quoque Rescriptum, manifestè peccans in linguam Latinam, *c. Ad audientiam 11. h. s. Roman. Const. 76. n. 10. §. seq. Glos. in ean. Apostolica xxxv. q. 9.* quamvis Principum secularium rescripta in Grammaticam peccantia valent, *l. Imperator D. de statu hominum*. Attamè litteræ aut syllabæ unius alteriusve defectus non vitiat

viciat Rescriptum, e. *Ex parte inf. De fide instru-*
men nisi defectus sit talis, qui mutet sensum &
intellectum dispositivi rescripti, e. Inter dilectos
6 inf. d. tit.

3. Lite etiam pendente neutri litigantium fas
impetrare rescriptum, quo alius de possessione
vel quasi possessione deiciatur, *cap. 12. & ult.*
inf. Vt lite pendente, &c. Neque enim lite pendente
rescriptum impetrare licet, nisi ut deciditur in *l.*
2. & 3. Cod. Vt lite pendente, &c. Sicut nec post
provocationem, *d. l. 3.*

4. Similiter non valet rescriptum contra jus,
l. Rescripta Cod. De precibus Imp. offeren. can. Re-
scripta xxv. q. 2. sive divinum, quod inferior tol-
lere nequit; sive naturale, quod est immutabile;
sive Gentium, ut si rescriptum dominium rei
meae mihi auferat: sive contra jus Civile, can.
Imperiali xxv. q. 2. sive contra Canonicum; sive
etiam contra Concilia generalia, e. Ex parte inf.
De capellis Monachorum Similiter non valet con-
tra jus municipale, vel consuetudinem, nō facta
illius mentione *Rebuff. d. loco nu. 70. in fine* Ra-
tio horum est, quia talia Rescripta censentur
concessa præter intentionem Principis, ob vari-
as occupationes tunc juris non recordantis, *d. o.*
Ex parte. Non enim præsumitur, voluisse jura,
tot vigilijs excogitata, uno rescripto subvertere,
l. Si quando 35. C. De inoff. testam., o. Ecclesia 48.
inf. De electione: si que deficit non potestas, sed
voluntas.

Similiter non valet, si sit contra stylum, e.
Quam gravi 6. inf. De crimine falsi: tunc enim
non præsumitur aut creditur à Papa vel ejus Le-
gato emanasse, e. Porrecta 6. inf. de confirmat. u-
vili. Item si habeat clausulas insolitas: si tollat
jus tertij, quia tum præsumitur falsum: si pro-
hibitum sit impetrari: si careat debita solemnitate:
si sit ralum in loco suspecto: si crimen sup-
plicanti indulgeat: si sit fisco damnosum: si sit
contra utilitatem publicam, vel jus publicum,
veluti ut ædificetur in via publica in præjudi-
cium transeuntium. Valet tamen rescriptum
contra jus, si sit per modum privilegij, quod
juri solet derogare, *can. Privilegia distincti. 3.* Si
in aliquo tantam deroget juri, veluti ut diffe-
ratur solutio creditorum per annum aut quin-
quennium, *l. Quoties Cod. de precib. Imp. offerens.*
Si addatur clausula, *summarie & de plano,* quia
ordo juris non tollitur, *Clemens. Sapè de verb.*

significat. Si fiat mentio juris contrarij, *l. fin.*
Cod. Si contra jus, &c. Si non lædat alium, & pro-
sit petenti

5. Observandum autem circa hæc, subreptionem
in uno capite, seu in una parte, Rescripti,
regulariter non viciat Rescriptum, quoad alia
capita separata, e. *Si eo tempore h. t. m. 6. nisi sit do-*
losa, quia tunc viciat in totum, e. Sedes 15. e. Ex
tenore 16. c. Super litteris 20 h. t. cum mendax pre-
cator seu impetrator debeat carere penitus impe-
tratis, d. c. Sedes. Similiter si subreptio in uno
capitulo fuerit causa obtinendi rescripti quoad
omnia, viciat in totum, e. *Constitutis 19. & ibi*
Gloss. & Abbas, h. e.

6. Observandum postremò, subreptionem
tollit per clausulam, *Morus proprii,* per clausulam,
Non obstante, per clausulam, *Si non sit alteri jus*
quasitum, quia videtur tunc concessum sub con-
ditione, si non præjudicetur alteri in jure quæsi-
to e. *Quamvis eod. in 6.* Item per clausulam, *Ex*
certa scientia; per clausulam, *Ex plenitudine pote-*
statis; per clausulam, *Pro expressis habentes & sup-*
plentes omnes defectus, prout de his videre licet
apud *Rebuff. d. Tract. de Rescriptis.*

TITULUS QUARTUS De Consuetudine.

§. III.

Quid sit Consuetudo?

1. *Jus non scriptum in Traditionibus, & in Consue-*
tudine consistit
2. *Definitio Consuetudinis*
3. *Consistit in facto.*
4. *Quid mos.*

1. **P**ostquam egimus de jure Canonico scri-
pto, ejusque partibus, partim in Cor-
pore Juris clausis, partim non clausis: sequitur
ut de non scripto agamus; quod dari constat ex
can. Ecclesiasticarum, can. Nolite & aliis distincti,
11. & distincti. 12. ferè per tot. Consistit illud
partim in Traditionibus, sumpto tamen no-
mine traditionis specialiter, ut designat ran-
tium doctrinam non scriptam; partim in Con-
suetudine specialiter sumpta. Traditiones au-
tem, de quibus egimus Tit. primo, non solum
agnoscit Ecclesia Catholica, seu jus Pontifi-
cium, sed etiam Justinianus ipse varijs in locis,
ut in *l. si videres ibi: secundum Apostolicam.*
&c. in

&c. in l. Nemo ibi: juxta Apostolicam &c. in l. Cum vestiam in princ. in l. Cum Salvatore Cod. De Summa Trinitate & in plurimis Novellis.

2. Consuetudinis specialiter sumptæ, ut à traditione distinguitur, variæ à varijs assignantur definitiones. Justinianus definit, Esse diuturnos mores, consensu utentiũ comprobatos. Cujus definitionis explicationem suppono ex Institutionibus eiusdẽ. Isidorus vero in *can. Consuetudo dist. 1.* definit, Esse ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. Quæ definitio datur per genus definiti, quod est ius, & per differentiam, sumptam a causa efficiente & simul ab effectu, dum dicitur, Moribus institutum, quod pro lege suscipitur, dura deficit lex, scripta scilicet. Censetur autem deficere lex non solum, quando omnino non est lata, verum etiam quando est ambigua, vel inuoluntate posita vel dum rationi non inicitur. Ideo que non obstat, quod consuetudine utamur etiam, lege non absolute deficiente, ut patet ex *c. Cum dilectus h. 1.* quodque detur consuetudo contra legem, seu legi derogans, & præter legem, vel etiam ipsi legi conformis, quæ dicitur optima legis interpretis.

3. Pro pleniori autem explicatio ne datæ definitionis observandum, vocabulũ (*consuetudo*) duobus modis solere sumi, quantum ad rem præsentem attinet, nempe vel pro ipso usu & frequentibus moribus, seu actibus alicujus communitatis aut populi, & ita dicitur esse facti, & in facto consistere: vel pro ipso jure, quod ex ejusmodi diuturno usu & frequentibus moribus seu actibus nascitur: & hoc modo dicitur esse jus quoddam, distinctum à jure scripto. Quamquam in *cap. hoc sit. in 6.* quod loquitur de consuetudine sumpta pro jure, dicatur esse facti & in facto consistere non quasi non sit jus, sed quia peculiare consuetudines, de quibus *d. cap. loquitur*: dicuntur esse facti & in facto consistere: vel quia ex facto nempe ex moribus seu actibus hominum, oriuntur: vel quia sunt pænè infinitæ, ut facta hominum, Unde & ignorare consuetudinem meritò præsumitur Pontifex, *d. cap. 1.* eandemque alleganti, nisi notoria sit, incumbit probatio: & quidem non in generale, sed specialiter in casu controverfo. *Surd. Consil. 313. num. 32. ubi alios citat. Fachin. lib. 3. Consil. 26. nu. 10.* pro-

bari debet in eadem specie, & concurrentibus iisdem qualitatibus, *Surd. Decis. 13. n. 10 & decis. 87. n. 12. Fachin. d. lib. 3. Consil. 82. ubi plures citat.* Quæ autem requirantur, ut probetur: vide remissivè apud *Surd. Consil. 333. nu. 21. Mascardum de probas. Verbo Consuetudo. Gail. 2. Obs. 31. n. 15.*

4. Similiter vocabulum, Mos, interdum sumitur, prout est idem quod Consuetudo, sumpta pro jure, uti dum dicimus quem sequi morem patriæ, id est consuetudinem. Ita sumitur in *can. Mos distinct. 1.* dum dicitur, Mos esse longa consuetudo de moribus tantummodo tractat. Interdum verò sumitur, ut significat actus ipsos, eorumque frequentiam & reiterationem: & hoc modo non est consuetudo, sed potius consuetudinis causa. Ita sumitur in definitione consuetudinis, & in definitione moris, illis verbis, *de moribus tantummodo tractat*, atque ita non definitur idem per seipsum.

§. II.

De requisitis ad introducendam Consuetudinem.

1. Primò requiritur diuturnitas & actuum frequentia.
2. 3. 4. Definitio temporis & actuum relinquatur arbitrio iudicis.
5. Actus debent esse uniformes & usitati.
6. Secundo, oportet rationabilem esse consuetudinem.
7. Tertio requiritur scientia Principis.
8. Scriptura non est de essentia legis.
9. Vt neque de substantia est consuetudinis, quod sit non scripta.

1. AD consuetudinem introducendam requiruntur in primis diuturnitas temporis & actuum frequentia. Nam licet consuetudo inchoari possit ab aliquo actu insigni, quem ceteri postmodum imitentur: tamen non nisi pluribus induci potest, ut constat ex *l. 1. & 2. Cod. Qua sit longa consuet.* tum ex definitionibus ejus, exigentibus mores & actus frequentes: tum ex ratione etymologica, quia consuetudo vocatur, quod in communi sit usu, *can. Consuetudo distinct. 1.* Usus enim est actus repetitus, & quidem interpolatè, *Barthol. in l. De quibus D. de Ll. Cur. Sect. 4. num. 38, &c.*

38. & ideo non sufficit unicuique actus, licet notus sit toti populo vel collegio: nisi esset successivus, & haberet continuationem temporis, intra quod inducitur consuetudo, *text. sing. in c. Cum de beneficio de prabendis in 6.* vel nisi esset iudicialius talis, ex quo tamquam notorio detegeretur consensus populi. Abbas in *c. fin. h. t.* Tamen si vero utroque iure, tam Civili quam Canonico determinatum sit, quantum temporis requiratur ad prescriptionem.

2. Neutro tamen definitum est, quantum requiratur ad consuetudinem, quæ vim legis habet, & speciem juris constituit, atque à prescriptione plurimum differt: sicut nec definitum est: quot actus requirantur, ideoque utrumque Iudicis arbitrio relinquendum est, *arg. leg. D. De iure deliberandi*, ut is iudicet, an tantum temporis, & tot talesque actus, sive judiciales sive extrajudiciales, intervenierint, ut ex ijs præsumi possit consensus populi, & venisse in notitiam Principis, vel populi, superiorem non recognoscens; & consequenter intervenisse tacitum ejus consensum, necessarium ad hoc, ut consuetudo vim legis habeat, aut legem abrogare possit.

3. Non obstat, quod in quibusdam Juris textibus consuetudo dicatur *Longævus usus*, *l. 2. C. Qua sit longa consuet. vel inveterata*, *l. De quibus D. de LL. aut vetustate probata* *l. fidor. 5. Ety-molog. c. 3. vel longa d. Tit. C. Qua sit longa consuet. ac diuturna: l. Diuturna D. de LL.* quia illis locis non designatur tempus necessarium ad ejus introductionem, sed solum tempus, quo, postquam introducta fuit, duravit ac durat; quia scilicet pleræque consuetudines non tantum receptæ sunt à decem annis (quod tempus in Juris textibus dicitur longum & diuturnum) sed plurimæ ab hominum memoria: atque ita inveteratum, longævum, & longum; & diuturnum, sunt accidentia consuetudinis, non etiam ad ejus substantiam vel introductionem requisita.

4. Nec obstat, quod in *cap. ult. hoc t.* sicut & in *c. 3. cap. in o. inc. Cumana inf. de elect.* velit Pontifex consuetudinem, ut derogare possit iure Ecclesiastico, esse legitimè præscriptam: quia sensus est, quod debeat esse legitimè introducta. Sic licet quædam jura velint consuetudinem longi temporis habere vim legis, aut etiam legem tollendi: non tamen definiunt,

quantum debeat esse tempus ad consuetudinem introducendam. Et dum longum tempus in Jure vocatur tempus decem annorum, id intelligitur, de tempore requisito ad prescriptionem quarundam rerum; quod vocatur longum, ad distinctionem alterius temporis brevioris, puta quadriennij, sufficientis ad prescriptionem: aliarum quarundam rerum, ut in *tit. Cod. de quadriennij prescripte.*

5. Quantum verò ad actus, ex quibus consuetudo inducitur, attinet, ij debent esse uniformes, *l. Nemo, §. temporalis, D. de reg. juris.* Farinac. seu difformi observantia, *2. parte dec. 112. n. 5. late Rota Rom. dec. 19. n. 6. & dec. 72. n. 28. in noviss. 2. p. divers.* Cravetta *Conf. 113. n. 4. Menoch lib. 4. Præsumpt. 31. n. 7.* quia ex actibus qui difformiter successerunt, remanet dubium, quid populus servare voluerit: cum tamen sicut lex, ita & consuetudo debeat esse clara & certa, non autem obscura & dubia, *Hofstien. h. t. §. fin. Surd. Conf. 393. n. 23.* Et ideo consuetudo, quæ non fuit conformis, non attenditur *Surd. Con. 449. n. 7. ubi plures citat.* Similiter nec ex controversiis aut turbidis actibus Farinac. *1. parte decis. 56. n. 13. & 16.* vel quia mera facultate vel ex tolerantia procedunt, inducitur, Farinac. *d. decis. 112.* quia multa per patientiam tolerantur, quæ si in iudicium deducantur, exigente justitia tolerari non debent, *c. Cum jam dudum de prabendis.* Debent quoque actus esse usitati publicè, præsentibus & scientibus multis & infinitis personis, ut inde dici possit intervenisse tacitus majoris partis populi consensus, *Azo. in Sum. Cod. Qua sit longa con. Farinac. 1. p. decis. 155. n. 4. & 2. p. decis. 318. nu. 5.* imò debent actus isti fieri animo inducendi consuetudinem, *cap. consuetudo dist. 1. Abbas in c. fin. vers. 7. requiritur hoc t. Surd. conf. 393. n. 28.* & taliter facti probari, ad probandam consuetudinem, Farinac. *2. p. decis. 44. n. 2.*

6. Secundò requiritur, ut sit rationalis, uti patet tum ex *c. ult. hoc t.* ubi cum id decisum esset, nec reperiat jus civile in contrarium servari in utroque foro debet, *arg. cap. 2. inf. de novi operis nuntiati*, tum ex eò, quod vim legis habere debeat, & pro lege scripta, cum ea deficit, suscipi: atqui ratio est anima legis, ut colligitur ex *l. Seve leges D. de LL.* ideoque consuetudo, quæ est contra rationem aut veritatè, seu contra jus naturale vel divinum, vel bonos mo-

es, nullius est momenti, *can. Veritate, cum ali-*
quot segg. distinct. 8. & corruptela dicitur, can.
Mala ibid. c. Cum venerabilis 7. h. t. & quidem
tantò perniciosior quo diutius durat, arg. c. ult.
h. t. Erit autem rationalis, si habeat conditio-
nes legis, enumeratas partim in can. Consuetudo
dist. 1. partim in can. Erit autem lex distinct. 4.
 quandoquidem legis auctoritatem habere de-
 beat. Ut tamen lex iusta & rationalis sit, &
 consequenter consuetudo sufficit, quòd talis sit
 ut in pluribus, licet non sit talis in singulis, Præ-
 sumitur autem rationalis, si tanti temporis sit,
 ut ejus initij non extet memoria.

7. Tertio requiritur scientia Principis, ubi
 populus Principem superiorem habet, & ejus
 saltem tacitus consensus. Scientia quidem,
 quia aliter nec adesse nec præsumi potest taci-
 tus Principis consensus, quam si usus sit ei ma-
 nifestus. Requiritur autem tacitus saltem con-
 sensus Principis, ad hoc, ut consuetudo vim
 legis habere possit, vel legem abrogare: nec e-
 nim inferior potest condere legem, aut contra
 legem superioris quidquam statuere. Hinc ve-
 re tacitus consensus implicite continetur in
 definitione consuetudinis, in verbo, Moribus;
 intellige approbatis: si quidem per alios, quam
 per approbatos, non inducitur consuetudo: &
 ideo dicitur debere inductam esse ex certa
 scientia, non per errorem, *Glossa in can. Frustra,*
versic. item quod non per errorem distinct. 8. Late
Patin. 1. p. decis. 524 nu. 4. Sunt tamen, qui ve-
 lint non requiri specialem scientiam, sed suffi-
 cere, quod Pontifex in *d. c. fin. h. t.* decreverit,
 ut consuetudo legitime præscripta habeat vim
 legis statuendæ & tollendæ: quasi talis volun-
 tas, ut eam vim habeat consuetudo, sit tacita
 scientia & tolerantia consuetudinis in poste-
 rum inducendæ legitime; ut eas vires fortiat
 absque alia speciali ipsius consuetudinis in
 Principe scientia. Sanchez *De Matrim. lib. 7. di-*
sp. 4. n. 11. Surd. Conf. 335 n. 68. Imò id ipsum
 obtinere quidam volunt etiam in consuetudine,
 quæ est contra jus, ut Monet. *De distribut. quo-*
sid. 2. p. q. 12 n. 19. Et in Tract. de decimis c. 3. n. 88.
 Sanchez *d. lib. 7. disputat. 82. n. 20.* Welenb. *in*
tit. DD. LL. n. 8. ubi ait sufficere, quod Princeps
 non contradicat, & hanc sententiam esse recep-
 tiorem tradit.

8. Ut autem non est de essentia legis, quòd

sit scripta, quandoquidem causa obligationis
 legis sit potestas Principis, explicata & appli-
 cata per voluntatem ejus, aliquo signo exte-
 rius sufficienter expressam, ad quod nullo modo est
 opus scriptura: ita nec est de substantia seu es-
 sentia consuetudinis, quòd sit non scripta, non
 solum, postquam est introducta; quia licet tunc
 scribatur, nihilominus manet consuetudo, ut
 patet ex libris Feudorum, qui continent consue-
 tudines, *juxta Rubr. Feud. Et omnes scribentes in*
praludij Feudorum Maranta 3. p. Speculi aurei n.
83. & c. 2. De præbendis in 6. sed nec quoad
 ejus introductionem.

9. Non obstat, quòd in eo consuetudo à lege
 distingui videatur, quòd lex scripta sit, consue-
 tudo non; & per hoc discrimen assignentur defi-
 nitiones legis & consuetudinis: quia istud discrimen,
 & definitiones illud continentes, non as-
 signentur per sola essentialia, sed tantum per id,
 quòd ut plurimum accidit, prout plurimum
 evenit, ut lex scripta sit, consuetudo verò non sit
 scripta.

Distinguitur igitur in eo quoque consuetudo
 à lege, etiam non scripta, quòd lex semper con-
 stituatur expresso consensu Principis, nec mori-
 bus utentium introducatur; consuetudo verò
 semper moribus utentium introducatur, & ut
 plurimum tacito consensu Principis consume-
 tur seu approbetur. Insuper de substantia legis
 est promulgatio, non autem de substantia con-
 suetudinis.

Et hæc quidem intelligenda sunt de consue-
 tudine specialiter sumpta: alioqui sumitur ali-
 quando generalius pro eo jure, quòd in commu-
 ni usu est, ut in *can. Consuetudo Dist. 1.* dum dicitur,
 nihil differre an scriptura, an ratione consti-
 tatur: nam eo pacto sumpta non distinguitur à ju-
 re scripto, sed potius illud sub se continet.

§. III.

Quotuplex consuetudo, & ejus effe- ctus.

1. Effectus consuetudinis in genere.
2. Consuetudo, quæ est præter legem, constituit
 novum jus.
3. Consuetudo secundum legem juri dubium in-
 terpretatur.
4. Consuetudo contra legem tollit legem.
- 5, 6, 7. Satisfit objectioni triplici.

H

Diri-

Dividitur Consuetudo in generalem & particularem. Rursus in Canonicam & Civilem: & utraque subdividitur in eam, quæ est præter legem seu præter jus; & in eam, quæ est secundum legem seu jus; ac denique in eam, quæ est contra legem seu jus.

1. Quantum ad effectum consuetudinis in genere spectat, ea est stricti juris, & servanda solum in suis terminis, neque extenditur de casu ad casum. *Surd. Conf. 407. num. 3.* nec de persona ad personam, *idem Confil. 371. n. 4.* nec de loco ad locum, *idem Conf. 323. nu. 13.* Facit licitum quoad forum fori, quod alias esset illicitum quoad evitandam pœnam temporalem *Surd. Conf. 227. nu. 51.* tribuit jurisdictionem non habenti, *c. Cùm contingat. De foro competenti, can. conquestus ix. q. 3.* Attenditur autem ea, quæ viget in locis vicinis, quando deest propria. *Surd. Conf. 311. n. 16.* Similiter attenditur ea, quæ est ultima: item ea, quæ est favorabilior. *Surd. Conf. 448.*

2. Consuetudinis, quæ est præter legem, effectus est constituere jus novum, ubi deficit lex, *can. Consuetudo distincta. 1.* obligatque non minus in conscientia ad sui observationem, quam lex scripta, cum parem habeat vim & auctoritatem: cujus rei ratio redditur in *l. de quibus, D. de LL.* Exempla hujusmodi consuetudinis habentur in *can. illa distincta. 11. c. 2. de observat. jejunij. c. fin. de feriis.*

3. Consuetudinis, quæ est secundum legem, effectus est, non jus novum constituere, sed jus dubium interpretari: unde in *d. l. de quibus* dicitur optima legum interpretatio: aut legem præ-existentm confirmare, & eam adjuvare, ut colligitur ex *c. sopite, de consensu.*

4. Consuetudinis contra legem effectus est, tollere legem: non quidem naturalem aut divinam quando quidem consuetudo ad jus humanum spectet, & ab humana potestate pendeat; sed humanam, sive civilem, sive Canonicam, modo justa & rationalis sit, *c. ult. hoc tit. d. l. de quibus D. de LL.* Tollit autem generaliter, si generalis sit: si verò sit specialis, abrogat specialiter in illo loco, in quo introducta est viget.

5. Non obstat quòd in multis Canonibus dicatur consuetudo non prævalere legi sed est fides & veritati, credere debere; imò eam, quæ obviat Canonicis institutis, nullius esse momenti: quia loquuntur de consuetudine mala

& irrationabili, quæ proprie non est consuetudo, sed magis corruptela, ut diximus, vel si loquantur de rationabili, ut *c. Cum consuetudine 9 h. 1. c. l. 2. Cod. quæ sit longa consuetudo*, loquuntur vel de consuetudine facti, vel solum volunt, consuetudinem non habere ex præcisa ratione consuetudinis, quòd vincat legem, pro ut verissimum est, & indicant illa verba, *non tamen usque ad eò sui valitura momento*, & c. Hanc siquidem vim habet ex eo, quod sit lege posterior, legi contraria: & tacito Principis consensu approbata.

6. Et ideo non obstat, quod consuetudo contra legem inducatur per actus multitudinis seu populi, & quidem ab initio malos, ut pote contra legem factos; nam ad eam introducendam non requiritur bona fides nec titulus. *Surd. Conf. 335. n. 68* sed sufficiunt diuturnitas temporis, actuum frequentia, & tacitus populi vel Principis consensus. Et in eo distinguitur à præscriptione, quæ non potest introduci, nisi per possessionem, & actus ab initio justos ac bonæ fidei. Sicut & in eo distinguitur, quod consuetudo constituat seu potius sit jus commune, non item præscriptio: unde præscriptione acquiritur jus alicui singulari ac privato non item consuetudine. Rursus præscriptio & privilegium non concurrunt, juxta *c. Inter dilectos 6. caserum inf. de fide instrum. c. Veniens 19. inf. de rescript. Insuper illa est actionis seu petitionis exclusio, hæc actionis seu juris acquisitio, c. Constituta 47. inf. de electione, c. in Genesi 55. eod. tit. Præterea consuetudo erronea nihil juvat: è contra præscriptio erronea juvat, quia titulus sufficit putativus, licet verus non sit, dummodo error probabilis excuset, & det causam præscribendi, juxta *l. ult. D. Pro socio.* Denique præscriptio habet locum in im-mobilibus, spiritualibus & corporalibus, *c. Auditis 6. legq. inf. de prescript.* consuetudo in corporalibus, ut electionibus, jurisdictionibus, servitutibus. Et quod consuetudo possit tollere legem, non habet à multitudinis seu populi, sed à Principis seu legislatoris, tacito consensu, cujus eadem vis est cum expresso: & malitia successu temporis purificatur; partim per supervenientem ignorantiam probabilem succedentium, partim per accedentem consensum tacitum legislatoris, qui ut auctor est legis, ita illam tollere potest.*

Non

7. Non obstat denique, quod lex debeat esse rationabilis & iusta; unde videtur sequi, consuetudinem, quæ contraria sit legi, fore injustam & irrationabilem: quia licet consuetudo, contraria legi, eamque abrogans, sit contra rationem talis legis, non tamen est contra omnem aliam rationem: si quidem contraria diversis respectibus possunt esse rationabilia, arg. c. *Quia non debet, inf. De consanguinitate*. Et hinc fit, quod consuetudo possit etiam abrogare legem, habentem clausulam, *Non obstante contraria consuetudine*, sive præterita scilicet sive futura, ex nova nimirum & iusta ratione superveniente, quæ iniustitiâ seu iniquitatem consuetudinis pro eo tempore, quo lex eam tollit, aufert. An autem consuetudo contraria legi vel statuto probetur per simplicem observantiam, an verò demonstrari debeat, quod in contradictorio iudicio fuerit obtenta, quæri potest. Posterior tenet *Surd. Conf. 393. n. 25. per l. De quibus*, in verbis, *in omnibus*, *D. De LL. & alios, quos citat.*

§. IV. De Stylo.

1. Quid per Stylum hic intelligatur.
2. Stylus Curia Rom. ius facit.
3. Etiam in aliis Curia.
4. Stylus à consuetudine in quibus differat.
5. Allegans Stylum probare eum debet.

1. Quemadmodum Consuetudo dupliciter sumitur, prout vel est facti, vel iuris, seu ius quoddam: ita proportione quadam Stylus, prout speciatim à Juris peritis usurpatur, sumi potest vel pro modo ac formula quasi artificiali procedendi in causis & negotiis, ut docet *Bart. in l. de quibus D. De LL.* sicque vocari Stylus facti: vel pro iure quodam, ex huiusmodi formula & modo procedendi nato: 2. sic enim dicimus Stylum Curia Romane facere ius, maximeque in rescriptis attendi debere, c. *Quam gravi, 6. inf. De crimine falsi*. & allegari posse in decisionibus, quando ius non est in contrarium, c. *Ex litteris sup. De consuet. c. Litteris 2. inf. De juramento calumnia*. Videatur *Farinac. 2. p. Decis. 88. num. 1.* Et maxime in respicientibus processum, & in modo procedendi attendi debet, *Farin. 1. p. Decis. 704. num. 6.* Necessario autem Stylus Curia Rom. scrivari e-

tiam in omnibus aliis debet *Curia Farin. d. p. Decis. 212. n. 2.* etiam extra statum Ecclesiasticum, maxime ubi agitur de interpretatione litterarum Apostolicarum, vel statuti, à Sede Apostolica confirmati, ut idem *Farinac. docet. ibid. Decis. 196. n. 2.*

3. Differt verò Stylus à consuetudine, primo, quod Stylus sit in scribendo; consuetudo in aliis actibus *Decius Conf. 11. nu. 12. Matfil. Conf. 8. n. 27. Felin. inc. 2. num. 18. De rescript.* Secundo, Stylus versatur circa modum procedendi in iudicio; consuetudo circa definitionem, decisionemque causarum *Alex. Conf. 36. n. 9. lib. 2.* Stylus est particularis; consuetudo generalis, *Felin. d. loco.* Denique Stylus tantum introducitur ex actibus iudicialibus: consuetudo tam ex actibus extrajudicialibus, quam iudicialibus.

6. Cæterum quemadmodum allegans consuetudinem, probare eam debet, ita & allegans Stylum alicuius Curia, eum probare tenetur, & quidem in individuo & concludenter. *Farinac. 2. p. Decis. 486. n. 71. & Decis. 301. nu. 7. ubi alios citat.* Quamquam, ubi respicit ordinatorem iudicii, possit Iudex se de illo extrajudicialiter informare, ut ibidem docet *Farinac. Decis. 725. n. 5.* Alioquin Stylus, contra ius, & respiciens decisoria, concludenter probari debet non per simplicem fidem, ut idem docet *1. p. Decis. 256. n. 5.* nec per fidem extrajudicialem *Procuratorum. Decis. 644. n. 4.* Probatur verò ex assertione plurium Notariorum & Causidicorum & inspectione aliorum processuum, *Farinac. 1. p. Decis. 393. n. 2.* Quod de Styli duplici acceptione diximus, idem dici potest de Ritu, qui videtur significare usum & observantiam circa solemnitatem alicuius actus, aut ius quoddam non scriptum, ortum ex tali observantia solemnitatis circa tales aut tales actus.

TITULUS QUINTUS

De Postulatione Prælatorum.

1. Ratio ordinis.
2. Quid sit Postulatio.
3. Qui postulandi.

E 2

4. 5. De-

4. 5. Debet concors esse Postulatio & certa.

6. Quale impedimentum esse debeat in postulanda.

HACEN egimus de Jure scripto, ejusque principijs ac partibus; & de jure non scripto, ejusque etiam partibus. Quia verò parum est jura concedere vel nosse, nisi sint, qui ea tueantur & observari curent, 2. *D. De orig. juris, c. Vbi periculum h. praterea De elect. in 6.* ideo de Personis Ecclesiasticis, id sacrorum Canonum ministris, *Dist. 1. 2. in prin.* earumque assumptione ad dignitates deinceps agendum est.

Tribus potissimum modis contingit assumi aliquem ad dignitates Ecclesiasticas; Postulatione, Electione, & Translatione. Postulatio, quamvis hæc in subsidium Electionis sit introducta, ut si quis per Canones eligi prohibeatur, saltem subsidio Postulationis admitatur, hic præcedit, quia innititur gratiæ, iuxta *e. Bona memoria 23. in fine 3.* & Abbatem in *Rubr. h. 1.* Frustraque ageretur de electione eius, qui ob Canonicum aliquod impedimentum eligi non potest.

2. Est autem Postulatio (ut alias eius omitram significaciones, & inter eas illam, quæ querelam denotat vel petitionem, quæ sit in Judicio adversus aliquem) strictè sumpta, & prout ab Electione distinguitur, concors, certa, & supplex Capituli vel aliorum petitio, apud superiorem facta, ut certa aliqua persona ad Prælaturam promoveatur, ad quam, ob aliquod impedimentum vel defectum, iure eligi non potest, cum tamen Ecclesiæ utilis futura speretur; 3. veluti si agatur de Laico in Episcopum assumendo, *can. Osius Dist. 61.* vel de eo, qui illegitimè natus est, *e. Innocentius 20. inf. De elect. vel ætate minor est, c. Cum in cunctis, c. Cum nobis 19. inf. eod.* vel in minoribus constitutus, *c. Praterea, inf. De ætate & qualitate ordin. vel si Episcopus aut Archiepiscopus unius Ecclesiæ expectatur ab alia, c. ult. junctio c. Bona memoria 2. h. t.* vel nondum religionem professus exposcatur Abbas, *c. Cum monasterium 13 inf. De elect.* Cum enim hi eligi prohibeantur, postulari debent, *d. e. Cum in cunctis.*

4. Dicitur est, concors; quia postulatio debet à Collegio concorditer fieri, *d. Bona memoria h. nos igitur; & c. ult. h. id est,* vel ab omnibus, vel saltem, ut vult Panormit., à maiore par-

te Capituli seu Collegii, id est à non minori, quæ tertia parte, eaque saniori, *d. h. nos igitur & arg. c. 1. in fine & c. ult. inf. De his, qui sunt à maiori parte Capituli, & colliguntur ex c. Scriptum 40. inf. De elect.* Quod si postulatio cum Electione concurrat, necesse est, ut numerus postulantium duplo sit maior numero eligentium; alioqui electio præfertur, *d. c. Scriptum & ibi latè Panormit.* Cujus ratio est, quia Postulatio nititur gratiæ, nec ullum jus postulari tribuit, qui aliquo defectu laborat, & quem proinde superior non cogitur admittere, *c. Postulationem 5. h. t.* At verò Electio jure nititur, quod difficilius expugnatur.

5. Dicitur est, certa, quia in certis verbis postulatio facta est nulla: ut si dicatur, eligimus postulando, aut postulamus eligendo, vel alijs similibus modis, relatis in *c. unico eod. in 6.*

6. Dicitur est; ob aliquod impedimentum non autem ob delictum: quia qui crimine aliquo aspersus est, vel notatus, neque eligi neque postulari potest, *d. e. unico.* Debet quoque hoc impedimentum esse Canonicum ut per superiorem tolli possit: & si postulatus sit minor ætate, debet is attigisse 27 annum, *c. unico h. 2. in Extravag. Ioan. xxii.* Debet insuper attendi, ne in ejusmodi postulationibus dispensatio super talibus defectibus & Canonicis impedimentis difficilis sit, & Ecclesiæ futura: qua de re vide Panorm. *ad c. fin. circa finem h. t.* Hinc postulari non potest tanquam postulatione indignus, qui violavit interdictum, *c. 1. h. t.* Debet etiam idoneus postulari; alioqui doctrina & moribus indignum scienter postulantes pro ea vice omittunt jus postulandi: sicut & superior amittit potestatem, alium postulatum admittendi, qui sciens postulatam indignum admisit, *c. 1. & 2. eod. tit.* quia sic aburitur sua potestate, *d. c. Scriptum in fine De electione.*

TITULUS VI.

De Electione & electi Potestate.

§. I.

Quid sit Electio, & quomodo distinguatur à Postulatione.

1. Quid significet Electio.

2. Sumitur generaliter & specialiter.

3. De-

3. *Definitio Electionis.*4. *Locum habet in dignitatibus Ecclesiasticis.*5. *In quibus differat à Postulatione.*

DE Postulatione jam dictum est, qui est modus promovendi ad dignitatem Ecclesiasticam per viam gratiæ: sequitur de Electione qui modus est promovendi aliquæ per viam juris,

1. Tamen si autem Electionis nomen ex vi sua denotet defectum reificius vel personæ, è duabus vel pluribus, *c. in causis 30. cum seq. h. r. c. Cum specialis 61. inf. De appellat. c. In alternatibus De reg. jur. in 6. l. Plurimque 10. D. de jure dotium l. Si quis stipulatus D. de verb. oblig.* tamen in hac materia restringitur ad personam, quatenus quis ad certam Ecclesiæ functionem & dignitatem eligitur.

2. Et hoc modo sumptum, dupliciter capi potest: primò generaliter, ut non solum Electionem, specialiter sumptam, sed & Postulationem, Præsentationem, Nominationem ac Collationem comprehendat, quia in his omnibus eligenda est persona, beneficio idonea, que postuletur, præsentetur, nominetur, & cui conferatur beneficium: secundò specialiter, & prout à reliquis distinguitur:

3. Sicque est alicujus ad dignitatem aliquam Ecclesiasticam vacantem canonicè facta vocatio auctoritate superioris confirmanda, ut constat ex *c. Cum dilectus 32. c. Nihil 44. h. r. c. Glof. in Clem. Quia contingit in V. Electionem eod. tit.*

4. Dicitur, ad aliquam dignitatem: quia in simplicibus beneficiis Electio, proprie dicta, locum non habet, sed in dignitatibus & Prælatibus Ecclesiasticis, maxime quæ jurisdictionem aliquam in Ecclesiasticas personas habeat adiunctam: quæ ideo beneficia Electiva dicuntur, nec ad alicuius dispositionem pertinere. Huiusmodi sunt Pontificatus, Patriarchatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, omnesque Collegiarum Ecclesiarum Præposituræ, nisi aliter ex fundationis consuetudine, præscriptione legitima, aut privilegio obtineat: in quibus Electio potius obtinet, quàm collatio; ut is qui præficiendus est, sit gravior Clero ipsius Ecclesiæ, dum eius suffragiis eligitur. Et ideo si quis aliter, quàm per electionem totius Collegii, ad dignitatem Ecclesiasticam aspiraverit, veluti si forte per collationem fuerit promotor, tanquam per cupiditatem & contra Canonicæ

regula disciplinam, expellendus est, *c. 1. h. r.*

5. Licet igitur olim iura promissè fuerint, verbo Postulationis & Electionis, ut patet ex *can. Statutus Dist. 61. & can. Literas dist. 63.* tamen plurimum differunt. Nam, ut dictum est, Postulatio est introducta in subsidium Electionis, ut eius incapax promoveatur: nullum jus postulatio tribuit, sed solâ gratia superioris nititur, qui eam admittere vel rejicere potest: & iure ordinatio à solo Papa admitti potest, quippe qui solus Canonica seu iuris communis impedimenta iure ordinatio relaxare possit. Insuper qui eligi potest, postulari non potest, & contra. At verò Electio introducta est, ut capax promoveatur iure nititur, nam tribuit electio ius ad rem, & per eam initiatur vinculum matrimonii spiritualis inter ipsam & Ecclesiam, ad quam eligitur, confirmarique potest de iure communi ab alio, quam à Papa. Et quando ad inferiorem spectat confirmatio, eam si legitime facta fuerit, confirmare debet: alioquin si distulerit, potest ei præfigi tempus, intra quod confirmet: & si intra illud non confirmaverit, confirmatio devolvitur ad superiorem.

§ II.

Quando faciendi sit Electio.

1. *Electio non nisi mortuo & sepulto Prælato facienda regulariter.*
2. *Quo loco convenire electores debeant.*
3. *Convocandi & citandi sunt omnes.*
4. *Per Procuratorem electio quatenus fieri possit.*
5. *Electio non securo effectu, non evacuatur.*
6. *A seculari facta electum inhabilem reddit.*

1. **P**riusquam de electione Prælati Ecclesiæ agatur, Ecclesia debet esse viduata suo Pastore seu Prælato, *c. Bona memoria 26. h. r. can. Obeantibus 35. Distinct. 63. can. Episcopo 3. in fin. VII. qu. 1. Glof. in can. Postquam 11. Distinct. 50.* quandoquidem iurii possessoris beneficium alteri dari non possit, *c. 2. & 3. inf. De concessione præbende, cap. 1. & 3. eod. tit. in 6.* Nec ante sepulturam defuncti Prælati saltem ex honestate, fieri debet, aut de ea tractari: alioquin antè facta, nisi aliud obster, non valebit, *d. c. Bona memoria 26. junctâ Glof. & Panor. ibid. n. 11. can. Nullus 7. dist. 79.*

2. Mortuo verò & sepulto Prælato, debent electores, scilicet, qui sunt de Collegio Ecclesiæ viduaræ, cui Prælati quæritur (nam ad hos de jure Decretalium spectat electio, *cap. 1. &c. Cum terra hoc e.* in Capitulo convenire diem electionis statuere, eamque per litteras absentibus nuntiare: locum electioni commodum designare; qui locus plerumque est Capitulum, *e. In causis 30. hoc e.* vel Ecclesiæ, *cap. Quod sicut 28. h. t.* Franc. Marc. 1. p. q. 97. vel chorus Ecclesiæ, *e. Cum nobis olim. 19. h. t.* vel alius honestus & decens, secundum consuetudinem, modò non sit clandestinus: nam clandestinas electiones reprobatur Pontifex in *e. Quia propter 42. §. electiones h. t.*

3. Quod si non possit conveniri inter Canonicos de loco, is per sortem eligi potest; licet electio per sortem fieri nequeat Steph. Gratianus *disceptat forens. cap. 65. nu. 43. ubi alios citat.* Oportet autem omnes, qui jus eligendi habent, sive de jure communi sive ex privilegio vel pacto, sive ex præscriptione, quæ jus eligendi tribuit, secundum *Glos. & alios in e. Cumana 30. h. t.* nisi jus repugnet (hinc enim laicis ne quidem ex consuetudine vel præscriptione potestas eligendi permitti potest, *e. Messana 56. h. t.* vocari & citari legitimè, ut electioni intersint, modo sint in provincia, *e. Cum inter 18. & ibi Glos. in V. remoti, e. Coram 35. & ibi Glos. e. Genesi 55. h. t.* seu in loco; ex quo evocari debeant, *e. Quia propter 42. §. illud h. t.* & modo sine periculo Ecclesiæ vocari & expectari possint, *e. Quod sicut 28. h. t.* alioqui si aliquis eorum præteritus fuerit, poterit is, ob sui contemptum, agere, & electionem etiam confirmatam, infirmare, *e. bona 36. h. t.* nisi malit electioni aliorum accedere, eamque ratam habere, prout potest etiam ex post facto, *e. Quod sicut 28. & ibi Abbas h. t.* vel consuetudine obtineat, quod absentes non vocentur. Quod si quis vocatus & citatus legitimè ob justum impedimentum interesse nequeat electioni, super quo si opus fuerit, in juramento suo fidem facit dicto, *d. e. Quapropter §. illud.* Licet non possit per litteras suffragium suum conferre, quia non ante electionem, sed in ipsa electione, secretè & sigillatim singulorum vota exprimentenda sunt, *e. Si quis iuste §. Absens eod. in 6.*

4. Potest tamen per procuratorem, sive unum sive plures, dummodo ex Collegio af-

sumatur, *d. §. illud.* Et si plures procuratores constituti fuerint, non aliter admittentur, quam si singuli in solidum constituti sunt, cum potestate jurandi in animam suam, quod constituens tali impedimento detineatur, *Glos. in d. Si quis iusto in V. detentus, & erit tunc, quia omnes vocari possunt ne in diversos vota dirigant, melior conditio occupantis, d. e. Si quis iusto §. verum.* Nullo præoccupante, sed utroque, vel omnibus simul concurrentibus, ne in diversos vota dirigant, is solus admittetur, quem Collegium vel major pars elegerit, *d. e. Si quis iusto §. verum.* Dissidentibus vero Canonicis circa admittendum, is admittetur, qui primus in instrumento procuratorio nominatus fuerit, *d. §. verum.* Quod si unum dimittaxat procuratorem constituit, necesse est, ut procurator certam personam expresse designet, & suo & domini mandantis nomine, ut eandem, non vero diversas, nominet in serutinio, nisi de certa persona eligenda mandatum speciale habeat: nam tum illam nomine procuratorio nominare debet, & suo nomine aliam eligere potest si videatur magis idonea, *d. e. Si quis §. porro.* Quod si nullus e Collegio velit esse procurator, tum receptum est, ut possit permittere non tamen reclamante aut dissentiente Capitulo, constituere extraneum, *d. e. Si quis §. absens ibidemque Glos. in V. nolente.* Necesse quoque est, ut procurator constitutus sit saltem. Subdiaconus, ut colligitur ex *Clement. Viij. qui de asate & qualitate, & c.* Nemo autem in vitis electioni interesse cogitur, *d. e. Quia propter,* in verbo *volunt & Abb. ibid. e. Quod sicut 20. h. t.* potest enim quis juri suo cedere, *l. Si quis in conscribendo 29. Cod. de pactis.*

5. Quod si vocati fuerint non vocandi, valet electio ipsi non expectatis *e. cum inter 21. h. t.* Neque habens facultatem eligendi præsentandi, aut nominandi, illam abdicat a se, si electio, præsentatio, nominatio, non sortiatur effectum, quia nunquam in ullis dispositionibus censetur consumpta facultas, quando non est securus effectus, Steph. Gratian. *Disceptat forens. cap. 74. n. 13. & seq. como 4.*

6. Denique si quis electioni per abusum sæcularis potestatis de se factæ consenserit, is carere debet commodo electionis, siq; e in habilis, ita ut absque dispensatione ad aliam dignitatem eligi non possit, *e. Quisquis 43. h. t. e. i. eod.*

e. in 4. compilat. Et hujusmodi electionem, quæ nulla est, celebrare præsumentes à beneficijs per triennium suspenduntur, privatiq; sunt potestate eligendi.

§. III.

Intra quod tempus fieri debeat Electio.

1. Intra tres menses faciendæ Electio.
2. Aliàs ad proximum superiorem devolvitur jus eligendi.
3. Ab exemptis ad summum Pontificem.

IN Ecclesijs Cathedralibus sive Episcopali-
bus ac Regularibus, id est Collegiatis quibuscunq; fieri electio debet intra tres menses, nisi justum sub sit impedimentum, quod tollere electores non possunt, *e. Ne pro defectu 41. h. tit. can. Postquam 11. Distinct. 50. can. Obvolutibus distinct. 63.* Et incipiunt computari dies, non à die vacationis, sed à die, quâ Canonici, vel alij de Collegio innoverit vacatio Ecclesiæ, *d. e. Ne pro defectu, juncto Innoc. & alijs h. t.*

2. Canonici verò, vel alij, intra hoc tempus electionem negligentibus, jus eligendi devolvitur ad proximum superiorem, *d. e. Ne pro defectu*: licet olim devolveretur ad Romanum Pontificem, *e. Dilectus, inf. De concess. præbenda*: qui superior tenetur intra tres alios menses Prælarum eligere ex ipsa Ecclesia vacante, si in ea dignum inveniat, alioqui ex alia, *d. e. Ne pro defectu*. Eoque negligente devolvitur electio ad alium superiorem, & sic gradatim usque ad Papam, *d. e. Ne pro defectu*

3. Ad quem statim jus eligendi devolvitur, quando Canonici, negligentibus electionem, ab Archiepiscopali jurisdictione sunt exempti, ac summo Pontifici immediate subiecti, *e. Licet inf. De supplenda neglig. Prælatorum*. Idem obtrinet in Præfecturis, atq; alijs dignitatibus regularibus exemptis, per electionem dari consuetis, *Clement. 1. De supplenda neglig. Prælat. c. Cum singula in fine De præbend. in 6.* Potest tamen consuetudine induci, ut una Ecclesia de gremio alterius teneatur sibi Prælaturam eligere, *e. Cum dilectus 32 h. t.* Quando verò non omnes, penes quos electio est sunt negligentes, sed major pars Capituli negligit electionem, vel non vult eligere aut renuntiat electioni, vel quando qui alias e-

ligendi ius habent, sunt absentes in loco, unde vocari eos oportet, tunc ius eligendi devolvitur ad minorem partem, illosve, qui præsentibus & habiles fuerint ad eligendum, quia tales non reputantur de Capitulo, iurisque fictione totum Capitulum representatur in minore parte, vel etiam uno, Abbas *in c. Congregatio 53. n. 2. & 4. h. t. & in c. Gratum n. 5. 8. & 9. sup. De postulat. Prælat.*

§. IV

De forma & modo electionis.

1. Forma Electionis triplex.
2. Electio per scrutinium.
3. Quæ dicatur major & sanior pars.
4. Electio per compromissum.
5. Per quasi inspirationem divinam.
6. An hæc forma etiam in Prælatu Episcopo inferioribus locum habeat.

Formam Electionis triplicem tradit Innocentius in *c. Quia propter 4. 2. h. t.* nempe per scrutinium, per compromissum, & quasi per inspirationem divinam: & aliter facta electio non valet, & contra facientes privandi sunt eâ vice potestate eligendi, *d. cap. Quia propter, c. Cummana 50. in fine & ibi Glos. h. t.*

2. Per scrutinium fit electio, quando vocatis seu requisitis ac præsentibus omnibus, qui debent, volunt & possunt commodè interesse, tres de Collegio eligentium ad hoc collegialiter congregato, fide digni eliguntur, qui præsentium vota secretò & sigillatim diligenter excipiant, eaque certa, pura, libera nullaque adjectâ conditione, vel alternatione *e. 2. eod. in 6. d. e. Quia propter & c. Cum terra 14. h. t.* deinde votis in scripturam redactis mox scrutinium publicent in communi seu in præsentia Capituli: ut ex suffragiorum collatione unus habeatur pro legitime & Canonicè electo, in quem omnes, vel major & sanior pars consenserint, *d. e. Quia propter & alijs h. t.* Nam electio per minorem partem Capituli facta non tenet, neque ratificari per subsequentem consensum potest *e. Auditus 29. h. t.* Publicatione autem factâ nullius suffragij mutatio admittitur, *e. Publicato 28. h. t.*

3. Dixi major & sanior pars quia non sufficit major, nisi etiam sit sanior, *d. e. Quia propter Major*

Major pars est, ubi est major eligentium numerus: sanior vero pars spectatur ex auctoritate & zelo eligentium, atque electi meritis. Hinc si in Ecclesia Cathedrali sint octodecim Canonici, & duodecim Titulum elegerint, sex Sempronius, qui tamen sint sanioris iudicii, neutra electio subsistet, quia in utraque alterum desideratur, *c. Ecclesia vestra 57. h. 1. nisi numerus eligentium alterius partis alteram in duplum excefferit: nam eo casu nulla habebitur ratio illius partis, licet sanioris; nisi quod ipsi maneat saluum jus expugnandi aliorum vota ex alio capite, veluti quia sint excommunicati majori excommunicatione, suspensi per sententiam ab officio, irregulares, *c. Si quando & ibi Glof. eod. in 6. non quidem, ut minuunt seu attenuent aliorum vota, sed ut ea reddant nulla, Glof. ibid. Quod si vero major pars scienter indignum elegerit, valet electio de digno à minori parte, etiam ex eodem scrutinio facta, *c. Dudum 22. Congregato 53. hoc tit.***

4. Per compromissum fit electio, quando ij, quorum est eligere, compromittunt in unum, *cap. Si compromissarius hoc t. in 6. cap. Post translationem inf. Derenuntiat. vel plures idoneos. d. c. Si compromissarius & ibi Glof. in V. translatum, 2. Cum in veteri 52. h. 1. eiusdem vel alterius collegii, qui vice omnium eligant & Ecclesie viduata provideant de Pastore. Atque in eum, quem illi elegerint, omnes consentire, & si idoneus sit, recipere teneatur, *d. c. Quia propter juncto 6. Causam qua 8. & alijs h. 1. nisi appareat contra formam compromissi electum esse, c. Cum electus 32. eod. Dixi, in unum vel plures; quia sufficit in unum compromittere, d. c. Si compromissarius eod. in 6. Imò subinde expedit, ob hominum ad dissentendum naturalem facilitatem. Tametsi autem in alijs Collegii negotiis explicandis sufficiat consensus maioris partis: tamen in compromittendo omnium consensus exigitur; adeo ut unius dissensus compromissum impediatur, *d. c. Quia propter, ibi: qui vice omnium, & ibi Panormit. quia interest singulorum, ne priventur voce sua. Deinde cum compromissum sit voluntarium, recipi ab omnibus debet, iuxta *c. Quod omnes De reg. juris in 6. Neque tenentur compromissarii servare aliquam formam in electione per eos faciendam, arg. d. c. Quia propter ibi, vel saltem & ibi Abbas;****

quia forma compromissi est subsidiaria. Quod si compromissum simul concurrat cum scrutinio, & permixtum exerceatur, veluti si compromittatur, ut compromissarii, sive unus sive plures, secreto & sigillatim vota exquirant, illumque eligant, in quem major & sanior pars Collegii consenserit, tunc ea, quæ in scrutinio necessarid observanda sunt, etiam in hac specie adhibenda erunt, *c. Cum dilectus 32. & c. vers. Verum B. h. 1. c. Si cui 24. Cum expediat 29. eod. in 6. Facta vero electione, electores in præjudicium electi compromittere non possunt.*

5. Per quasi inspirationem divinam, seu viam Spiritus sancti, dicitur fieri electio, quando ab omnibus unanimiter, & veluti conspirante consensu, quasi per inspirationem divinam, unus eligitur sine vitio, *d. c. Quia propter.*

6. Et si autem non desint, qui velint hanc formam electionis, ab Innocentio præscriptam, etiam in alijs Episcopo inferioribus Prælatibus servari debere, verius tamen est contrarium, cum id jure cautum non sit, præterquam in Prælatibus Ecclesiarum Regularium: ad quas eadem forma rectè producitur ex Innocentio in *d. c. Quia propter in V. Ecclesia viduata. Verum hanc controversiam quoad Regulares sustulit nobis Conc. Triid Sess. 25. c. 6. De Regularibus: ubi & de electione Abbatissæ aut Priorissæ, aut cujusvis alterius nominis Præfectæ seu Præpositæ vide plenius.*

§ V.

Quinam eligere vel eligi prohibeantur.

1. Eligendi jus non habent laici, impuberes, &c.
2. Non potest quis seipsum eligere aut presentare.
3. Enumerantur, qui eligi non possint.

1. IN primis jus eligendi non cadit in Laicum ne quidem ex consuetudine vel præscriptione, *c. Messana 36. h. 1. Et ideo ad clamorem populi facta electio non debet per superiorem confirmari, c. Osus 2. eod. quamvis patroni circa electionem jam factam merito postuletur assensus, c. Cum terra 14. in fin. eod. tit. Alioquin quidem per compositionem, cum Prælato*

& Capitulo factam, potest ei jus eligendi competere in collegiata Ecclesia, *c. Sacrosancta* 51 *cod.*

Item impuberes jus eligendi non habent, nec sacris ordinibus non initiati; ut neque suspensi ab homini, seu per sententiam Judicis secus de suspensis per Canonem, non excommunicati majori excommunicatione: non irregulares; de quibus in *c. Is cui Desent. excommunicat.* in 6. Dependet enim jus dandi suffragii ab ordine & beneficio Felin: *ad c. Apostolica* sub n. 16. *vers. Dum autem dicitur inf. De excepte.*

2. Non potest etiam quis se ipsum eligere, *c. fin. sup. De consuet.* sicut nec presentare, quia inter dantem & accipientem debet esse distinctio: Nec obstat, *c. Cum jure* 33. *h. t.* ubi si ex compromissatis tres eligant quartum, quartus electus consentiendo electioni de se factæ, a media parte eligentium auget numerum, & electionem perficit; quia id obtinet quando proceditur per modum compromissi, secus, dum per modum scrutinii vel quasi inspirationis diviniæ.

Similiter non omnes eligi possunt: ut in primis Laici, *can. 1. Dist. 61.* nisi ex causa, *can. Statuimus* §. 1. *d. Distinct.* non excommunicati majori vel minori excommunicatione: non suspensi, *c. per inquisitionem* 26. *h. t.* & *c. Cum dilectus* 8. *sup. D. consuetudine.* non interdicti, vel impedimento aut vitio corporis effecti, quo nequeant ministerio inservire: reprehensibilis: non curialis: non neophytus in fide, id est qui nuper fidem Christianam amplexus est, ne in superbiam erigatur: qui non morbo contagioso vel incurabili laborat: non irregularis: non scismaticus, etiamsi ad unionem Ecclesie sit reversus: licet ex dispensatione possit confirmari. *c. Quia diligentia* 5. *h. t.* Non Simoniacus, publicus alearor, sacrilegus, usurarius: non illegitimus; talemque eligentes, nisi probaverint se ignorantes elegisse, incidunt in poenas Concilii Lateranensis, *c. Innocentius* 20. *h. t.* Non denique alio aliquo crimine notatus ex ijs, quæ enumerantur in *can. Qui in aliquo Distinct.* 51. Licet autem in Abbatem vel Priorem Regularem eligi nequeat novitius, non professus Regulam, *can. Presbyteros* xvi. *q. 1. c. Cum causam* 27. & *c. Cum in Magistratum* 49. *h. t.* in Episcopum tamen elegi potest. *c. Nullus*

28. *h. t. in 6.* In prælatum vero Regularem non potest eligi non Monachus, *c. Cum ad nostram* 37. *h. t.* sicut nec in Abbatem non instructus in Regula Monachali, Officii 38. *h. t.* Habens etiam plures dignitates vel beneficia curata, sine dispensatione eligi potest, *c. Dudum* 54. *h. t.* Quod si vero electi alterius cassata fuerit, non vitio personæ, sed electionis modo, iterum eligi potest: secus si vitio personæ, *c. super eo* 12. *h. t.*

§. VI.

Qualis debeat esse seu eligi Episcopus.

1. Debet in primis esse iusta ætatis, probata vita & scientia.
2. Quanam requiratur scientia.
3. Pœna eligentium indignum.

1. Eligendus in Episcopum debet esse legitime natus, tricesimum annum ætatis excessisse, probatæ vitæ & scientiæ, *c. Cum in cunctis* 7. & *c. Innocentius* 20. *h. t.* & aliis qualitatibus præditus, quia juxta sacros canones, *can. Qui Episcopus Dist. 23.* (ubi plurimæ referuntur) & Conc. Trid. decreta requiruntur, Conc. Trid. *Sess. 24. c. 1. De reform.* & *Sess. 7. c. 1. De reform.* ac insuper in ordine Subdiaconus, & quidem sex mensium spatio ante electionem, Conc. Trid. *d. Sess. 12. c. 2. De reform.* Vbi latius vide, quæ & quanta eligendo scientia requiratur, sicut & in *can. Qui Episcopus Dist. 23. can. Qui Ecclesiasticus* §. *ecce dist. 36. can. Omnes Dist. 38.* Debet autem in genere esse talis & tæx, ut muneris sibi injungendi necessitati satisfacere possit.

3. Debent vero electores, quantum in se est adniti, ut semper dignissimi eligantur, juxta communem sententiam, tam Theologorum quam Canonistarum, de qua vide Covar. *ad. reg. Peccatum* p. 2. §. 7. n. 4. nam alias totius familiæ Domini status & ordo nutabit, si, quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite Conc. Trid. *Sess. 24. cap. 1.* Eligentes scienter indignum, pro prima vice sunt ipso jure privati potestate eligendi. *c. Cum Vintoniensis* 25. *h. t.* & ab Ecclesiasticis beneficiis obtentis in illa Ecclesia, ad quam fuit facta electio, per triennium suspensi. Nec possunt interim ad aliquam dignitatem in eadem Ecclesia, secus in alia, eligi vel assumi, *c. Cum in cunctis*

juncto c. Per inquisitionem 26 h. t. defectumque Capituli supplet Episcopus, d. e. Cum in cunctis §. Clerici sanè.

§. VII.

De Confirmatione Electi.

1. & 2. Qui & à quibus confirmandi.
3. pœna ingerentium se administrationi Ecclesie, omiſſa confirmatione.
4. Ordo petenda confirmationis.
5. Quid observari debeat, cui jus est confirmandi.
6. Ante confirmationem citandi contrarios.
7. Confirmatis potestas ante consecrationem

Electione Canonice peracta & publicata, priusquam electus Ecclesie administratio ni se immisceat, necessarid confirmari debet, & Postquam 3. h. t. à suo scilicet superiori cui subicitur: ut Abbas alijque inferiores, ab Episcopo: nisi probent exemptionem. e. Cum monasterium 13 h. t. Innoc. in e. In singulis n. 3. inf. De statis Monach. Put. Decis. 39. De prebendis: & jure communi antiquo Episcopus a suo Archiepiscopo, e. Cum delectus 32. h. t. Archiepiscopus à suo Patriarcha vel Primite, can. Mos ar: iquus Distinct. 95. Patriarcha à summo Pontifice e. Scriptum 40. h. t. vel Legato in provincia sicut & quilibet immediate subjecti summo pontifici, vel quorum confirmationem singulari jure pontifex sibi reservavit: pro ut sibi reservavit confirmationem Episcoporum Germanie, vigore Concordatorum e. Nihil 44. §. ceterum h. t.

2. Hodie vero postquam Romani Pontifices per secundam Regulam Cancellarie sibi generaliter omnes Ecclesias Patriarchales, Primatiales, Archiepiscopales: & Episcopales, reservarunt, omnium horum confirmatio vel institutio ab ipso summo Pontifice petenda est, sive electi fuerint, ubi adhuc viget mos eligendi; sive nominati & designati ex privilegio à Principibus, Regibus, Imperatoribus vel alijs patronis.

3. Quid si, omiſſa confirmatione, electus, per se vel per alium in totum vel partem, sub quocumque colore vel pretextu, id est, sive titulo electionis, sive titulo procuratoris vel œconomi, administrationi Ecclesie se ingesserit, ipso jure privatur jure sibi per electionem quæ sita, s. Nostri 9. Qualiter 7. h. t. e. Avaritia

ead. in 6. quia non ipse sibi honorem assumere, sed vocari tanquam Aaron, d. e. Qualiter. Et quia eo casu callatur electio, vitio personæ, non autem electionis, redditur quoque ineligibilis & inhabilis ad eandem aut aliam Ecclesiam, secundum e. Super eo 12. h. t. Abb. in d. e. Qualiter n. 8. Eaque pœna obtinet in quocumque electo ad cathedralem Ecclesiam, & ad aliud quodcumque beneficium electivum, Franc. in d. e. Avaritia. n. 2. Crescent. Decis. 6. n. 11 & 12. De jure patroni. Nec potest recipi ab Ecclesia, recipientesque ipso jure privari ut potestate eligendi pro ea vice Gloss. in e. Bona memoria 23. in V. licentiam h. t. e. Quanto & ibi Gloss. in V. suspendimus inf. De translat. Episcop. & manent suspensi à suorum beneficiorum perceptione, donec Sedes Apostolica meruerit gratiam obtinere Extravag. h. t. in Com. Excep. iuntur tamen ij, qui extra Italiam in concordia electi a summo Pontifice confirmandi sunt: quibus ob Ecclesiarum necessitatem & utilitatem facta est potestas administrandi Ecclesiam, tam in spiritualibus, quam in temporalibus; sic tamen, ut de rebus Ecclesiasticis nihil penitus alienent, d. e. Nihil §. Ceterum h. t. Quod à Bonifacio VIII. ad Abbatissas certo modo porrectum est, e. Indemnitasibus, §. si verò & §. ceterum eod. in 6. Excusantur etiam à dicta pœna si administraverint de licentia legitimi superioris, Gloss. in d. e. Avaritia V. procuratoris & ibid. Archid. vel electo competierit, ex privilegio vel consuetudine, administratio Ecclesie vacantis, Joan. Andri. in d. e. Avaritia & uñ Franc. sub n. 2. circa finem vers. in eadem & Gloss. ibidem ponit sex casus, in quibus electo concessa est administratio. Non sufficit etiam, ad prædictam pœnam incurrandam, accepisse possessionem ante confirmationem, vel constitutum esse œconomum vel procuratorem: sed probanda est administratio defacto in spiritualibus vel temporalibus ut tradit Glossa in d. e. Avaritia §. in V. eo ipso & ibidem Franc. n. 5.

Dixi ante, electione Canonice peracta, quia nullus nisi Canonice electus confirmandus est, can. Nullus Dist. 62 & ibi Archid. & Geminius. Quod si verò quis Canonice electus, confirmatus fuerit, an gesta per eum valeant, vide Canor. in d. e. Nullus h. t.

4. Ordo petenda confirmationis hic præscribitur

bitur in *c. Quam sit eod* in 6. ut in primis, electio ne peracta, electores, quam citius commodè possunt, eam præsentent electo. Et quam vis, si in eo culpabiles exciterint, non præjudicent electo, Monach. in *c. Quam sit* 6. n. 4. b. t. in 6. & ibi Gloss. in *v. commodè*: tamen ipsi quoad feodalitate. excluduntur à prosecutione electionis, & suspenduntur per triennium continuum ab omnibus beneficiis, quæ in Ecclesia, de cujus electione agitur, obtinent, adque si intra illud tempus se propria auctoritate, vel alio quaesito colore, ingesserint, illis ipso jure perpetuo sunt privati, *c. Cupientes, h. cæterum, eod. in 6.* Inde electus à die nuntiatur ac præsentatur electionis, intra mensem electioni de se factæ consentire, & eam acceptare, cessante justo impedimento, tenetur, sub pœna excidendi jure, sibi per electionem quaesito. Postquam verò electioni de se celebrata consensit, & eam accepit, tunc intra tres alios menses sequentes confirmationem petere tenetur, cessante justo impedimento sub simili pœna privationis juris, sibi per electionem competentis, electione revertente ad eligentes, *d. e. Quam sit fin. c. Si elect. 26. b. t. in 6. & ibi* Monach. quamvis non teneatur eam obtinere, quia sæpe plus temporis labitur, priusquam cum Camera Apostolica super annatis componatur. Impedito autem accusato, denunciato, inquisito, tempus non currit. Mald. *De iust. & iur. & relig. tit. 9. c. 2. Dubio 10.* Hoc tamen trimestre petendæ confirmationis postmodum Nicolaus III. immutavit in electione ad Cathedrales & Regulares Ecclesias, quarum confirmatio ad summum Pontificem spectat, vel, interjecta appellatione, devolvitur, ut scilicet intra unum mensem post consensum vel notitiam electionis ipsemet electus per se, vel, si legitime sic impediatur, per procuratorem ad Sedem Apostolicam iter arripiat, & ad illud conficiendum tantum temporis summat, quantum necesse fuerit pro locorum intervallo, *d. e. cupientes juncto c. Si postquam eod. in 6.* ubi pleraque alia ab eo adjecta videre licet.

5. Cavere autem diligenter debet is ad quem jus confirmandi spectat, ne præcipiantur, confirmet; sed ante omnia diligenter inquireat & explorat de persona electi, in loco, ubi natus, & diutius fuerit conversatus, *c. Scriptum 40. b. t. ejusque* sufficientia, vita, moribus, atque alijs qualitatibus, *c. Nihil 44. b. t. c. fin. eod. in 6.*

& similiter de qualitatibus contradicentium in eadem plebe, cui ordinandus est, *can. illius dist. 2. 3.* de que ipsa electione, vel electionis actu seu processu, idque vel in judicio inter partes, si quis contradictor fuerit, & compareat, vel ex merito suo officio, si non fuerit contradictor, etiam si nihil electo objiciatur, *c. Cum nobis olim 19. h. t.* ut tunc demum, si tunc omnia confecta viderit, confirmationis munus electo imperdat *d. c. Nihil d. c. Cum nobis h. t.* Alioquin si per negligentiam confimet indignum, ipso jure perdit potestatem confirmandi primum ejus successorem, & à perceptione fructuum proprii à suo superiore sine prævia monitione per sententiam suspenditur, *d. c. Nihil & ibi Gloss. in v. suspendatur*, quouique ejus indulgentiam mereatur promereri. Si vero per malitiam convictus fuerit in hoc excessisse, graviori subiacebit ultioni, arbitrio superioris *d. c. Nihil can. Si quis sine & ibi Gloss. can. Quicumque s. dist. 81.* imponeturque pœna depositionis, *can. Tantis 3 ead. dist.* & promotus dejicitur, *d. c. Nihil.* vide quæ de examine promovendorum ad Cathedrales Ecclesias, quoad natales sufficientiam, mores, vitam, doctrinam, ætatem, & alia à sacris Canonibus requisita, faciendo, & ad Pontificem transmittendo, statuit Conc. Trident. *Sess. 2. cap. 2. & Sess. 24. cap. 1. de reformat.* cujus ordinationem postmodum renovavit, & in multis ampliavit Gregorius XIII. ut videre licet in ejus Bulla, qua refert Piasc. in *Praxi sua Episcop. in proœm. de electione n. 2.*

6. Quòd si electus coelectum, vel alium suæ electionis adversarium, habeat, is ante confirmationem omnino citandus erit: alias vero, ubi concursus fuerit electio, aut nullus nominatim se opponit electioni, generale & peremptorium edictum proponendum est in Ecclesia in qua celebrata est electio, quo contradictores, si qui sint, moneantur, & evocentur, ut statò die & loco confirmationis faciendæ veniant, causas improbandæ electionis & impedendæ confirmationis dicturi: alioquin, prætermissa hac observatione, confirmatio nullius erit momenti, *c. fin. eod. in 6.*

Cæterum Canonicè confirmatus Episcopus, ante consecrationem consequitur jus in re, *Gloss. in cap. Cum venissent in v. renuntiavit inf. De in integ. restitut. juncto, cap. 2. §. sicut inf.*

De transl. & ibi Gloss in V confirmatus, ac utrobique DD. Rota Decis 6 h. tit. in novis. & ex iure communi potest exercere ea, quæ sunt jurisdictionis vel dignitatis Episcopalis, uti excommunicare, corrigere, iuramenta a vassallis recipere, beneficia conferre, instituere, causas matrimoniales cognoscere, indulgentias concedere, & alia similia, notata in cap. Accedentibus inf. De excessib. Pralat. & ibid. Panormit. n. 4. Non etiam ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, veluti ordines conferre, cap. Nostri 9. & alius h. tit. sicut nec ea, quæ competunt Episcopo ex privilegio; qualia habentur in cap. ubi. De pœnit. & remiss. cap. Quod nonnullis De privileg. & c. ult. sod. in 6. vel ex delegatione, Felin in c. Eam te à nu. 17. sup. De reser. Præfec. in Præf. de elect. jub. n. 19. Nec isto iure requiritur, ut Episcopus confirmatus adeptus sit possessionem sive installationem vel investituram Panorm. in cap. Transmissam 35. n. 3. h. tit. Felin, in cap. Ne Dei timorem n. 2. & seq. inf. De Simonia, Rota Decis. 182. n. 3. 5. & 6. p. 2. ad plenam scilicet administrandi potestatem, nisi alicubi contrarium consuetudine fuerit receptum, vel alius sit in possessione, qui tunc requiritur, ut inducatur, in possessionem per iudicem, etiam si adversarius injuste possideat, Panormit. in d. cap. Transmissam n. 3. Franc. Marc. 9. 49. p. 1. Iure novo in Extrav. Injuncta De elect. in Extrav. communib. opus est, ut Episcopus, si velit exercere ea, quæ sunt jurisdictionis, post confirmationem suam, obtrineat litteras Apostolicas, alioqui nec admitti nec recipi tamquam Episcopus, nec possessionem Ecclesiæ sibi collatæ consequi potest Latè Garz. de Beneficiis p. 5 cap. 4 §. 3. nu. 242. & seq. quam Extravagantem postea Julius III. renovavit & amplius vit. Constitutione suâ, incip. Sanctissimus in Christo Pater, an. 1553. die 17. Maij relata per Piafec. in Praxi Episcopali d. loco, ubi vide, quomodo soleat prospici, ne Ecclesia vacans ob moram intercurrentem in expeditione Bullarum aliquid patiatur.

§. VIII.

De Consecratione Episcopi.

1. Consecratio à confirmatione intra tres menses sres pesenda.
2. 3. A quibus fieri debeat & qua die.
4. Forma Consecrationis.
5. Effectus eiusdem.

6. Electionis hodie exiguum esse usum in Belgio.

1. Episcopi electionem & confirmationem sequitur Consecratio, per quam matrimonium cum Ecclesia consummari dicitur, c. 2. & c. ult. inf. De transl. Episc. & antequam non dicitur, quis Episcopus, sed Electus tantum, c. Nostri 9. h. t. & c. Tua 8. inf. De his qua sunt à Pralat. sine cons. Capit. Ea ultra tres menses confirmatione, cessante legitimo impedimento, protrahi non debet, ut colligitur ex can. Quoniam Dist. 75. & novissime ex Conc. Trid. Sess. 23. c. 2. De reformat. ubi pœnam statuit, ut, si intra tres menses consecratio non suscipiatur, promotus teneatur ad fructuum percceptorum restitutionem; si intra totidem menses postea eam petere & procurare neglexerit, ipso iure sit privatus Ecclesiâ suâ. Idem Conc. Sess. 7. c. 9. decrevit, ut prorogationes de non celebranda consecratione ultra sex menses concessæ nulli suffragentur.

2. Consecrandus est Episcopus ex Apostolorum constitutione à tribus ut minimum ejusdem Provinciæ Episcopis, cæteris assensum præbentibus & accedente de iure communi jussu Archiepiscopi, c. Si Archiepiscopus, 6. inf. De temporib. ordin. & c. Quod eadem 10. inf. De officio jud. ordin. Quamquam melius foret, si ipse met Archiepiscopus una cum Suffraganeis hoc munus consecrationis obiret, d. c. cum c. seq. uti olim fieri consuevit, ut patet ex can. Episcopi & alius Distinct. 64. Ipse vero Metropolitanus non nisi in civitate metropoli, comprovincialibus ibidem convenientibus, Episcopus autem comprovincialis ibi consecrandus est, ubi Metropolitanus elegerit, can. ult. circa fin. Dist. 51. Ex decreto Conc. Trid. celebrari consecratio debet, si extra Curiam fiat, in Ecclesia, ad quam promoti fuerint, aut in provincia, si commodè fieri possit.

3. Congregatis autem ejusdem Provinciæ Episcopis, fieri debet consecratio die Dominica, & hora tertia lucis; scilicet secundum Canones, can. Ordinationes Episcoporum 1. & can. Quod die 5. Dist. 75. quia Episcopi vicem obtrinent Apostolorum, quibus in die Pentecostes hora tertia Spiritus sanctus datus est: & præmisso scrutinio cum precibus, d. can. Ordinationes. Scrutinium verò sive examen ordinandi

mandi in Episcopum fieri debet secundum ea, quae habentur in *can. Qui Episcopus. 3. Distinct. 23.*

4. In ipsa consecratione peragenda Episcopi duo ponunt & tenent codicem Evangeliorum super caput & cervicem ejus, qui consecratur, *d. 1. can. Ordinationes*: unoque super eo fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi praesentes manibus suis caput ejus tangunt, *can. Episcopus distinct. 15.* illudque una manibus inungunt sacro chrismate: quod ex oleo, nitorem seu puritatem conscientiae, & ex balsamo, odorem seu integritatem famae significante conficitur. Vide plenius *inf. tit. de sacra unctio*; sicut & de alijs caeremoniis ministeriorum, quae adhiberi solent in Pontificali Romano.

Postremo Episcopus consecratus Ecclesiae Romanae & ejus Pontificibus, fidelitatis juramentum praestat, juxta formam praescriptam in *can. Ergo N. Episcopus, inf. De jurejurando.*

5. Peractaque consecratione, aut elapso termino consecrationi praestituto, omnia beneficia Ecclesiastica, si quae habet, ipso jure vacant, libereque ab eo, ad quem provisio spectat, conferri possunt, *can. Cum in cunctis 7. §. cum verò h. tit. si modo habuerit possessionem*, vel per eum steterit, quo minus habuerit: nam ad vacationem utrumque requiritur, & consecratio seu adepta possessio, *can. Si quis Episcopi distinct. 92.* Innocent in *d. 1. Cum in cunctis. §. an. Staphil De vacat. per promotionem. nu. 2.* Antea vero non vacant, quandoquidem consecratio ex causa rejici possit a superiore, *can. Super his inf. de accusationib. Glos. ad dictum §. cum vero.* imò nec vacant, lapsis tribus mensibus, nisi habuerit administratio bonorum, Innocent. *d. loco.*

6. Denique, ut illud quoque breviter hic moneam, hodie exiguus videtur usus electionis: partim quia omnes Ecclesiae Cathedrales & Metropolitanae reservatae sunt dispositioni Sedis Apostolicae, per secundam Regulam Cancellariae; partim quia in pleisque Regnis, & praesertim in hoc Belgio, Principes ex indulto Pontificis nominant personas sibi probatas non tantum ad Episcopatus, sed etiam ad omnes primas dignitates, saeculares & Regulares: & super hujusmodi personis nominatis Capitulum fingit electionis suae processum.

¶: 30

TITULUS SEPTIMUS.

De Translatione Episcoporum.

1. Quid sit Translatio.
2. Cur propria auctoritate fieri nequeat.
3. Ex quibus causis fiat.
4. Quaestio, cur matrimonium spirituale inter Praelatum & Ecclesiam dissolvi possit, non etiam carnale consummatum.

Non solum per postulationem atque Electionem, verum etiam per Translationem eorum qui antea fuerunt, si ve postulati si ve electi, Ecclesijs providetur: ac proinde, postquam actum est duobus prioribus modis, ratio ordinis postulat, ut de hoc tertio agamus.

1. Est autem Translatio de una Ecclesia, quam quis obinet, si ve Episcopus si ve alius Praelatus exemptus, ad aliam majorem, auctoritate summi Pontificis, propter Ecclesiae necessitatem vel evidentem utilitatem, translatio seu mutatio, *can. Mutationes, can. Suus & can. Sicut vir. vii. q. 1. Dixi, ad aliam maiorem*; quia ad majorem non fit translatio, *can. Legitimus distinct. 93. in fine.*

Dico, auctoritate summi Pontificis; quia licet Episcopus electus renuntiare juri suo liberè & pro arbitrio possit, *cap. In praesentia inf. de renuntiat.* nec à principio cogatur quis in virtute acceptare Episcopatum, *can. Gestis, can. Vbi ista distinct. 74.* tamen: postquam confirmatus vel consecratus est, non potest propria auctoritate propriam deserere Ecclesiam, & ad aliam se transfere, *e. 2. 3. & ult. h. t.* adeo ut, si contra fecerit, utraq; sit & propria & aliena privandus, ut nec illis praesideat, quos per superbiam sprexit, nec illis, quos per avaritiam concupivit, *d. e. 3. in fine.*

2. Ratio est, tum quia majores causae, cujusmodi est translatio Episcopi, atque aliae, quae à Glossa in *d. cap. Inter corporalia* certis verbis comprehenduntur, referendae sint ad Sedem Apostolicam: tum quia inter Episcopum si ve Praelatum & Ecclesiam spirituale quoddam matrimonium per electionem initietur, per confirmationem ratificetur, & per consecrationem consummatur, *d. e. ult. ac proinde ma-*

trimonium huiusmodi solius S. Pontificis auctoritate solvi potest, & ad Ecclesiam aliam Episcopus consecratus transferri, *d. cap. 2. & 3.*

3. Idque postulans Ecclesiam necessitate, ut dixi, veluti metu hostium, *can. Temporis VII. q. 1.* vel evidenti utilitate, ut quia in alia Ecclesia plus proficere possit: vel suadente id bono pacis & concordia Roman. *Consl. 343.* Quo pacto D. Petrus ex Ecclesia Antiochena se Romam transtulit, *d. can. Mutationes, & can. Beati Petrus & Paulus 2. q. 7.* Roman. *Consl. 352.* ut ubi caput superstitionis erat, illic fieret caput sanctitatis & religionis; ubi gentium Princeps habitabat, ibi lederet & moraretur Princeps Ecclesiae. Talis enim translatio antiquis vel novis Canonibus non est prohibita, si modò auctoritate summi fiat Pontificis cuius solius est iudicare, subsistat talis utilitas vel necessitas Ecclesiae: verum ea prohibita est, quae ex cupiditate & ambitione fit tamquam ambitiosa, *can. Episcopum, can. propter VII. q. 1.* Indulgentia vero summi Pontificis super huiusmodi translatione alicui concessa, strictè ad litteram est servanda, ut si ad maiorem dignitatem alicui transitus permittatur; vigore talis concessionis nequeat ad parem transire, *d. e. ult. h. tit.*

4. Quæres, Cur summus Pontifex hoc matrimonium spirituale, per consecrationem consummatum, magis dissolvere possit, quam carnale consummatum? Ratio est, quia matrimonium carnale consummatum Christus induxit ad significandam indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, per carnem assumptam; & proinde ex ratione huius significationis habet omnimodam indissolubilitatem. At verò matrimonium spirituale, etiam per consecrationem consummatum, non habet hanc significationem: uti nec matrimonium carnale ratum & nondum consummatum, quod proinde per ingressum Religionis dissolvi potest, ut postea dicitur.

Quo pacto ergo, inquit, *in c. Inter corporalia 2. h. tit.* dicitur, spirituale vinculum fortius esse carnali, Resp. non dici fortius quoad omnimodam indissolubilitatem, quandoquidem varijs modis dissolvatur, veluti translatione, depositione, renuntiatione, auctoritate summi Pontificis facta; sed quoad alios respectus, veluti quia per matrimonium spirituale solvi

potest carnale spirituale ad se trahit carnale, non è contra. Nam, ut diximus, matrimonium carnale ratum, non consummatum, dissolvitur per ingressum Religionis, etiam altero invito, *c. Ex publico inf. De coarvers. conjugat.* & post matrimonium carnale, etiam consummatum, possunt conjuges mutuo consensu Religionem profiteri, ut etiam postea dicitur. At è diverso matrimonium spirituale non dissolvitur per carnale; nec semel professis Religionem licet postmodò contrahere matrimonium carnale. Adde, quod matrimonium spirituale etiam inde fortius vinculum dici possit, quod operetur fortius, quatenus imprimit characterem, qui etiam post mortem manet: cum interim matrimonium carnale per mortem alterius profus solvatur.

Translatus autem legitime Episcopus nihil juris in priori retinet Ecclesia, *Calder. Consl. 1. de translat. Pralat. alias 56. n. 2.* si scilicet translationi consenserit, alias non. Verum tamen litteras super secunda Prælaturo oportet esse expeditas, & ostensas Capitulo: nam sola scientia, aut sola expeditio litterarum, sine præsentatione in Capitulo facta, non sufficit. *Gonz. ad Reg. VI. 11. Cancell. Gloss. 15. nu. 49. ubi alios citat.* Quinimò necesse est, ut translatus est, acquiescit verit, aut per eum non steterit, quò minus assecutus sit Felix. *in c. Eam 10. num. 9. sup. De rescript. Garz. De Beneficijs p. 11. c. 6. n. 39. 49. & seq.*

Denique tamen hic Titulus tantum inscribatur. *De translatione Episcopi* tamen etiam alii possunt transferri, ut Cardinalis, *cap. Dilectus inf. De prebendis* Archiepiscopus; *cap. Bona 4. supra De postulatione Prælatorum*; Abbas, *in cap. Venerabilis. sup. De consuetudine*, Præpos. *in cap. Dudum, sup. De electione*; & similes. Imò quicumque beneficiati transferri possunt, *cap. Admonet inf. De renuntiat.* Et quidem inferiorum Clericorum translatio fit auctoritate cuiuslibet proprii Episcopi, *can. Abbas 7. XVII. qu. 2. can. Si quis, & can. seq. Distinct. 17.*

(*)

TITULUS VIII.

De auctoritate & usu Pallii.

§. 1.

Quid sit Pallium, & cui competat.

1. 2. *Quid sit Pallium, & cur datur.*

3. *Quando & quo loco uti eo possit Archiepiscopus.*

4. *Pontifex Rom. semper & ubique eo utitur.*

5. *Intra quod tempus peti debeat.*

6. *Episcopis non nisi ex privilegio conceditur.*

Inter eos, qui ad dignitates promoventur per Postulationem, Electionem vel Translationem, quibusdam jus Pallii competit de jure communi, uti Archiepiscopis, Patriarchis, Primatibus, & Romanæ Ecclesiæ Pontificibus: de quo nunc agendum.

1. Est autem Pallium ornamentum quoddam, de corpore beati Petri sumptum, Pontificalis officij plenitudinem conferens, *c. Significasti 3. sup. De electione, juncto c. Nisi specialis 3. h. t.*

2. Dicitur, De corpore B. Petri sumptum; vel quia super altare B. Petri benedicitur & consecratur à Papa; vel quia à Romana Sede proficitur. Nam licet illud conferant quoque quatuor Patriarchæ, nempe Constantino politanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Jerosolymitanus: tamen privilegium conferendi à Romana Sede habent.

Dicitur, Pontificalis officij plenitudinem conferens; quia sicut Episcopus in Episcopatu suo non habet plenum & consummatum jus, nisi sit consecratus: ita nec Archiepiscopus in sua Provincia plenum jus habet, nisi Pallium sit consecutus; adeò ut ante illud acceptum se quidem dicere Metropolitanum, non tamen Archiepiscopum possit, *d. c. Nisi 3. h. t.* nec ante queat exercere ea, quæ sunt ordinis Archiepiscopalis saltem graviora ac majoris momenti, veluti Concilium Provinciale convocare, Episcopos consecrare, chrisma consecrare, dedicare basilicas, ordinare Clericos, *c. Quod sicut 18 §. praterea, c. Significasti 3. sup. De elect. & cætera, quæ sine sacrificio Missæ non obit Hostien. in Summa h. t. Potest tamen Episcopis concedere facul-*

tatem, ut suum Suffraganeum consecrent, *c. Suffraganeis 11. sup. eod. tit.* aliaque facere, quæ stola tantum indutus rectè exequitur, veluti calices & alia hujusmodi vasa consecrare, cœmeteria sacrare & dedicare Hostien. d. loco §. quid sit Pallium.

Quod si ante acceptum Pallium Archiepiscopus exercent ea, quæ sunt potestatis, ordinem spectantis, nec fuerit antea consecratus Episcopus, nullius momenti erunt: si verò fuerit consecratus Episcopus, firma erunt & rata, licet peccet contra Canones & jura, possitque per sententiam ab officio removeri, aut alia mitiori pœna puniri.

3. Potest autem de jure communi uti Pallio in omnibus Ecclesijs, etiam exemptis, *Clement. 2. de privil. Provinciarum suarum inter Missarum solemnias; extra Provinciam vel Ecclesiam, veluti in supplicationibus, in concessu, in comitijs, non potest, c. 1. c. Nisi h. t. can. Pallium Dist. 100.* ne quidem ex consuetudine; nisi ex speciali privilegio alicui concedatur, ut in aliena Ecclesia, accedente ejus consensu, cujus est Ecclesia, eo utatur, *c. Ex suarum h. t.*

Præterea alteri cedere Pallium nequit, cum illud personam non transcat, sed quisque debeat cum eo sepeliri, *c. 2. h. t.* Quod si ad aliam Ecclesiam transferatur, non potest uti eodem pallio, quo in priori Ecclesia usus fuit, sed aliud petere & expectare debet, *c. Bona memoria 4. in fine sup. De postulat. Pralat. & cum utroque sepelitur, Panor. in d. c. 2. n. 7.*

4. Solus verò Romanus Pontifex semper & ubique utitur Pallio: idque in eo plenissimam designat potestatem, in quam assumptus est in universam Ecclesiam Christianam, quæ ejus Provincia esse intelligitur, *can. Cuncta per mundum can. Per principalem 11. q. 3.* Alij vero in Ecclesijs suis & certis diebus tantum, quia in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis, vocati sunt, *c. Ad honorem 7. h. t.*

5. Ceterum Archiepiscopus intra tres menses à die consecrationis, si ante non fuerit consecratus, vel à die confirmationis, ubi ante fuit consecratus, cessante justo impedimento, per se vel per procuratorem, ad hoc speciale mandatum habentem, petere pallium debet, & quidem obnixè atque instanter, *can. Prisca 2. Distinct. 100.* quod illi datur, præstito prius, & non

& non aliter, Romano Pontifici fidelitatis & obedientiæ iuramento, *can. Oportum d. Dist. 100.*

Quâ autem forma detur, & quibus diebus uti eo possit Archiepiscopus, videatur apud Glos. in *d. c. Ad honorem*. De forma Pallij Panorm. in *Rubr. h. t. n. 5 & 6*

6. Subjiciendum hic, Episcopum non uti pallio, nisi ex Privilegio, *c. Cum in juventute inf. De praesumpt.* ubi id de Quinque Ecclesiasticis traditur, idemque de Hostiensi in ostijs Tyberis fluvij, de Papiensi in Longobardia; Lucensi in Tuscia; Bambergeni in Germania, alibi memoratur.

§. II.

De potestate Archiepiscopi.

1. Archiepiscopus est summus Episcoporum, qui & Metropolitanus.

2. In quos juris dictionem exercent.

1. **A**rchiepiscopus, qui subsequitur Primatem, tamquam jurisdictione inferior, *can. 1. distinct. 99.* major est Episcopis in sua Provincia subiectis, per proprias dioceses, *can. 12 & 3. q. 3.* Episcopi autem subiecti in jure Canonico vocantur Suffraganei, quia Archiepiscopi in officio Archiepiscopali suffragantur, *Archiepiscopus à Grecis dicitur Princeps seu summus Episcoporum, can. Cleros distinct. 21* id est primus seu summus Episcopus. Olim quidem solitus fuit vocari *Patriarcha*; sed postea usus obtinuitur soli quatuor, supra nominati post summum Pontificem vocarentur Patriarchæ. Similiter olim Archiepiscopi dicti sunt *Primates*; quia principalium civitatum Episcopi; tamen postea nomen illud potissimum attributum fuit ijs, qui præerant civitatibus, sub quibus erant civitates Archiepiscopos habentes. Aliter Archiepiscopus in utroque jure vocatur *Metropolitanus, causa 19 q. 3. ferè per tot. & Novella Iustinian. 5. §. fin.* Atque hæc nomina non differre docet Rebuffus, ad §. 1. *De institutione in Concordatis*: diciturque Metropolitanicum jus in jure nostro, quod competit Archiepiscopis, *cap. de litigantibus De officio ordinarij in 6. & similibus*. Vocatur autem Archiepiscopus *Metropolitanus*, vel, ut vult Isidor. in *d. can. Cleros distinct. 21.* à mensura civitatum, quia juxta Pelagium in singulis Provincijs præfici debeat

unus Archiepiscopus, & unaquæque Provincia decem vel undecim civitates, totidemque Episcopos, ut colligitur ex *can. Sessore v. l. q. 3.* vel quia in Metropoli aliqua civitate, id est matrice primaria, sedem habet, *can. 1 & 2 Dist. 90.* Nihilominus in *d. can. Cleros*, distinguitur Metropolitani ab Archiepiscopo, ut ibidem videre licet.

2. Habet autem Archiepiscopus jurisdictionem Episcopalem & ordinariam in sua Provincia cui præest, atque in omnes Suffraganeos, non exemptos, eorumque est Judex ordinarius, *cap. Pastoralis inf. De officio ordinarij*; quorum proinde electiones confirmat vel infirmat de jure communi, de causis eorum civilibus ac criminalibus cognoscit & judicat; nisi tales sint criminales causæ, quæ reservatæ sunt summo Pontifici, cujusmodi est crimen hæresis Conc. Trid. *Sess. 24. c. 5. De reformat.* & quæ merentur depositionem seu privationem officij ac dignitatis. Vide idem Concilium *Sess. 13 cap. 8. & d. Sess. 24. cap. 5. & 8.* In subditos vero Suffraganeorum non habet jurisdictionem ordinariam, nisi certis quibusdam casibus eam vel ex consuetudine aut privilegio vel præscriptio acquisierit, *cap. Duo sunt, inf. De officio ordinarij*. Primus casus est in causis, quæ jure appellationis aut devolutionis ad eundem pertinent, *cap. 1. inf. De officio Legati*: ubi quoad hoc traditur discrimen inter Archiepiscopum & Legatum Papæ; quod nempe super causis Episcopatum & per simplicem querelam adiri possit, non etiam Archiepiscopus, nisi per appellationem causæ ad eum devolvantur. Causa autem ad Archiepiscopum devoluta, acquirit is jurisdictionem quoad personas appellantes tantum, non quoad alios. Neque etiam ad ferendum testimonium in causa citare alium potest, neque causam delegare, subdito Suffraganei in viro, *cap. 1. De foro competentis in 6.* Secundus casus est, si subditus Episcopi delinquat in diocesi Archiepiscopi, vel in ea prædium habeat. Tertius, si absolutus ab Archiepiscopo nolit parere Episcopo. Quartus, si Clericus habeat causam criminalem contra suum Episcopum, quia ead deduci debet ad Synodum, in qua Archiepiscopus præest. Quintus, quando Episcopus est negligens in eo, quod facere debet. Sunt & similes alij, quos brevitatatis causâ omitto. Et si verò

verò unus sit Iudex provinciarum, *can. In apibus VII. q. 1.* tamquam habens Jurisdictionem Archiepiscopalem, *can. per singulas IX q. 3.* non tamen tanquam habens jurisdictionem ordinariam Episcopalem: cum in unaquaque provincia debeant esse plures Episcopi, uni Archiepiscopo subiecti; habentes jurisdictionem Episcopalem & ordinariam. Et ideo licet Archiepiscopus sit Iudex ordinarius Episcoporum suarum provinciarum, non tamen subditorum illius. Nec habet hinc eum vulgaris illa regula, *Si vinco vincentem te, te vinco*, quia Archiepiscopus habet ligatam & limitatam potestatem quoad subditos Suffraganeorum.

TITULUS IX.

De Renuntiatione.

1. Quid sit Renuntiatio.
2. Et divisio ejus.
3. Renuntiatio in favorem alia simplex, alia qualificata.
4. Fieri debet cum auctoritate & consensu superioris.
5. Episcopatus ex quibus causis renuntiari licet.
6. Semel admissa renuntiatione non datur regressus ad idem beneficium.
7. 8. Coram quo fieri debeat, & per quem.
9. Regula Cancell. de infirmis resignantibus, & publ. resignantibus.

Explicatis modis, quibus potissimum acquiruntur dignitates: sequitur de renuntiatione, per quam acquisitæ, tam ab ijs, qui utuntur pallio, quam ab alijs, sæpe amittuntur.

1. Renuntiatio in genere nihil aliud est quam proprii juris spontanea abdicatio seu cessio. Dicitur, proprii juris; quia juri, quod habet quis tertius, renuntiare, seu illud resignare non potest, *l. Si uni versa Cod. De Legatis, l. Traditio D. De acquir. ver. dom. l. Observare in fine D. De offi. Proconsulis c. Dilecto in fine de prebendis.*

Hic autem pressius sumitur pro dignitatis vel beneficii seu officii Ecclesiastici obtenti, seu juris, quod in eo quis habet, spontanea & libera coram superiore facta dimissione seu renuntiatione. Dicitur, Libera: quia coacta nullus est momenti, *c. Super hoc 5. h. s.*

2. Ea est duplex, Tacita & expressa. Tacita dicitur, quæ fit ipso jure, nulla verborum declaratione interveniente. Unde quia acceptat secundum beneficium incomparabile, securâ pacificâ ejus possessione, censetur renuntiare primò *c. De multa 28. inf. De prebendis, & qui matrimonio contrahit, c. l. i. versis inf. de Clericis conjug. Gloss. in c. Unico eod. in 6.* vel fit miles secularis, censetur renuntiare beneficio, si quod habet, *c. Inaudientia 25. inf. De sent. ex com. ubi DD. Videatur plenius Rebus in Praxi benef. tit. De resign.*

Expressa est, quæ fit verbis ad hoc accommodatis: idque dupliciter, vel purè & simpliciter; vel sub conditione aut in favorem alicujus. Purè & simpliciter fieri dicitur, quando fit in manibus superioris, sive ulla pacto, conditione vel modo, ita ut nulla fiat renuntiantis reservatio, *c. Tu nos inf. De Simonia: & post hujusmodi renuntiationem potest Ordinarius beneficium resignatum conferre, cui velit. Rebus. d. loco cit. De resignatione pura.* Conditionalis est, quæ fit sub aliqua conditione vel modo. Talis est renuntiatio seu resignatio ex causa permutationis: item quæ fit in favorem alicujus coram S. Pontifice. Quod addo, quia resignatio in favorem non potest fieri coram Ordinario: jure quippe Pontificio coram Ordinario prohibita est omnis pactio & conditio in renuntiatione tamquam simoniaca, *c. Quam pio 1. q. 2. c. Cum pridem, & c. fin. inf. de pactis Glossa & DD. in c. Ex parte inf. de officio delegati, latè Garzias de Benef. p. 11. c. 3. §. 2. n. 152. & seq.* Potest tamen, resignatus absque simoniæ labe rogare Ordinarium, ut conferat tali vel tali, *d. c. Tu nos de simonia; licet peccet, si is; pro quo rogat, non sit idoneus, c. Tuam inf. De astate & qualis. & ord. praticè.*

3. Renuntiatio in favorem simpliciter est duplex, nempe Simplex, quando quis simpliciter resignat in favorem alicujus, absque ulla reservatione: & Qualificata, quando aliquid reservatur resignanti, veluti regressus vel fructus aut medietas eorum, aut aliqua pensio. Vide plenius Flaminium, *De resignat. beneficior. lib. 1. q. 1. & 2.*

1. Dixi antè, Coram superiore facta dimissione; quia sicut miles sine permisso sui Ducis non potest deserere militiam, *tit. D. De re militari: ita quicumque habet dignitatem vel beneficium Ecclesiasticum, etiam minimum, non potest ei renuntiare sine consensu sui superioris, c. Ad-*

monet 4. b. 1. quia præterquam quod inter dignitatem & Prælatum contrahatur quoddam spirituale matrimonium, quod propriâ auctoritate solvi nequit, etiam quodlibet beneficium habet adjunctum officium Ecclesiasticum, e. ult. de rescriptis in 6. quod est publicum; & ideo aliter facta renuntiatio est nulla, quoad Ecclesiam scilicet, seu superiorem, qui, non obstante tali renuntiatione, cogere eum potest obire officium suum, e. 1. b. 1. Alio qui renuntians, sponte renuntiando, seipsum excludit seu privat, si velit Ecclesia seu superior. Et hic consensus superioris necessariò requiritur in renuntiatione siue tacita siue expressa. Imola in c. Ex ore 3. n. 20. inf. De hu. qua sunt à m. yri parte Capit. contra Glos. ibid. Etiam. De Resignat. benef. l. 7. q. 7. quamvis Garz. distinguit, d. c. 3. §. 3. n. 278. Et seqq.

5. Episcopatu vero renuntiare non licet, siue consensu summi Pontificis, e. Nisi. um. pridem 10. Et alibi h. 1. licet nec alijs dignitatibus, Episcopatu inferioribus, quando eas obtinentes exempti sunt à jurisdictione Episcoporum aut Archiepiscoporum, & immediatè subiecti summo Pontifici, e. ult. eod. Cæterum non solet S. Pontifex ob quamlibet causam admittere renuntiationem, d. e. 1. eod. sed potissimum propter sex, quæ enumerantur & explicantur in d. e. Nisi cum pridem & continentur his verbis:

Debilis ignarus, malè conscientis, irregularis, quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit
 Prima itaque est debilitas corporis, ob quam tamen non debet quis removeri, ne afflictio addatur afflictio, ean. Cum per. usso cum seq. v. 1. q. 1. Secunda, defectus scientiæ ob quem etiam quis removeri potest, e. Quamvis ult. inf. De atate & qualitat. presb. Tertia conscientia criminis, veluti simonia, homicidij, & similia. Prædictæ tamen tres causæ debent esse tales, ut ob aliquam earum quis munere suo fungi non possit. Hinc in d. cap. 1. h. 1. non datur cedere licentia Episcopo, qui propter senectutem vult cedere, si necessarius vel utilis sit Ecclesiæ suæ. Quarta, malitia plebis, quæ nullo modo patitur Episcopum seu Prælatum. Quinta, grave scandalum evitandum. Denique sexta est irregularitas. Porro etiam causas, ob quas, & non alias resignationes omnes beneficiorum coram Ordinarijs fieri & admitti possint, eae debeant, sub pœna nullitatis, si ex alia causa fiant, præscribit Constitutio

quædam Pij V. verum ea, ut & multæ aliæ, hic publicata non est, quia restringit Ordinationum facultates. Vide Flamin. De Resignat. benef. lib. 5. q. ult. & alios, quos citat Garzias, p. 11. s. 3. §. 3. n. 269.

6. Renuntiatione autem semel admissa, cogitur renuntians cedere, licet postea eum pœniteat renuntiationis factæ, e. Ex transmissa h. 1. Et contra repetentem beneficium admittatur spontaneæ renuntiationis exceptio, etiam causâ renuntiationis non adjecta: quia non est verisimile quem beneficium, multis fortè expensis & laboribus quæsitum, quo sustentari debeat, facile sine magna causa sponte sua resignasse: quamquam auctor replicare possit, quod non sponte renuntiavit, e. Super hoc 5. e. d. quodque qui renuntiavit litteris beneficalibus, non ideo institutioni jam factæ renuntiare videatur, e. Sane dilecto 7. eod. Similiter qui petijt licentiam renuntiandi, & illam obtinuit, renuntiare compellendus est, e. Quidam cedendi 12. h. 1. quia in huiusmodi postulatione, vel commodum Ecclesiæ, cui quis præest, vel saluè propriam videtur attendisse: quorum neutrum suasionibus aliquorum, quærentium, quæ sua sunt seu levitate qualibet impedire debet, d. e. Quoniam cedendi. Non potest igitur, ubi quis semel renuntiavit, ad idem beneficium redire, nisi iterum ad illud eligatur, d. e. Ex transmissa, juncto c. Cum inter 2. h. 1. Excepto tamen eo, qui propter crimen renuntiavit Episcopatu, & religionem ingressus est: nam hic ad Episcopatum redire non potest, licet iterum eligatur, eap. Post translationem eod. Aliæ vero impeditur administrare officium, siue propter persecutionem, siue ob infirmitatem corporis, siue ob defectum scientiæ, & ideo factus Monachus, cessante impedimento, potest rursus ad Episcopalem dignitatem assumi, d. eap. Post translationem. Quin etiam, si quis assecutus Episcopatum fuerit simoniacè, sed ignoranter, & postea fiat regularis, licet ad primum reverti non possit, ad alium tamen readsumi potest, d. e. Post translationem §. rursus.

7. Cæterum coram eo renuntiatio dignitatis fieri debet, ad quem spectat confirmatio, eap. fin. Et ibi Glos. eod. tit. alterius vero beneficii coram eo, qui potest resignare, etiam invitum, destituitur, secundum Glos. in Clem. unica in V. manibus, de renuntiat. Verum an renuntiatio simpli-

cis beneficij fieri possit in manibus collatoris, inferioris Episcopo, ita ut is solus eam admittat, quæritur? Negat ex Innoc. Rota in antiquis *h. t. Decis. 5.* ob rationem antea datam. Verum aliud observat usus, quàm vis non possit destitue-
re solus.

8. Non solum per seipsum, sed & per procuratorem, unum vel plures Clericum vel Laicum renuntiare quis potest; valetque renuntiatio, siue dignitatis siue beneficij, per procuratorem facta, etiam si prius revocatus fuerit; ipso tamen & superiori, in cujus manibus facta est, ignorante: nisi per malitiam ipsorum vel aliorum, revocatio fuerit occultata, *Clem. unica eod. & ibid. Glos. in V. Procuratorem.*

9. Denique observanda hic est Regula XVIII. Cancellariæ, quæ statuit, ut in infirmitate resignantes supervivere debeant viginti diebus; alias vacare beneficium per obitum censetur. Quæ Regula cœpit ab Innoc. VIII. & hic quoque usu recepta est teste Zypæo, *De jure Pontif. novo h. t. nu. 3.* Atque obtinet in collationibus dumtaxat Papæ, non autem Ordinariorum: eique ut Papa, ita & Legatus ejus potest derogare, etiam cum præjudicio graduatorum expectantium. Zypæo loco Exstat & alia Regula de publicandis resignationibus: verum quia forma ejus hic non ita strictè servatur, cum sufficiat quod resignatio palam innotescat, nec celeretur, etiam si in templo coram populo, tempore Missæ aut concionis, die festivo non promulgetur, teste Zypæo *d. lo. 60 nu. 2.* ideo de ea hic fufius non agam.

TITULUS DECIMUS.

De supplenda negligentia Prælatorum.

1. Prælati nomen in *h. t.* laud sumitur.
2. Negligentia Prælati qua fit; & pœna illius.
3. Commititur ab Episcopo, non conferente beneficium vacans intra præfixum tempus, & præsentatio non præsentante aliquem.
4. Item ab Episcopo recusante benedicere Abbatem sine causa.

Quia sæpè in prælaturis res negligenter & pertusè aguntur, *can. Ante omnia, dist. 40.* nec solum per cessionem seu renuntiationem dignitas vel beneficium amittitur, verum etiam per nimiam remissionem, *c. Inter corporalia versio sed neque illud sup. de translat. Episc. &* quia quod negligitur seu omittitur, supplendum & instaurandum est: ideo subicitur hic Titulus, in quo tractatur, quo modo negligentia Prælatorum deprehendatur & puniatur.

1. Prælati strictè dicitur, quicumque in Ecclesiasticis habet jurisdictionem contenciosam, Abbas *in c. 2. de judicijs.* Latè verò comprehendit Episcopos, Abbates, Priores, Archipresbiteros, Archidiaconos, & alios, usque ad simplicem Curatum: & ita hic sumitur, quia eujuscumque Prælati negligentia supplenda est, *c. 2. & in h. t.*

2. Est autem negligentia Prælati omissio ejus, quod de jure vel consuetudine ratione sui muneris facere debebat, *can. Negligens 55. 11. & 7. & ibi Glos. can. Cum simus 3. 1x 9. 3. can. 1. & 2. dist. 84.* Ea que varijs modis suppletur & coercetur, pro varietate eorum, quæ negliguntur seu omittuntur, & prout negligentia est major vel minor: sic enim aliquando imponitur excommunicatio duorum mensium, *can. Quidquid 1. quæst. 1.* aliquando pœna depositionis vel privationis dignitatis vel officij, *1. inf. de officio Custodis:* aliquando vero negligenti & remissio per superiorem datur coadjutori idoneus, *c. Grandi h. t. in 6.*

3. Quod si Ordinarius non contulerit beneficium vacans intra sex menses, privatur iure conferendi; & illud devolvitur ad superiorem adeo ut collatio post illud tempus per inferiorem facta sit nulla, *c. 3. 4. & 5. h. t.* nisi de misericordia toleretur, *d. c. 4.* Similiter si patronus intra tempus à jure præfixum, Laicus scilicet intra quatuor menses, Ecclesiasticus vero intra sex, à die notitiæ vacationis beneficij, ad illud non præsentaverit, Clericum amittit jus præsentandi pro ea vice, & illud devolvitur ad superiorem, *c. 2. & ibi Abbas h. t.* Vide plene Joan. Honorium in *Summa h. t. n. 4. & seq.*

4. Quod si Episcopus ad quem spectat benedicere Abbates, (quæ benedictione consequuntur, quod possint conferre minores Ordines,

*can. Quoniam Distinct 69 c. Cum contingat inf. De etate & qualis. Clement. Attendentes. De reli-
gios. dom. iudic. a Glos in V. benedic. Tertio cum hu-
militate ac devotione requisitus, subditos Ab-
bates sine causa noluerit benedicere, ex tunc
Abbates possunt omnia illa exercere, quæ pos-
sent benedici, ac proinde Minores Ordines con-
ferre, & proprios Monachos benedicere; donec
ipsi Episcopi suam duritiam recogitent, & Ab-
bates benedicere non recuset, c. 1. b. t.*

Nec obstat, quod qui benedictionem non ha-
beret, eam dare non possit, *can. Daibertum n. 1. q. 7.*
quia hanc potestatem in odium Episcopi, sine
causa denegantis benedictionem, accipiunt à
jure seu canone: & licet non habeant benedicti-
onem Abbatialem, habent tamen simplicem
Monachalem, ut inquit Abbas *ad d. c. 1.*

Quod si verò Prælati Monachis suis, ubi com-
modè fieri potest, dare Lectorem sacre Scrip-
turæ omiserint, Episcopi, tanquam in hoc Sedis
Apostolicæ delegati, eos ad id opportunis reme-
diis cogere possunt. Concil. Triid. Sess. 5. c. 1. § in
monasteriis Videatur idem Concil. de Sess. cap. 2. §
si qua, & rursus Sess. 25. cap. 8. De Regularibus.

TITULUS XI.

De temporibus ordinatio- num & qualitate ordi- nandorum.

§. I.

Quid sit Ordo.

1. Ratio nominis.
2. Definitio, Materia, Forma, Effectus.
3. Character quid sit.
4. Minister Ordinis est Episcopus.

IN promotione Prælatorum, sive eligantur
sive postulentur, requiritur certus ordo: ne-
que enim in Episcopum eligi potest, nisi qui sal-
tem sit Subdiaconus. Cum verò Ordines cer-
tis temporibus & cum serutinio, conferri de-
beant, atque in his servandis negligentia com-
mitti: ideo nunc, de ulla hujus rei ignorantia
pretendi possit, postquam de supplenda negli-

gentia Prælatorum in genere actum est, ordinis
ratio dicat, ut de temporibus agamus, quibus
conferri Ordines ab Episcopis debent.

1. Ordo sumitur dupliciter: Primò, pro po-
testate quadam ac gradu: & hoc modo dici-
mus in Ecclesia, sive triumphante sive militan-
te, varios esse ordines ac gradus. Secundo,
pro ipsa ordinatione seu ritu æterno, quo hu-
jusmodi potestas seu gradus conferretur, & ita
hic Ordinem spectamus; non quidem in ea
impropria ac generali significatione, quâ ordi-
nari censetur omnes ij, qui quoquo modo de-
dicantur divinis obsequijs, etiam si non in or-
dine ad divinum sacrificium (quâ generali si-
gnificatione subinde in Concilijs fit mentio
sanctimonialium ac viduarum, ab baptiste-
rium ordinatarum, pro instructione scilicet
mulierum baptizandarum, & presbyterarum, in
can. penult. & ult. Dist. 32.) sed in ea, qua signi-
ficat ordinationem, quæ certo, sacro ac solem-
ni ritu, ab Episcopo fit & conferretur, atque ad
certum ministerium sacrificio divino exhiben-
dum refertur.

2. Unde definiti potest, quod sit Sacramen-
tum, à Christo institutum, quo quibusdam cæ-
remonijs & rebus traditur potestas spiritualis
ordinato, consiciendi Eucharistiæ Sacramen-
tum, vel administrandi in ordine ad illud. Na-
varrus *Manuale cap. 22. n. 17.*

Materia est illud instrumentum, per cuius
traditionem confertur ordo: sicut Presbyteratus
per calicis cum vino, & patenæ cum pane
porrectionem: Diaconatus per libri Evangelio-
rum dationem: Subdiaconatus per calicis vacui
cum patenâ vacuâ superpositâ traditionem: &
sic de alijs, per rerum ad ministeria sua pertinen-
tium traditionem.

Forma verò sunt verba, quibus in traditione
materiæ utitur Ordinatio. Frane. de Victoria *De
Sacramento Ordinis nu. 229.* ut sacerdotij v. g. *At-
cipite potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia
pro vivis & mortuis. In nomine Patris, & Filij
& Spiritus sancti, Amen:* & sic de aliorum Ordi-
num formis, prout in Pontificali Romano lati-
us continetur. Debet autem contractus materiæ
simul moraliter fieri, quando verba formæ pro-
feruntur.

Effectus est gratia, ejusque augmentum, ut
quis efficiatur minister Ordinis suscepti, &
character.

character, qui imprimuntur in anima ordinati. Conc. Trid. Sess. 23. can. 4. De Sacramento Ordinis. 3. Est autem character, ut ex Bonaventura & Angelo tradit Piafec. 1. p. cap. 1. art. 9. n. 1. spiritualis qualitas animæ, signans gratiam gratum facientem, & ad gratiam disponentem & assimilantem: De necessitate supponit characterem baptismi, non item confirmationis: ideoque si quis non baptizatus ordinaretur, ordo non teneret.

4. Minister ordinarius est Episcopus, Victoria loc. cit. Conc. Trid. Sess. 23. c. 4. & 7. Possunt tamen alij minores Ordines conferre, ex concessione vel privilegio, ut postea dicemus.

§ II.

Quo sunt ordines,

1. Sunt septem numero.
2. Alij Majores & sacri, alij Minores.
3. 4. Ordines novem, secundum Canonistas; & e-
jus ratio.

1. Ordines posteriori modo sumpti septem à Theologis numerantur, Ostiarius, Lectoratus, Exorcismus seu Exorcistatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus seu Sacerdotium: qui numerus probatur ex can. Cleros Distinct. 21. C. de Trid. 23. can. 2.

2. Tamen si autem omnes hi ordines, quatenus in se sunt Sacramenta, Sacri dici possunt: ita tamen inter se distinguuntur in c. 1. 2. & c. Distinct. 15. h. tit. quod quatuor primi dicantur Minores Ordines, tres verò alij dicantur Superiores, Majores ac Sacri Ordines, ea propria ac peculiari ratione, quod versentur proximè circa materiam consecratam, seu res sacras contingant: nempe Sacerdotium & Diaconatus circa corpus & sanguinem Christi consecratum; Subdiaconatus circa vasa consecrata. Et hinc sumitur ratio, cur tres majores Ordines suscipientes ex lege Ecclesiastica ad perpetuam castitatem obligentur, ut scilicet mundi sint, qui sancta & sacra contrectant; eoque olim Subdiaconatus non fuerit dictus Ordo sacer, ut patet ex c. Amulius 9. inf. De astate & qualis. & c. Miramur 7. inf. De servis non ordinandis; quia olim non fuit concessum Subdiacono tangere vasa sacra, ut patet ex can. Nullus Dist. 24. & alijs. Quatuor verò minores Ordines

nes non dicuntur sacri, quia non contrectant proximè materiam consecratam seu res sacras.

3. prædictis septem Ordinibus Canonistæ addunt duos alios, nempe Clericalem Ordinem seu primam tonsuram: quam esse Ordinem, & ordine primam, probant c. Cum coniugat. 1. inf. De astate & qualis & c. ibi D. D. & can. Servatim 14. distinct. 32. Deinde postremum Episcopatum, ex d. can. Cleros can. 1. d. distinct. 32. & similibus Conc. Trid. Sess. 23. can. 6. & 7. Atque ita novem Ordines constituunt quorum Minores sunt quinque primi, quatuor vero reliqui Majores. Ratio diversitatis ex diversa consideratione peti debet: cum enim Theologi considerent Ordines, eorumque distinctionem desumant ex habitudine ad sacrificium divinum seu Eucharistiæ consecrationem & consecrationem, in qua consistit consummatio omnis divini cultus: merito Episcopatum non faciunt distinctum Ordinem à Sacerdotio, quando quidem simplex sacerdos parem prorsus cum Episcopo in ordine ad illam consecrationem & consecrationem habeat potestatem, ut satis indicatur in can. Legimus 24. Dist. 93. Similiter primam tonsuram non ponunt tamquam Ordinem, quia non habet ullum certum officium annexum, nec per eam datur ministerij alicujus Ecclesiastici potestas, sed est solum præparatio aliqua ad Ordines & statum Ecclesiasticum; & inde dici solet janua ad omnes Ordines.

4. Canonistæ vero considerant ordines in primis, ut constituunt Hierarchiam in Ecclesia militante, ac proinde Clericatum & Episcopatum merito à cæteris distinguunt, & tamquam diversos Ordines ponunt: ut, sicut in Ecclesia triumphante sunt novem Ordines, ita etiam sint in militante quæ triumphantem imitatur, tamquam ad illius exemplar ordinata. Deinde considerant ordinem, ut significat seu ut per eum confertur potestas, non solum ordinata ad sacrificium divinum, verum etiam ad conferenda quædam Sacramenta, Ordinis scilicet & confirmationis, atque ad alias quasdam sacras actiones exercendas, veluti ad consecrandum alium in Episcopum, ad consecrandas Ecclesias Moniales benedicendas & similes: qualem potestatem eum accipiat Episcopus in sua consecratione, novem

tiam simplex sacerdos in sua ordinatione, merito Episcopatum tanquam diversum Ordinem à sacerdotio constituunt, licet Sacerdotium in sua ratione seu essentia includat: sed ac Diaconatus respectu Subdiaconatus, aut Sacerdotium respectu Diaconatus aut Subdiaconatus, quem in sua ratione non includit, ut patet ex *c. unico inf. De Clerico per saltum promot.* Ratio diversitatis est, quia hæc Subdiaconatus inquam, Diaconatus & Presbyteratus, significant potestates distinctas & quarum una de sui natura non requirit aliam in eodem subiecto Et licet olim Episcopus & Presbyteratus, ob paucitatem Christi fidelium & Ecclesie Præfectorum, concurrerent in eandem personam: post modum tamen, crescentie fidelium ac Presbyterorum numero, ad lites & schismata tollenda, Ecclesia alios creavit Presbyteros alios Episcopos; ut sicut Episcopi & Presbyteri potestates erant distinctæ, ita etiam in aliis diversæ personæ constituerentur: idque solum vult *can. Olim Distincti* 95.

§. III.

A quo conferantur Ordines.

1. 2. Conferuntur à proprio Episcopo
3. Pœna ordinantis aliena diœcesis subditum.
4. Quis dicatur proprius Episcopus
5. Summus Pontifex ubique & quemlibet ordinare potest.

6. Abbatibus jus est conferendi minores Ordines.

Ius & potestatem ordinandi Clericos esse penes Episcopos, tamquam ordinarios ministros Sacramenti ordinis, ex vi & potestate sui officii, jam antè diximus, & constat ex variis Canonibus, ut *can. 1. §. ad Episcopum distincti* 25. & alii, ac novissimè ex Conc. Trid. *Sess. 23 cap. 4 & 8. De reformat. & can. 7. De Sacram. Ordin.* modò tamen non sint excommunicati, majori excommunicatione, vel suspensi interdicti depositi, congruati, simoniaci, schismatici, vel hæretici: nam à talibus ordinati, quamvis characterem ordinis, quem ipsi non amiserunt, recipiant, dummodo servetur forma Ecclesie, non tamen accipiunt Ordinis executionem, quam illi amiserunt, & quam proinde dare non possunt, *arg. s. Quod sedem 10. inf. De offi. ordinarij, ubi Glos. in V. gratia, alia jura allegat.* Hoc tamen intelli-

gendum, mo lo sint denunciati esse tales Navar. in *Manuali cap. 27. nu. 24. quem plenus videre licet.*

2. Cavere autem debet Episcopus, ne alienæ diœcesis subditum, etiam familiarem suum absque ipsius superioris licentia, ad ordinem Ecclesiasticum, etiam primæ tonsuræ, admittat, nisi triennio simul cum ipso præsens commoratus fuerit, & statim cum ordinibus beneficium illi conferat. Conc. Trid. *Sess. 23. can. 9. De reformat. & sess. 14. c. 2. De reformat.*

3. Alioquin aliter ordinans per annum à collocatione Ordinum & ordinatus ab Ordinum susceptorum executione, ipso jure suspenditur, quam diu Ordinario videbitur Conc. Trid. *d. Sess. 23. c. 8. De reformat. c. 2. §. 4. b. s. in 6.* licet antea talis Episcopus deponi deberet, *can. Nullum: x. q. 2.* Hinc tonsuratus ab alieno Episcopo non est habilis ad beneficia, ac si non haberet tonsuram. *c. fin. De Clerico excommunicato ministrante:* quia paria sunt, non habere tonsuram, & habere inutilem, Rebuff. *De formula dimissoriarum 22.*

4. Proprius autem Episcopus seu Prælatus hic, seu quoad effectum susceptionis Ordinum, censetur Episcopus, ex cujus diœcesi oriundus est ordinandus, vel in cujus diœcesi beneficium Ecclesiasticum obtinet, vel licet alibi natus, domicilium habet, *c. Cum nullus eod. in 6. Concil. Trident. Sess. 2. cap. 2.* Requiritur etiam beneficium sufficiens ad victum honestum, Episcopi vero nomina hic comprehenduntur Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Metropolitanæ, & simplices Episcopi. Sub oriundis in diœcesi comprehenduntur etiam à ibi nati, sed in diœcesi baptizati: Pias *p. 1. tit. 1. art. 2. §. 1.* Hinc Præfetti locorum seu Prioratuum, non exemptorum, eorumque socij possunt ordinari ab Episcopis, in quorum diœcesi sunt quamdiu ibi morantur, licet aliunde sint oriundi, *d. c. Cum nullus eod. in 6.* Græci verò à Latinis, vel contra, ubi eorum ritus differunt, ordinari non possunt, ne rituum fiant commixtiones, *c. Cum secundum 9 hoc tit.* Quòd si Græcus, Latino Episcopo subiectus à Græco, sine licentia Latini, ordinetur, interdicatur ei executio: sin de Latini licentia, toleratur, nec debet ab executione Ordinum taliter susceptorum impediri, *c. Quod translationem 11. h. 1. Epif.*

Episcopus quoque Italiae Ultramontanum sub condigna poena non debet ordinare; nisi de speciali Papae licentia, vel per patentes literas Episcopi illius, continentis iustam causam, cur nolit aut non possit illum ordinare, eidem permittatur, c. 1. & ibi Gloss. in V. Italia De officio Ordinarii in 6.

5. Summus quoque Pontifex ob summam in universam Ecclesiam, quam habet potestatem est cujuslibet Christiani superior & Generalis Episcopus totius mundi: potestque cujuslibet Ecclesiae Clericos ordinare, c. pen. & ult. ix. q. 3. etiam solo verbo Clericum creare, quia ipse introduxit formam primae tonsurae, quam tollere potest. Dico, Clericum; quia licet Rebuff. in Praxi tit. De Clerico, & à quibus & quomodo creentur n. 9 securus Felin & Angel quos citat, existimet etiam solo verbo, ob similem rationem, posse creare Presbyterum, tamen re penitius examinata, id esse contra communem omnium Theologorum sententiam, & formam Presbyteratus iuris esse divini censeo. Ab eo verò significatus ordine aliquo non potest ab alio a sublimiores promoveri, licentiã ipsius non impetrata, c. Dum in distribuendis 12. b. t. non ideo tamen subtrahitur ab Ordinarii potestate, c. per tuas extr. De majoritate.

6. Sed & Abbatibus, non quidem ex vi sui officii, sed jure singulari à sacris Canonibus conceditur potestas conferendi primam tonsuram, Lectoratum Psalmistarum, id est officium cantandi, & Ostiariatum, can. Quoniam Distin. 69. c. Cum coningat inf. De atate & qualitat. & c. & alius, sed sui duntaxat Monasterii Monachis, & quidem post professionem, ne exeat potestatem, licetque fraus, quae praecavenda est, committatur Rebuffus d. loc. n. 17. etiam sine examine Episcopi, Navar. Cons. 14. De privilegio modo tamen ipsi Presbyteri sint, ac manus impositionem ab Episcopo receperint, d. e. Cum coningat, c. Abbatibus De privilegiis in 6. Alios Ordines minores, nempe Acolytatus & Exorcistatus, conferre non possunt, nisi ex speciali privilegio id eis concessum sit, pro ut hodie concessum videtur, secundum Zerolam, 1. parte Praxis Episcopalis in v. Abbas: & ita declarasse sacram Congregat. refert Piaf. 1. p. c. 1. art. 1. n. 7. Quod intelligendum de verbis Abbatibus, ut sunt Benedictini, & alii, non verò de commendatariis, Zerola d. loco.

§ VI.

De litteris dimissorijs, seu reverendis, ut quidem vocant.

1. Quanam dicantur litterae dimissoriae.
2. Sunt vel speciales vel generales.
3. Quis dare eas possit.
4. Non expirant morte dantis.
5. Quando sine iis ab alieno Episcopo Ordines conferri possint.

DE litteris dimissorijs aliquid subjiciendum est ideo, quia Episcopus alienae diocesis subditum ordinare non potest, absque superioris ejus licentia.

1. Sunt autem litterae dimissoriae, quibus sit alicui potestas suscipiendi Ordinis ab alio, quam à proprio Episcopo.

2. Et haec subinde sunt speciales, veluti quòd quis ordinari possit à tali vel tali Episcopo: & tum nequit ab alio ordinari quam ab expresso, quia unius expressio est alterius exclusio, c. Nonne 5. Inf. De praesumpt. Et ideo sit nominatus in litteris dimissorijs Episcopus, impeditur nequeat conferre Ordines, curetque in sua diocesi per alium Episcopum eos conferri, talis non poterit ordinare nisi personas subiectas Episcopo, de cuius licentia & in cuius Diocesi ordinabit. Ita intellige c. 5. Sess. 6. Conc. Trid. ne repugnet c. 11. Sess. 7. Zerola p. 1. v. Dimissoria ad 5. vers. Secundum. Aliquando verò sunt generales, veluti quòd à quolibet Episcopo ordinari quis possit.

Haec litterae continere debent Ordines, qui illarum vigore conferendi sunt: alias per facultatem recipiendi Ordines minores vel Ordines tantum, majores non comprehenduntur, arg. c. 1. h. t.

3. Dare eas potest imprimis summus Pontifex, & quidem omnibus Christianis, c. 1. eod. in 6. ibi, nisi à nobis & c. quia est generalis Episcopus totius mundi, can. cum sita per mundum ix. q. 3. & alius. Secundo, proprius Episcopus suis subditis, si ve sit Episcopus originis, si ve domicilium, si ve ratione beneficii, c. Cum nullus eod. in 6. modo tamen sufficientem habere possit informationem de probitate morum, sufficientia & natalibus ordinandi. Episcopi vero superior seu Archiepiscopus jure metropolitano subditis Episcopi dimissorias dare non potest

potest, juxta communem sententiam scribentium ad *d. c. Nullus* Similiter nec Prælati Episcopis inferiores, sive sint religiosi, sive sæculares, eas subditis suis dare possunt, circa Sedis Apostolicæ speciale indultum, *c. 3. eod. in d. nisi id faciant ex legitima consuetudine. Rebuffus in Præxi benef. tit. De litteris dimissorias n. 6.* vel nisi speciali mandato Episcopus hanc potestatem dedit suo Vicario, etiam Generali, Piafec. *1. c. 1. art. 2. n. 9. ubi alios citat*; vel Episcopus ipse longe absit: nam hoc casu dare eas potest ipse in spiritualibus vicarius Generalis, sicut & Sede vacante, mortuo scilicet Prælate, vel ab hostibus capto. Capitulum, *d. c. Cum nullus eod. in 6.* à quo tamen non nihil per Conc. Trid. recessum est, partim *Sess. 7. cap. 10. De reformat* partim *Sess. 2. 3. cap. 10.* prout ibidem videre licet. Sed & ab eodem Concilio, *d. Sess. 7. c. 11.* statuitur, ne facultates de promovendo à quocunque suffragentur, nisi habentibus legitimam causam, cur à propriis Episcopis ordinari non possint, in litteris exprimentam (qualis est ægrotudo, Conc. Trid. *d. Sess. 2. 3. cap. 3.* quo nomine venit omne justum & legitimum impedimentum, Zerola *d. V. Dimissoria ad 5. versic. tertium*) quodque tunc non ordinentur, nisi ab Episcopo, in sua diocesi, residente, aut pro eo Pontificalia exercente, & diligenti prævio examine. Nam sicut non potest ordinare, alienæ diocesis subditum, ita nec in aliena diocesi Pontificalia exercere, etiam prætextu cujusvis privilegii, *can. 1. 3. 6. c. 7. 12. q. 2.* Conc. Trid. *Sess. 6. cap. 5. de reform.* nisi de Ordinarii loci expressa licentia, & in personas eidem Ordinario subjectas tantum. Alioquin, si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium; & sic ordinati, ab executione Ordinum sunt ipso jure suspensi, Conc. Trid. *d. cap. 5.*

Litteræ vero dimissoriæ, sive ab Episcopo, sive ab alio semel legitimæ concessæ, non expirant morte, civili & naturali, vel finita potestate concedentis, nisi per successorem revocentur. Navar. *in c. Placuit De penis. Dist. 6. n. 34.* & 163 Cardinalis in *Clemente suo. q. 5. de electione.* Sic nec concessæ à Capitulo expirant finitæ Sedis vacatione Rebuffus *De forma dimissoria n. 43.* Piafec. *p. cap. 1. art. 2. n. 10.*

Certis tamen casibus ordinari quis potest

ab alieno Episcopo sine his dimissoriis. Primum si proprius Episcopus Clerici fuerit suspensus ab Ordinum collatione, eo quod alienos sine licentia ordinaverit, & suspensio ejus sit manifesta, *c. 2. eod. in 6.* Secundo, quando quis triennio præfens cohabitavit Episcopo alieno, modo antea dicto. Differunt autem Dimissoriæ à Comendatitiis, quod hæc ad effectum susceptionis Ordinum tantum dentur, illæ verò à jurisdictione etiam dimittant. Piafec. *d. cap. 1. art. 2. sub n. 7.*

§. V

Quibus temporibus Ordines conferendi sint.

1. *Minores Ordines confert Episc. quando & ubi ei libet.*
2. *Majores non nisi in publica ordinatione, & temporibus certis*
3. *Summus Pont. quolibet tempora.*
4. 5. *Pœna ordinatorum & ordinantium extra præscripta tempora.*
6. *Debent gradatim conferri Ordines,*
7. *Et per certa intervalia,*
8. *De qualitate ordinandorum.*

1. **C**ertis & legitimis temporibus conferri ab Episcopis Ordines debent. Et quidem licet minores conferri possint, quando & ubi Episcopo libuerit, *c. 3. h. i. can. fin. Distinct. 69. & can. quando Dist. 75.* etiam absque Missa, & à non jejuno Episcopo, Piafec. *1. p. cap. 1. art. 8. n. 5. ubi alios citat.* id tamen fieri debet intra diocesium, Conc. Trid. *Sess. 6. c. 5. De reformat* & præsertim Dominicis, aliisve festis diebus; sicut & Virginum consecratio *c. 1. & 3. h. i.* Excipitur prima tonsura, quæ cum voluntariæ sit jurisdictionis, & in Episcopatu, & extra, conferri potest, secundum Rebuff. *in Præxi tit. De Clericis, & à quibus & Quomodo & c. n. 12.*

2. Majores vero Ordines non nisi in publica ordinatione conferri possunt, *d. can. Quando & quidem in Missa, & Quod sicut sup. De elect.* de necessitate scilicet præcepti; non de necessitate Sacramenti, Piafec. *d. loco & in jejuniis quatuor temporum, nempe in Sabbatho sancto, & in die antecedente Dominicam Passionem non obstante contraria consuetudine, c. 1. 2. 3. & alii h. i.* Conc. Trid. *Sess. 23. c. 8. De reformat.* Exceptis duobus casibus: Primum, si tanta sit ordinandorum multitudo, ut nequeant omnes

mes in Sabbatho ordinari: tunc enim in diem Dominicam sequentē collatio differt potest. Inuoc. in c. *Litteras h. t.* Secundō, sitam ab ordinandis quam ab ordinantibus seruetur jejuniū usque in sequentem diem Dominicam, *san. Quod à Patribus Distinct. 57.* Conseruatur autem potius in Sabbatho, quam aliis diebus, quia dies Sabbathi consecrata est Spiritui sancto ejus dona in Ordinibus recipiuntur.

3. Potest tamen summus Pontifex quolibet tempore ac diebus Dominicis & festiuis eos conferre, haecque facultatem etiam aliis Episcopis in favorem ordinandorum concedere, quia haec prohibitio originem habet à jure positivo, quo solutus est summus Pontifex.

4. Quod si quis extra praedicta tempora ordinatus fuerit, tamen recipiat charactere & Ordinem, quia tempus non est de substantia Ordinis, ut nec jejuniū: tamen ex juris positivi dispositione in poenam non seruat tempore suspenditur ab executione Ordinis, quousque poenitentia ab Episcopo (qui scilicet in culpa non fuit) imposita, & impleta fuerit. *c. Cum quidam 8. c. Consultationi sua 16. & surrobique Gloss. h. t.*

5. Quantum verò ad ordinantem extra praescripta tempora attinet, is privat potestate conferendi Ordines, quos illicite conculit, *d. c. Cum quidam c. Sane 2. c. Litteras 13. h. t.*

6. Sed & gradatim conferri Ordines debent, incipiendo à prima tonsura per ordinem. *san. Si officia Distinct. 59.* Nam casum appetit qui ad summi loci fastigia, postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum, nec ædificari parietes prius tignorū pondus accipiunt, quam à novitatis suæ humore siccantur, ne si ante pondera quam solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant, *s. ult. Distinct. 48.* Non tamen una eademque die vel duabus continuato jejuniis ad duos sacros Ordines admitti quis debet, *d. c. Litteras c. Dilectus eod.* etiam si sit regularis conc. *Trid. sess. 23. c. 13. de reformat.* Idque sub poena suspensionis ab executione ordinis, illegitimè suscepti; adeo ut si eadem die tres susceperit, suspendatur à duobus ultimis; non à primo, qui legitime susceptus est, ut manifestè colligitur *ex d. c. Litteras.*

7. Præterea ex Conc. *Trid. d. c. 13.* requiritur ut promotus ad Subdiaconatum, nisi per annum in eo versatus fuerit, ad altiore ascendere non permittatur, nisi aliud Episcopo videatur. Similiter c. 14. vetatur promotus ad Diaconatum, antequam per annum integrum in eo ministraverit, ad Sacerdotium ascendere, nisi ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videatur: ubi indicatur, majorem requiri causam dispensandi hoc casu, quam in priori, in quo utilitas sufficit. Possit tamen Episcopum dispensare super hujusmodi interstitiis, patet ex eodem Concilio, cum ad eum quoque, quo ad Regulares promovendos, non ad eorum Superiores, itidem Regulares, super hujusmodi interstitiis dispensare pertineat, prout declaratum fuisse per sacram Congregat. ex Quaranta refert *Piafec d. cap. 1. art. 8. n. 5. §. requiritur item.* Vbi subjungit, eadem interstitia posse remittere Capitulum, Sede vacante, seu ejus vicarium, in casibus quibus potest dare licentiam ordinandi, *ex declarat. ejusdem Congregat. & nullam poenam incurtere ordinatum vel ordinatum, non expectatis interstitiis, licet peccet, ex Navar. Concil. 4. c. 6. De temporibus Ordinationum.*

Dixi ante, & ad duos sacros Ordines; quia quamvis olim in minoribus quoque suscipiendis certa interstitia temporis præscripta fuerint, ut patet ex *can. in singulis Distinct. 77.* tamen licet nunc illos omnes etiam eadem die suscipere & conferre, maxime ubi est consuetudo, *c. 2. inf. De eo, qui furtivus Ord. suscepit.* Episcopus vero conferens eadem una die plures Ordines sacros, etiam si de mandato Metropolitani hoc faciat, ab ordinandi potestate suspenditur, *d. c. Dilectus hoc t.*

Quantum ad qualitatem attinet ordinandorum, vel etiam ordinatorum (de qua hic quoque agitur, ut patet ex *d. c. Cum quidam, c. Quod translationem eod.*) ea nihil aliud est, quam accidens aliquod, afficiens personam ordinandi vel ordinati, siue bene, seu sit bona, qualitas, ut morum probitas, prudentia, scientia & c. siue malè, seu sit mala qualitas; ut pravitas morum, illiteratura, excommunicatio, suspensio, infamia & c. Sed quia de illa non minus commode agitur in *Tit. De astate & qualitat. & ordine præficiendorum*, ideo quæ hic dicenda forent, ad sum *Tit.* rejicimus.

TITULUS XII.

De Scrutinio in Ordine facien-
do.

1. 2. *Quid sit Scrutinium, & quotuplex*
 3. *Quid in hac re servetur circa minores aut ma-
 jores Ordines.*
 4. 5. 6. *Primum & secundum scrutinium:*
 7. *Qui à scrutinio excipiantur.*

Cum nullus debeat ordinari Clericus, nisi qui probatus fuerit vel examine Episcopo-
rum, vel populari testimonio, ut habetur in
can. Nullus Distinct. 24. ideo adveniente tem-
 pore, ordinationi præfixo, examinari debent
 ordinandi *d. can. Nullus & can. Quando d. Dist.*
 34.

1. Scrutinium nihil est aliud, quam examen
 per eum factum, ad quem spectat. Dicitur à
 scrutando: nam is, qui examinatur ordinandos,
 scrutatur sive interrogat, *e. unico h. 1.*

2. Ut verò alias Scrutinii divisiones (de qui-
 bus Hostiensis in *summa h. 1. § quot modis*) om-
 mittam, quod ante ordinationem, & quidem
 diligenter faciendum est, *Nihil est 44. § Episcopi*
sup. De elect. alterum, quod fit in ipsa ordina-
 tione.

3. Ad minores itaque promovendi Ordines
 ex decreto Conc. Trid. Sess. 23. c. 5. *De refor-
 mat.* tenentur habere & exhibere testimonium
 à Parocho suo & magistro scholæ, in qua edu-
 cantur & erudiuntur: ad singulos vero Ma-
 jores assumendi, per mensem ante ordina-
 tionem adire Episcopum debent qui ad dete-
 genda, si quæ forte subsint, impedimenta oc-
 culta & incognita Parocho aut aliter, cui ma-
 gis expedire videbitur, committet, ut nomini-
 bus ac desiderio eorum, qui volunt promo-
 verè, publice in Ecclesia propositis, de ipsorum
 ordinandorum natalibus, ætate, moribus
 & vitæ fide dignis diligenter inquirat &
 litteras testimoniales, ipsam inquisitionem
 continentes, ad Episcopum quamprimum
 transmittat.

4. Deinde feriâ quartâ ante ordinationem
 vel quando Episcopo videbitur, una cum Ar-
 chipresbyteris ad civitatem evocari debent,
 ipseque Episcopus, adscitis sibi sacerdotibus,
 & aliis juris prudentibus, petitis divinæ legis:
 atque in Ecclesiasticis sanctionibus exercita-
 tis, ordinandorum genum, personam, ætatem,
 mores, doctrinam fidem diligenter exami-
 nare atque investigare, *d. can. Quando, cum duo-
 bus seqq. Distinct. 25. c. 4. penult. & ult. inf. De*
atato & qualitat. & ord. præficien. Conc. Trid. Sess.
23. cap. 7. De reformat. & hoc vocatur primum
scrutinium.

5. Sabbatho verò sequenti, qui probati &
 idonei reperti fuerint, Episcopo ordinandi præ-
 sentari debent per Archidiaconum, qui adhsit
 Episcopo, & ad quem de jure communi spectat
 examen & præsentatio ordinandorum ad
 sacros Ordines, *e. ad hæc 7. c. Vi nostrum 9. inf.*
De officio Archidiaconi: ac proinde examinatores
 quos sibi adsciscere debet Episcopus decreto
 Conc. Trid. d. c. 7. & quos singulis annis
 in Synodo diocesana pro examine ad parochia-
 les Ecclesias eligi jubet idem Conc. S. S. 24. cap.
 18 accipiendi sunt cum Archidiacono,
 non autem cum illius exclusione.

6. præsentando verò ordinandos dicit Ar-
 chidiaconus. *Postulat sancta mater Ecclesia hos*
Discipulos vel subdiaconos fieri: & interrogatus,
 an eos dignos cognoverit, respondet, se nosse
 & testificari, in quantum humana fragilitas
 nosse sinit *capite unico h. tit. & hoc vocatur se-
 cundum scrutinium.* Eâ autem responsione non
 peccat Archidiaconus, quamvis ordinandus,
 revera sit indignus, modo non sciat esse indig-
 num, nec per eum stet, quò minus sciat esse ta-
 lem: quia non simpliciter asserit, illum esse dig-
 num, sed quantum humana fragilitas nosse si-
 nit: præsertim cum illum, quem indignum
 esse non novit, dignum debeat aestimare. Si-
 mili responsione utuntur Suffraganei, præsen-
 tantes Archiepiscopo electum in Episcopum,
 ut eum consecret, interrogati, num sciant illum
 esse dignum: hæcque interrogatio & responsio
 vocatur etiam scrutinium. Imò de eo potif-
 simum hoc Tit. agitur, ut patet ex *dist. cap. u-
 nio.*

7. Quod si examinatio prædicta ordinatio-
 nem non præcedat, vel si inscio Episcopo suo
 quis.

quis ordinetur, censetur furtivè ordinem suscipere: & qui ordinatus fuerit non examinatus jubetur deponi, *can. ult. dist. 24.*

7. Attamen ab examine illo seu scrutinio excipit Trid. præsentatos, electos seu nominatos ab Universitatibus sive collegijs Generalium Studiorum, *Sess. 23. c. 13 de refor.* Quod tamen vedetur revocare, *Sess. 24. c. 18 de refor.*

TITULUS XIII.

De ordinatis ab Episcopo, qui Episcopatu renuntiavit, & ab excommunicato.

1. Episcopus renuntians loco rectè confert ordines.
2. Renuntians loco & dignitati vò nisi minores conferre valet.
3. Pœna ordinati ab hujusmodi Episcopo.

Diximus ante, quemlibet ordinandum esse à suo Episcopo vel ab alio, de ejus mandato aut licentia. Quia verò Episcopus, qui renuntiavit Episcopatu, desinit esse proprius Episcopus, excommunicatus autem, excommunicatione durante, suspensus est ab executione ordinis Episcopalis: ideo ne quis facillè decipiat in Ordinum susceptione, merito inquirendum nunc est, quid juris sit de eo, qui ab altero eorum ordinatus est.

1. Quod ad primum attinet, dicendum est, Episcopum, si renuntiaverit loco dumtaxat, rectè confert Ordines, ab aliquo Episcopo rogatum, sive minores, sive majores, quia manet Episcopus & quoad habitum & quoad exercitium. 2. Si vero renuntiavit loco & dignitati, quia remanet tunc solum Episcopus habitu, & privatur exercitio, ut colligitur ex *c. 1. Panor. ibidem h. tit.* Minores quidem conferre potest, quia etiam non Episcopus illos conferre valet, veluti Abbas: & ideo taliter promotus ad majores Ordines ascendere non prohibetur, modo idoneus sit. At verò sacros Ordines

seu Majores Episcopus talis conferre nequit: * 3. adeo si quis ab eo sacrum Ordinem suscipiat sciens, characterem quidem accipiat, nò tamen in eo ordine ministrare possit, quia indignum se fecit Dixi, sciens, quia si ignoranter cum eodem, ut ministrare valeat, Episcopus rectè dispensat: sicut & cum eo qui ignorans ab Episcopo excommunicato Ordines accepit *c. 1. & 2. h. t. nisi ipsemet ordinaverit: nam eo casu, ne videatur dispensare super proprio defectu, tumus pontifex ad eundem est*

TITULUS XIV.

De ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum.

§. I.

De ætate præficiendorum.

1. Ætas requisita ad obtinendum beneficium.
2. 3. Episcopatum & alias dignitates.
4. Ad parochiale beneficium.
5. Ad Canonicatus.
6. Abbatissa non nisi quadragenaria eligenda:

Inter ordinandos sive ordinatos, de quibus egimus quidam præficiendi sunt dignitatibus, veluti Episcopatibus, de quibus potissimum hoc Tit. tractat Pontifex vel certis Ecclesiis seu beneficiis, ex quibus adscripti militiæ clericali stipendia, quibus sustententur, percipere valeant cum non reneantur propriis stipendiis militare *cap. Exstirpanda § 1 de præbendis, can. Militare xxxii. q. 1.* In præficiendis verò spectanda & requisita est certa ætas, qualitas & ordo; de quibus nunc agendum est.

1. Et quidem quantum ad ætatem præficiendorum attinet, multa hic innovavit Conc. Trid. ex jure antiquo: nam eo jure ad obtinendum beneficium sufficiebat ætas septennii *cap. Nullus sup. de temporibus. ordin.* hodie requiritur ætas xv. annorum, Trid. *Sess. 2 cap. 6. de reformat.* falem inceptorum, Riccius in *Praxi decis. 392.* Alias minori facta collatio est nulla: nec potest Episcopus in hac ætate dispensare, *c. Non est compos sup. de temporib. ordinat.*

H 2

Ad

2. Ad Episcopatum idem Concil. requirit ætatem xxx annorum completorum, *Sess. 7. cap. 2. Sess. 2. cap. 2. Sess. 24. cap. 2. de reformat.* Et ideo ad Cardinalium Episcopalem eadem ætas requiritur; alioquin ad Diaconalem sufficere vicissimum tertium annum in ætate; ad Presbyteralem xxv quidam existimant, ut refert Azorius, *1. Instit. Moral. lib. 6. cap. 5. q. 10.*

3. Ad dignitatem, inferiorem Episcopatu, habentem curam animarum requirit Concil. sicut & cap. *Cum in cunctis 7. §. inferiore sup. De el. & ætatem xxv. annorum, saltem inchoatorum Sess. 24. cap. 12.* Ad alias vero dignitates, personatus & officia, quibus cura animarum non incumbit, ibidem requirit ætatem xxii. annorum completorum: cum tamen iure Decretalium ad personatum sufficeret ætas xiv annorum, *c. Indecorum 3. h. 1.*

4. Ad parochiale Beneficium, vel aliud curam animarum habens, licet non sit dignitas, vel in commendam detur, requiritur aetatis vigesimus quintus inchoatus; adeo quod collatio ei facta, qui non attingit illum annum, sit nulla *c. Licet canon. 14. c. Nemo deinceps 15. De elect. in 6.* Eademque ætas requiritur in Vicariis perpetuis Ecclesiarum Parochialium, *Clement. unica De officio Vicarij.* Et licet Prafec. *Prax. Episcop. p. 2. c. 5. art. 3. n. 17.* existimet, ad parochiale beneficium sufficere ætatem, quæ possit quis infra annum promoveri ad Presbyteratum, per *d. e. Licet*, & Conc. *Trid. cap. 12. Sess. 24.* tamen *d. c. Licet* & Conc. expresse contrarium disponit ut ex textu videre licet, cum tam *d. c. Licet*, quam Conc. requiratur, ut saltem attingerit xxv annum.

5. Ad Canonicatus & præbendas vel portiones Ecclesiarum Cathedralium requiritur ætas, quam Canonicatus seu præbenda vel portio ipsa requirit, ratione ordinis, quem annexum habet, juxta distinctionem. *Trid. Sess. 24. c. 12.* In collegiata verò & cæteris inferioribus requiruntur quatuordecim anni inchoati *Trident. Sess. 23. c. 8. De reformat.* scilicet juxta juris communis dispositionem, in *c. Super innovat. 35. junct. Glof. V. pueri inf. De præbend.* nisi ex fundatione aliter cautum sit, cui Concilium non derogavit, *juxta declarationem Card. ibid.*

6. Denique Abbatissa, Priorissa, & quocumque alio nomine Præfecta vel Præposita, quæ

Caput sit ipsius Conventus, eligi debet non minor annis xl. & quæ octo annis post emissam professionem laudabiliter vixerit, Conc. *Trid. Sess. 25. c. 7. Regular. Zerola V. Abbatissa §. 1.*

§. II.

De qualitate præficiendorum.

1. Qualitates eadem in præficiendis requisitæ, quæ in ordinandis.
2. Qualitates in Curato requisitæ.
3. 4. 5. In Archidiacono, Pœnitentiario, Scholastico, &c.
6. Prærogativa graduatorum.

Quantum verò ad qualitates attinet præficiendorum, tales, inquit Pontifex, in *can. 4. Dist. 23.* ad ministerium eligendi sunt Clerici, qui dignè possint Dominica Sacramenta tractare. Melius est enim Domini sacerdotium paucos habere ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.

1. Igitur eadem qualitates in præficiendis requiruntur, quæ in ordinandis: ac proinde spectanda est primò regula Apostoli, *ad Timot. 3. c. ad Tit. 1.* quæ his versibus continetur:

Primum præcipitur, quod sit sine crimine Præsul, Monogamus, sobrius prudens, ornatus, & hospes: Castus docens, non percussor, non litigiosus, Non cupidus, bene dispositus, non Neophylus, Talis Apostolicæ quædam præfixa regula iussit.

Nam licet Apostolus hanc regulam de Episcopo tradiderit, tamen Augustinus, in *can. Apostolus distinct. 8. 1.* & Ambrosius in *can. Cognoscimus distinct. 34.* eam ad alios Clericos ordinandos, & consequenter præficiendos, extendunt. Singulorum autem dictæ regulæ capitulorum explicationem videre licet apud Hostensium in *Summa tit. De temporib. ordinat.* & apud Gratianum, *d. 2. parte distinct. 25. usq; ad Dist. 50.* In summa, promovendi ad unum quodque beneficium, officium, vel dignitatem, tales sint oportet, qui respondere muneri, illudque debite exequi valeant, pro varietate & diversitate beneficiorum, officiorum, vel dignitatum & mu-

& munerum iis incumbendum seu annexorum juxta Innoc. in c. Cum in cunctis sup. De electione.

2. Et ideo beneficia curam animarum habentia, conferri debent personis dignis, & habilibus, & quæ in loco residere, ac per se ipsos eam curam exercere valeant: aliàs collatio est nulla, & conferens penas incurrit. *Gravenini inf. De præbendis, c. Quia nonnullis inf. De Clericis non resident. c. Licet canon. De elect. in 6. Concil. Trid. sess. 7. c. 3. De reformat. Tenetur que Curatus scire Canones præsertim penitentiales, & quæ in administratione Sacramentorum requiruntur.*

3. Archidiaconus in Ecclesia Cathedrali doctrinâ ad munus suum necessariâ & vitæ integritate commendabilis esse debet, Doctor aut Licentiatus in sacra Theologia vel Jure Canonico, ex decreto Conc. Trid. sess. 24. c. 12. Non comprehendit tamen eo decreto, quo ad qualitatem Doctoratus & Licentiæ, Archidiaconum, qui curâ animarum & omni prorsus jurisdictione caret, tradit Piasec. 2. p. 6. 5. art. 3. n. 13. ex *Declarat. Cardinal.*

4. Penitentarius in Ecclesia Cathedrali auctoritatem similiter Doctor aut Licentiatus in alterutra illarum facultatum, seu alias qui aprior pro loci qualitate repetitur, Conc. Trid. d. Sess. 24. cap. 8. vicarius etiam sede vacante eligendus similiter debet esse Doctor vel Licentiatus, saltem in jure Canonico, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus, Trid. d. Sess. 24. cap. 16.

5. Scholasticus Doctor aut Licentiatus in sacra pagina aut Jure Canonico, aut alias idoneus, qui per se id munus explere possit, Trid. Sess. 23. cap. 8. De cetero. De qualitatibus in Episcopum eligendi dixi supra. *Titulo De electione.*

6. Insuper sancta Synodus Trid. d. Sess. 24. c. 12. hortatur, ut in provinciis, ubi id commodè fieri potest dignitates omnes, aut saltem dimidia pars Canonatuum in Cathedralibus Ecclesiis, & Collegiatis insignibus, conferantur dumtaxat Magistris vel Doctoribus, vel etiam Licentiatis in sacra Theologia aut Jure Canonico; & ut Canonatuum Cathedralis Ecclesiæ dimidiæ quoque parti ordo sacerdotum annectatur. Hinc in electione novorum Episcopatum per Belgium novem præbendæ,

tunc primò vacaturæ, affectæ fuerunt: tres quidem Theologiæ, & totidem Juris Doctoribus aut Licentiatis, tres verò aliæ Nobilibus diocesanis, sive Theologiæ sive Juris Doctoribus Licentiatis: ad eas promovendi actus tales esse debent tempore promotionis quia Bullæ loquuntur de promotis in aliqua famosa Universitate, quod actum præteritum impotat, *Wamel. Consilio 18. juxta ordinem Decretal. n. 1. & seqq.* In aliis autem beneficiis simplicibus sufficit doctrina mediocris, vel saltem, quod beneficiatus sciat legere, construere, canere, horas Canonicas recitare, *Clement. unius de concess. præbenda, juncta Glossa in V repuramus, Narvat, de horis canonicis cap. 7. nu. 3. Piasec. 2. p. 5. c. n. 20.*

§. III.

De Ordine præficiendorum.

1. Ad simplex beneficium sufficit regulariter prima tonsura.
2. Beneficiis singulis suis Ordo annexus.
3. Adsumendus ad curatum beneficium xxv. annum attigisse debet.
4. In Episcopum vel Abbatem eligendi.
5. Ordo dupliciter annexus dicitur beneficio.

1. **P**ostremo; pars Tit. est de ordine præficiendorum. Ad obtinendum itaque simplex beneficium sufficit prima tonsura. quamvis subinde requiratur, ultra tonsuram, Ordo facit seu major, pro varietate beneficiorum, illum ex consuetudine, statuto, vel fundatione requirentium. 2. Ideoque, cum beneficiorum alia dicantur Sacerdotalia, alia Diaconalia, alia Subdiaconalia, is Ordo requiritur, quem beneficia postulant, vel saltem capacitas ad Ordinem intra annum, à die pacificæ possessionis, vel ex eo tempore, quo per beneficium steterit, quo minus eam, cessante legitimo impedimento, nactus sit: nam intra illud tempus Ordinem requisitum suscipere tenetur. *Licet canon. 6. Commissa De elect. in 6. Conc. Trid. Sess. 22. cap. 4. De reformat. ubi innovavit Clement. Vi ij qui h. 1. & Sess. 24. cap. 12. ubi statuit, ut in omnibus Ecclesiis Cathedralibus Canonatus omnes seu portiones habeant annexum Ordinem Presbyterij, Diaconatus vel Subdiaconatus, quodque Episcopus cum consilio capituli (quod tamen sequi non tenetur*

netat, ut declaratum fuisse à sacra Congregat. refert Zerola, in sua praxip. 2. V. Capitulum, Pia-fec p. 2. c. 3. art. 2. num. 7.) designet & distribuatur, prout vident expedire, quibus Canonicatibus & portionibus quisque Ordo ex sacris annexis in posterum esse debeat, ita tamen, ut saltè dimidia pars Presbyteri sint: nisi fuerit ea loci consuetudo, ut plures vel omnes habeant Presbyteratum annexum, Dixi Canonicatibus; quia iis & non personis, Ordo signari debet, ex dicta Declarat. Card.

3. Ad Parochialem Ecclesiam nemo assumi potest, nisi sit Subdiaconus: potest tamè Episcopus eum constituto in minoribus Ordinibus dispensare, modo aliàs sit idoneus, & talis, ut infra breve tempus possit in Presbyterum ordinari, e. Præterea. 5. h. t. id est modo attigerit xxv. annu. Similiter ad dignitates quascumque, quibus cura animarum (quæ rectè in. c. penult. h. t. dicitur ars artium) subest, nemo promovendus est qui non attigerit xxv. annu., e. Cum in cunctis §. infra. riora sup. De elect. Conc. Trid. Sess. 24. c. 12. Et ad locum Cum conc. tum c. Cum in cunctis &c. Licet can. 14. De elect. in 6. plenè & exquiescè in elegantissima sua Analyse V. Cl. Steph. Weymsius Collega meus, primo Canonum Ordinarius deinde Legum Antecessor primarius. Ad alias vero dignitates vel personatus, quibus animarum cura nulla incumbit, non minores xxxi. annis adsumi debent, Conc. Trid. ibid.

4. In Episcopum nemo eligendus, qui non sit Subdiaconus, e. multis 8. h. t. in Abbatem, Præpositum, vel Decanum, qui non sit Sacerdos, vel idoneus, ut brevi fiat, e. 1. h. t. Potest tamen ob necessitatem Ecclesiæ, in minoribus constitutus etiam irregularis, in Abbatem dispensativè eligi, e. Tuam h. t. Archidiaconum oportet esse Diaconum; Archipresbyter sit Presbyter necesse est, d. c. 1. h. t.

5. Observandum autem hic est, pro pleniori dictorum cognitione, dupliciter posse ordinem esse annexum beneficio, vel dignitati: primò respectu aptitudinis, & tunc requiritur, ut ad illud vel illam promovendus tempore suæ promotionis talis sit ætatis, ut infra annum possit illum ordinem suscipere, non autem requiritur, ut actu habeat: veluti in Parocho, Decano, Archidiacono, e. Si pro 8. De præbendis in 6. Secundo respectu actus: & tum necessariò requi-

ritur, ut, qui promovetur ad tale beneficium vel dignitatem tempore promotionis illum ordinem actu habeat: veluti si in fundatione vel statuto habeatur, quod tale beneficium debeat conferri actu Sacerdoti, vel Diacono, vel Subdiacono, vel non debeat conferri nisi Presbytero, Diacono, vel Subdiacono: quia ut dici solet, qualitas adjecta verbo, debet adesse tempore verbi, seu per verbum significato, arg. l. In dilectis §. si extraneus D. Denoxal: action. c. 1. l. §. tutoris D. Quod iussu, D. D. in l. Ex factis, in princ. D. De vulgari. Surd. De aliment. tit. 9. q. 13. nu. 5. Sic quilibet acceptans beneficium debet actu esse Clericus, seu habere primam tonsuram; nec in hoc casu cingendus habetur pro cincto, Riccius. in praxi benef. decis. 185

§. IV.

De ætate ad Ordines requisita.

1. Ætas requisita ad Ordines ex jure veteri.
2. Et jure novo.
3. Et jure novissimo seu Conc. Trid.
4. Poena Episcopi ordinantis, & ordinatorum, ante legitimam ætatem.
5. Super ætate solus Pontifex dispensat.

Docuimus, quis Ordo in præficiendis exigatur: non abs te fuerit hic subjungere, quænam ad quemque Ordinem ætas requiratur.

1. In primis igitur, qui ad primam tonsuram, & tres sequentes minores Ordines, promoveri cupit, annos infantia, qui sunt septem, l. Si infantis C. De jure deliberandi, expleverit necesse est: nisi ex devotione parentum inter Religionem cap. fin. & ubi Gloss. De temporib. ordinat. in 6. qui ad Acolytatum, & Subdiaconatum, olim annum decimum quartum excessisse debebat. can. In singulis Distinct. 77. & aliquando attingisse vigesimum, can. Quicumque. cum seq. ead. distinct. Ante xxv. ætatis annum Diaconi ordinari non poterant. can. Placuit, & alius ead. Distinct.

2. At verò de jure novo ad Subdiaconatum xviii. ad Diaconatum xx. ad Presbyteratum xxv. requiruntur, can. de his, dist. 28. Clement. fin. h. t.

3. Denique hodie ex Conc. Trid. Sess. 23. c. 12. de Reformat. nullus ad Subdiaconatum ante xxii. ad Diaconatum ante xxiii. ad Presbyteratum

ratum ante xxv. annum promoveri debet; hos tamen annos sufficit esse incœptos. Glossa & DD. in d. c. *Clement. fin.* Minoribus vero Ordinibus nullam certam ætatem præscripsit dictum Concilium, quasi hic attendenda ea sit ætas, quam sacri Canones præscriperunt, juxta declarationem Card. apud Piaf. 1. p. *prax. Episc. c. 1. art. 4. n. 1* majorque litterarum & morum, quam ætatis habenda sit ratio: ut proinde arbitrio Episcopi relictum videatur, qua ætate suscipi possint uti satis insinuat ipsum Conc. Triid. d. loco & ead. Sess. c. 5. & 6. dum eorum non meminit. In Episcopo ordinando ætas xxx. annorum exactorum ut minimum spectatur, ex eodem Conc. Sess. 7. c. 1. *De reformat.* sicut & antea semper spectata fuit c. *Cum in cunctis sup. De elect. juxta Gloss. in Clement. Generalem De ætate & qualis.* & c. Prædicta tamen in singulis Ordinibus non est de necessitate Sacramenti (quia quo ad illud nulla certa ætas requiritur, cum etiam infans, si ordinetur in sacerdotem, recepturus sit characterem; licet possit adultus factus reclamare, nisi ratum habuerit in ætate legitima: sed est de necessitate præcepti Piaf. d. loco in princ.

4. Cæterum Episcopus, ordinans scienter aliquem ante legitimam ætatem; suspendi debet à collatione Ordinum: ordinatus vero ab ipso Ordinis sic suscepti executione suspenditur, usque ad legitimam ætatem, idque in injuriam conferentis, ut in quo peccavit, puniatur, c. *vel non est compos 2. 4. junctio c. Dilatus sup. De temporib. ordinat.* Videatur Covar. in *Clem. Si furiosus De homicidio p. 1. §. 1. n. 4.* ubi docet, non esse suspensum ipso jure, sed suspendendum per sententiam, secundum jus commune. Quod addo, quia hodie per Extravagantem Pii II. incip. *Cum ex sacrorum*, quam refert Piaf. d. *art. 4. n. 2.* ipso jure suspensus est (sicut & ordinatus ab alieno Episcopo sine litteris dimissoriis, vel extra tempora) & celebrans efficitur irregularis, à solo Papa absolvendus, beneficiique privati potest. Vide & Navar. in *Manuali Confess. c. 27. n. 155.* Quod si vero beneficium conferatur alicui, ætatem ad illud requisitam non habenti, collatio est nulla, quantum vis modicum desit, puta vel dies vel hora, quia in limitatis à jure non licet arbitrari Garz. *De benef. p. 7. c. 4. n. 82. & seqq.*

5. Porro Episcopum non posse super ætate

dispensare quoad dignitates seu beneficia curata, sed ad hoc adeundum esse summum Pontificem, notat Gloss. in d. *Clement. fin. in 7. annum & c. 1. h. t. in 6. ad V. non imminet.* & ibid. Joan. Andr. n. 2. & quidem verbis expressis, his vel similibus, *super qua, de uberioris dono gratia tecum dispensamus*, secundum stylum Curie Calder. *Cons. 8. de Rescriptis.* Verum tamen si Pontifex minori ante justam ætatem dispensativè concesserit aliquam Ecclesiam, ea ante legitimam ætatem per se non administrabit, sed per alios idoneos; non quidem laicos, sed Clericos, c. *2. h. t.* In materia autem ætatis creditur dicto parentum vel testium. l. *De ætate D. De minoribus*, Rebuff. *De litteris prima tonsura n. 13.*

TITULUS XV. De sacra Unctione.

§. 1.

Quæ dicatur sacra Unctio.

1. *Definitio.*
2. *Divisio in exteriorem & interiorem.*
3. *Ad exteriorem adhibetur Oleum benedictum & sacrum Chrisma.*
4. *Chrismate ungitur Episcopus.*
5. 6. *Oleo benedicto & Chrismate Sacerdotes, & Reges, & Christiani omnes.*

Quia in sacris Ordinibus conferendis & consecrandis Ecclesie ministris, usus est sacre Unctionis, ideo sub tractatu ordinationum rethie Tit. positus est.

1. Estque autem sacra Unctio, juxta Hostien. in *Summa h. t. n. 2.* sacri olei materialis delibatio seu delibatio, secundum formam Ecclesie traditam.

2. Estque duplex exterior, materialis scilicet & visibilis, per quam corpus ungitur: & interior, per quam invisibiliter cor, id est anima ungitur. Ponitur enim hic Cor pro Anima sive quia secundum aliquos anima in corde sedem habet; sive quia unctio non fructificat in anima nisi ex corde & voluntate procedat. Hinc si quis invitatus & contradicens Baptizetur nec rem nec characterem sacramenti Baptismi recipit, *cap. Majores §. fin. inf. De Baptismo.*

3. Ad exhibendam exteriorem unctionem, quæ est signum interioris, benedicatur & consecratur oleum ex oleo olivarum, quod dici-

dicitur Catechumenorum & infirmorum.

Item conficitur & consecratur aliud, quod vocatur Chrisma, ex oleo, designare nitorem conscientiarum; & balsamo, per quod odor bonae famae exprimitur.

4. Chrismate in primis quilibet Episcopus ungi debet; non tam in corpore, quam in corde: ut & interius nitorem conscientiarum, quantum ad Deum, & exterius habeat odorem bonae famae, quo ad proximum, Ungitur verò in capite, & in manibus.

Per caput mens intelligitur; per manus, opera, *d. s. in principio* Vtriusque unctionis rationem vide *in c. unico h. t. v. i. l. a. e. n. t. & quae supra diximus Tit. De electis §. 7. De consecrat. Episcopi.*

5. Sacerdotes similiter unguuntur in manibus, sed oleo benedicto, quo etiam in veteri Testamento Reges ungebantur in capite: hodie vero post adventum Christi, qui est caput totius Ecclesiae, solum inunguntur brachio, humero vel armo; tum quia iis proprie designatur Principatus, juxta illud, *Factus est Principatus super humerum eius*; tum ut designetur differentia inter auctoritatem Pontificis & Principis potestatem, Pontifex tamē etiam hodie in capite inungitur, quia repraesentat personam capitis scilicet Christum, in Pontificali officio, *d. s. unico §. 2. in fine.* Quatuor autem Reges de jure ungi ex historiis Regni Neapolitani refert Joannes Honorius in *Summa Decret. h. t.* nempe Ierosolymitanum à Patriarcha; Francorum ab Archiepiscopo Remensi; Angelorum à Cantuariensi; Siculorum ab Archiep. Barensi, summo Pontifice vel alio Episcopo aut Cardinali cuius. Pontifex pro tempore committit: aliis vero non nisi ex privilegio id competere ibid. refert, *ex Prob. ad Monach. in c. 2. n. 3. & 4. De prob. in 6.*

Et in novo vero Testamento non solum Reges & Sacerdotes inunguntur, sed & Christiani omnes bis ante Baptismum bis oleo benedicto; primum in pectore, deinde inter scapulas: & post Baptismum bis Chrismate sancto, primum in vertice, demum in fronte *d. s. unico §. quia vero* ubi ratio harum unctionum, & in dictis partibus fiant, redditur.

Ecclesia quoque ungitur Chrismate, cum dedicatur, altare cum consecratur, primum oleo, secundo Chrismate: Calix vero, cum benedicitur, sed Chrismate tantum, *d. s. unico §. ungitur fin.*

§. II.

De Confirmatione.

1. Cur necessaria sit Confirmatio.
2. 3. 4. Definitio, Materia & Forma.
5. Minister hujus Sacramenti.
6. Qualitas confirmandorum.
7. De patris.
8. Effectus Confirmationis.

QUIA per frontis chrisimationem manus impolitio designatur, quae alio nomine dicitur confirmatio, *e. unico, §. per frontis h. t.* & quia de extrema quoque unctione incidenter agit Pontifex in *d. s. unico*; non alienum à re fuerit de utroque hoc Sacramento aliquid subungere,

1. Tamen si verò, ut dicitur in *can. 2. De consecrat. Distinct. 5.* continuo transitivis sufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia ut pote per quam baptizatus armatur & instruitur ad agones & certamina hujus mundi, accepto per ipsam Spiritu Sancto, ad robur & augmentum gratiae, *can. 1. & 2. & can. Novissime Distinct. 5.* Ut proinde nullatenus in Christiano adulto queat à baptismo separari, & unum sine altero ritè conferri non possit; licet aliquando duo sint Sacramenta, *can. 3. ad Distinct. 5.*

2. Est autem Confirmatio, unctio chrismatibus consecrati in fronte baptizati, facta ab Episcopo, sub praescripta verborum forma, ad audacter constituendum nomen Domini.

3. Materia ejus remota est Chrisma confectum ex oleo & balsamo, per Episcopum benedicto & consecrato *d. s. unico hoc sit.* proxima vero materia est unctio ex praedicto Chrismate in fronte adhibita, ad formam seu signum crucis. De cujus, aliarumque unctionum significatione, vide *d. s. unicum. & d. can. Novissime Distinct. 5.*

4. Forma est: Signo te signo Crucis. & confirma te Chrismate salutis, in Nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti *d. s. unico §. per frontis, can. Numquid de consecrat. Distinct. 5.*

5. Minister ordinarius est Episcopus *d. s. per frontis, can. Presbyterus De consecrat. Dist. 4. Conc. Florent. in Instructione Armen. & alijs similibus. Trid. Sess. 7. can. 3. de confirmat.* Aliquando tamen, ex causa necessitatis ac dispensatione, il-

Iud concessum fuit presbyteris; *can. peruenit Distinct. 95* sed Postea prohibuitur.

6. Debet vero confirmandus esse baptizatus, quia Baptismus est janua omnium Sacramentorum, & septennia seu ejus ætatis, in qua illi pugnandum cum dæmone; quod tamen consilii est non necessitatis, quamvis tutius fuerit expectare septennium, propter periculum reconfirmationis, *Pialec. 1 p. cap. 3. ar. 2. circa finem.* Insuper jeiunium esse oportet, & peccata mortalia, si quæ habuerit, confessum, *Navat. 6. 22. n. 9.* Si tamen necessitas urgeat veluti infirmitas & mortis periculum, potest non jeiunus confirmari, *can. ut Episcopi a Distinct. 65.* quia id etiam est consilii tantum. Imo usus obtinuit, ut plerumque à nonjeiunis conferatur & suscipiatur. Percutitur vero maxilla confirmati, in signum, quod forti & invicto esse animo debeat ad fortiter pugnam pro fide ipsæque Episcopus, cum pluviali mitra, stola, & baculo pastoralis confirmare debet. *secundum declarat Cavd. septe Pialec. d. l. n. 4.* & diœcesanos suos tantum, *id. ib.*

7. Ut autem in Baptismo, ita & in confirmatione patini seu matris intervenire debet, quo confirmatum in fide ac militia Christiana plenius instruat: non tamen plures quam unus, sive vir sive mulier, aut ad summum duo, unus & una juxta Conc. Trid. *Sess. 24. cap. 2. De reform. matrim.* Inter quos & confirmatum, confirmatque patrem ac matrem, & non ulterius (licet olim aliter obtinuerit) contrahitur cognatio spiritualis impediens contrahi matrimonium, & dirimens contractum, *Trid. d. loco.* Patrum vero oportet esse baptizatum & confirmatum. *can. in baptismo De consecrat. Distinct. 4.* alias non contrahit affinitatem *Pialec. d. loco ex angelo, quem citat.* Neque unus idemque in baptismo ac confirmatione patris esse debet, cessante necessitate, *can. in cathismo De cons. Distinct. 4.* nec item parentes proprium suscipere filium; alioquin separandi sunt, *can. peruenit xxx. quæst. 1.* Sed neque Monachis vel Abbatibus, respectu alienorum, licet suscipere filios, *e. 2. inf. De cognat. spirituali can. Non licet 103. cum seq. d. Distinct. 4. can. peruenit xvii. q. 2. can. placuit xvi. q. 1.* excepto tempore necessitatis. Nec rursus coniuges sese mutuo suscipere debent, ob cognationem spirituales quæ inde nascitur, impediens matrimonium,

8. Proprius effectus Confirmationis est confortatio & corroboratio baptizati in gratia, per baptismum accepta, ad audacter confitendum Christi nomen, fortiterque contra omnes carnis, mundi, & Diaboli impetus pugnandum. Alius effectus est, imprimere characterem indelebilem, ratione cuius reiterari nequit, *Pialec. d. loco n. 2. ubi citat. Victor. Angel. Armil.*

§. III.

De Extrema Unctione.

1. *Definitio.*
2. *Materia.*
3. *Quæ membra inungenda.*
4. *forma.*
5. *Qui inungendi.*
6. *Effectus hujus Sacramenti.*
7. *Minister ejusdem.*

HOC Sacramentum appellatur Extrema Unctio, quia datur agentibus in extremis & præter alias unctiones.

1. Est autem Sacramentum quo ægroti oleo consecrato à Presbytero in certis partibus, sub certa verborum forma, inunguntur, & à morbi molestiis relevantur, ut facilius ex hoc mundo migrent, & corpora etiam, si ita expediat, sanitati restituantur.

2. Duplex in hoc Sacramento est unctio interior, spiritualis scilicet & invisibilis, qua cor, id est anima inungitur: & exterior, materialis & visibilis, qua corpus ungitur, *e. unio in princ. h. 1.*

3. Materia ex institutione divina est oleum olivarum, per Episcopum consecratum, *d. e. unico.* Non negandum tamen, quin oleum non consecratum possit consecrato, priusquam deficiat, adhiberi.

4. Inunguntur autem eo oleo in administratione hujus Sacramenti, de necessitate oculi, aures, nares, manus, labia. Si quis vero careat prædictis membris, unctio fit in locis vicinis veluti si cæcus fuerit, in organo visus; aut, si organo careat, in loco organi. Ratio, cur ita Christus instituerit, est, quia hoc Sacramentum applicatur infirmo per modum perfectæ medicinæ, ad sanandum omnia vulnera animæ & ideo congruenter applicatur omnibus sensibus externis, tanquam radicibus omnium vulnerum.

vulnerum animæ, seu fenestris & portis, per quas peccata ingrediuntur. Unde & ex more quaruodam Ecclesiarum inunguntur etiam renes: ut in quibus sit sedes concupiscentiæ; & pedes, ob vim progressivam & executionem. Ratio tamen pudoris & honestatis postulat, ne fœminæ in renibus inungantur.

5. Forma Sacramenti est hæc: *Per istam unctionem, sanctam, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid per visum deliquisti:* & sic in aliis membris. Si tamen necessitas urgeat, necesse non est ad singulas unctiones repetere *Per istam unctionem*, sed satis est semel dixisse, & loca necessaria inungendo, addere, *Indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti per visum, per auditum, per oratum, per gustum, per locutionem & per tactum*, omisis aliis solemnitatibus & precibus, antecedere solitis: quæ postea suppleri possunt, cum precibus subsequenteribus, habet autem forma vim ex opere operato, & non ex fide vel devotione recipientis.

Adhibetur verò hoc Sacramentum baptizatis dumtaxat, quia baptismum dixi esse ianuam omnium aliorum Sacramentorum, & quidem adultis ac gravi & periculoso morbo laborantibus, ita ut de vita dubitetur, uti colligitur satis ex illis verbis Jacobi. *Infirmatur quis, alleviabit, excuabit*, &c. quia adhibetur tanquam remedium supernaturale ad recuperandam sanitatem corporis, si ita expediat. Non est autem recurrendum ad remedia supernaturalia, dum suppetunt naturalia. Hinc non potest dari ultimo supplicio afficiendis, quia non sunt infirmi: nisi forte in infirmitate existentes vel vulnere ultimo supplicio afficiendi sint: quibus etiam non sit profuturum ad sanitatem corporis, prodesse tamen potest ad salutem animæ. Debet insuper, cur datur, esse ita adultus, ut usum rationis habeat, vel habuerit. Hinc non est dandum pueris vel amentibus à varietate, quia nullas habent peccatorum reliquias: si vero amotes usum rationis aliquando habuerint, & hoc Sacramentum implice ac virtualiter petierint aut desiderarint, illis esse conferendum, dummodo probabile fuerit, non incidisse eos in amentiam, dum in peccato essent mortali, nam in peccato mortali existentibus, non est dandum, uti nec impœnitentibus, *can. illud superfluum Dist. 95.* Quod si

dubitetur, an aliquis sit mortuus, administrari potest sub conditione, *Si non es mortuus.*

6. Effectus hujus Sacramenti in primis est, remissio peccatorum, non tantum venialium, ut quidam volunt, sed etiam mortalium: tum quia venialia sine Sacramento deleri possunt, nec ad ea tollenda requiritur infusio novæ gratiæ, quæ tamen est effectus omnium Sacramentorum: tum quia Jacobus absolute & generatim dicit, *& si in peccatis fuerit remittentur ei*: tum quia in forma dicitur, *quidquid reliquisti* &c. tum denique, quia non solum venialia, sed etiam mortalia, dici possunt reliquæ peccatorum, quas dicitur hoc Sacramentum abstergere. Nam fieri potest, ut quis confessionem ac communionem non ritè peregerit, & hoc ipsum nunc in visibiliter ignoret, vel ut potest confessionem ac communionem legitime peractam incidat in peccatum mortale, idque etiam ignoret, ac proinde, cum non possit illud delere per confessionem expiabitur, & gratiam consequetur per hoc Sacramentum, dummodò sit attritus. Imò ad eum effectum, nempe ad peccatorum remissionem, quæ Sacramentum Pœnitentiæ non sunt expiata, peculiariter à Christo est institutum. Ex quo aperte sequitur, posse fieri, ut re ipsa salvetur aliquis per Extremæ Vnctionis Sacramentum, qui sine eo damnationem incurrisset. Navar. *in manual. c. 22 nu 13.* Alius effectus est, alleviare infirmum ab ægitudine, si ita expediat.

Minister denique est solus Sacerdos, ritè ab Episcopo ordinatus, Conc. Trid. *sess 14. can 4. de hoc sacramento.* Colligitur satis ex verbis Jacobi *Infirmatur quis ex vobis, inducat Presbyteros* &c. Nam licet vox illa, Presbyter, sit ambigua, & significet tam ætate quam dignitate majorè, tamen in illis verbis Jacobi, per Presbyterum intelligi solum Sacerdotem ab Episcopo ordinatum, desinit Trid. *d. loco can. 4.* Vltus autem est ibi Jacobus numero plurali, pro singulari, eo modo, quo dicimus, confitendum esse Sacerdotibus, cum sufficiat uni confiteri. Vetitum tamen est Religiosis administrare hoc Sacramentum. Clericis aut Laicis, absque speciali licentia Presbyteri parochialis, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, cujus absolutio summo Pontifici reservata est, *Clement. 1. in prime. juncto h. fin. De privilegiis*: quod intellige, extra necessitatem.

TITULUS XVI.

De Sacramentis non reiteran-
dis.

§. I.

Quid sit Sacramentum.

1. *Varia acceptiones nominis Sacramenti.*
2. *Definitio Sacramenti.*
3. *Signum quid & quosuplex.*
4. *Quid nomine signi & gratia in definitione intel-
ligatur.*

Cum antea egerimus de Sacramento Ordinis, Confirmationis & Extremæ Unctionis, & inter Sacramenta quædam reiterari seu iterum conferri possint, quædam non; ideo nunc discipiendum, quænam sint iterabilia, & quæ non, præsertim ut sciatur, quænam sacra Unctio, de qua Titulo præcedenti, quæ in Sacramentis reperitur, sit iterabilis, vel non.

1. Pro faciliiori intelligentia sciendum, Sacramentum dici à Sacro, variisque modis accipi. Primo, ut significat pignus à litigantibus in loco sacro depositum. Varro 1. *de Lingua Lat* Secundo, ut significat iuramentum, divino testimonio aut in vocatione alicujus rei sacre confirmatum. Sic frequenter usurpatur in Jure, non modo Canonico, sed etiam Civili, ut in *Auth. Sacramenta puerum Cod. si adversus venditionem, l. Miles §. ignominiosa D. de re militari*: & apud scriptores tam gentiles quam Christianos. Tertio, ut significat idem, quod sacrum arcanum sic 1. *ad Timoth.* 3. Incarnatio vocatur *magnum pietatis Sacramentum*. Quarto, extenditur ad designanda occulta mysteria, licet non sint sacra sic *Apocalyp. si 17. res illæ occultæ, significatæ per bestiam & mulierem, vocantur Sacramentum bestia & mulieris*. Quinto, ut significat signum rei sacre: in qua significatione hic accipitur: non quidem ita generaliter, sed prout significat signum rei sacre, perfecte sacramentis ac imitantis hominem.

2. Unde definiti solet, esse invisibilis gratiæ invisibilis forma, *can. Sacrificium 32. De consecrat.*

Distinct. 2. vel explicatiùs, esse invisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram justificationem institutum, Catechismus Rom. De Sacramentis, in genere, cap. 1. nu. 3. in fine. Videatur Canon. mult. 84. circa medium 1. q. 1.

Pro cuius definitionibus intellectu faciliiori norandum, quod signum sit res, præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid à se faciens in cognitionem venire, *can. Signum de consecrat. dist. 2.* Sic ex vestigio alicujus, terræ aut nivis impresso, cognoscimus aliquem transivisse.

3. Est autem signum duplex, scilicet Naturale, quale est fumus respectu ignis; & Ex institutione, eaq; vel humana, ut hedera respectu vini; vel divina: & hoc rursus est duplex, aliud Speculativum, aliud Practicum. Speculativum dicitur, quod tantum significat, & nihil efficit, hoc pacto serpens æneus erat signum Christi, in erucem erigendi: & multa alia in lege Mosaica erant signa futurorum. Practicum dicitur, quod non solum significat, sed etiam efficit & operatur. Hujusmodi est ablutio in Baptismo, quæ significat & efficit ablutioem internam animæ à peccato.

4. In assignata igitur definitione intelligitur signum divinitus institutum practicum, insensibile aliquo sensu. Nomine autem Gratia intelligitur gratia sanctificans animam, & quidem perfecte, ut excludantur sanctificationes; quæ solum sunt dispositiones ad perfectam sanctitatem, quales sunt sanctificationes vasorum, consecrationes altarium, aquæ benedictæ, & similia.

§. II.

Quod sint Sacramenta.

1. *Sacramenta septem.*
2. *Eorum quædam necessaria ad salutem.*
3. *Quædam voluntaria.*

1. Sacramenta novæ legis sunt septem, à Christo instituta, nempe Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium Conc. Trid. Sess 7. *can. 1. de Sacramentis*. Conc. Florent. in *Instructioe Armeniorum*: quæ omnia crucis signaculo perficiuntur, *can. Numquid De consec. distinct. 5.* Et licet omnia necessaria sint ad statum universalem Ecclesiæ,

eorum tamen quædam necessaria sunt ad salutem, alia verò non, sed voluntaria, id est pro cuiusque arbitrio & voluntate suscipiuntur, Conc. Trid. *d. loco can. 4. c. Veniens 8 inf. De transact. can. Remissionem 29. § Sed notandum 1. q. 1.*

Necessaria sunt Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, & Extrema Unctio, quia sine periculo salutis prætermitti, aut certe temerè negligi non possunt. Nam per baptismum grandis in numerum credentium seu regenerarum ad vitam, & in eo Spiritus sanctus nos abluit, ac plenitudinem tribuit ad innocentiam, *can. 2. de consecrat. dist. 5. absque eo vero nulla salus promittitur, can. Nulla cum seq. de consecrat. dist. 4. can. 1. cum seq. De consecrat. dist. 5. per confirmationem augetur in gratia, roboramurque in fide, can. Spiritus sanctus de consecrat. dist. 5. can. Nullus ministrorum De consecrat. dist. 4. c. unico § per frontis De sacra unct. renati verò & roborati nutrimur divinæ Eucharistia alimonia, can. Omnis Christianus de consecrat. dist. 1. can. Qui recedunt, & can. De his xxvi. q. 6. Et dum per peccatum incurrimus ægritudinem animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur: quemadmodum & simul corporaliter, si animæ expedit, per Extremam Unctionem, *can. Non potest de pœnit. dist. 1. & similibus.**

3. Voluntaria sunt Ordo, *can. Vbi ista dist. 74. can. fin. §. fin. xxii. q. 4. & Matrimonium, can. Vbi non est xxx. q. 2. c. Præterea, c. Cum locum inf. de sponsalib.* Per Ordinem Ecclesiæ gubernatus & spiritualiter multiplicatur; per Matrimonium verò corporaliter augetur. Conc. Flor. *d. loco.*

§. III.

Quæ Sacramenta reiterari possint, & quæ non.

1. Iterari non possunt characterem imprimens, Baptismus, Confirmatio, & Ordo.

2. Cetera possunt.

1. **E**X prædictis septem Sacramentis quædam imprimunt characterem in animo indelebilem, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile: ideoque ne illis fiat injuria per reiterationem, quasi talem characterem non impressissent, sine sacrilegio reiterari non possunt, ut Baptismus, Confirmatio, & Ordo, Conc. Trid. *d. loco can. Sacrosancta, can. Major 1. q. 1. & alij,*

& tit. Cod. Ne sanctorum baptismus reiteretur: aded ut si quid in his administrandis incautè omisissum fuerit, illud sine reiteratione reliquorum debite & caute suppleendum sit, c. 1. & ult. h. tit. Sin dubitetur, an ejusmodi Sacramentum non reiterabile collatum sit, non dicitur iteratum, si conferatur, can. Si nulla de consecrat. dist. 4.

2. Alia vero Sacramenta characterem non imprimunt, quæ proinde reiterari possunt, uti de Extrema Unctione patet ex Conc. Trident. *Sess. 14. can. 3. de Eucharistia ex can. Quotidie, can. Si non frequentius de consecrat. dist. 2. de Pœnitentia (privata scilicet) ex c. Omnis inf. de pœnit. & remiss. nam secus de publica, can. In capite dist. 50. de Matrimonio denique ex toto tit. decretal. de secundis nuptiis. Hinc itaque patet, sacram unctioem, quæ in administratione Sacramentorum Baptismi, confirmationis & Ordinis adhibetur, non esse reiterabilem; eam vero, quæ adhibetur in Extrema Unctione, esse iterabilem.*

TITULUS XVII.

De filijs Presbyterorum ordinandis vel non ordinandis.

1. Illegitimè nati arcentur ab Ordinibus & beneficijs Ecclesiasticis.
3. Possunt tamen ingredi monasteria & ordinari.
4. Quoad Ordines majores solus Pont. cum ijs dispensare potest.
5. Quousque se extendat dispensatio illa.
6. Filius patri in beneficio succedere nequit.
7. Pœna ejus, qui sine dispensatione est promotus ad Ordines.

EGimus antea de ætate & qualitate ordinandorum ac præficiendorum. Quidam verò ordinari & præfici prohibentur atque impediuntur, & in primis natalium vitio. Quemadmodum enim apud Ethnicos sanctum observatumque fuit, ut illegitimè nati, quam-

quantumlibet sine sua culpa hanc labem contraxissent honoribus & dignitatibus indigni judicarentur, ut latè tradit Tiraquel de Nobilitate cap. 15. * 1. Ita jure optimo & quidem potiori à sacris Canonibus constitutum fuit, ut ab Ordinibus sacris arceantur filij Presbyterorum, alijque illegitimè nati, e. 2. c. Adhuc 12. c. fin. h. t. c. Cum in canonicis 7 sup. De elect. c. Consulit 5. inf. de servus non ordinandis Addidit, alijque illegitimè nati; quia etiam de ijs in Tir agitur Unde idem Tiraquel in 6. habet. De filiis Presbyterorum & aliis illegitimè natis. * 2. Arceantur autem hi omnes ab Ordinibus & beneficijs Ecclesiasticis, tribus potissimum de causis: primò, ob excellentiam hujus Sacramenti dignitatisque Clericalis, quæ non solum personæ meritum, sed etiam originis honestatem exposcit, nec infamibus aut turpibus committi debet. c. Inter dilectos ruf. de excessib. Prælator. Secundò, in detestationem patrum criminis can. Proposuisse distinct. 82. quod jus plerumque etiam in filijs detestatur, c. Vergentis 10. inf. de hæreticis, Tertio, ob timorem incontinentiæ paternæ, cujus futuri imitatores præsumuntur, can. Priusquam Distinct. 28. can. Signis Angelorum Dist. 56. juxta tritum illud.

Sape soles similis filius esse patri.

3. Si tamen tales ingrediantur monasteria, vel Canonici fiant Regulares, poterunt omnibus Ordinibus insignni, d. c. 1. c. fin. c. ibid. DD. h. t. c. can. Nisi distinct. 56. A Prælatuura verdè abstineant necesse est, d. c. 1. nisi cum ipsis dispenseretur per Pontificem. Et licet Sixtus V. quadam sua Constitutione prohibuerit illegitimos recipi ad Religionem; illam tamen prohibicionem Gregorius XIV. alia sua Constitutione sustulit. Similiter Monialis illegitima nequit creati Abbatissa absque dispensatione Sedis Apostolicæ, c. Indemnitatibus 9. §. sanè c. ibi Gl. in V. Canonica de elect. in 6.

4. Quid si natos illegitimè morum honestas fecerit commendabiles, poterit etiam Episcopus cum eis dispensare quoad minores Ordines, & quoad beneficia simplicia, c. 1. eod. in 6. Pialec 1. p. c. 1. art. 10. n. 13 Garz De benef. p. 7. c. 2. n. 47. c. seqq. Gonzal. ad Reg. viii. Cancell. Gloss 5. n. 98. c. seqq. non tamen accessorie curata. Burtius in c. 1. h. t. in 6. aut quibus annexus est ordo facit ex statuto vel consuetudine, Panor. in c. fin. n. 2. versic. quandoque h. t. Garz

d. locon 66. unum, non plura, Francus in c. fin. n. 4 c. ibid Gemin. n. 8, h. t. in 6. non vero quoad Ordines majores, nequidem virtute decreti Conc. Trid. Sess. 14. cap. 6. de reformat. quia hæc irregularitas non oritur ex proprio delicto. Ideoque ad majores Ordines, & ad majora beneficia, veluti dignitatem, perlonatum, aut beneficium curatum, dispensare valet solus Pontifex, d. c. 1. eod. in 6. juncto c. ult. h. t. prout & ad Canonicatus in Cathedrali Ecclesia, Panor. d. c. fin. 2. ubi fusè distinguit. Idque subinde fieri debet varijs tum exemplis tum auctoritatibus ostendit Gratianus, toto distinct. 56. quia nullum patris delictum filio innocenti imputari aut nocere debet, & undecumque homines nascantur, si parentum vitia non sectentur & Deum colant, honesti & salvi erunt, c. Undecumque d. dist. 56.

5. Et quamvis plenissima alias in beneficijs interpretatio sit facienda, tamen in hujusmodi dispensatione, per illegitimum à Pontifice obtenta, non venit Cathedralis Ecclesia, nisi hæc specialiter exprimat, c. Quamvis 4. de præbendis in 6. c. ibi Gloss. c. DD. Rotæ decis. h. t. in antiq. c. decis. 2. eod. t. in novis. multo minus Episcopus, Archid. in c. 1. h. t. in 6. Quamvis extendat se ad beneficia Juris Patronatus, quia per eam non præjudicatur patrono, sed inhabilis ad beneficium fit habilis Joan. Honor. in Summa h. tit. Insuper ista dispensatio cum exorbitet à jure communi odiosa est & strictè intelligenda, ejusque prætextu potest dispensatus unicuique tantum beneficium obtinere, c. 1. §. fin. h. t. in 6. & si illud dimittat, non potest aliud ejus loco recipere, quia adepto primo beneficio dispensatio sortita est effectum, c. Non potest in 2. responsio de præben. in 6. & ibi Gloss. in V. primis Rota decis. 1. h. t. in novis. Dispensatus vero ad minores seu sacros ordines, non videtur per hoc habitatus ad beneficium nisi id in dispensatione fuerit expresse d. cap. fin. h. t. in 6. Garz de benef. p. 1. cap. 6. n. 7. c. pluribus seqq.

6. Cæterum licet cum filio Presbyteri dispenseretur, ut ad Ordines promoveatur, nequit tamen beneficium Ecclesiasticum in ea habere Ecclesia, in qua pater aliquod habet; id enim est indecorum. Imo ne quidem illi Ecclesiæ inservire potest, cui pater immediatè tamquam Rector aut Vicarius perpetuus præfuit, quia

quia videretur filius veluti iure hæreditario succedere patri, quod in beneficijs Ecclesiasticis enixè est prohibitum, *c. Prasentium & Extramissa 7. h. t. c. 1. & alijs inf. de præbendis*, Trident. Sess. 25. cap. 7. *de reformat.*, ubi plenius vide prout & apud Garz. *de benef. p. 7 c. 3. n. 66. & seqq.* Idque procedit etiam in filijs eorum, qui in minoribus sunt constituti: potest tamen, & quidem solus, in hoc Pontifex dispensare. Dixi, immediate; quia mediatè potest filius Presbyteri succedere patri, quia tunc ob interjectam personam non potest videri ei iure hæreditario succedere: uti nec quando pater tantum ministrasset in aliqua Ecclesia sine titulo quo casu etiam non prohibetur filius ad eandem Ecclesiam immediate promoveri, *c. Constitutus h. t.* Quòd si Episcopus scienter contulerit sacerdotis filio paternam Ecclesiam, exinde eum removere non poterit; prout nec si ignoranter, donec in alia Ecclesia ei provideat unde honestè valeat sustentari, *c. Veniens 5. h. t.* Cæterum si Episcopus filium Presbyteri ordinaverit, non debet beneficij Ecclesiastici provisione carere, *c. proposuit 6. h. t.*

7. Quod si illegitimè natus sine dispensatione promoveatur ad Ordines, characterem quidem recipiet, non tamen Ordinis sic suscepti executionem. Similiter & à beneficijs, ad quæ indispensatus fuerit promotus, amovetur *d. c. Constitutus*: nisi cum eo postea dispenseur à summo Pontifice, *c. 7. 4. 5 & ibi Glossa h. t.*

TITULUS XVIII.

De servis non ordinandis.

1. 2. Cur servi ordinari prohibeantur: & pœna ordinatorum.
3. Pœna Episcopi servum ordinantis.

Post impedimentum originis, sequitur secundo loco de servitute, quæ est impedimentum conditionis. Servi enim absque consensu dominorum suorum, nisi prius ab illis fuerint manumissi & directam libertatem consecuti, ordinari prohibentur, *cap. 1. & 5. h. t. tota penè Distinct. 54.* Hoc ideo, ne quando voluerint eorum domini, fiant ex Clericis servi, ut

dicitur in *can. Quicumque 1. ad Distinct. 54.* & quia immunis esse debet ab alijs qui divinæ militiæ est aggregandus, ut à castis Dominicis, quibus nomen ejus adscribitur, nullis necessitatibus vinculis abstrahatur. Cæterum de servis ordinandis, videatur insignis distinctio Glossæ *ad c. 2. h. t.*

2. Quòd si servus de facto, qualibet c. lli litate aut fraude, ad sacros Ordines irrepserit, deponitur, & domino restituitur, *c. 7. h. t.* & postquam de gradu ceciderit, ejus conditionis sit, ejus erat ante gradum, *can. Nulli 2. d. dist. 54.* Pari ratione removetur ab Ordinibus originarij (id est nati ex adscriptiis, nempe ijs, qui colendo agro perpetuè addicti sunt) *can. Generalis 12. & can. admittuntur 21. d. dist. 54.* Item Curiales, id est, qui senatui adscripti sunt aut simili conditioni obnoxij, sine dominorum voluntate, *can. Præcipimus 10. distinct. 34.* Sed nec libertati sine consensu patronorum ordinari possunt, *d. can. Quicumque & c. fin. Dist. 54.* Natus verò ex parte servo & libera matre, cum talis non sit servus sed ingenuus, *Institut. De Ingenuis*, ordinari non prohibetur, *c. fin. h. t.*

3. Episcopus in scio domino servum scienter ordinans tenetur eum domino, cum duplici satisfactione, compensare seu reddere: si verò ne scierit servum esse, tum qui testimonium perhibuerit, aut supplicarint eum ordinari, simili conditioni tenentur obnoxij, *can. Si servus 19. d. distinct. 54.* Si tamen servus, sciente & non contradicente domino, ordinatus fuerit, hoc ipso liber & ingenuus ac ritè ordinatus intelligitur, *c. Si servus seq. ibid.* Si verò domino ignorante, licebit eidem intra annum & servilem fortunam probare, & servum suum accipere, *ut ibid. habetur.*

TITULUS XIX.

De Obligatis ad ratiocinia, ordinandis, vel non.

1. 2. Cur ordinari vetentur obligati rationibus publicis reddendis.
3. Non etiam debitores Reipubl. ex alia causa.
4. Qui excipere possit de hoc impedimento.

Tcr.

Tertium impedimentum est obligatio ad rationabilia sive quod provenit ex ejusmodi obligatione. Unde Syndici Universitatum aut Collegiorum, tutores, curatores, actores; executores sententiarum aut testamentorum, procuratores, & id genus hominum, qui reddendis rationibus publicis, quæ hic rationabilia appellantur, obnoxii sunt, ante officium suum, & rationes redditas, ordinari prohibentur, *e. unico h. t. can. Legem Distinct. 13.* tum quia cuius ac negotiis ita distrahuntur atque involvuntur, in Ordinum ministerio vacare nequeant; tum quia ex talium promotione nota aliqua infamiae redundare possit in Ecclesiam: veluti si contingat eos doli in rationibus reddendis argui, aut præmoniti, ad fugendam laicorum jurisdictionem, se eurent in præjudicium creditorum ordinari *d. e. unico & can. Legem dist. 53.*

Dixi Qui reddendis rationibus publicis (ob publicam scilicet administrationem) obligati sunt; quia privata administratio non impedit ordinationem: nisi vel ex dolo in administratione commisso nota sit, vel in prociectu movenda tunc enim ante litis exitum tales promoveri non possunt; & si de facto promoveantur digni erunt depositione, licet postea in causa vincant *Glos & Archidiacon. in can. Tantis Dist. 81.*

2. Verum tamen ordinari non prohibentur debitoribus Reipublicæ ex alia causa, quam administratione publica, veluti ex mutuo, locatione, conductione, emptione, & similibus, etiam obligatione adhuc penes se, *Glossa & Archidiacon. in can. Prætorum 3. Distinct. 5.* Uti nec administratores rerum Ecclesiasticarum, vel miserabilium personarum, aut cujuslibet alterius præ publicæ vel privatæ, etiam administratione pendente.

3. De hoc autem impedimento Ordinum ad exemplum popularis actionis, quælibet Ecclesiastica persona excipere potest, & multo magis is, cui reddendæ sunt rationes, aut sua interesse putat. Abbas *in d. cap. unico* Finitur autem finitæ administratione ac rationibus redditis *DD. communiter in d. e. unico.*

unico.

TITULUS XX.

De corpore vitiatis non ordinandis.

1. *Exemplo presbyterorum sacerdotum corpore vitiatis vetantur ordinari.*
2. 3. *Dummodo visum sit impediens Ordinis executionem.*
4. *De eo, qui sibi membrum aliquod sponte absciderit.*
5. *De eo, qui non culpa sua abscissionem patitur.*
6. *Modicus defectus impedimento non est.*
7. *Pœna sic ordinari.*

Quartum impedimentum est corporis vitium, sive quod ex eo vitio provenit, de quo *sota Dist. 49. C. 55.*

1. Ut igitur olim apud Ethnicos sacerdotes integri corpore esse debeant, & à ministerio Dei, ex præcepto legis veteris *Levit. 12.* arcebat: habens maculam, item cæcus, claudus, grandi vel parvo aut torto nato, fracto pede, mancus, lipus, & similes (quorum defectus mysticè de vitiis animi intelligi pulchre explicat *D. Greg. in can. Hinc etenim d. distinct. 49.*) ita merito sacri Canones corpore vitiatores ab Ordinibus repellunt: imò promoti aliquando deiciuntur, *e. Exposuisti 6. h. t.* sicut & à beneficio jam adepti, *ut inf. tit. De clerico agrotante vel debilitato*; eo quod in compositio corporis inæqualitatem indicet mentis, *can. ult. Distinct. 41.* Abbas *in e. Quia diversitatem Notab. 1. inf. De Consec. præb.* & natura membra componat, prout moribus animæ convenit: ita ut, cuius deformis facies est, vix queat præditus esse bonis moribus, & foeda facies malos mores significet, juxta *Rhasium Medicum.*

2. Veruntamen non quodlibet corporis vitium, quod in antiqua lege à ministerio Dei repellerebat, hodie impedit susceptionem ordinum: sed illud in primis, quod Ordinis impedit executionem aut insignem inducit deformitatem, & consequenter indecentiam, quæ in scandalum publicum veigere possit, *cap. 2. & per eos. hoc tit. Nec distinguendum, sponte, an-*

an alieno facto vel casu, deformitas acciderit: nam a Gelasio Papa rescriptum fuit, *in can. fin. Distinct. 55.* ne is, cui per vim oculus ab alio excullus fuerit, ad sacerdotij gradum evehatur.

Dixi ante, Corporis vitio Ordinis impediri executionem, quia quoad ordines ante susceptos tantum inducitur irregularitas in illo actu Ordinis, qui ob insignem deformitatem, vel ob defectum ineditur vitio corporis, *Cov. 1. parte relect. Clement. s. furiosus De homicidio in princ. cum alijs quos citat.* Hac ratione qui patitur vitium corporis, impediens celebrationem, nempe in ijs digitis, qui ad consecrationem & elevationem sunt necessarii, a Missatum dumtaxat celebratione abstinere, non a Diaconatus, vel Subdiaconatus ministerio: sicut nec a concionibus habendis, confessionibus audiendis, & alijs Clericalibus officijs exercendis. Potest enim quis esse irregularis, ne promoveatur ad superiores Ordines, quia tamen non sit irregularis ad ministrandum in susceptis, ut ex Innoc. *in c. ad audientiam inf. De homicidio* tradit Piasec. p. 1. cap. 1. art. 6. n. 4.

3. Quod si quis sibi membrum seu membri partem aliquam propria culpa & voluntate absciderit, licet ea abscissio usum Ordinis non impediat, nec gravem inducat deformitatem, tamen ordinari talis nequit, *can. si quis absciderit, & similibus Dist. 33.* etiam si membrum abscissum sit occultum: veluti in eo, qui sibi virilia præscidit, etiam se dandæ libidinis causa, *d. can. si quis absciderit cum seq. c. 4. & 5. h. tit.* cum enim nemo membrorum suorum sit dominus, ne quidem causa castitatis aut religionis sibi ipsi licet manus injicere ad occasionem vel mutilationem alicujus membri. Hinc si quis, cum Clericus esset, sibi membrum absciderit, deponitur tamquam sui homicida & Dei conditioni inimicus, *d. can. si abscidit.* Videatur *Covar. d. loco n. 6. & l. 1. variar. Resol. c. 2. n. 8. & lib. 2. c. 1. n. 11.*

4. Similiter ordinari prohibentur, qui ab alijs talem abscissionem passi sunt, culpa tamen sua; veluti quia jussierint aut rogaverint, aut quia rei illicitæ operam dantes tale membrum casu perdididerint, *arg. c. Dilatus, c. ex litteris & similibus. inf. De homicidio.* Videatur & *Navar. in Manuali. c. 27. n. 298. Garz. de Benef. p. 7. cap. 12. n. 8. & seqq.* Aliud dicendum, si a Medicis, vel a barbaris, a dominis aut parenti-

bus suis, sine propria culpa, talem excisionem quis patiatur, (nec hoc casu necessum est, cum virilia sua arefacta, vel in pulverem redacta, secum gestate, ut possit, si sit sacerdos, celebrare, ut ridiculè fabulantur quædam mulierculæ; *Navar. in Manuali. c. 27. n. 20.* Cur fortuito, dum operi rustico alterive licito curam impenderet, vel etiam alieno facto digitum v. g. amiserit, si modo membri abscissio non impediat Ordinis executionem. *can. si quis a medicis, cum tribus seqq. dist. 55. c. 3. 5. & fin. h. tit.* Vi enim in illis perversa voluntas juste vindicatur, ita in his casus vel alienum factum veniam merito tribuit & meretur, *can. qui partem & can. Lator d. Distinct. 55.*

5. Modicus tamen defectus aut modica deformitas non impedit susceptionem Ordinum veluti macula in oculo, non privans visum, nec notabilem deformitatem inducens. *c. 2. h. tit.* vel carentia unguis in pollice: item claudicatio ejus, cui seipso in altari non sit necessarius. *can. Si quis juncta Glos. distinct. 15. & lippitudo talis, ex qua non oriatur notabilis deformitas, Piasec. d. loco n. 2.* Quis autem defectus aut quæ deformitas sit notabilis, determinabit Episcopus, quandoquidem nulla certa regula in hoc constitui possit.

6. Quod si corpore vitiatum, qui jure ordinari non potest, de facto ordinetur, vere recipiet Ordinis characterem, sed non ejus executionem, ex communi Theologorum & canonistarum sententia. In hac vero irregularitate solus Pontifex dispensare potest. Nec obstat *c. Significavit h. tit.* quia potest intelligi de dispensatione Episcopi, auctoritate Apostolica præstita ac sibi delegata, ut docet *Covar. ad. d. Clem. s. furiosus in princ. n. 7. Piaf. p. 1. c. 1. art. 10. n. 12.* Post *Navar. in Man. c. 27. n. 201.*

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

1. 2. 3. Bigamia triplex, vera, interpretativa, & Similitudinaria.

4. BA.

4. Ratio, cur Bigami ab Ordinibus sacris arceantur.

5. Pœna Bigami absque dispensatione ordinati, & Episcopi ordinantis.

Quinto loco inter impedimenta ordinando. Num non modica reputatur Bigamia seu Digamia, c. 1. & 2. h. t. can. 1. Dist. 32. can. 16. Apostol. & seq. de qua nunc videndum.

Ut autem Monogamus à iuris & quos, quasi unius mulieris seu uxoris vir, ita etiam Bigamus, quasi duarum mulierum vir nuncupatur.

1. Bigamia ex Glof. in c. 2. h. t. triplex constituitur. Vera, scilicet, Interpretativa seu ex interpretatione juris, & Similitudinaria seu per analogiam quandam.

Vera, eaque juxta proprietatem nominis dicitur, cum quis successivè plures legitimas habuit uxores, & cum eis copulam. Quod addo, quia si duas habuerit, & altera ante copulam fuerit mortua, non censetur bigamus, arg. c. Debitum h. t.

2. Interpretativa est, quando non intercessit verè duplex matrimonium, sed virtualiter sive ex intentione: uti quando quis contraxit cum una sola, sed vidua vel repudiata, can. Si quis viduam dist. 50. quæ tamen prius suum matrimonium consummaverat: nam aliàs non esset defectus significationis: aut cum corrupta ab alio per fornicationem, can. Maritum Distinct. 33. vel cum virgine, quam post commissum ab ea adulterium cognovit, can. Si cujus & can. Silatici Distinct. 34. & ibidem Glossa; etiam si per ignorantiam id contigerit: vel si cum una validum matrimonium contrahat, cum alia invalidum, sive antecesserit validum sive invalidum, Sanchez. De Matrim. Disput. 49. sect. 2. in 3. illat. aut si cum duabus de facto, & non de jure contrahat, ob aliquod impedimentum: aut cum una, mortuâ alterâ, idque scienter vel ignoranter; securâ scilicet copulâ: hoc enim in omni bigamia est necessarium. Si quis verò contrahat cum ea, quam ipse prius cognovit, non censetur bigamus, Glossa communiter recepta in cap. fin. h. t. & ibi Abbas ac communiter DD.

Navar. in Manuali cap. 27. n. 195. neque is, qui duxit uxorem alterius non cognitam, d. c. Debitum h. t.

3. Similitudinaria est, quam incurrit Ordine

sacro insignitus, vel voto solemnè adstrictus, cum aliqua contrahens & consummans, can. Quot quot xxvii. q. 1. c. Anobis h. t. licet illa sit virgo; quia licet neque de jure, neque de facto contrahat cum duabus vel una corrupta validè, tamen affectum habet contrahendi cum opere subsecuto, postquam per ordinem sacrum vel votum solemnè spiritualiter & similitudinariè contraxit cum Christo, & fin. h. t. Quæ ratio Bigamix cum cesset in eo, qui minoribus tantum initiatus est, contrahente invalidè matrimonium propter impedimentum aliquod, non mirum, si is non efficiatur irregularis, nec censetur Bigamus, Navar. d. loco. Unde & Innoc. Pontif. in d. c. fin. loquitur de Subdiacono, qui tenetur solemnè voto castitatis, c. Amulius sup. De vitate & qualis. & c. & in c. Nuper h. t. de Presbytero.

4. Arcentur autem bigami ab Ordinibus sacris, non ob peccatum; nam nuptiæ, etiam secundæ, tertiæ, vel posteriores non sunt peccatum, can. Acutus & similibus dist. 26. sed ob aliam, eamque duplicem potissimum rationem, unam mysticam & primariam, alteram moralem & secundariam. Primaria & mystica est defectus perfectæ significationis Sacramenti, quæ est conjunctio Christi cum Ecclesia, ex Paulo ad Ephes. 5. estque unius viri cum unica sponsa. Næ licet matrimonium cum corrupta contractum sit verum Sacramentum, per mutuum consensum representans conjunctionem Christi & animæ justæ; tamen quia in secundo matrimonio non est amplius unica unicus, nec unus unius, d. c. Debitum hoc tit. ideo quoad significationem non est omninò perfectum Sacramentum, quia non significat conjunctionem Christi cum unica & immaculata sponsa Ecclesia, d. can. Acutus & d. c. Debitum. Et ideo talis removeretur à Sacramento Ordinis, quia non debet pati defectum in Sacramento, qui Sacramenta administraturus est, prout patitur Bigamus qui divisit carnem suam, d. can. Acutus & d. c. Debitum.

Secundario, & moralis est, quod Clericus debeat esse hortator continentix & viduitatis; non possit autem esse hortator continentix & viduitatis, qui ipse conjugia frequentavit, can. Vna & can. Qui sine crimine distinct. 26. quia de incontinentia ejus præsumitur, c. Præposuisti dist. 82. Hanc verò rationem

non esse primariam, constat ex eo quod bigamuse censetur etiam ille, qui unam uxorem habuit, sed viduam, vel alio modo corruptam, ut patet ex dictis. Non obstat, quod concubinarus sit longè turpior, quam bigamia, & ille tamen non removeat ab Ordinibus: quia nihilominus bigamia ex natura signum est incontinentiæ magis ducurnæ, firmiterque inhaerentis.

§. Quid si verò bigamus ordinetur absque dispensatione, recipiet quidem characterem, non tamen poterit absque dispensatione in eo Ordine ministrare, Dispensare autem Episcopus nequit cum bigamis, veris vel interpretatis: non solum quoad factos Ordines, *2. ibi Glor. & Abbas h. t. sed nec quoad minores, aut primam tonsuram, aut beneficium etiam simplex, ut patet ex c. unico eod. in 6. ibique. Anchar. Franc. Cone. Trid. Sess. 23. c. 17. De reformat. nec etiam quoad usum minorum Ordinum, contra Navar. quia communior sententia est in contrarium. Abbas in c. 1. h. t. Suarez De censur. disput. 49. Sect. 6. & ira declarasse sacram Congreg. refert Pislec. 1. p. cap. 1. art. 10. n. 11 ubi tenet. posse Episcopum dispensare in bigamia similitudinaria, citans Abb. in c. 1. Qui Clerici vel vocentes, & c. Potest si Episcopus ordines bigamum absque dispensatione, privandus est potestate conferendi Ordines, *d. c. 2. h. t. non autem ipso jure suspensus est à collatione Ordinis, quem contulit Garzias De benef. p. 7. c. 6. n. 6. & seqq.**

TITULUS XXII.

De Clericis peregrinis non ordinandis.

§. I.

Cur tales ordinari prohibeantur,

1. Qui dicantur Clerici peregrini.
2. Illi non creditur, afferentibus se à suo Episcopo promotos.
3. Nec admitti debent, ut celebrent publicè.
4. Recipere horum.

Inter eos, qui ordinari non debent, vel non facile, vel ab executione Ordinum repellit,

sunt & Clerici peregrini id est, qui non subsunt jurisdictioni ordinantis *10. Dist. 71. Idemque dicendum de Laicis respectu Episcopi ordinantis, cui non subsunt, ut probat c. ult. De temporibus ordinat. in 6. ubi ait Pontifex: Nullus Episcopus absque superioris licentia homini aliena diæcesi clericalem praesumat conferre consuevit. Censetur autem Laicus esse sub jurisdictione illius Episcopi à quo Chrismate unctus est atque confirmatus Quibus vero modis quis subiciatur Episcopo ante dictum est.*

2. Clerico autem peregrino, jure jurando afferent se à suo Episcopo aliquos Ordines accepisse, & desiderare ad superiores promovet, non creditur, *c. 2. h. t. Nec potest ordinari à non suo Episcopo, nisi litteras commendatitias & dimissorias adferat à suis, quarum exemplar descriptum est Dist. 73.*

3. Pari modo peregrinus Sacerdos, qui omnino ignotus est, admitti non debet ab Episcopo, ut publicè rem divinam faciat & celebret, nisi per litteras vel testes probet se ab Episcopo suo ad Ordines promotum esse *cap. 3. h. t. c. 2. & 3. De temporibus ordinat. in 6. conc. Trid. Sess. 23. c. 16. in fine Inferiores vero Episcopo non possunt Clericum peregrinum in suas Ecclesias recipere, absque Episcopi licentia, c. ult. h. t. Imò ex valde longinqua regione Clerici probare Ordines debent per litteras, quinque Episcoporum sigillis munitas, c. 1. h. t.*

4. Ratio horum omnium est in primis, quod Episcopus non debeat immittere falem in messem alienam quia inde nasci solent discordia, *can. Illud Distinct. 71. Deinde, quia Ecclesia suspectos habet Clericos peregrinos: solent esse criminosi, infames, excommunicati, fugitivi aut in exilium missi, vel aliis similibus obnoxii, affirmantes mentientesque se ordinatos à suis Episcopis, can. Afros & can. seq. dist. 98. c. 1. De temp. ordin. in 6.*

Differt autem hic Titulus à Tit. De clericis peregrinantibus lib. 2. Decret. quod hic agat de Clericis peregrinis, respectu Ordinum suscipiendorum: ille vero respectu litium, quatenus ratione peregrinationis gaudent vel non gaudeat aliquibus litigantium privilegiis.

§. II. De

§. II.

De aliis ordinari prohibitis.

1. 3. Ordinari prohibentur non baptizati &c.
4. Non confirmati.
5. 6. Mulieres & Hermaphroditi.
7. 8. Illiterati, & pœna sic ordinatorum.
9. Crimine aliquo infames.
10. Non habentes titulum.
11. Tituli nomine quid intelligatur.

Sunt & alii, præter enumeratos qui ordinari prohibentur: ut in primis non baptizatus, quia baptismus est omnium aliorum Sacramentorum janua & fundamentum *c. 1. & 2. De cognat. spirituali in 6. Hostiens. in Summa hujus Tit. Navar. in manuali cap. 27. n. 207. Piafec. 1. p. c. 1. art. 3. n. 3.** 2. Secundò, baptizatus in ægitudine, *can. unico Dist. 57.* Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate est: nisi forte postea studium & fides ejusdem probabilis fuerit, aut hominum raritas exegerit, *d. can. unico* Item, baptizatus apud hæreticos, *can. Qui in qualibet 1. q. 7.* si modo aduleus fuerit, non infans: nã huic parentũ error nihil efficit, *can. Placuit cum seq. 1. q. 4.** 3. Similiter nec rebaptizatus vel rebaptizans, *can. Confirmandis Dist. 50. junctio c. 2. inf. De Apostatis.* Idque obtinet etiam in ignorantè rebaptizatis ac rebaptizantibus *can. Qui bis, & ibi Glos. quam vide, de consecrat. Dist. 4.* Nec solum hanc irregularitatem rebaptizatus in principio contrahit, sed & qui, postea quam seipsum rebaptizatum, id ratum habet: imò is quoque, qui metu cadente in constantem virum, rebaptizatus fuit; secus, si per vim coactivam. Sed & qui rebaptizanti ministrant, Acolyti, Subdiaconi vel Diaconi officio fungentes, eadem irregularitate afficiuntur, *c. 2. inf. De Apostatis.* Et horum omnium dispensatio ad solum spectat Pontificem, qui vix illis dispensabit, ut religionem ingrediantur, *d. c. 2.* Licet videatur Episcopus posse dispensare cum rebaptizato ignorantia probabilis, vel metu cadente in constantem virum, ut tenet Piafec. *d. art. 3. n. 4.*

4. Similiter ordinari nequit non confirmatus, Conc. Trident. *Sess. 23. c. 4. de refor.* Si tamen ordinetur, modò non ex contemptu faciat, nullam censuram incurrit Victoria *De Sacramento Ordinis n. 232.* Imò in tali casu nec ordi-

narum, nec ordinantem peccare mortaliter, tradit Navar. *in manuali cap. 22. n. 9.*

5. Item mulier, tamquam Ordinis profus incapax *c. Nova 10. inf. De Pœni. & remiss. Archidiacon. in can. Diaconissam xxvii. q. 1. Hostiens. in Summa h. t. §. sed & præter; tenentque Theologi & Canonista omnes.* Nec obstat, quod legamus in Ecclesia fuisse Prebyteras, Diaconas, & Episcopas, *can. Mulieres, can. Presbyter Distinct. 32. l. Generali Cod. De sacros. Eccl. quia eam appellationem non sunt sortitæ ab Ordine aliquo sacramentali, sed eo quod fuerint uxores eorum, qui Diaconi, Subdiaconi, Prebyteri vel Episcopi factierant; & separatim vitam continentem agebant: vel eam appellationem acceperunt à dignitate aut cura, sibi inter mulieres concessa & commissa: hoc enim pacto olim Presbyteræ dicebantur viduæ seniores; & Diaconarum munus erat præesse foribus Ecclesiæ, per quas mulieres ingrediebantur.*

6. Idem docent Theologi & communiter Interpretes, *in can. Si testes §. Hermaphoditus iv. q. 1. de Hermaphoditis, & que vel magis Participantibus sexum fœminem quia tales non sunt absolutè & simpliciter viri. Qui vero magis declinant ad sexum vitilem, capaces quidem erunt Ordinis, tamquam qui simpliciter censentur esse viri, juxta l. quaritur D. De statu hominum: tamen ob indecentiam & monstrositatem repelli debent, can. 1. Dist. 36.*

7. sed & ab Ordinibus arcantur illiterati id est qui vel nullam omnino litterarum habent scientiam, vel non eam, quæ ad Ordinis ejusque susceptionem & executionem requiritur, *c. Congregato 53. sup. De elect. idque id. o quia Clericorum ac Præfulum est, lucem sapientiæ ac scientiæ aliis infundere, ac populum in viâ Domini erudire, quod præstare nequeunt illiterati. Aded ut penitus illiterato ne quidem prima tonsura conferri queat, c. fin. de temporib. ordinat in 6. Conc. Trid. Sess. 21. cap. 4. de reformat. frustra in hoc dispensante Episcopo. Quæ autem scientia sit sufficiens, Judicis seu Episcopi arbitrio relicta est: nisi quod hodie Conc. Trident. exactius & melius declarat, quæ & quanta litterarum cognitio in singulis Ordinibus requiritur: de prima tonsura, *Sess. 27. cap. 4.* quoad minores Ordines, *cap. 11.* quoad Subdiaconatum ac Dia-*

conatum, *cap. 13.* quoad prebyteratum *cap. 14.* quoad Episcopatum *Sess. 7. c. 1. & Sess. 22. c. 2.*

8. Quod si proflus illiteratus ordinetur, recipiet quidem characterem, quia litterarum scientia, licet sit de præcepto, non est tamen de substantia Ordinis: & conveniens pœna esse videtur, ut talis ab Ordinibus suspendatur, donec scientiam ad Ordinem sufficientem sibi comparaverit. Tollitur vero hoc impedimentum, primo, si scientia ad Ordinem requisita comparatur; adeo ut tunc non sit opus aliquâ dispensatione, cum cessante causa cessare debeat effectus. Secundo, per dispensationem, quam tamen impetiri nequit Episcopus, eo quod hæc irregularitas sit juris Pontifici, nec in jure repeñatur talis potestas Episcopo data.

9. Præterea ordinati prohibentur graviori aliquo crimine irretiti, ut Apostata, Hæretici, Schismatici, Simoniaci, Idololatra, Adulteri, Incestuosi, Fornicarii, Raptores virginum, Sodomita, Perjuri, Homicida, voluntarii, aut culpabiles, *c. Contineatur 8. c. De cetero 11. inf. De homicidio communiter DD.* Sub homicidio autem hic continetur non solum homicidium, ex quo mors sequitur, sed etiam abscissio membri, ut scilicet abscidens membrum aliquod corporis humani hanc irregularitatem contrahat, *Piasec. p. 1. cap. 1. art. 5. n. 5. post Abb. in cap. Tuano 19. §. ad ultimum inf. De homicidio.* Item Falsarii, Usurarii, Fures, Sacrilegi, similes, *cap. fin. sup. De temporib. ordin.* Item Scutæ, Scenici, Ludici, Seditiosi, Injuriarum renaces, Ultiores, Adulatores, Alex, atque ebrietati debiti, *can. 3. cum seq. Distinct. 46. aliique similes, de quibus vide can. Infames 11. q. 7. & 1. q. 7. per tot.* Qui quidem omnes ordinati verentur, modo notorii sint, aut per sententiam, aut per confessionem in jure, id est, in iudicio factam, per evidentiam facti, quæ tergiversatione aliquâ elidi non possit, *cap. fin. inf. de sobabit. Cler. & mulier.*

10. Insuper solemniter & publicè pœnitentes, excommunicati majori excommunicatione Navar. *in manual cap. 27. n. 12. & 24.* suspensi ab Ordine interdicti sub pœna suspensionis ab Ordine sic suscepti executione, aut dispositionis in perpetuum: & durante excommunicatione, suspensione, vel interdicto, nequeunt

ad superiorem Ordinem ascendere, Navar. *d. c. 27. n. 244.*

Denique nullus sine titulo ordinandus est, Conc. Trid. *Sess. 21. cap. 2. de reformat.* adeo ut si absque titulo Episcopus aliquem scienter ordinet, vel det licentiam accipiendi Ordines ab alio, teneatur providere ordinato de alimentis, donec beneficium sufficientem eidem contulerit, *c. 2. 4. & 6. inf. De prebendis.*

11. Tituli vero nomine hodie intelligi debet, in Regularibus quidem professio, Zerola *1. p. V. Dimissoria versic. ad quintum;* in Sæcularibus autem beneficium sufficiens ad vivendum honestè, vel sufficiens patrimonium aut pensio *c. Tuis questionibus inf. De prebendis.* Concil. Trid. *Sess. 21. cap. 2. De reformat.* ubi statuit, ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis alias si idoneus moribus, scientiâ & ætate ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitime constet, cum beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad vitam honestè sufficiat, pacificè possideret: nec resignari ejusmodi beneficium queat, nisi facta ejus rei mentione, nempe quod ad illius titulum sit promotus, nec admitti resignatio, nisi constet, quod aliud de vivere commodè possit: vel nisi constet, cum vere patrimonium vel pensioem habeat talem, quæ ad vitam sustentandam satis sit; ut denique nec patrimonium saltem non reservato usufructu; nec pensio, sine licentia Episcopi, alienari, extingui, vel remitti ullatenus possit, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sit adeptus, vel aliunde habeat, quo vitam commodè duceret. Ratio huius est ne Clerici in opprobrium & cum dedecore Ordinis mendicare cogantur, Conc. Trid. *d. loc.* Hinc non potest promoveri quis ad sacros Ordines sub titulo Cappellanæ vel Vicariæ, ad nulum amovibilis, vel alterius beneficii manualis, *Garzias de benef. p. 1. n. 83.* aut Commendæ, nisi sit perpetua.

(*)

TITULUS XXIII.

De officio Archidiaconi.

1. Quis dicatur Diaconus: & munus illius.
2. 3. Quis Archidiaconus: & munus illius: in quibus consistat.

Absolute tractatu ordinationem seu ordinandorum & præficiendorum, siue explicatis modis, quibus ad dignitates Ecclesiasticas promoveri contingit: nunc agendum est de dignitatum officiis, ut sciat, quo pacto quisque in dignitate constitutus, officio seu munere suo fungi debeat. Quia verò Archidiaconus post Episcopum in Ecclesia Cathedrali dignitate major est, *ad hac 7. h. t. & can. per la. 6. Archiepiscopus Distinct. 25.* id eo de illo videndum est primo loco.

1. Ubi notandum in primis est, Diaconi nomen esse generale, posseque etiam personis non Ecclesiasticis accommodari, ob generalem significationem verbi, à quo deducitur. Nam dicitur Diaconus à Græco verbo *Διακονία* quod Ministro seu famulo significat, & ad diversa ministeria referri potest. Unde & Diaconi Latine Ministri dicuntur, *can. Cleros distinct. 2.* & eorum alij Sæculares, alij Sacri dici possunt. Sumitur tamen hic nomen illud specialiter pro sacro, diciturque comparatione Presbyteri, cui ministrare, subservire & subjici debet, *can. Legitimus distinct. 93.* in ijs, quæ traduntur in veteri Testamento Levitarum, in quorum locum Diaconi successerunt, sacerdoti legis antiquæ ministrabant. Diaconus dum ordinatur, inquit Gregorius, solus Episcopus, qui eum benedicit, manus super caput illius ponit, quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur, *can. Diaconus dist. 23.* & sub certis verbis ei traditur stola & codex Evangelij: stola quidem, quia

Evangelium, quod per Christi jugum figuratur, lectus est.

2. Inter Diaconos sunt, qui inserviunt Presbyteris simplicibus, quibus & subjiciuntur, locumque digniorem cedere debent, *can. Per venit, & similibus Dist. 93.* Alij verò inserviunt Episcopo, qui proinde Archidiaconi, quasi Principes seu primi Diaconorum dicuntur; sicut Archiepiscopus dicitur Princeps seu primus Episcoporum, *d. can. Cleros Dist. 21.* Aliterque Archidiaconus etiam oculus Episcopi vocatur, & vicarius ejus reperitur, *e. 7. h. t. Conc. Trid. Sess. 24. c. 12. de reformat.* tamquam qui velut in specula & statione positus prospicere debeat actus totius Ecclesiæ & ad Episcopum referre *can. Diaconi Ecclesia & ibi Glossa, & alij, Dist. 93.* Atque ratione Episcopi, cui inservit, dignior est Presbytero & Archipresbytero, non fungente eo officio, *e. 1. inf. de officio Archipresbyteri.* Rique jure communi adhæret dignitas, quæ major censetur Monasterijs ipsis & Præpositis eorum.

3. Quantum vero ad officium seu munus Archidiaconi attinet, prævalent ea in re constitutiones & consuetudines Ecclesiarum, sicut & in alijs officijs, *juxta e. Cum olim sup. De consuetudine:* & ex penè tot sunt in officijs Archipresbyteri, Præpositi, & Decani, quot sunt Ecclesiæ; ijque standum est, & maxime attendi debent.

Cessantibus verò consuetudinis locum habent, quæ tum in *d. can. Per lectus distinct. 25.* tum in hoc Titulo nostro, tum alibi passim habentur: veluti quòd ipso jure vicarius sit Episcopi in omnibus, omnisque cura in Clero, tam in urbe quàm extra per parochias habitante, ad eum pertineat, *e. 1. h. t. quod & curam habet animatum, e. Cum in cunctis 7. §. inferiora sup. De elect. & Diaconis, Archipresbyteris, Presbyteris, alijsque Clericis sibi subjectis imperet: quòd tertio quoque anno circumire & visitare teneatur diocæsim, si Episcopus hoc munus per se obire non possit, d. e. 1. h. t. & singulis annis propriam Ecclesiam, e. Mandamus 6. hoc tit. juxta modum præscriptum à Conc. Trid. d. Sess. 24. cap. 2.* Eiusdem est audire jurgia singulorum, & cuncta, quæ correctione & emendatione indigent, corrigere atque emendare: nisi ardua sint negotia & excessus sit gravis, ita ut majoris necessaria sit præsentia & major

autoritas, d. e. *Ad hac d. tit.* Insuper curare debet, ut Ecclesiarum sacra recta maneant & sollicitè custodiantur, e. 3. *hoc s.* officium divinum ritè fiat, e. 2. *h. t.* ut vacante Ecclesia parochiali per substitutum aliquem cultus divinus peragatur. Choppinus *lib. 1. De sacra Politia t. 8. n. 19.* Item examinare & sistere Episcopo ordinandos, de mandato tamen Episcopi; quoad examen scilicet, quandoquidem illud hodie ad Episcopum spectat ex Conc. Trident. Ad hæc examinare promovendos ad beneficia, eosdemque instituere in beneficiis: mittere in possessionem Abbates & Abbatillas, *cap. V. nostrum. q. h. s.* Aliaque similia sui muneris exequi debet: quæ quia varia sunt, siue jus commune siue consuetudo, cujusque Ecclesiarum Cathedralis spectetur, sit, ut interdum in una Ecclesia plures Archidiaconi constituantur, prout in Cathedrali Leodiensi cernere licet.

Nemini tamen sine mandato & licentia Episcopi curam animarum, obtentu alicujus consuetudinis, committere debet, e. 4. *h. t.* Similiter nec de jure communi potest excommunicare, suspendere, vel interdicere, e. 5. *h. t. juncto e. Licet inf. De penis:* licet de consuetudine id aliquando permittatur, e. *Dudum 54. vers. Sed cum à jure sup. De electione.* Non potest etiam dare commendatitias seu dimissorias ad suscipiendos alibi Ordines, e. *Significasti 8. h. tit.* Conc. Trid. *Sess. 23 cap. 11. De reformat.* Non item potest visitare monasteria, nisi in quantum consuetudo permittit, e. *ult. hoc tit.* Similiter non cognoscit hodie causas matrimoniales, & criminales, ex Concil. Trident. *Sess. 24. cap. 20.* nec causas concubinitus, *idem Conc. Sess. 25 cap. 14. De reformat.* Fructus & jura vacantium Ecclesiarum parochialium subinde ex consuetudine vel privilegio habet, sic tamen ut interim onera adimpleriatum curet.

Ad Archidiaconatum promovendi xxv annis nati sint oportet, ac digni, qui saltem Diaconi sint, & ex Conc. Trid. *d. Sess. 24. cap. 12. de reformat.* Licentiatum in Theologia vel Jure Canonico.

TITULUS XXIV.

De officio Archipresbyteri.

1. *Quis Presbyter.*
2. *Qui Sacerdotes dicantur.*
3. 4. *Eorum munus & distinctio.*
5. *Quis Archipresbyter.*
6. *Alius Urbanus, alius Ruralis.*

1. **A**rchidiacono proximus dignitate & gradu in Ecclesia Cathedrali est Archipresbyter: de cujus proinde officio sequitur.

Quod ut melius intelligitur, sciendum, Presbyterum Græcè, Latine Senioreni dici, Et quia cum olim, tum etiam hodie in Reipubl. bene constituta dignitates & honores majores deferri senioribus solent, *d. Ut gradum D. De munerib.* ideo hoc nomen Presbyter, non solum ætatis nomen est, verum etiam dignitatis; & qui Sacerdotes vocantur, dicuntur Presbyteri, non modo ob ætatem vel decrepitam senectutem, sed ob dignitatem & honorem, quem acceperunt, *can. Cleros §. Presbyter Dist. 21.* Est enim venerabilis senectus & gloria senum est canities, quæ sapientiam designat *can. Porro Dist. 94.*

2. Sacerdotes verò dicuntur, quasi factum dantes, nomine veluti composito ex Græco & Latino, *d. can. Cleros §. Sacerdos, juncta Glof. ibid.* Atque ita Sacerdotis, sicut & Presbyteri, nomen generali notâ potest latius sumi quam pro eo, qui initiatus est sacro ordine scilicet pro omni eo, qui quodlibet offert sacrificium: quo pacto Conc. Laodicenum *in can. ult. Distinct. 32.* ostendit eas mulieres, quæ apud Græcos Presbyteræ appellantur, apud Latinos dici viduas seniores, univiras, & matricarias, & in Ecclesia tamquam ordinatas constitui non debere. Gentilium porò sacerdotes dicebantur Flamines, *d. can. Cleros §. Sacerdotes autem,* ubi redditur ratio istius appellationis.

3. Ordinantur propriè Sacerdotes ad sacrificium; eorumque præcipuum munus & officium in ordinatione statuitur, conficere scilicet

et in Altari Sacramentum, vel, ut alias legitur, Sacrificium Corporis & Sanguinis Domini, *can. Perleſtu Diſt. 25. & alii*. Qualiter verò ordinetur Sacerdos seu Presbyter, traditur in *can. Presbyter Diſt. 23. & c. ſm. ſup. de Sacramentis non reiterandis*.

4. Sacerdotium autem alii ſimpliciter Sacerdotes appellantur, alii Archipresbyteri alii Chori episcopi (quorum iſtitutio & poteſtas non tantum in Romana, ſed & in aliis totius orbis Eccleſiis tanquam improba & ſupervacanea interdicta & ſublata eſt, *can. Quamvis & can. Quod Episcopi Diſt. 68*) alii Episcopi, alii Archiepiſcopi ſeu Metropolitanii, alii Primates, alii Patriarchæ, alii ſummi Pontifices. Gratianus in *prin. 21. Diſt. 5. inter eos* ubi eam diſcretionem tradit introductam eſſe maximè à gentilibus, qui inter ſuos Flamines alios ſimpliciter Flamines, alios Archiflamines, alios Protoſtamines appellabant.

5. Dicitur verò Archipresbyter, quaſi primus ſeu princeps Presbyterorum vel ſacerdotum, & à plerique Decanus appellatur, *c. Ad hac ſup. De officio Archidiaconi*. Et quamquam Archidiacono major ſit ordine, quando iſtantum eſt Diaconus, tamen eo minor eſt iurisdictione & dignitate, ſpectatõ jure communi, *c. 1. ubi Gloſ. h. t.*

6. Archipresbyterorum alius eſt Vibanius, qui videlicet in civitate Episcopali omnibus presbyteris præſt, & vicem Episcopi, quando ſibi ipſe defuerit, ſuſtinet, *c. officium h. t.* Alius Foraneus, quem alias communis appellant Decanum Ruralem, quaſi qui ruri, id eſt, extra civitatem Episcopalem plebis ac Presbyterorum, reliquorumque Clericorum ſibi ſubjeſtorum, curam habet, *cap. ult. hoc t.* & Decanum Chriſtianitatis Officium Vibani optimè declaratur in *c. 2. & 3. h. t. Ruralis verò in d. c. ult.*

TITULUS XXV.

De Primicærio, ejusque officio.

1. Nominis ratio.
2. Primicærii munus & officium.

Tertio loco eſt Primicærius, primus in choro vel cantu, abſente Archipresbytero. Pannonit. *ad h. rubric.* & in aliquibus Eccleſiis eſt nomen dignitatis, ut patet ex *c. Cum acceſſiſſent ſup. De conſtitutionib.* & ex iurisdictione facultateque animadvertendi in Clericos delinquentes, ei annexa *can. Perleſtu & ad Primicærium Diſt. 25.* quam non modo in ſacerdotes inferiores ſed & in Canonicos & ipſos dignitate Eccleſiaſtica præſtantes exercet, ut ex Gloſſa *Pragmat. ſanct. ſm. tit. quomodo divin. offic. ſit celebr.* refert Chopin. *lib. 1. De ſacra polit. tit. 7. n. 10.*

1. Deducitur autem Primicærii nomen à Cereo: cum enim ante chartæ & membranæ inventionem in pugillaribus, cetatis arborum liſis & foliis, aliave materia, ſcriberetur, factum fuit, ut quæ in ejuſmodi ceratis libellis, & per translationem etiam in aliis, ſcriberentur, in certis ſcripta dicerentur; & quod in primo loco ſcriptum erat, in prima cera; quod in ſecundo, in ſecunda; quod in tertio, in tertia; & quod in poſtremo, in ima cera ſcriptum diceretur. Hinc etiam, quia is, qui primus erat ſeu dignior, primus in albo ſcribatur, *l. 1. D. De albo ſcribendo*: Primicærius dictus eſt, quaſi primus in ordine ceræ ſeu ſcripturæ, & in omnibus ordinibus dignior: ſic enim ſæpius legimus in Novella 8 *Notariorum Primicærium*, id eſt primum ſeu in matricula Notariorum primum ſcriptum, & in Cod. lib. 12. *Primicærium menſorum*, id eſt, inter menſores primum, *Primicærium ex corpore Decanorum*, *Primicærium fabricæ proteſtorum domeſticorum*, *equitum*. Sic Auguſtinus vocat Stephanum *Primicærium Martyrum*. Is verò qui Primicærium in quocumque ordine ſequatur, Secundicærius, & ſic deinceps, dicebatur.

2. Hinc igitur factum quoque eſt, ut qui Eccleſiis præſicitur Diaconis & aliis Clericis ac cantoribus inſtruedis atque docendis, ad cantum in choro deſtinantis, (& Græcis *Χοροδίακτος* vel *Χοροδιδάκταος* dicitur, id eſt, Chori magiſter, *Ariſtot. 3. Polit. cap. 9.* & Plato *De legibus* Primicærius dici cœpuit, veluti primus in choro, & primus ratione cantus: alioquin non eſt primus ſimpliciter, cum ſubſit Archidiacono *c. unico h. t.* Aliet dicitur Cantor ſive Precentor: ſub quo etiam Succentor eſt, *Hoſtien. in ſumma h. t.* eò quod officium cantandi

cantandi Lectiones, Laudes, aliaque, seu eorum distributio ad canendum illi incumbat, & similiter ordo ac modus cantandi, pro tempore & solemnitate, præeatque in cantu. Ad eundem spectat determinatio delationis cereorum seu luminum: leves præterea castigationes Clericorum, aliaque similia, de quibus in *d. can. Perle-ctis*, §. *ad Primicarium Dist. 25.* & in *d. unico h. t.*

TITULUS XXVI.

De officio Sacristæ.

1. 2. *Sacrista quis, & officium illius.*
3. *Videri eundem cum Thesaurario.*

1. Sequitur quarto loco de officio Sacristæ, Sacrista dicitur à rerum sacrarum custodia, quasi sacristans; & idem est, qui Sacriarius: ut enim locus, in quo res sacræ reponuntur & aservantur, dicitur Sacriarium, *l. Sacra §. sacriarium D. De rerum depof.* ita qui rebus sacris præfici- tur, vocatur Sacrista, *e. unico h. t.*

2. Videaturque idem cum eo, quem in Ecclesi- is quibusdam Thesaurarium vocant: aliter Cimeliarcha dicitur, *l. fin. in fine Cod. De bonis auclor. l. ad. possiden.* & utriusque videtur idem esse munus atque officium, ut colligi videtur ex *can. Perle-ctis*, §. *ad thesaurarium in fine Dist. 25.* & *d. e. unico h. t.* ubi Sacrista dicitur subiectus esse Archidiacono.

3. Et ad ejus curam pertinere custodiam sa- crorum vasorum, vestimentorum Ecclesiastico- rum, seu totius thesauri Ecclesiastici (qui magis in vasis sacris & instrumentis Ecclesiasticis, quam in pecunia numerata consistit) nec non quæ ad luminaria pertinent, Et in *d. can. Perle-ctis*; dicitur ad Thesaurarium pertinere basilica- rum & ostiarii ordinationem, incensi & lumina- riorum præparationem, curam baptisterii ordi- nandi. Ex quo loco, ut ex ante dictis patet. Sacristam nudum habere officium, absque ulla ju- risdictione aut Præeminentia, *Rota tit. de præb. Decif. 9. aliàs 353. in novis.* Potest tamen eidem per consuetudinem vel privilegium attributa jurisdictione accedere dignitas, *Rota ibid.* Idque ostendunt delegationes Pontificiæ Thesaurario- rû, Turonens. *in c. Ex tenore 11. inf. De foro, comp.*

Linconensis, in *c. signif. 18. inf. De convers. coniu- gat.*, & Nivernensis, in *c. Cum olim 32. inf. De offi- cio & potest. lud. deleg.*

TITULUS XXVII.

De officio Custodis,

Denique Custos quasi minister est Sacristæ *secundum Glos. & Pan. ad rubr. hoc tit.* ideoque de ejus quoque officio aliquid subicien- dum est. Illud autem consistit in his, ut non tan- tum ad horas Canonicas pulset jussu Archidia- conis, sed & pallia vel linteamina altaris, eundem- que utensilia Ecclesiæ indefinenter custodiat, in lampadibus & lucernis diligenter accendendis & extinguendis privileg. existat *e. 1. h. t.* panem, & vinum omni tempore ad Missam præparatum habeat; oblationes seu elemosynas Clericis sin- gulis distribuatur, *d. e. 1. & 2. h. t.* Et hic vix un- quam videtur habere jurisdictionem, aut digni- tatis vel minimam partem.

Cæterum non est magna vis faciendi in hoc, vel ante dictis nominibus, eorumque officijs de jure statutis, sed omnia referri debent ad consue- tudines Ecclesiarum, pro quarum diversitate nomina ista variantur, & pariter eorum officia.

TITULUS XXVIII.

De officio & potestate Vica- rii.

§. I.

Vicarius quis, & quotuplex.

1. 2. *Vicarius alius Perpetuus, alius Temporalis.*
3. *Perpetuus habet se adinstar beneficiarii.*
4. 5. *Non etiam Temporalis.*

Consideratis eorum officiis, qui deserviunt Ecclesiæ nomine proprio: sequitur de iis, qui deserviunt nomine alieno; eujusmodi sunt Vicarii, Dicitur enim Vicarius à Vice, quod

quoddam vicem alicujus gerat: cum enim quis rebus suis interesse vel superesse non potest, Vicarium sibi in iis constituit, per quem quæcumque gesta fuerint, perinde habeatur, ac si per ipsum constituentem expedita fuissent, *juxta c. Qui facti De reg. jur. in 6.* Quamquam hoc loco non tam late accipiatur nomen vicarii, ut denoret eos omnes, qui quoquomodo vices alienas obtinent in functionibus Ecclesiasticis (ut cum Archidiaconus dicitur esse Vicarius Episcopi *c. 1. sup. De officio Archid.*) sed strictius pro eo scilicet qui officium Ecclesiasticum, quod alteri Ordinario jure competit, ipse nomine exercet.

1. Duplicis autem Vicarii in jure Canonico potissimum sit mentio: unius perpetui, ut in *c. Ex parte h. t. c. extirpanda 30. § qui vero inf. De præbendis, c. G. perpetuus inf. De fide instrum.* alterius Temporalis, ut in *s. Pervenit inf. De appellat.*

Perpetuus dicitur, qui Canonicè, id est auctoritate Episcopi constituitur in aliqua Ecclesia parochiali, cum certa & congrua portione annua, tanquam laboris & operæ mercede ex proventibus ipsius Ecclesiæ. Sic à sacris Canonibus permittitur habenti parochialem Ecclesiam, suæ vel dignitati vel præbendæ annexam, substituere sibi Vicarium idoneum & perpetuum, auctoritate Episcopi, *d. c. Extirpanda § qui vero, & c. De monachis inf. De præbendis, & similibus* Vide Conc. Trid. Sess. 7. cap. 6 & 7. Sess. 25. cap. 16. *de reformat.* ubi idem permittitur Cathedralibus Collegiatis seu aliis Ecclesiis vel Monasteriis seu Collegiis, aut piis locis quibuscumque, quæ beneficia Ecclesiastica curata perpetuo sibi unita & annexa habent.

2. Cæterum Vicarius ejusmodi, semel Canonicè, ut dixi, id est auctoritate superioris constitutus, non potest per proprium Ecclesiæ Rectorem, aut ejus successorem, removeri, aut portione sibi assignata fraudari, *d. c. Extirpanda § qui vero Clement. unica h. t.* licet alias mandatum revocari possit pro arbitrio mandantis. Imo nec Episcopo permittitur eidem administrationem auferre, nisi justis de causis, ut colligi videtur ex *c. Ad hæc h. t.* quia scilicet Vicarius perpetuus non habet se ad instar simplicis mandati, sed ad instar beneficii, & Vicarius perpetuus ipso jure censetur beneficiarius, *c. Perpetuus inf. De fide instrum.* Glos.

in *c. 1. in 7. in diversis h. t. c. Michael inf. De filiis Presbyterorum*: ejusque officium refertur inter beneficia in *c. Postulasti 27. sup. De rescriptis*; & penes eundem est cura animarum Abbas *in d. c. Extirpanda § qui vero*. ideoque curatus primitivus, ut aliqui vocant, non potest nec debet Sacramenta conferre. Hinc quoque fit, quod Vicarius sicut & quilibet alius in beneficio, auctoritate Episcopi sibi collato, institui debeat, *c. ex frequentibus inf. De institut.* semelque institutus, temere & hinc causa ac præter juris ordinem non sit amovendus, ut neque quisquam beneficio privandus est: quodque quis nequeat esse Vicarius in diversis Ecclesiis, *c. 1. & 2. h. t.* aut sibi alium Vicarium perpetuum substituere, *juxta communem sententiam*, sed per se ipsum deservire compellendus sit, per subtractionem fructuum vel ipsarum Vicariarum, *c. ult. h. t.* Non obstante regula, *in c. Qui facit. 72. De reg. juris in 6.* quia non habet locum, quando induit personæ spectatur, ut in Vicario attenditur. Possit tamen ad tempus aliquod ex justa aliqua causa alium substitui, docet Abbas *in c. Clericos h. t.* Hinc etiam in Vicario perpetuo Jura, de Rectore parochialis Ecclesiæ constituta locum obtinent: veluti quod intra annum à Vicaria obtenta ordinari Presbyter debeat sicut obtinens parochialem, *Clement. unica h. t.*

3. Vicarius Temporalis est, qui in locum alicujus ad tempus substituitur, justa subsistente causa, puta quia pluribus Ecclesiis, quas obtinet simul deservire nequeat, *cap. Et temporis xxvi q. 1.* aut pluribus negotiatione sui muneris & officii distineatur, vel quia ob peregrinationem, ægritudinem aut justam absentiam, ab Episcopo cognitâ & approbatam vel ob aliam aliquam causam veluti necessitatem aut utilitatem Ecclesiæ, deservire suæ Ecclesiæ non possit.

4. Cum autem ad tempus dumtaxat hic Vicarius constituitur, non habet se ad instar beneficiarii, Glosa *in Extravag. Joan. xxii. Execrabilius De præbendis*: sed jure penes Rectorem principalem manente, penes Vicarium solummodo est functio & administratio, quam exercet nomine alterius, & quæ expirat morte Rectoris principalis; ad cujus etiam nutum revocari potest. Abbas *in d. c. Extirpanda.*

§. II.
De Vicario Episcopi.

1. Vicarius Episcopi quomodo ab aliis distinguatur.
2. Dicitur & officialis.
3. Usque necessario constitui debet.

Cum Episcopus, plurimis negotiis involutus, nequeat per se sufficere omnibus, ac spiritualibus potissimum intendere debeat, Vicarium sibi constituat oportet, vel unum vel plures, *can. in nova xvi. q. 7. Quoniam 14. inf. De officio jud. ord. Anchar. in Clement. 2. De re scriptis.*

1. Qui proinde Vicarius Episcopi, & quidem, more loquendi recepto, simpliciter Vicarius appellatur: de quo potissimum hoc Tit. agitur, non etiam de aliis, qui licet revera Vicarii sint Episcopi, ut Archidiaconus, *c. 1. c. Ad hac sup. de officio Archidiacon. Archipresbyter, c. 1. c. Officium sup. de off. Archipres.* tamen non solent appellari Vicarii, quia nomen proprium, & administrationem habent, ex præscripto ipsorum Canonum; nec sunt Vicarii constituti ab Episcopo, sed ab ipso jure ratione dignitatis & officii, quo funguntur.

2. Aliter autem Vicarius Episcopi, si generalis sit, appellari solet Officialis Episcopi, & e contra, ut constat ex *d. Clem. 2. de re scriptis junctis Gloss. ibid. in v. Officialis, & in c. ult. h. 1. in 6. c. 1. & 2. eod. in 6.* ubi textus vocat eundem Officialem, & statim *d. c. fin.* dicitur disjunctivè Officialis aut Vicarius generalis Episcopi.

3. Ad eò verò necessum est, ut Episcopus sibi Vicarium constituat, ut si ea in re fuerit negligens, ad Metropolitanum seu Archiepiscopum devolvatur hujusmodi deputatio: eoque deficiente antiquior Episcopus ex Suffraganeis eundem cogere possit. *Conc. Trident. Sess. 24. cap. 16. de reformat.* Tamen si autem Capitulum, vivente Episcopo, eoque vel absente, vel negligente, non possit vicarium constituere; potest tamen, eorum ortuo, vel electum ab Episcopo confirmare, vel alium.

§. III.
Qualis debeat constitui Vicarius.

1. Debet esse probata vita ac doctrina.
2. Clericus, non laicus, nisi ex causa.

Quoniam ex facto Vicarii tenetur Episcopus, sibi que imputare debet, si malum e-

legerit, *c. Ad hac sup. De officio Archidiacon. Rebuffus in forma Vicariatus n. 188.* ideo etiam videndum, qualis eligi debeat.

1. Eligitur & constitui debet Vicarius probatis moribus, ætate xxv. annorum, *arg. c. Cum in curiis 7 § inferiora sup. elect. rerum & causarum forensium peritus, l. penult. Cod. de judiciis, n. 1. Rempub. D. de munerib. Doctor vel Licentiat, saltem in jure Canonico, vel alias, quantum fieri potest, idoneus, Conc. Trident. Sess. 24. c. 16. De reformat.*

2. Clericus item, saltem primæ tonsuræ, non conjugatus, *Franc. in c. h. 1. in 6.* nisi certis casibus: veluti si Episcopus jurisdictionem habeat temporalem, cujus capax est laicus, non etiam spiritualis, *c. 2. de judiciis:* aut ad sit licentia Papæ, vel necessitas urgeat. Afferorem tamen laicum Episcopus habere potest. Abbas, Felin. & alii in *c. de his & c. Decernimus inf. de judiciis:* quia officium assessoris est consulare, quod etiam in Ecclesiasticis facere potest laicus: licet honestus fuerit adhibere Clericum, si reperitur idoneus, *Felin. in d. c. decernimus.*

§. IV.

Quod modis constituatur.

1. Constitui potest vel in spiritualibus, vel in temporalibus, vel in utriusque.
2. Unus, vel plures.
3. Unus item Generalis & aliter Foraneus.

Tripliciter constitui potest: vel in spiritualibus tantum, cujus est officium excommunicare, suspendere, interdicere, Sacramenta conferre, beneficia visitare, corrigere, aliaque similia exercere; & talis Vicarius in spiritualibus fit mentio in *cap. 3. de temporib. ordinar. in 6. & in cap. 4. inf. De officio Ordinaris.* Vel in temporalibus tantum, cujus administratio consistit in judicio, vel extra judicium. Vel denique Vicarius est in spiritualibus & temporalibus simul: & hic Vicarius Generalis Episcopi appellatur in *c. fin. eod. in 6.* Creatique debet cum expressione spiritualium & temporalium simul: alioquin non esset generalis, si vel in spiritualibus duntaxat, vel in temporalibus crearetur, *c. Si Episc. & c. Ecclesia de supplenda neglig. Pralas. in 6.* aut si simpliciter concederetur potestas administrandi. Videatur *Rebuff. in Praxis benef. tit. de forma Vicariatus Archiepiscopi.* Sic nec Generalis diceretur, si

constitueretur in aliqua speciali parte diœcesis, etiam in ipsa parte, in qua residet Episcopus; sed diceretur foraneus & delegatus.

2. Secundò, potest Episcopus unum vel plures Vicarios constituere, si id consuetudine receptam fuerit, aut si expresse agatur, plures constituantur, prout plures constitui expedit, quando Episcopus ad diversa territoria diœcesis suam extensionem habet. Alioquin per simplicem constitutionem secundi censetur prior revocatus, *D. D. in c. Clericos h. t.*

3. Tercio, potest constituere unum Generalem, qui vices Ordinarii constituentis gerat in tota diœcesi; & jus dicat in loco actibuali, in quo consuevit ipse Ordinarius jus dicere, Sanchez *De matrim lib. 3. disputat. 19. q. 1. n. 11.* & talis est principalis, & dignitatem habere dicitur; licet non eam, quæ sit beneficium Ecclesiasticum vel incompatibilis cum alia dignitate, Rebuff. *in d. Praxi tit. De Vicariis Episcoporum.* Alium verò constituere potest in certa aliqua parte diœcesis, extra civitatem Episcopalem, quæ proinde vocatur Foraneus, nec dignitatem habere censetur.

§. V.

De potestate & jurisdictione Vicarij.

1. Rationes, quibus asseritur Vicarium Episcopi esse delegatum.
2. Probatur, esse Ordinarium.
3. Satisfit rationibus contrariis.

1. **T**Ametsi non desint, qui velint Vicarium Episcopi, licet principalis sit, non esse ordinarium, sed delegatum, Gotoffredus *in Summa h. tit. q. 1.* eò quod ejus iurisdictio morte extipret Episcopi, sicut iurisdictio delegati re integra finitur morte delegantis, *c. Gratius, c. Lites undique inf. De officio delegati;* quodque vices Episcopi gerat, *c. Romana in princ. De appellat. in 6.* sicut delegatus fungitur vice delegantis, *l. 1. §. qui mandatum D. de officio ejus & c. l. Solet D. De iurisdict. omnium iudicum;* cum tamen ordinaria iurisdictio, mortuo concedente, adhuc remaneat, nec possit ab Episcopo concedi, ut patet ex *can. Aludicibus 2. q. 6. l. Et quia D. de iurisdict. Glossa in cap. 2. V. statuitur inf. Ne Pralati vices suas vel Eccles. sub an. censu conced.*

2. Nihilominus verius videretur. Vicarium

Episcopi, si sit principalis, habere ordinariam jurisdictionem, sicut habet Episcopus, cuius vices gerit, prout docet Sanchez *De Matrim lib. 3. disput. 29. Glossa in c. Licet in V. Officiale eod. in 6. c. Perlethi dist. 25 in V. iudicio, D. D. in c. Quoniam in plerisque inf. De officio Ordinarii, & c. 2. De consuet. in 6.* quia licet constituar seu nominetur & designetur ab Episcopo, non tamen ab eo, sed ab ipso canon. & jure jurisdictionem accipit; *2. eod. in 6. ac proinde ordinariam, d. can. Aludicibus.* Confirmatur ex eo, quòd idem tribunal & eadem jurisdictione sit Episcopi & Vicarij, *d. c. Romana & d. c. 2. & ibi Interpp. De consuet. in 6.* Et propterea, licet à delegato appellatur ad delegantem, *c. Super quæstionum §. porro inf. de officio delegati;* tamen à Vicario seu Officiali Episcopi in iis, in quibus est ordinarius, non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum appellatur, *d. c. Romana, d. c. 2. de consuet. in 6.* ne ab eodem ad eundem aut seipsum interponi appellatio videatur. Idem dicendum de Vicario Capituli, Sede vacante & Vicario generali habente jurisdictionem Episcopalem ut tradit Sanchez *d. loco.* Et hinc fit, quod Episcopus non possit revocare aut impugnare, quod legitime & canonicè Vicarius gessit, Rebuff. *in Praxi tit. de Vicar. Episc. n. 40.*

3. Non obstant in contrarium allata: quia ideo jurisdictione Vicarij extinguitur morte Episcopi, quia illius jurisdictioni tamquam accessoria coheret, & sic gerit vicem Episcopi: ut tamen non ab eo, sed à jure jurisdictionem accipiat idem que cum Episcopo tribunal constituar, non diversum: prout delegatus diversum constituit à delegante, à quo suam jurisdictionem habet. Et ideo rectè à delegato ad delegantem provocatur; sicut & ab Archidiacono, alijsque Prælati & inferioribus ad Episcopum, non autem Archiepiscopum Rectè etiam à Vicario Episcopi ad Episcopum appellatur, quoad ea, in quibus illius est delegatus: veluti quando illi divisim & seorsim ab institutione committit aliquos casus qua de re videatur Sanchez *d. Disput. 29.*

quæst. 1.

☞ (†) ☞

§. VI.

Quibus modis finiatur potestas Vicarii.

1. Finitur morte Vicarii, item morte constituenti. &c.
2. Item Episcopo Ecclesiam deserente.
3. Et revocatione.

1. Finitur primo, ipsius Vicarii morte. Secundo per mortem, vel etiam excommunicationem constituentis, *e. 1. h. t. in 6. Glossa in Clementi ult. De procuratoribus V. contestata*: ita ut ne quidem ante mortem vel excommunicationem Episcopi constituentis causas coeptas, co mortuo vel excommunicato perficere queat. *Speculator De offic. Ordinarii §. 1. in V. Auditores Gloss. in d. Clementi. ult. e. 1. de officio Vicarii in 6.* quia idem prorsus est tribunal utriusque, eademque utriusque persona reputatur, *e. 2. de consuet. in 6. c. Romana de appellat. in 6.* Ideoque cessante tribunali Episcopi per ejus mortem, vel suspensionem jurisdictionem per excommunicationem (quod evenit, quando est denunciatus, excommunicatus, aut notorius Clerici percussor) cessat quoque vel suspenditur tribunal seu jurisdictionis Vicarii. et in hoc differt Vicarius à Legato, cujus potestas non expirat, quoad incepta, morte delegantis, sicut nec per excommunicationem ejusdem. Ratio est, quia non idem delegantis & delegati est tribunal. Idem dicendum, Episcopo interdicto vel suspendo; ob eandem rationem, quando scilicet est denunciatus; idque post Conc. Constantiense; nam antè retinet jurisdictionem.

2. Tertio finitur, si episcopus ecclesiam suam resignet, aut ad aliam transferatur aut sua privetur, vel ab ea removeatur, vel Religionem ingrediatur.

3. Quarto revocatur ejus commissio ab Episcopo constituente, vel ejus successore: etiam sine consensu Capituli, quemadmodum absque ejus consensu constitui potest, Abbas *in cap. Suanobis hoc tit. & ibid. Joan. Andr. num. 6. idem Abbas in cap. penult. sup. num. 4. h. tit.* Debet tamen revocatio insinuari Vicario: alioquin sine revocationem ignoret, interim per eum gesta valent, donec ei innoscant. *Garz. De benefic. par. 5. cap. 8. num. 174. & seq.* Quia etiam, si adit error com-

munis revocationis, gesta per illum, etiam revocationis consecutum, valebunt, *arg. l. Barbarus D. De officio Pratoris*: in qua non attenditur ignorantia privata, ut gesta, valeant, sed communis.

§. VII.

De officio Coadjutoris,

1. Coadjutor quis.
2. Datur Episcopo, & aliis inferioribus.
3. Cum futura successione, nisi ex causa, dari non potest.

Datur subinde Episcopo Coadjutor; de cujus munere Vicarii officio explicato, operæ pretium est, ut aliquid hic subjiciatur.

1. Dicitur Coadjutor qui alteri in subsidium, officii causa, adjungitur. Quibus autem ex causis, & quâ formâ datur Episcopis & aliis superioribus, explicatur *in c. unico De Clerico aegroto in 6.*

2. Neque enim Episcopo dumtaxat, sed etiam aliis inferioribus datur, si res exigat: veluti si morbo impediti superesse muneris suo non possint; ut de Rectore Ecclesiæ, leprâ, de Archidiacono, paralyti laborantibus, rescriptum est *in c. 3. & in ubi laicè Abbas inf. De Clerico aegrotante*, Cum occupatus infirmitate vel ægitudine aliquâ submoveri loco non debeat, ne afflictio addatur afflictio.

3. Coadjutorem tamen cum futura successione dari Prohibet Conc. Trid. *Sess. 25. cap. 7. de reformat.* ne sic inducatur vorum captandæ mortis alienus; præterquam si Ecclesiæ Cathedralis vel Monasterii urgens necessitas, aut evidens utilitas postulet, Prælato dari Coadjutorem; qui tamen non aliter cum futura successione dabitur, quàm causâ prius à summo Pontifice diligenter cognitâ, & concurrentibus qualitatibus, quæ à jure & decretis dicti Conc. in Episcopo & Prælato requiruntur: alias concessio Coadjutoris subreptitia censetur,

Ⓞ(f)Ⓞ

TITU.

TITULUS XXIX.

De officio & potestate judicis
Delegati.

§. I.

Quis sit delegatus & quis delegare possit.

1. Quis dicatur iudex delegatus.
2. Delegare potest summus Pontifex.
3. Et ab hoc delegatus subdelegare.
4. Ampliatio.
5. Item quilibet Ordinarius ratiōe delegat.

Diximus de iis, qui vices alienas gerunt in divinis officiis & jurisdictione voluntaria: superest agere de iis, qui vices alienas gerunt in judiciis & jurisdictione contentiosa, idque vel in una tantum, vel in certis causis; quales imprimis sunt Judices delegati, qui magnam affinitatem habent cum Vicariis potissimum foraneis: item Legati & iudices ordinarii. Atque ita deinceps ab hoc Tit. usque ad finē libri traduntur *de iurisdict.* id est præparatoria iudicium. Quorum prima inspectio est de Iudice, si forte Reus, priusquam respondeat Actori seu adversario suo, habeat aliquid, quod opponat adversus personam Iudicis.

1. Iudex autem delegatus est, qui jurisdictionem contentiosam, non suo iure aut suo nomine, sed ab alio sibi mandatam & alterius nomine exercet: ejus scilicet, qui causas, ad forum suum spectantes vel devolutas, cognoscere & dirimere non vult, aut non potest. Atque ideo in Digestis appellatur Iudex, cui mandata est juris dictio, ut patet ex *soto tit. D. De officio ejus cui mandata est jurisdictio*: diciturque proprium nihil habere, nec sua uti jurisdictione, sed ejus, qui mandavit aut delegavit, *l. 1. §. qui mandatum D. d. tit. l. Solet 16. D. De jurisd. omnium iudicum.*

2. Delegare verò potest imprimis supremus Princeps, ac summus Pontifex, prout frequentissimè facit: tum quia, cum sit iudex omnium Christianorum in causis Ecclesiasticis, unus

omnibus audiendis non sufficiat: tū quia nimis sumtuosū foret illis qui in remotioribus degunt regionibus. Romā ad causas suas ibidem agendas, proficisci.

3. Secundò delegare potest ille ipse, qui à summo Principe vel summo Pontifice delegatus est, si forte causā sibi delegatā per debilitatem vel occupationes cognoscere nequeat, *e. Si pro debilitate 3. Et alius h. t. l. à iudice Cod. De iudicis*: & quidem vel suo conjudici, id est sibi adjuncto delegato vel alteri & extraneo vices suas committere potest, *e. Quamvis h. t. 6* idque delegando, seu, ut vocāt, subdelegando vel principium vel mediū vel finem causæ sibi commissæ, sive conjunctim sive divisim, hoc est unam partem causæ uni, & alii aliam, *e. Super questionum 27. in princ. versic. Quod si delegatus h. t.* quia hanc potestatem habet à jure *e. Pastoralis 28. eod. e. Si duo eod. in 6. text. in l. unica in fine Cod. Qui pro sua jurisd. &c. Vide Marantam Spec. aures p. 4. Dist. 5. nu. 26.* Quinimo si subdelegatus injuncto munere fungi detrectet, compellere eum ad hoc poterit, dummodo ipse exonerare seipsum malitiosè non studeat: licet alias, extra causā delegatam, subdelegatus major esset delegato: veluti si delegatus summi Pont. subdelegaverit sibi Episcopum suum, prout potest, etiam invitum, *d. e. Pastoralis 28. in princ. Et ibi Abbas pen. not. Et cap. Sanè 11. eod.* quia in ea causā major est Episcopo suo, tamquam repræsentans personā summi Pontificis delegantis. Habere tamen debet in eo compellendo gradus ac dignitatis & personæ rationem, *d. e. Pastoralis Cod. e. Sanè.*

4. Sed quid si delegato suo mandaverit Pontifex, ut personaliter negotium exequatur? Nilominus sub delegare poterit, dummodo partes consentiant: præterquam si mandaverit inquisitionem fieri, vel Ecclesiis de Prælati aliisve ministris provideri, quia istis casibus industria & fides personæ electa videtur, *e. fin. §. is autem h. t. e. Is cui 12. eod. in 6.* vel si nudum ministerium commiserit, veluti ut excommunicet, absolvat, dispense, penitentiam injungat, in possessionem inducat, aut aliud quid simile agat: nam tali casu, excepto legato Sedis Apostolicæ, non potest alteri vices suas committere: quia non jurisdictione, sed potius certum ministerium ei committitur, *d. cap. sub. r.*

Non potest tamen delegatus Principis subdelegare, cum potestate subdelegandi; quia tamen in iure reperitur ei concessa potestas subdelegandi, tamen non repetitur concessa potestas dandi facultatē subdelegandi. In eoque distinguitur ab Ordinario qui licet sit minimus, cū habeat potestatem universalem & ordinariā, potest tamen delegare cum potestate subdelegandi. Posset nihilominus subdelegatus à delegato, sicut & delegatus Episcopi, committere aliquē actum causæ abique iurisdictione, *Piaf. 2. p. 6. 4. aut 1. sub n. 26. vers. Subdelegatus.*

5. Tertiò quilibet Judex ordinarius, cum iure proprio & in seipso iurisdictionem radicatam habeat, delegare potest, *c. Cum Episcopus De officio Ordinarii 6. l. Mora majorum D. De jurisd. om. iudic. l. Cognitio. §. cum propriam D. de officio eius cui mand.*

§. II.

Qua forma fiat delegatio.

1. Est delegatio vel ad universitatem, causarum vel ad certum genus.
2. Item ad unam aliquam causam, vel plures.

I Delegare quis alium potest vel ad universitatem, id est ad universas causas cognoscendas, cuiusmodi est delegatus Officialis Episcopi; vel ad certum genus causarum v. g. quæ tali anno occurrunt, quæ centum florenos non excedunt, quæ in tali territorio ventilantur, vel quæ oriuntur ratione mutui, depositi, &c.

2. Potest insuper quis delegare alium vel ad unam aliquam causam, vel ad plures, verum certo numero definitas, veluti ad quinque vel sex. Rursus non tantum unus ad unam aliquam causam delegare potest, sed & plures idque trifariam, aut simpliciter, aut adiectâ hac clausulâ, *Quod si non omnes interesse possint, alii nihilominus in causâ procedant. c. Prudentiam 21. h. 2. aut denique hac formula. Ut omnes, aut duo, aut unus procedat. c. Cum plures 8. h. 1. in 6.* Quæ forma hodie est frequentissima, Vide de his formulis delegandi tradita inferius *h. 1. §. 4. n. 5.*

Facta autem causæ delegatione simpliciter, ea omnia, quæ ad expeditionem causæ pertinent, tacitè commissa videntur, *c. Præsertim 5. h. 1. D. de jurisd. om. iud.* quia explorati

iuris est, ut delegatis iudicibus, quibus principale committitur, & accessorium committatur, *c. Prudentiam 2. §. penult. in fin. h. 1.*

Porro iuxta Canones quælibet causæ delegari possunt, etiam quæ sunt meri imperii, secundum communiorum Canonistarum sententiam, *c. Licet de off. Vicarii in 6. c. fin. Ne Clerici vel Monachi in 6. c. Quod eadem 10. de off. iud. ord. ib. Abbas n. 4. covar. lib. 3. Var. resol. ult. vide tamen aliter sententem Fachin. Controvers. iur. lib. 9. c. 99. & lib. 12. c. 39.*

§. III.

Quinam delegari possint, vel non.

1. Delegari nequit minor 20. annis, nisi ex causa.
2. Delegandus à summo pontifice debet esse in dignitate constitutus.
3. Ab Episcopo non usque; Ratio diversitatis.
4. Iudices Synodales.

Delegari autem nemo potest, nisi annuæ aetatis vigesimum peregerit: vel decimū octavū, si partes litigantes in eum scienter consenserint. Minori verò annis xx facta delegatio ab alio, quam à principe, non ignorante, quod minor sit, non tenet *c. Cum vigesimum 41. h. 1.* Nam hoc ipso, quo Princeps aut Pontifex quem minorem sciens, dat Judicem, intelligitur habere eum idoneum, qui iudicat, *l. Quidem consulibus 57 D. De re iudicata.*

2. Ut tamen delegato à summo Pontifice, vel ejus Legato, valeat præter aetatem, oportet iudicem delegatum non solum esse iussum, & non suspectum, *c. Cum R. Canonicus 35. h. 1.* verum etiam in aliqua dignitate vel personatu constitutum (licet non referat, an sit titularis an Commendatarius, Chassan. ad Consuet. Burgund. tit. de success. superior. n. 58.) vel saltē Canonicū alicujus Ecclesiæ Cathedralis, *c. Statutum 11. in princ. De rescriptis in 6.* vel Priorem Conventualem, qui ad eum Prioratum nō consecutus per electionem assumi: vel Officialem Episcopi, seu ejus Vicarium Generalem. Nam Foraneus delegari non potest; sicut nec Religiosus, vel monasterij Prædr claustralis, *Clem. 2. de Rescriptis 6. d. c. Statutum.*

3. Episcopus verò causam aliquam delegare potest etiam simplici Clerico suæ diocesis, *c. Cum Episcopus 7 de offic. Ordin. in 6.* Ratio diversitatis

veritatis est, quia Episcopus melius posse potest suorum Clericorum industriam, & an idonei fiat, quam summus Pontifex, vel eius Legatus: fierique potest, ut simplicem aliquem Clericum Episcopus noverit multo doctorem & magis idoneum, quam sit alius quilibet in dignitate vel personatu constitutus: & ideo *d. c. Statutum* non concurrit nec tangit episcopos aut alios inferiores. *secundum Archid. post Innoc. & Hostien. ibid.* At vero summus Pontifex, cum longe absit: non potest nosse singulorum Clericorum conditiones, deque idoneitate cujusque judicare debet ex præsumptione, præsument autem ad dignitatem aliquam promotos, uti dignitate, ita etiam moribus & scientia præstare cæteris.

4. Quia tamen ob malitiosam petentium suggestionem, & quandoque ob locorum disjunctionem, personarum, quibus causæ mandantur, notitia usque ad eum haberi non potest, indeque subinde fit, ut Judicibus non undequaque idoneis causæ in partibus delegentur: statuit Conc. Trid. *Sess. 25. cap. 10. De reformat.* ut in singulis Synodis Provincialibus, aut Diocesanis, personæ aliquot, saltem quatuor, quæ qualitates in *d. c. Statutum* requiruntur, habeant, & alioquin ad id idoneæ designentur, quibus, præter locorum ordinarios, posthac causæ Ecclesiasticæ ad spirituales, & ad forum Ecclesiasticum pertinentes, in partibus à Sede Apostolica & ejus Legato delegari possint. Videatur fufius dictum Conc. & Steph. Weyms in *Analyfi d. c. Statutum, innovati per Conc. Trid.*

Poriò actor Judicem habere recusans in civitate vel diœcesi rei conventi, potest alium non in sua, sed alia civitate vel diœcesi liberè impetrare, dummodo & actor & reus diversarum sint provinciarum, & non ultra unam diætam unius sive diei iter vocetur reus, *d. c. Statutum* §. cum autem. Quamvis alioquin quis ad duas diætatas sive duorum dierum iter extra suam diœcesin per litteras Apostolicas trahi poterint. *c. Nonnulli 28. sup. De rescriptis*

☉ (:†) ☉

§. IV.

De officio Judicis delegati.

1. Officium & potestas differunt.
2. Judicis delegati officium est primo, ne procedat ante præsentationem rescripti delegatorii.
3. Secundo, ut diligenter servet formam mandati.
4. Ad conexa tamen sit extensio.
5. Dummodo sic non contraveniatur intentioni mandantis.
6. Tertio, ut admittat exceptiones: & quæ illa sint.
7. Quarto, ut intra annu exequatur sententiam.
8. Differentia inter delegatum ab ordinario & S. Pontifice.

1. Videamus nunc de officio & potestate Judicis delegati. Differunt hæc duo Officium & Potestas, quia potestas latius patet. Licet enim quidquid officii est Judicis, etiam potestati ejus subiciatur: non tamen è diverso, quidquid Judicis potestati permittitur, id etiam subiciatur Juris necessitati, *l. Non quidquid 40 D. De judiciis*: nam sæpe unum facere potest, & nihilominus alterum facere tenetur. Quia tamen pleraque, quæ facere Judex potest, & quæ ab eo fieri in causâ admodum expedit, etiam facere tenetur, ideo hic Tit. in Decretas, inscribitur, *De officio & potestate Judicis delegati.*

2. Constat autem officium & potestas Judicis, Primo in eo ne procedat ante præsentationem rescripti delegatorii, licet sciat se constitutum esse Judicem delegatum, & ut procedat post datam rescripti, quia ante præsentationem rescripti delegatorii non habet exercitium jurisdictionis, *c. Super eo 12 inf. De appellat. Gubi Philip in ult. Notab. Felin. in c. Sciscitatus 13. col. 8. sup. de rescriptis Rota Decis. 19. de præbend. in novis, latè Flamin. De resig. benef. l. 7. q. 51 n. 16. Navar. De renunt. conf. 6. n. 1. adeo ut, quamvis superveniat postea rescriptum, nō valide procedat antea factus: quia censetur factus à privato: dummodo tamen opponat & excipiat pars de rescripto nō præsentato: alias valeret processus, Marant. p. 4. Spec. auri Dist. 4. n. 8.*

3. Secundo, ut diligenter servet formam & tenorem suæ delegationis seu mandati: quia nō ad datum delegatorii cum sit stricti juris atque extraordinariæ jurisdictionis, extendi non debet ultra

ultra personas vel causas in eo expressas, c. P. & G. 40. h. s. & d. c. Super eo. De appellat. Adeoque constare de eo oportet, infecto tenore suæ delegationis: neque alias parere quis tenetur, nisi ostenso & probato mandato, nec sufficit simplex copia, cap. cum in iure 31. & ibi Abbas in Felin. hoc sit. & in cap. Prætoræ 2. inf. De dilationibus Bartol. in l. 2. D. Si quis in ius vocatus & c. Marantad. p. 4. Dist. 5. num. 59. eritque nullum, si quid contra tenorem egerit recepti, cap. Cum dilectis, sup. De rescriptis tanquam à non habente jurisdictionem, sed à privato gestum cap. Cum olim. 32. h. s. & in hoc distinguitur delegatus ab Ordinario; hic enim mandato non tenetur inserere suam jurisdictionem, quia semper pro ea præsumitur Abbas in d. c. Cū iure col. penult. Ideoque sufficit; quod mandat nuntio, ut aliquem citet, sive verbo, sive litteris sexti in c. Cum dilectis 6. ibi unica voce inf. De dolo & contumacia. Maranta d. num. 59.

4. Ad connexa tamen & accessoria rectè sit extensio, quamvis in rescripto nulla eorum fiat mentio, quia connexorum, ut dicitur, idem est iudicium, c. Translato sup. de Constit. & data alicui jurisdictione, ea quoque concessa intelligitur, sine quibus explicari iudicatio nequit, lib. 2. D. De iuris. omnium iudic. Ideoque; si cui causa specialiter delegetur, poterit nihilominus delegatus citare partes, punire contumaces, eligere nuntium, eundemque, si falsam relationem fecerit punire; sicut & quemlibet alium impedire, quò minus causa exitum aut progressum habeat, c. i. & c. Prætoræ 5. h. s. & alia pieraque perficere, quæ ad expeditionem causæ pertinent, quando quidem hæc omnia delegatione contineantur d. c. Prætoræ. c. Prudentiam 21. h. s. Quamquam non minus rectè omnes actus iudiciales expresse demandari possint, sive conjunctim sive sigillatim, c. Super questionem 17. c. Pastoralis 28. h. s. sicut & ipsa rei iudicata, executio d. c. Pastoralis §. qui vero.

5. Cæterum formam mandati Iudex delegatus ita servare debet, ut intentionem potius mandantis, quatenus fieri potest, sequatur, quam verborum superficiem, c. Super eo 15. h. s. quia actus non debet extendi ad incognita seu non cogitata, Vnde si tribus v. g. simpliciter delegatio causæ alicujus facta sit, unus delegatorum,

vel etiam plures, uno absente aut mortuo, nihil agere possunt d. c. Prudentiam, l. Vno ex tribus D. De re iudicat. quia jurisdictionem non habent nisi omnes simul, c. Cum causa 22. & c. Vno delegatorum 42. h. s. Secus si adjecta sit hæc clausula, Quod si non omnes interesse possint, alii nihilominus in causa procedant; nam tunc procedere poterunt, ubi de impedimento terti, sive illud sit iuris sive facti, vel quod requisitus, cum possit, interesse nolit, legitime constiterit, d. c. Prudentiam, & ibi late Abbas & Felin. Alias si procedant, antequam collega notificaverit eis suum impedimentum, processus erit nullus. Sin formula delegationis concepta fuerit hoc modo, Ut omnes aut duo, vel unus procedat, cum singulis intelligitur concessa facultas procedendi in solidum, c. i. sup. 23. h. s. ita ut præventioni sit locus, & alii cœptæ ab eo, qui prævenit, causæ se ulterius immiscere nequeant, nisi forte is infirmitate vel aliâ iustâ causâ impediatur, quo minus causam finiat, aut malitiosè prosequi detrectet, c. Cum plures eod. in 6.

Quod si delegationi forma cætera præscripta non fuerit; servanda erit forma præscripta à iure communi, cui in dubio non intelligitur Pontifex velle derogare, c. Ex parte 13. h. s.

6. Tertio, consistit officium Iudicis delegati in admittendis exceptionibus rationabilibus, procedendoque juxta juris præscriptum & æquitatem, nisi in litteris delegationis (quod tamen quoad exceptiones vel ratò vel nunquam fit) aliter caveatur, d. c. Ex parte c. Causam qua 18. sup. De rescriptis. Variè autem potest adversus delegatum excipi: veluti quod non sit delegatus, neque enim creditur talis, nisi suam delegationem probet, d. c. Cum in iure vel quod sit delegatus ab eo, qui delegare non potuit; vel quod ipse delegari non potuerit: vel denique, quod expiraverit ejus iudicatio; & sic de similibus. Quod si verò delegationis diversa rescripta simul præsententur, ut sciatur, quid agendum, videantur quæ supra diximus, Tit. de Rescriptis §. 5. de præferentia unius præ altero.

Denique consistit officium delegati in exequenda intra annum sententia, à se lata, si sit delegatus Principis vel summi Pontificis, c. Quaranti 26. h. s. aut ab alio Iudice, cum univèrsitate causarum, Bæque executionem potest,

potest delegatus summi Pontificis etiam ordinatio Judicis demandare. *c. Significasti 7. c. Sane 12. h. 1.* Imò & cogere ad exequendum, licet is sciat sententiam esse injustam; nisi efficere apud delegatum valeat, ut liberetur ab hoc onere quia non cognitio, sed executio tantum mandatur. *c. Pastoralis 28. §. quia vero h. 1. & notat in d. c. Sane. Et. Significasti.*

8. Dixi, Aut ab alio. Judice cum universitate causarum; quia delegatus ab Ordinario aliquo, inferiori summo Pontifice, v. g. Episcopo vel Archiepiscopo, absque universitate causarum, sententiam suam exequi nequit; quandoquidem officium ejus sententia lata expirat, & executio in delegantem rejiciatur. *l. à dno Pio 15. D. De iudic. c. 4. Et ibi DD. inf. De foro compet. Et hoc de jure civili, quo ea, quæ sunt mixti imperii, delegari nequeunt. l. i. ubi de cavari 4. D. De iurisdic. om. iudic. l. 1. D. De officio ejus. & c. Secus de jure Canonico, si potestatem exequendi habeat, prout hoc jure habere potest, quo ea, quæ sunt mixti imperii, qualis est executio, delegari possunt, secundum Glos. in c. Quod sedem 10. De officio iud. ordin. Maranta p. 4. Distinct. 5. principalit. 25. in fine, Abbas in c. Si quis 4. De foro compet. col. ult. Et hoc casu, quo, inquam, habet executionem suæ sententiæ, potest, sicut & Ordinarius, ex causa ampliare vel minuire tempus, quod datur iudicatis seu condemnatis secundum Abb. in c. Quod ad consultationem 15. De re iudicata; alias id non potest, quia hoc esset imponere legem superiori seu deleganti, ad quem spectat executio. *c. Ex insinuatione 50. inf. De appellat. Maranta d. loco n. 46. & seq.**

Differit insuper delegatus summi Pontificis vel Principis à delegato ab alio Ordinario Judice, quod, ut ante diximus, ille subdelegare possit, hic verò non aliter, quam si universa iurisdictioni mandata sit, *l. 1. §. 2. §. is quoque D. De iudicis.*

Quibus modis finiatur Jurisdictio iudicis delegati.

1. 2. Finitur morte delegantis & delegati
3. Revocatione.
4. Lapsu diei.
5. Finito negotio.

1. Finitur autem iurisdictioni iudicis delegati multis modis. Primò morte delegantis, re inte-

gra, *c. Relatum 19. c. Gratum 20. c. Licet undique 30. h. 1. l. Et quas D. De iurisd. om. iud. Re autem non integra nequaquam expirat; ut si coram delegato contestata sit lis, vivo adhuc delegante, d. c. Relatum: imò si delegatus cæperit uti iurisdictione, partem citando dumtaxat, quia etiam per solum mandatum de citando desinit res esse integra, & perpetuatur iurisdictione delegari d. c. Gratum. Et ibi Glos. in V. quasi ceptum; utique respectu iudicis delegantis, ut per mortem huius ea non revocetur, non etiam quo ad partem ut hæc cogatur coram iudice delegato litigare, nisi decreta & executio citatione, *arg. l. si quis postea D. De iudic. Rora in antiq. De dolo & cont. Decis 9. n. 2.**

2. Secundo, morte delegati, quando scilicet delegatio facta est personæ, expressio proprio nomine delegati. Glossa in c. Quoniam Abbas 14. h. 1. Et ibi Panorm. n. 3. Et 4. Alioquin si facta sit dignitati, vel sub nomine dignitatis perpetuæ, v. g. Rectori talis Universitatis, Decano vel Præposito talis Ecclesiæ, morte delegati non extinguitur, sed transit ad successorem, d. c. Quoniam Felin. in c. Eum De rescriptis n. 17. sed & morte unius expirat officium siue potestas plurium delegatorum nisi aliud in delegatione fuerit expressum, *c. Unico penult. h. 1.*

3. Tertio, revocatione, re integra scilicet, quia regulariter mandatum omne revocari re integra potest, *c. Venerabili 37. h. 1.*

4. Quarto, lapsu termini seu diei, ad causam decidendam præstitutæ: nisi ante dies consensu partium fuerit prorogata, id est in longius tempus producta, *c. De causis 4. & c. Consuluit 24. h. 1.* Nam licet consensus privatorum nequeat facere iudicem, *l. Privatorum 3. l. De iurisd. om. iud.* potest tamen veri iudicis iurisdictionem priusquam ea expiraverit, prorogare, *l. 2. §. sed si iudex D. De iudicis.*

5. Quinto finito negotio, seu postquam delegatus functus est officio suo Hostien. *h. 1. l. 1.* sententia scilicet iudicis delegati mandatâ executioni, quando eam executioni mandare potest, juxta prædicta *c. in litteris 9. h. 1.* aut sententia lata, quando eam executioni mandare acquirit.

§. VI.

De Delegatis à iure ipso.

Delegati vel sunt ab homine, de quibus dictum est, vel sunt delegati iuris, id est, qui à iure delegatum jurisdictionem habent, Sic enim Episcopi quibusdam in casibus, alias Sedi Apostolicæ reservatis, præsertim circa Ecclesias & Monasteria exempta, eorumque personas, auctoritate iuris sine alio mandato procedunt, tamquam delegati Sedis Apostolicæ, ut videre licet in *cap. Irrefragabili* 13. §. *ceterum inf. De officio iud. Ordin. in cap. Ad abolendam in fine inf. De hæreticis, cap. unico De Clerico agrotante in 6. ac variis Conc. Trid. locis ut Sess. 5. cap. 1. & 2. Sess. 6. c. 2. & 3. De reformat. Sess. 13. cap. 5. De reformat. Sess. 14. cap. 4. De reformat. Sess. 21. cap. 3. 5. 6. & 8. De reformat. Sess. 24. cap. 9. 10. 11. & 14. Sess. 25. in decreto De observandis & evitandis in celebratione Missæ, & cap. 3. 6. 8. 10. De reformat. Sess. 25. cap. 5. 8. & 9. De regularibus, & cap. 9. & 14. De reformat. Videatur Azorius 2 p. Moral. instituitur lib. 3. cap. 54.*

TITULUS XXX.

De officio Legati.

§. I.

Legati qui, & quotuplices.

1. Quis dicatur Legatus.
2. Alii sunt Legati à Latere.
3. Alii Missi.
4. Alii Nati.

Quemadmodum Iudex delegatus vice ac munere fungitur delegantis, ita legatus genti vices summi Pontificis in provincia vel regno sibi commissio: nam cum summus Pont. non possit adesse omnibus, qui in provinciis eū præsentem requirunt, Legatos suo nomine mittit, c. 1. & 4. h. 1.

2. Legatorum autem tria sunt genera, ut colligitur ex c. penult. h. 1. & c. 1. eod. in 6. & utrobique Glossa. Alii dicuntur Legati Laterales seu à Latere; alii Nuntii Apostolici seu Legati missi vel constituti; alii denique Legati Nati.

Legati à Latere, ex usu Romanæ Curie di-

cuantur soli Cardinales, ab ipso summo Pontifice ex Urbe & Curia Romana missi, ad certam provinciam administrandam, vel ad negotia cum Regibus, Principibus, aut aliqua Repub. tractanda. Ideo verò dicuntur Legati à Latere, quia quasi à latere Pontificis, cui adstant in consiliis & arduis, & veluti ex eius Senatu mitti solent c. *Volenus* 8. cum c. *seq. hoc tit.* Nam Cardinales, pars corporis Papæ censentur & in locum Senatorum succellerunt, eam. *Ecclesia xvi. qu. 1.*

3. Legati Missi dicuntur, qui non mittuntur de latere Pontificis, nec è numero sunt Cardinalium, sed à summo Pontifice speciatim constituuntur, de consilio tamen Cardinalium; quamvis etiam abique eo possit Pontifex Legationis officium alicui committere, c. *Novit* 7. & sibi Abbas h. 1. Et quamquam constitui possunt Clerici quicumque; solet tamen Pont. Prælatos tantum huic muneri deputare.

4. Legati Nati dicuntur, qui dignitati suæ Ecclesiasticæ officium & munus Legati Apostolici annexum habent. Ideo Nati dicuntur, quia simulatque ad talem dignitatem eliguntur, eiq; præficiuntur, una etiam veluti nascuntur Legati. Talis in Anglia est Archiepiscopus Cantuariensis, de quo *cap. 1. hoc tit.* item Archiepiscopus Eboracensis, *cap. 1. inf. De appellacionibus*; in Francia Archiepiscopus Remensis, cujus est Regem Franciæ ungere, de quo in *cap. Per venerabilem §. verum inf. Qui filii sunt legitimi*: Aquitania superiori Archiepiscopus Bituricensis, de quo in *cap. ult. inf. De majorit. & obed.* & alii quos recenset Azorius 2 p. Moral. instituit. lib. 5. cap. 27.

§. II.

In quo conveniant hi Legati.

1. Conveniunt, quod egressi Urbem accipiant, singuli legationis insignia.
2. Quod orationariam jurisdictionem habeant.
3. Quod valeant statuta condere, perpetuo duratura.
4. Quod ex tenore litterarum pendeat potestas legationis.
5. 6. Legati benigne recipiendi ac tractandi; & panna non admittentium.

Quod verò horum Legatorum sit officium

ex duobus capitibus, in quibus scilicet conveniant & in quibus differant Legati, colligere licebit.

Conveniunt itaque in primis, quòd omnes, cujuscunque generis sint, simpliciter appellatione Legati veniant intelligendi, Glossa in c. Statutum De rescriptis in 6. c. Privilegium, De verb. signif. eod. quia omnibus vox Legati communis est.

1. Secundò, quod mox atque egressi sunt urbem accipiant Legationis insignia (quæ sunt equus albus, vestes rubræ, stratum & calcæia deaurata, Hostiens. in c. Antiqua inf. De privilegio) eisque uti valeant, dum ab urbe intrantur, sicut olim Proconsules, quibus æquiparantur, c. 2. eod. in 6. urbem egressi insignibus Proconsularibus uti poterant, & exercere jurisdictionem non contentiosam, sed voluntariam, l. 2. D. De officio Proconsulu) & rursus eadem ingressi urbem deponant.

2. Tertio, quod idem possint in provinciis sibi demandatis, quod in sua diocesi Episcopus habeatque ordinariam jurisdictionem, quam exercent jure suo, ut patet ex c. 2. eod. in 6. ubi vocantur Ordinarii, & reputantur ad instar Proconsulum ac Præsulum, quibus olim certæ provinciæ moderandæ decernebantur, erantque ordinarii. Eorum autem officium est vice summi Pontificis noxia evellere & dissipare; salutaria inducere & promoveri, d. e. 1. causas Provincialium quæ per appellationem aut simplicem querimoniam ad eos deferuntur, tanquam ad Judices ordinarios, audire & cognoscere, c. 1. h. t.

3. Quarto, quod in provinciis sibi commissis circa ea, quæ ad jurisdictionem eorum pertinent, veluti ad mores componendos & vitia corrigenda, valeant statuta condere, perpetuo duratura, ac vim habentia etiam post depositum Legationis officium, c. ult. h. t. Quinimo si expediens videatur, licet eis leges prædecessorum suorum revocare: in superque causas ad se pertinentes aliis delegare; ita tamen, ut hujusmodi delegati jurisdictione unâ cum Legati officio extinguatur, nisi præmissa citatione sit perpetua, d. c. ult. & ibi Abbas cum Glossa, Quod si quis Legatus fuerit in diversis provinciis, potest negotia utriusque expedire in una s. Novit. 7. h. t. si ve voluntariæ sint jurisdictionis (cujusmodi olim extra provinciam tractare

poterat Proconsul d. l. 2. D. de officio Procons.) si ve contentiosæ, juxta c. ult. inf. De judiciis &c. Olim inf. de injuriis. Villadiegus De Legato q. 5. Nam licet alias quis invitus extra provinciam ad iudicium trahi nequeat, can. Neminem 11. q. 6. tamen eo ipso, quo summus Pontifex, qui iuri communi derogare potest, Legatum ad plures provincias mittit, censetur etiam concedere, ut negotia unius in altera explicare possit.

4. Quinto, in eo conveniunt quod potestas Legatorum potissimum ex tenore litterarum suæ commissionis pendeat: ita tamen, ut Legato constituto non credatur, nisi eas ostenderit, can. fin. dist. 97. Legato vero à latere, etiam non ostensis litteris, credatur: nisi forte asserat, se à summo Pontifice potestatem habere maiorem solita & maiorem ea, quæ ex iure communi competit Legato, vel eam, quæ alteri præiudicet, Azorius 2 p. Instit. Moral. lib. 5. cap. 27. ubi statatur de communi.

5. Posteaquam vero constituti de Legatione & adventu Legati, is benigne recipiendus, tractandus, & honorandus erit, sicut ipse Pontifex, cuius vicem gerit, c. Cum venerabilis sup. de consuet. eique necessaria in sua Legatione subministranda sunt, prout in consecratione se facturos iurant Episcopi, c. Ego inf. De iuramento: nec ulla eis circa hoc potest suffragari præscriptio, c. Accedentes inf. de præscriptionibus.

6. Quod si quis Legatos Apostolicos non admisserit, vel fuerit impedimento in officio Legationis, ipso facto excommunicationem incurrit, & loca ei subiecta incurrunt interdictum; cui tam diu subiacent, quamdiu in ea contumacia perseverat, c. 1. De consuet. in Extravag. communibus.

§. III.

In quibus prædicti Legati differant.

1. Primò differunt potestate, præsertim Legato à latere.
2. 3. Secundò, quoad beneficiorum collationem & reservationem.
4. 5. Exceptio.
6. Quæstio.
7. Limitatio circa prædicta.
8. Potest Legatus à latere in sua provincia, quod Episc. in sua diocesi.

Vidimus, in quibus conveniant Legati: viden-

videndum nunc, in quibus differant.

1. In primis Legatus à latere ex sua dignitate quæ dâ supra alios competunt, ac majus imperiû habet in provincia sibi commissa, quam alii, *e. Si Abbatem* 10 §. *huiusmodi de elect.* in 6. Ideoque, præsentem eo, Legatus missus aut natus executionem suæ Legationis non habet, nec in signibus Legationis utitur, *e. Volentes* 8. *h. t.* sicut nec Legatus natus jurisdictionem exercere valet, præsentem Legato constituto, qui majoris est potestatis.

Insuper differunt quoad beneficiorum collationem, cognitionem casualium exemptarum, confirmationem electorum, Episcoporum & Prælatorum exemptorum, *d. e. Si Abbatem*, absolutionem excommunicatorum ob Clerici percellionem, in quibusdam casibus *e. penult. h. t.* & ibi Glossa.

2. Et quidem quoad beneficiorum collationem differunt, quia Legatus à latere potest conferre beneficia propriè dicta, in provincia sibi delegata, tempore Legationis suæ vacantia, *e. 1. & 2. eod. in 6. e. Si à sede* *De præbendis* in 6. etiam ad Papam devoluti, secundum Ioan. Andr. Gass. Innoc. Spec. & alios quos citat. *Et sequitur*, Azor. 2. p. *Moral. Institut.* l. 5. c. 23. q. 14. etiam Canonici in Cathedralibus Ecclesiis; & cætera beneficia, quæ dignitates minores vocantur, nec per electionem conferuntur, & quidem absque consensu, imò & inconsulto patrono, ad quem spectat præsentatio, modò is sit Ecclesiasticus, *e. Dilectus* 6. *h. t.* & *e. Cum dilectus* *inf. de jure patronatus*: tamen si collatio eorum spectet ad Clericos, extra suam provinciam existentes, quia in collationibus locus beneficii attenditur, Clem. 1. *de supplenda negligentia Prælat.* Si tamen habenti unum beneficium conferat aliud, illius mentionem facere debet, alias nullius momenti erit collatio, *e. fin. eod. in 6.* quamquam diversum sit in aliis collatoribus inferioribus, Clem. 2. *de officio Ordinarii*. Unde neque Legatus natus seu constitutus potest conferre beneficia suæ legationis, nisi hoc ei specialiter fuerit indultum à summo Pont. *d. cap. 1. eod. in 6.*

3. Præterea Legatus à latere potest reservare collationi suæ beneficia non vacantia, etiam in favorem & gratiam ceteri alicujus Clerici: licet tribuere non possit jus ad beneficium vacatum juxta Glossa in *e. 1. h. t.*

4. Atque ideo potest quidem non obstante

tali reservatione, voluntatem mutare, & alteri conferre: non verò potest promittere vel conferre beneficium vacaturum, *cap. 2. inf. de consensu præbendis*.

5. Similiter non potest conferre aut sibi reservare beneficium juris patronatus laici, patrono invito, quando jus patronatus competit ratione donationis, fundationis, extrinsecis, *d. 4. Cum dilectus* *inf. de jure patronatus*. Idque propterea ne laici ab extrinsecis, donandis ac fundandis Ecclesiis avertantur. Aliud proinde juris erit, si comperat jus illud ex præscriptione, consuetudine vel privilegio: tunc enim cessat ratio. Ant. Butrius & alii in *d. e. Cum dilectus* *Gambatus de officio Legati* lib. 3. n. 242. *Et seq.*

6. An verò beneficia, quæ sunt juris patronatus Clericorum & laicorum simul, iis invitis conferre vel reservare valeat, dubitatur. Quidam affirmant: ea ratione, quod talia beneficia sentiantur Ecclesiastica eo quod dignius trahat ad se minus dignum, *e. Quod in dubio* *inf. de consecrat. Ecclesia*; quodque ex societate Clerici cum laico tota causa judicetur. Ecclesiastica; Bartol. in l. 1. *D. De appell. Frider. & alii, quos citat*, Azor. 2. p. *Moral. Institut.* lib. 3. q. 2. *dubio 1. ubi refertur in al. in fuisse judicatum*. Alii verò negant, *arg. eorum, quæ notantur in e. 2. De jure patronatus* in 6. *Et in l. Communem D. Quomodo servitium amittatur*.

Abstinere etiam debet à Prælaturis Cathedralium, Regularium, & Collegiarum Ecclesiarum: similiter à dignitatibus Cathedralium majoribus, quæ per electionem conferuntur, *e. De liberatione* *h. t. in 6.*

7. Ceterum una reservatione in Ecclesia aliqua, vel de beneficio, à ad alium collationem, spectante, facta, & adhuc pendente, non potest interim aliam facere in eadem Ecclesia, vel de beneficio, ad collationem ejusdem spectante, *e. Præsenti* *Et d. e. De liberatione* in 6. At finita seu sortita effectum prima reservatione, potest aliam facere facta mentione primæ; alias enim non subsisteret. Ubi verò effectum sortita non fuerit reservatio à Legato facta, expirat ea expirante Legatione. Aliis autem Legatis hæc non sunt permissa, absque speciali Pontificis mandato, *e. eod. in 6.*

8. Denique, ut alia omittam, Legatus à latere potest in provincia sibi commissa, quidquid Ord-

Ordinarius in sua diocesi, & concurret cum eo in collatione beneficiorum, c. 1. 2. eod. in 6. c. Si à Sede de prabend. in 6. omniaque exsequitur: ijs exceptis, quæ specialiter sunt reservata summo Pontifici, quia hæc non comprehenduntur in generali illius mandato. Ideoque nec Episcopus de Ecclesia in Ecclesiam transfere, nec unam Ecclesiam Cathedralem alteri subijcere, nec Episcopatus unire vel dividere potest, absque speciali mandato, c. 3. & 4. h. t. Non etiam potest causam, specialiter à S. Pontifice alteri demandatam, ad suam cognitionem trahere, vel licentiam, ab eo secundum formam mandati latam, irritare, c. 2. h. t. cum speciale mandatum deroget generali: neque de ea cognoscere, quam remisit ad summum Pont. c. 5. h. t. quia ex quo causam retulit ad Pontificem, desit esse Judex illius.

Illud quoque notandum ex Conc. Trid. interdicti Legatis quibuscunque, ne Episcopos in causis; ad eorum formam spectantibus, impedire aut turbare præsumant, neve contra Clericos vel alias personas Ecclesiasticas, nisi requisito prius Episcopo, eoque negligente procedant, Sess. 24. c. 20. de reformat. Idemque Conc. Sess. 22. c. 7. Legatis certam formam in appellationibus, ad eos in repositis, admitte, & in concedendis inhibitionibus præscripsit, idque potissimum ex c. Romana 3. De appellat. in 6.

§. IV.

Quibus modis finiatur officium Legati.

1. Finitur morte.
2. Revocatione.
3. Tempore.
4. Causâ.

Reliquum est, ut videamus, quibus modis finiatur Legatorum potestas.

1. Finitur in primis morte Legati; quando ejus personæ nominatim, sive expresso nomine proprio Legati, munus Legationis est commissum, tunc enim commissio censetur personalis, & morte Legati extinguitur, nisi aliud ex subjecta materia vel verbis commissionis colligatur, aut inutilis reddatur commissio. Quod si commissio fiat sub nomine dignitatis vel officii perpetui censetur realis, & morte Legati non extinguitur, sed

transit ad successorem in ea dignitate, vel officio; quo non meretur, c. Quoniam Abbas 14. sup. De officio delegati. Quid si fiat, expressis simul nominibus & personæ & dignitatis? Censent quidam tunc attendendum esse, quod prius est expressum: contra alii, eo casu commissionem semper esse personalem, ac proinde semper extingui morte Legati. Videatur Sanchez lib. 8. de matrim. quest. 2. numero 20.

Dixi, Legationem finiri morte ipsius Legati, non etiam morte ejus, qui constituit; quia cum habeat jurisdictionem ordinariam, quoad ea, quæ sibi jure suæ Legationis competunt, consequens est, morte Papæ non extingui ejus officium, c. Legatos 2. eod. in 6. nisi missus sit ad Papæ beneplacitum, quod ejus morte extinguitur, cap. Si gratias de rescriptis in 6. Multo minus extinguitur morte Papæ, si non ab eo, sed à Sede Apostolica, quæ nunquam moritur, missus fuerit, d. c. Legatos vel si Legatio ei competat ratione dignitatis, c. 1. h. t.

2. Secundò, finitur revocatione, si ab eo fiat, à quo missus est, c. Novus. Cui fin. h. t. Si tamen ante egressum è provincia, causas aliquas delegaverit, aut delegatus iudicium inchoaverit, poterit hic procedere; & ab eo appellabitur ad Papam vel successorem ipsius Legati. Causam vero, à se vel Auditore curiæ suæ inchoatam, non finiet ipse post egressum suum, sed successor ejus, vel Papa, si alium non constituerit. Sede autem vacante Collegium Cardinalium non potest Legatum revocare, nisi ex gravi causâ.

An & eo ipso revocatus censetur, quo summus Pontifex alium Legatum ad ejus provinciam mittit, quæ situm fuit. Afirmant quidam: alii negant, & quidem communius ac verius; tum quia non repugnat juri, in eadem provincia duos esse Judices ordinarios, tum quia primus tutor non censetur eo ipso revocatus, quo datus est secundus, l. 2. C. de testament. tutela. Valent autem gesta à Legato revocato, antequam revocatio ad notitiam ejus pervenerit, c. 1. De concess. prabend. in 6. Nec revocatus deponit officium legationis, nisi velit, priusquam substitutus provinciam ingrediatur, l. Memisse D. de officio Procons.

Tertiò, lapsu temporis, quod Legationi præfinitum est, c. De causis 4. sup. De officio delegat.

M 2

Quartò

4. Quartò, expletâ causa, ad quam specialiter fuerit constitutus Legatus. Verum tamen è provincia sibi decreta discedere, sine venia Pont. non potest, nisi hoc ipsum in commissione ejus contineatur: sicut nec è contra revocatus à Papa, & è Provincia egressus, ad illam redire potest sine novo mandato.

TITULUS XXXI.

De officio judicis ordinarii.

§. I.

Quis dicatur Judex ordinarius, & à quo jurisdictione ea detur.

1. Definitio seu descriptio Judicis ordinarii.
2. Jurisdictio ordinaria à quo detur.

Cum Tit. præcedenti egerimus de uno genere Ordinariorum Judicum, nimirum de Legato & antea etiam de Vicario Episcopi: proximum est, ut de officio Ordinariorum in genere tractemus.

1. Ubi observandum est, Judicem ordinarium dici ab ordine, eò quod talis Judex constitutus sit juxta ordinem communiter receptum & observatum in distinguendis, distribuendis, & pro unoquoque loco assignandis jurisdictionibus, ut satis colligere est ex *can. xii. q. 1. Conc. Trid. Sess. 14. c. 9. De reformat. & alibi*. Qui quidem ordo hoc habet, quod Princeps alicujus Reipub. (qualis in Ecclesia Catholica est summus Pont.) omnem potestatem & jurisdictionem penes se unum non retineat, sed aliis inferioribus magistratibus & judicibus variè communicet, jure ipsius magistratus competentem & officio coherentem.

Hinc igitur Judex Ordinarius dicitur, qui propriam jurisdictionem habet, id est quam jure suo seu jure Ecclesiasticæ suæ Prælatuæ, vel magistratus, quo fungitur, non autem alieno nomine exercet, *More majorum D. de jurisdic. om. iud. l. 1. D. de offic. ejus & c.* Eoq; pacto differt à delegato & vicario foraneo, qui jurisdictionem alieno, non suo nomine, exercent.

2. Jurisdictionem ordinariam tribuit in pri-

mis canon seu lex, *c. Duo simul 9. h. 1. & l. 1. D. de officio ejus cui mand. est jurisd.* Secundo summus Pont. & Princeps sæcularis, *can. à iudicibus 2. q. 6. can. Omnes Basilica xvi. q. 7.* & populus, habens supremam potestatem. Terriò, consuetudo legitime præscripta, *d. e. 9. h. 1. & ult. eod. in 6. & c. Cum contingat inf. de foro compet.* Quomodo universitates, etiam Studioium, & Collegia licita, quæ leges & statuta concedere possunt, et approbata consuetudine, Judicem sibi deligunt Ordinarium, *Octav. Veltius in praxi sua lib. 3. c. 3. n. 2.* Quartò privilegium, *c. Novis. vers. non enim inf. de iudicis.*

Ipsi verò Judices Ordinarii vel magistratus, summo Pont. aut Principe inferioribus, jurisdictionem quidem suam alijs mandare ac delegare possunt, ut ante diximus: non tamen tribuere ulli jurisdictionem ordinariam, *d. can. à iudicibus*; nisi fortè tamquam legis ministri: qui pacto jurisdictionem ordinariam dare dici potest Episcopus, creando Officiale generalem, seu Vicarium perpetuum instituendo, vel confirmando, vel conferendo beneficium, cui annexa sit jurisdictione de jure vel consuetudine.

§. II.

Qui jurisdictionem ordinariam habeant.

1. Jurisdictionem Ordinarium habet inprimis summus Pontifex.
2. Item Patriarcha, Archiep. Episcopi & c.
3. 4. 5. 6. Jurisdictione Episcopi quatenus se extendit.
7. Item Ecclesiarum Collegiarum Præsides.
8. 9. Abbates & Priores in monachos, Abbatissas moniales.
10. Quinam prohibeantur esse judices ordinarii.

Jurisdictionem Ecclesiasticam ordinariam habent omnes Ecclesiarum Prælati, vel ex lege & Constitutione aliqua, vel ex consuetudine aut privilegio, *c. Duo simul 9. hoc tit. c. ult. eod. in 6. c. Cum contingat 13. inf. De foro compet. Glof. in c. 2. inf. de iudicis.* Atque inprimis summus Pontifex, qui omnium Christi fidelium judex est ordinarius, *can. Aliorum, & pluribus alijs, ix. quest. 3.* Ita ut pro diocesi propria universam habeat orbem Christianum, *Felin. in Gratia numer. 2. vers. & de hoc alias inf. eodem per can. Cuncta per muniam d. q. 3. Gonz. ad Reg.*

vll. *Cancell in proemio §. 1. n. 8.*

2. Secundò Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, in sua quisque provincia vel diœcesi, *c. 1. h. t. e. Non minus inf. D. immunit. Eccl. a deo* que Ordinatorum nomine simpliciter pro lato soli ferè Episcopi denotari solent.

3. Item Episcopus in sua diœcesi Judex est ordinarius omnium causarum, ad forum Ecclesiasticum de jure spectantium, *c. Conquerente 16. h. t.* In spiritualibus quidem jurisdictionem habet tam in laicos, quam in Clericos, *c. Novit. versu. cum enim inf. De judic.* atque etiam in causis criminalibus Ecclesiasticis, cujusmodi sunt causæ hæresis, Simoniacæ, adulterii, quando agitur ad totam separationem, *c. 1. h. t. & c. Tua §. inf. De procurat.* Potestq; ubi opus fuerit, in vindicandis criminibus, ad forum suum spectantibus, implorare brachium sæculare, id est auxilium iudicis laici, si ve auxilium publicum, ut dicitur in *d. c. 1. h. t.* ut, si quæ criminum non possit iple sufficienter punire censuris Ecclesiasticis, vel aliis pœnis, ea per Judicem laicum sæviori pœna ac corporali animadversione, vel etiam gladio castigentur. Nam vetitum est Clericis, ad sacros Ordines promotis, de pœna sanguinis aut membrorum mutilatione iudicare, vel consilium iudicantibus dare, vel sententiâ eorû subscribere, aut eiu' modi pœnam infligere, ut patet *ex c. Postulasti 21. inf. De homicidio, c. Sententiam sanguinis inf. Ne Clerici vel Monachi &c. & similibus.*

4. In Clericos verò suæ diœcesis jurisdictionem habet ordinariam in omnibus causis, si ve criminalibus si ve civilibus: licet quidam Clerici alios etiam inferiores iudices habeant, veluti Decanos, Præpositos, aut Capitula, quibus immediate subsunt: necesse per hoc eximuntur à jurisdictione Episcopi, ne quidem in prima instantia *arg. l. ult. Cod. De jurisd. om. judic.* ubi qui de collegio sunt alicuius professionis vel negotiationis, nihilominus subiecti manent Præfidi vel alii superiori Judici.

5. Et hinc patet notabile discrimen inter Archiepiscopos & Episcopos, quia Archiepiscopi non habent jurisdictionem ordinariam in subditos Episcoporum, uti nec Patriarchæ in subditos Archiepiscoporum; nisi certis casibus, ut cum per appellationem causa ad eos devoluta est, vel nisi ex consuetudine aut privilegio jurisdictionem in illos acceperint, ut ante di-

ctum fuit. Ratio hujus est, quod Archiepiscopus non sit Iudex totius provincie suæ, nisi quoad jurisdictionem Archiepiscopalem, *can. per singulas x. q. 3.* jurisdictionem verò Episcopalem habeat tantum in sibi subditos. Hinc est, quod Archiepiscopus non possit Suffraganei sui subditum cogere, ut delegationem Archiepiscopi invitus suscipiat, *c. Pastoralis 11. in prin. h. t.* Quod si inferiores Iudices, subiecti Episcopo, sententiam aliquam, veluti excommunicationis vel interdicti, in sibi subiectos protulerint, eam Episcopus usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter, servare tenetur *c. Cum ab Ecclesiis 3. c. ad reprimendam 8. h. t.*

6. Planè cum dicimus, permissum esse Episcopo in sua diœcesi de adulteris, aliisque criminibus (ubi scilicet fama est de iis perpetratis sufficiens, quæ moveat ad inquisitionem de veritate) inquirere, iudicare, & ulcisci, secundum Canones, *d. c. 1. h. t.* etiam omni appellatione remota, & consuetudine non obstante *c. irrefragabili 13. h. t.* atque etiam, ubi opus fuerit, brachium invocare sæculare, *d. c. 1. c. Quoniam 14. in fine h. t.* hoc ita limitandum est, nisi Canonici excipiant, se Capitulo, non Episcopo, immediate iussisse, ex privilegio aut longa consuetudine: quo casu Episcopus præscribit Capitulo certum diem, intra quem de Canonicoꝝ excessibus cognoscatur, eosque puniat: quod nisi fecerit, lapsò termino ad Episcopum spectabit cognitio. Alioquin in exemptos suæ diœcesis jurisdictionem exercere nequit, licet rescripto summi Pontificis mandatum illi esset, ut omnes suæ diœcesis Clericos corrigere possit, *c. Grave 10. h. t.* quia in mandato generali non veniunt ea, quæ verisimile est mandantem non fuisse concessurum, *can. in generali Dereg. jur. in 6.* ideoq; ad hoc opus esset speciali mandato. De aliis ad officium Episcopi spectantibus vide *Canil. lib. 1. c. 16.*

7. Insuper jurisdictionem ordinariam habent Ecclesiarum Collegatarum Præfidi, ut Præpositi, Decani, Plebani, alique Prælati inferiores Episcopo, in sibi subditos, *c. 3. h. t. c. 2. inf. De iudic. c. Dilectis 55. inf. De appel.*

8. Veluti Abbates & Priores in sibi subiectos Monachos, *c. Illorum inf. De sent. excom.* Neque enim Episcopus in Monachos, sed Monasteriorû Prælati jurisdictionem exercent, etiam in criminalibus, *c. Ea qua inf. De statu Mona. horum:*

4. Quarto, expletâ causa, ad quam specialiter fuerit constitutus Legatus. Verum tamen è provincia sibi decreta discedere, sine venia Pont. non potest, nisi hoc ipsum in commissione ejus contineatur: sicut nec è contra revocatus à Papa, & è Provincia egressus, ad illam redire potest sine novo mandato.

TITULUS XXXI.

De officio judicis ordinarii.

§. I.

Quis dicatur Judex ordinarius, & à quo jurisdictione ea detur.

1. Definitio seu descriptio Judicis ordinarii.
2. Jurisdictio ordinaria à quo detur.

Cum Tit. præcedenti egerimus de uno genere Ordinariorum Judicum, nimirum de Legato & antea etiam de Vicario Episcopi: proximum est, ut de officio Ordinariorum in genere tractemus.

1. Ubi observandum est, Judicem ordinarium dici ab ordine, eò quod talis Judex constitutus sit juxta ordinem communiter receptum & observatum in distinguendis, distribuendis, & pro unoquoque loco assignandis jurisdictionibus, ut satis colligere est ex *can. xii. q. 1. Conc. Trid. Sess. 14. c. 9. De reformat. & alibi*. Qui quidem ordo hoc habet, quod Princeps alicujus Reipub. (qualis in Ecclesia Catholica est summus Pont.) omnem potestatem & jurisdictionem penes se unum non retineat, sed aliis inferioribus magistratibus & judicibus variè communicet, jure ipsius magistratus competentem & officio coherentem.

Hinc igitur Judex Ordinarius dicitur, qui propriam jurisdictionem habet, id est quam jure suo seu jure Ecclesiasticæ suæ Prælatuæ, vel magistratus, quo fungitur, non autem alieno nomine exercet, *More majorum D. de jurisdic. om. iud. l. 1. D. de offic. ejus & c.* Eoq; pacto differt à delegato & vicario foraneo, qui jurisdictionem alieno, non suo nomine, exercent.

2. Jurisdictionem ordinariam tribuit in pri-

mis canon seu lex, *c. Duo simul 9. h. 1. & l. 1. D. de officio ejus cui mand. est jurisd.* Secundo summus Pont. & Princeps sæcularis, *can. à iudicibus 2. q. 6. can. Omnes Basilica xvi. q. 7.* & populus, habens supremam potestatem. Terriò, consuetudo legitime præscripta, *d. e. 9. h. 1. & ult. eod. in 6. & c. Cum contingat inf. de foro compet.* Quomodo universitates, etiam Studioium, & Collegia licita, quæ leges & statuta concedere possunt, et approbata consuetudine, Judicem sibi deligunt Ordinarium, *Octav. Veltius in praxi sua lib. 3. c. 3. n. 2.* Quarto privilegium, *c. Novis. vers. non enim inf. de iudicis.*

Ipsi verò Judices Ordinarii vel magistratus, summo Pont. aut Principe inferioribus, jurisdictionem quidem suam alijs mandare ac delegare possunt, ut ante diximus: non tamen tribuere ulli jurisdictionem ordinariam, *d. can. à iudicibus*; nisi fortè tamquam legis ministri: qui pacto jurisdictionem ordinariam dare dici potest Episcopus, creando Officium generalem, seu Vicarium perpetuum instituendo, vel confirmando, vel conferendo beneficium, cui annexa sit jurisdictione de jure vel consuetudine.

§. II.

Qui jurisdictionem ordinariam habeant.

1. Jurisdictionem Ordinarium habet inprimis summus Pontifex.
2. Item Patriarcha, Archiep. Episcopi & c.
3. 4. 5. 6. Jurisdictione Episcopi quatenus se extendit.
7. Item Ecclesiarum Collegiarum Præsides.
8. 9. Abbates & Priores in monachos, Abbatissas moniales.
10. Quinam prohibeantur esse judices ordinarii.

Jurisdictionem Ecclesiasticam ordinariam habent omnes Ecclesiarum Prælati, vel ex lege & Constitutione aliqua, vel ex consuetudine aut privilegio, *c. Duo simul 9. hoc tit. c. ult. eod. in 6. c. Cum contingat 13. inf. De foro compet. Glof. in c. 2. inf. de iudicis.* Atque inprimis summus Pontifex, qui omnium Christi fidelium judex est ordinarius, *can. Aliorum, & pluribus alijs, ix. quest. 3.* Ita ut pro diocesi propria universam habeat orbem Christianum, *Felin. in Gratia numer. 2. vers. & de hoc alias inf. eodem per can. Cuncta per muniam d. q. 3. Gonz. ad Reg.*

vll. *Cancell in proemio §. 1. n. 8.*

2. Secundò Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, in sua quisque provincia vel diœcesi, *c. 1. h. t. e. Non minus inf. D. immunit. Eccl. a deo* que Ordinatorum nomine simpliciter pro lato soli ferè Episcopi denotari solent.

3. Item Episcopus in sua diœcesi Judex est ordinarius omnium causarum, ad forum Ecclesiasticum de jure spectantium, *c. Conquerente 16. h. t.* In spiritualibus quidem jurisdictionem habet tam in laicos, quam in Clericos, *c. Novit. versu. cum enim inf. De judic.* atque etiam in causis criminalibus Ecclesiasticis, cujusmodi sunt causæ hæresis, Simoniacæ, adulterii, quando agitur ad totam separationem, *c. 1. h. t. & c. Tua §. inf. De procurat.* Potestq; ubi opus fuerit, in vindicandis criminibus, ad forum suum spectantibus, implorare brachium sæculare, id est auxilium iudicis laici, si ve auxilium publicum, ut dicitur in *d. c. 1. h. t.* ut, si quæ crimina non possit iple sufficienter punire censuris Ecclesiasticis, vel aliis pœnis, ea per Judicem laicum sæviori pœna ac corporali animadversione, vel etiam gladio castigentur. Nam verum est Clericis, ad sacros Ordines promotis, de pœna sanguinis aut membrorum mutilatione iudicare, vel consilium iudicantibus dare, vel sententiâ eorû subscribere, aut eiu' modi pœnam infligere, ut patet *ex c. Postulasti 21. inf. De homicidio, c. Sententiam sanguinis inf. Ne Clerici vel Monachi &c. & similibus.*

4. In Clericos verò suæ diœcesis iurisdictionem habet ordinariam in omnibus causis, si ve criminalibus si ve civilibus: licet quidam Clerici alios etiam inferiores iudices habeant, veluti Decanos, Præpositos, aut Capitula, quibus immediate subsunt: necesse per hoc eximuntur à iurisdictione Episcopi, ne quidem in prima instantia *arg. l. ult. Cod. De iuris d. om. judic.* ubi quid de collegio sunt alicuius professionis vel negotiationis, nihilominus subiecti manent Præfidi vel alii superiori Iudici.

5. Et hinc patet notabile discrimen inter Archiepiscopos & Episcopos, quia Archiepiscopi non habent iurisdictionem ordinariam in subditos Episcoporum, uti nec Patriarchæ in subditos Archiepiscoporum; nisi certis casibus, ut cum per appellationem causa ad eos devoluta est, vel nisi ex consuetudine aut privilegio iurisdictionem in illos acceperint, ut ante di-

ctum fuit. Ratio hujus est, quod Archiepiscopus non sit Iudex totius provincie suæ, nisi quoad iurisdictionem Archiepiscopalem, *can. per singulas x. q. 3.* iurisdictionem verò Episcopalem habeat tantum in sibi subditos. Hinc est, quod Archiepiscopus non possit Suffraganei sui subditum cogere, ut delegationem Archiepiscopi invitus suscipiat, *c. Pastoralis 11. in prin. h. t.* Quod si inferiores Iudices, subiecti Episcopo, sententiam aliquam, veluti excommunicationis vel interdicti, in sibi subiectos protulerint, eam Episcopus usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter, servare tenetur *c. Cum ab Ecclesiis 3. c. ad reprimendam 8. h. t.*

6. Plainè cum dicimus, permissum esse Episcopo in sua diœcesi de adulteris, aliisque criminibus (ubi scilicet fama est de iis perpetratis sufficiens, quæ moveat ad inquisitionem de veritate) inquirere, iudicare, & ulcisci, secundum Canones, *d. c. 1. h. t.* etiam omni appellatione remota, & consuetudine non obstante *c. irrefragabili 13. h. t.* atque etiam, ubi opus fuerit, brachium invocare sæculare, *d. c. 1. c. Quoniam 14. in fine h. t.* hoc ita limitandum est, nisi Canonici excipiant, se Capitulo, non Episcopo, immediate iubesse, ex privilegio aut longa consuetudine: quo casu Episcopus præscribet Capitulo certum diem, intra quem de Canonicoꝝ excessibus cognoscat, eosque puniat: quod nisi fecerit, lapsò termino ad Episcopum spectabit cognitio. Alioquin in exemptos suæ diœcesis iurisdictionem exercere nequit, licet rescripto summi Pontificis mandatum illi esset, ut omnes suæ diœcesis Clericos corrigere possit, *c. Grave 10. h. t.* quia in mandato generali non veniunt ea, quæ verisimile est mandantem nõ fuisse concessurum, *can. in generali Dereg. jur. in 6.* ideoq; ad hoc opus esset speciali mandato. De aliis ad officium Episcopi spectantibus vide *Canil. lib. 1. c. 16.*

7. Insuper iurisdictionem ordinariam habent Ecclesiarum Collegatarum Præfidi, ut Præpositi, Decani, Plebani, alique Prælati inferiores Episcopo, in sibi subditos, *c. 3. h. t. c. 2. inf. De iudic. c. Dilectis 55. inf. De appel.*

8. Veluti Abbates & Priores in sibi subiectos Monachos, *c. Illorum inf. De sent. excom.* Neque enim Episcopus in Monachos, sed Monasteriorû Prælati iurisdictionem exercent, etiam in criminalibus, *c. Ea qua inf. De statu Mona. horum :*

rum: nisi forte extra Monasterium degentes deliquit: quo casu Conc. Trid. Ordinariis Judicibus diocesis jurisdictionē in eos delegavit, *Sess. 6. c. 5. Sess. 7. c. 14. Sess. 14. c. 4. De reform. sicut & quando degentes in monasterio extra Monasterium notorie & cum scandalo delinquant, Sess. 25. c. 4. De reformat.*

9. Præterea Abbatis in Moniales & Subjectos sibi Clericos, *cap. Dilecti 1. inf. De majorit. & obed.* quos tamen excommunicare nequit, uti nec absolvere à peccatis, aut suspendere ab actu Ordinum, vel alia in eos exercere, quæ pendet à potestate clavium, cujus ipsa est incapax, *cap. 9. inf. De pœnit. & remiss.* Potest tamen ad hæc implorare officium Episcopi, *d. cap. Dilecti.*

10. Vbi verò Monasteriorum Prælati in suis subditis corrigendis negligentes fuerint, licebit Episcopis eorum negligentiam supplere, *cap. Quanto 7. h. t.* prout etiam supplere malitiam vel negligentiam delegati à summo Pontifice, *c. Significavit 6 h. t.* quantumvis delegatus alias major sit Episcopis *cap. Pastoralis 11 h. t.*

Denique Archidiaconi, Archipresbyterorum, Archipresbyteri, Presbyterorum sunt judices ordinarii,

Prohibeatur fieri Judices Ordinarii, servi, famulæ, nisi sint Regiæ, Principis, Comitissæ, vel habeant administrationem, ut Abbatis. Item minor viginti annis, nisi fiat à Principe: ignari & improvidi: & denique qui famam laborant, ut excommunicati, Schismatici, hæretici, & similes.

TITULUS XXXII.

De officio Judicis.

§. I.

Quid sit Iudex?

1. 2. *Quis dicatur Iudex, & unde.*

3. *Qui, & ex qua causa, potestatem judicandi non habeant.*

RECTè deinceps sequitur de officio Judicis in genere, prout est commune Judi-

cibus, Delegato, Legato, & Ordinario.

1. Dicitur autem Iudex, qui publicam habet de causis & criminalibus cognoscendi & judicandi potestatem, quam jurisdictionem appellat. Dico, publicam, ad excludendum arbitrium, qui non est Iudex, nec potestatem judicandi publicam habet, sed privatam, nempe ex consensu privatorum, qui judicem facere nequeunt, *Privatorum C. De jurisd. omnium judic.*

2. Dicitur verò Iudex, quasi jus dicens populo, sive quod jure disceptet, Jure autem disceptare est justè judicare. Non est ergo Iudex, si non est in eo justitia, *c. Fortis §. In omni inf. De verb. significat.*

3. Potestatem judicandi habent quilibet non prohibiti, Prohibentur alii ex defectu aliquo naturali, ut furiosus non habens lucida intervalia, surdus, mutus, impubes, quia judicio caret. Et talis defectus potest quandoque obijci, etiam postquam sententia transit in rem judicatam, & quandoque obijcitur, redditur judicium retro nullum. Maranta, *4 p. Spec. auri Dist. 16. n. 3.* Alii ex accidentali, & inducto per jus positivum, ut quia Iudex sit infamis, servus, excommunicatus, Senatu motus, *can. Infamis §. tria sunt 111 q. 7. l. cum Prætor §. non autem omnes D. De judiciis, & ibi Glossa.* Et tum, si defectus sint notorii ac manifesti, possunt quandoque opponi ad invalidandum judicium, quando scilicet sunt tales, qui ipso jure judicium, invalidum reddunt: ut si Iudex sit servus vel excommunicatus, *c. Ad probandam inf. De re judicata, c. Pja. De except. in d. c. Scisciatum 12 sup. De rescriptis.* Secus statuendum de defectu infamiae, qui si non opponatur ante litem contestatam, valet procellus & judicium, Maranta *d. loco.* Sin defectus sint occulti, tunc distinguendum, ut per Abb. & Felinum, *in d. c. Scisciatum.*

§. II.

Quod sit officium Judicis?

1. *Iudex est providere litiganti, de advocato.*
2. *Oportet esse virum bonum & probatè vitam.*
3. *Legisperitum, & judicare secundum leges.*

Officium Judicis latissime patere, ait Jurisconsultus in *l. 1. D. De jurisd. om. judicium.* id est: tam extra judicium, quam in judicio: quod

hic nimis longum foret singularem explicare; & pleraque ex antedictis intelligi possunt.

1. Quibus addi potest, *ex c. i. h. t.* eò quoque pertinere, ut si alter litigantium careat advocato iudex ei de advocato prospiciat, *l. Nec quidquam §. advocatus D. De officio Procons.* Sic etiam ad iudicem spectat providere, ut æqua fiat patronorum & advocatorum distributio, *can. infames §. s. v. d. ii. l. q. 7.* & ut sit aliquis ordo postulationum, prout præscribitur in *l. Nec quidquam §. observare.* Ad eundem spectat subvenire oppiesso, iudicare pupillo egeno, defendere viduas, humi em & pauperem iustificare.

2. Præterea virum bonum esse oportet, ne fiat iudex alienarum culparum, qui gravatur pondere suarum. Durum enim esset, ut, qui nefcit tenere moderamina vitæ suæ, is iudex fiat alienæ. Debet etiam esse semotus ab omni favore & odio, nec acceptor personarum vel munerum.

3. Debet insuper esse legisperitus, & secundum leges, consuetudines ac statuta, & secundum allegata ac probata, non autem secundum privatam sententiam, iudicare, *can. Iudices ii. l. q. 7.* ubi eleganter D. Ambros. *Bonus Iudex nihil ex arbitrio suo facit, & domestica proposito voluntatis; sed juxta leges & statuta pronuntiat, statuta juris obtemperat non indulget propria voluntati, nihil paratum & meditatam domo defert: sed sicut audit, ita iudicat, & sicut se habet negotii natura, dedit, &c.* Cæterum qualiter iudex ex actis ius dicere debeat, adversus ea, quæ privatim cognoverit, tractat pulchre Covar. *lib. i. Var. res. c. i.* & ibi in notis Vffelius.

§. III.

Quotuplex sit officium Iudicis.

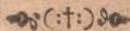
1. Officium Iudicis aliud nobile.
2. Aliud mercenarium.
3. Discrimen utriusque.

1. Officium Iudicis dividunt vulgò Interpretes in officium Iudicis Nobile & Mercenarium. Nobile vocant, quod non subservit ulli actioni instituta, sed per se imploratur, & à iudice exercetur auctoritate iuris, sive motu proprio, vel ad petitionem partis, licet nulla proponatur, vel etiam competat ordinaria actio: veluti quando minor vel Ecclesia læsa con-

tractu aliquo implorat officium Iudicis, ut in integrum restitatur, vel contractus rescindatur *solo iit. D. De minorib. c. 2. inf. Do in integrum restitutus.* vel cum quis petit, ut vicinus caveat de damno infecto. Hoc autem Iudicis nobile officium subinde, textus Juris appellant, *auxilium Prætoris, Instituit. De noxal obli. inter. cum mercenariorum Prætoris officium, l. Stipulationum 5. D. De verb. obligat.*

2. Mercenarium Iudicis officium vocant, quod juri & actioni instituta subservit, ut scilicet actio instituta melius procedat, & exitum habere possit: adeo ut cessante actione cesset officium illud: veluti cum iudex volentem agere alieno nomine jubet satisfacere, id est promittere, datis etiam fideiussoribus, dominum rei in iudicio controversæ ratum habiturum, quidquid in iudicio ejus nomine egerit. *D. Rem ratam haberi: aut iubet reum satisfacere iudicatum solvi.* Hoc Iudicis officium mercenarium Juris textus appellat *merum Iudicis officium, ut instituit De divif. stipulat.* Interpretes tamen illud appellant *mercenarium*, quòd in eo iudex non sit liber, sed sequi debeat naturam actionis propositæ; cui proinde officium mercenarium subservire dicitur. Et Hinc fit, quod, cum actionum diversæ sint naturæ, diversimodè etiam se habet hoc Iudicis officium: nam in aliquibus, veluti in bonæ fidei actionibus, latissimè patet; in aliis verò, veluti stricti iuris actionibus, strictim concluditur, *§. actionum autem Instit. De actionibus.*

3. Sed & hoc discriminis est inter officium nobile & mercenarium, quòd in iis, quæ petuntur officio Iudicis mercenario, non sit opus litis contestatione, in iis vero quæ petuntur officio Iudicis nobili, interdum opus sit litis contestatione, nempe quando officium nobile principaliter imploratur, Exempli causa quando restitutio in integrum imploratur, opus est litis contestatione, quia tunc officium nobile pro actione proponitur, seu habet se instar actionis, in qua opus est litis contestatione. *cap. i. h. t.* Dixi, quando principaliter imploratur; quia secus est, si incidenter, puta ratione alicuius actionis instituta.

TITULUS XXXIII.

De Majoritate & Obedientia.

1. Quid sit Majoritas.
2. Major em quem esse alio contingit quinque modis.
3. Et majoritate oritur obedientia, eaque in tribus consistit.

Quemadmodum in cœlesti Hierarchia seu clesia triumphante non omnes sunt pares potestate, & dignitate, & ordine, sed differentes; ita & in Ecclesia, personarum Ecclesiasticarum, seu ministrorum & judicum Ecclesiasticorum, de quibus antè egimus, diversi ac distincti sunt ordines, & alii majores, & alii minores; eaque diversitas necessaria est ad Ecclesiam militantis debent gubernationem, ut explicatur in *can. Ad hoc Dist. 89.* Eoque hic Tit. spectat, ut intelligatur, quid pro totius Ecclesiasticæ disciplinæ conservatione minores seu inferiores Ecclesiasticæ personæ debeant majoribus & superioribus, & e contra

1. Ubi Majoritas nihil est aliud, quam excellentia unius personæ præ altera, vel etiam unius rei præ alia.

2. Potest autem aliquis esse maior alio variis modis. Primò, ratione Ordinis: quo pacto Diaconus maior est Subdiacono, Sacerdos Diacono, & Episcopus Presbytero, *c. 2. & c. Omnes, eod.* licet olim Presbyteri, qui in singulis civitatibus constituebantur, simul essent Episcopi, eoque sensu appellatio eorum aliquando in antiquis Canonibus confundatur.

Secundò, ratione Benedictionis aut consecrationis, ut Abbas & Abbatisa Monachis & monialibus, *cap. Dilecti filia 12. c. Cum inferior. 16. & c. penult. h. t.* Sic Episcopus consecratus maior electo, & Ecclesia consecrata maior benedicta.

Tertiò, ratione Administrationis, Jurisdictionis & Dignitatis: ut Archidiaconus maior est Archipresbytero, *c. Ad hac 8. sup. De officio*

Archidiaconi. Similiter Cardinalis major dignitate est Presbyteris & cæteris Clericis Capellarum, titulo sui Cardinalatus subiectarum, etiam si non sit Presbyter vel Episcopus, sed Diaconus dumtaxat, *c. His qua 11. h. t.* Sic quoque Canonista maior est Legistâ.

Quartò, ratione Antiquitatis seu tæporis. Ita prior & maior habetur, qui prius fuerit ordinatus, *c. 1. h. t.*

Quinto, ratione excellentiæ seu prærogativæ ipsius ordinantis. Quâ ratione ordinatis a summo Pontifice aliquid deferendum est præ cæteris: licet per hoc non eximantur à jurisdictione sui Episcopi, *cap. Per tuos 7. & ibi Glof. h. t.*

3. Ex eo autem, quod quis sit maior alio, oritur Obedientia, quam minor majori debet, quæ, juxta Glofam in *can. 1. Dist. 93. in V. Obedientia*, in tribus consistit. Primò, in reverentia exhibenda. Sic in *can. Non oportet ead. Dist. 88.* præcipitur, ne Diaconus, nisi ex jussione Presbyteri, sedeat, & similiter honoretur Diaconus à sequentibus, id est Subdiaconis, & aliis inferioribus Clericis, Secundo in judicio obeundo: reverentiam enim & observare debet minor majorem, ejusque parere judicio, *c. 2. c. Sollicita 6. & similibus h. t.* nisi forte minor ordine, vel tempore sit major jurisdictione & dignitate: hoc enim patet, ut ante diximus, Archipresbyter & Presbyter, quamvis ordine major fuerit Archidiacono, tamen eidem debet reverentiam, ratione majoris administrationis, ipsi commissæ *can. 1. Dist. 25.* Tertiò, in mandato majoris suscipiendo; dummodo minor jurisdictioni majoris subiectus sit, *cap. Pastoralis sup. De officio ordinariis;* & major, intra fines suæ jurisdictionis se contineat, *c. Legebatur 3. & c. 13. Dilecti h. t.* modo etiam honesta & licita imperet: nam si quid adversus juris divini aut naturalis, aut scandalum pariens, præcipiat, juste non obtemperatur; & habet locum regula, *ex Ad. cap. 4.* Oportere Deo magis obedire quàm hominibus, *can. Si Dominus 21. q. 3. & similibus:* licet alias quod præcipitur, justum esset, si tamen pariat scandalum: hoc enim ratio vitandi scâdali operatur, ut tum celsa lex, distans superiori obtemperandum, probatur, *ex cap. Cum teneamur inf. De vrbendis Vide Covar. 1. p. Relict. cap. peccatum De reg. juris in 6. v. 7.* Prædictis limitationibus addit, Glof. sub

sub finem can. 1. Dist. 93. nisi inferior absolvatur ab obedientia superiori debita, vel per appellationem, aut reculationem, aut moveat superiori controversiam, aut denique superior deponatur.

TITULUS XXXIV.

De Treuga & Pace.

1. Treuga quid sit.
2. Induciarum & Treuga discrimen.
3. Treuga vel Conventionalis vel Canonica, & hac Perpetua vel Temporalis.
4. Definitio Pacti.

Iudicium Ecclesiasticorum & majorum, quibus obediendum esse diximus, est, subditos discordantes ad concordiam, quatenus fieri potest, revocare, *can. 1. & tota Dist. 90.* ad concordiam vero per treugam & pacem devenitur, *can. Studendum d. Dist. 90.*

1. Treuga, secundum Hostiens. in *Summa h.* est securitas, personis & rebus ad tempus præstita, discordia nondum finita. Et in legibus dicitur Fœdus vel Inducia, *l. Postliminium §. Inducia D. de captivis & postlim. reversis.*
2. Et quamquam inter Indicias & Treugam ita distinguant Interpretes, quod Indicia sint ad modicum tempus, Treuga verò in longum tempus extendatur, tamen quia utraque conditio ad tempus fit, non alia videtur esse distinctio, quam quod induciarum vocabulum sit Latinum, Treugæ vero Gallicum.
3. Treuga autem duplex est, alia Conventionalis, quæ scilicet ab hominibus fit, & ex conventionione formam recipit, sicut & quilibet contractus, *l. 1. §. si conveniat D. de positi.* Et hæc quoque hosti Romani imperii servanda est, *can. Noli xxxiii. q. 1.* si utique & is ex sua parte fidem servet, *c. Pervenit 3. inf. de iurejurando, can. Si infidelis xxviii q. 1.* Altera est Canonica seu Legalis, à Canone seu Lege introducta. Et hæc vel perpetua est, vel temporalis. Perpetuam habent Presbyteri, Clerici, Monachi, conversi, peregrini, & rustici cum animalibus, quibus arant, quæ diu fuerint in agricultura, sicut milites, dum militant, *c. 2. h. t.* Temporalem

habent omnes à feria quarta post occasum Solis usque ad feriam secundam ante ortum Solis, ab adventu Domini, usque ad octavam Epiphaniæ, & à septuagesima usque ad octavam Paschæ, *c. 1. h. t.* illis enim temporibus abstinendum ab armis & præliis: nisi inevitabilis hostium urgeat importunitas, eoque casu pro defensione tam sua, quam patriæ, seu legum patetnarum non pugnare, esset quodammodo Deum tentare, *can. Si nulla xxiii q. 8.*

Cæterum neque Cap. primum hujus Tit. quod tempora induciarum præscribit, neque Cap. 2. quod recenset personas, quæ tempore belli plena securitate gaudere debent, usus observat. Alioquin pœna violentis inducias, *in d. c. 1.* est excommunicatio, si post tertiam monitionem non satisfecerit damno, ob violationem illato. Violantis verò pacem publicam in Imperio est bannum, de quo ejusque effectibus vide Tract. And. Gail. *de pace publica lib. 2.*

4. Pax verò est vinculum charitatis seu amicitia & concordia, *c. Novit. inf. de iudicio;* vel ut alii volunt, est finis discordia.

TITULUS XXXV.

De Pactis.

§. I.
Quid sit Pactum.

1. Pactum in genere quo modo à contractu & transactione differat.
2. In quo à pollicitatione differat.
3. Pactum specialiter sumptum.

PER Pacta & Transactiones plerumque treuga & pax inducitur ac firmatur. Pacisque nomen à Pacto seu Pactione appellatum est, *l. 1. D. de pactis.* Ratio propterea ordinis postulat, ut de Pactis & Transactionibus agamus: eoque magis, quod vocati in iudicium, priusquam litem ingrediantur, ob dubium litis eventum, sæpius paciscantur aut transigant.

1. Differt autem Pactum in genere à Contractu & Transactione, sicut genus à specie; unde

unde & de Pactis primo loco tractatus instituitur. Nam contractus proprie eas tantum conventiones complectitur, quae synallagma, id est ultro citroque obligationem continent, ut sunt emptio-venditio, locatio-conductio, & similes. Transactio dumtaxat eas conventiones continet, quibus res dubiae terminantur finemque accipiunt, & quidem aliquo dato, vel retento, vel promisso, vel remisso. At verò Pactum continet omnes contractus & transactiones; atque adeo promissiones & conventiones qualescunque, siue contineant synallagma, siue non, siue rem transigant, siue non, siue pariant actionem, siue non.

2. Ita ut nihil aliud sit pactum in genera acceptum, quam ut Ulpian. J. C. ait, *in d. l. 1. D. eod. duorum plurimumve in idem placitum consensus*. Unde differt à Testamento, Codicillis, & omni alia ultima voluntate, quae tantum unius voluntate constat.

3. Item à Pollicitatione, quae tantum est offerentis promissum, *l. 3. D. de Pollicit.* Unde & cum absente Pollicitatio esse potest, Pactum verò non, nisi quis sit praesens, qui nomine absentis acceptet seu consentiat: licet interdum Pollicitatio pro pacto sumatur *l. 1. Cod. de contr. ab omnia & commis. stipulat.* Dicitur, in idem placitum; id est in eandem conventionem. Nam Placitum idem significat quod Conventio, *l. Vix certis § 3. D. de iudicio, in verbis*, contra placiti fidem, & *l. 4. D. de servitutibus*. Ut proinde non sit necesse addere expressè, ad idem placitum dando, vel accipiendo, vel promittendo, vel remittendo, quia hoc in vocabulo, Placitum, includitur, sicut in conventionem.

4. Aliàs specialiter sumitur Pactum, prout à transactione & contractibus, tam nominatis quam innominatis, distinguitur: & tum sumitur pro conventionem, quae fit super re certa & gratuito, id est animo donandi. Nam licet pactum etiam fieri possit ob causam, tamen naturam suam, quae magis spectari debet, est gratuitum; licet de facto & actu possit esse non gratuitum, At vero transactio semper fit ob causam, & de re incerta, ut postea dicitur. Hinc ille versus,

*Incerta de re transactio dicitur esse.
Sed firmis certa pacta favore rei.*

§. II.

Divisio & effectus Pactorum.

1. *Pactorum alia publica, alia privata; Item alia expressa, alia tacita.*
2. *Privatorum alia in rem alia in personam.*
3. *Alia nuda, alia non nuda seu vestita.*
4. *Ex nudo pacto iure civili non dari actionem.*
5. *An detur Canonico.*

1. **P**ACTORUM alia sunt publica, alia Privata. Rursus alia expressa, alia Tacita. Expressa sunt, quae vel re, id est inter praesentes habito tractatu, vel per epistolam, aut per nuntium fiunt, *l. 2. D. h. t.* Tacita sunt, quae nec re, nec per epistolam, nec per nuntium fiunt. Et ideo si debitori reddiderim cautionem, id est chirographum, videor cum illo convenisse, ne petam, profuturamque ei conventionis, id est taciti pacti, exceptionem placuit, inquit Iurisc. *in d. l. 1.* Sic item in vecta & illata in praedium urbanum, censetur ex tacito pacto pignori obligata locatori, pro mercede habitationis.

2. Rursus Privatorum pactorum alia sunt in rem, alia in personam. Pactum in rem est, quando generaliter pacifcor, ne petam. In personam, quando pacifcor, ne à persona, v. g. Titio petam, *l. Iurisc. §. 7. D. eod.*

3. Alia item sunt Nuda, alia Non nuda, seu vestita, ut vocant. Nuda sunt, quae solà conventionem pacifcentium consistunt, ita ut nec in proprium nomen contractus transeant, neque causam habeant, id est dationem vel factum, ob quod oporteat alterum alteri praestare, quod promittit: veluti v. g. Si inter nos placuerit, ut mutemus libros, & ego tuum accipiam, tu verò tuum tibi meum tradidero, nec tu mihi tradideris tuum. Pacta non nuda sunt, quae vel transeunt in proprium nomen contractus, ut emptio-venditio, locatio-conductio; vel, si proprio nomine destituatur, subest causa, id est datum vel factum aliquod ab altero, propter quod alteri dare quoque vel facere, quod promittit quis, tenetur; ut si in ante dato exemplo, ego, conventionem secutus, tibi meum librum tradiderim, est pactum non nudum, sed vestitum, quia iam subest causa, cur tu quoque tuum mihi tradere debeas.

4. *Ex nudo pacto non nascitur actio iure civili.*

lisset tantum exceptio, *d. l. jurigentium, §. 4.* Ex pacto non nudo oritur & obligatio & actio utroque jure, *d. l. 7. & toto tit. D. de praescriptis verbis.* Ratio, cur ex nudo pacto jure civili non detur actio, est, quia quando quis nudo pacto promittit aliquid, eo jure intelligitur leviter & inconsiderate promississe; & ideo jus illud non cogit eam stare promissis, sed hoc ejus liberalitati & honestati relinquit. Deinde, quia si ex nudo pacto daretur actio, infinitae inde lites facile nascerentur, cum nihil sit in communi vita frequentius, quam civiles illae nudis pactis promissiones.

5. Caeterum an jure Pontificio ex nudo pacto oriatur obligatio & actio: admodum controversant inter doctores. Communior & receptor sententia est, oriri, *ex c. 1. h. t.* Nam, quod ibi vult Pontifex, ut inita pacta suam obtineant firmitatem, illud videtur etiam de nudis pactis accipiendum: & *ex c. 3. eod.* ubi jubet Pont. quae promittuntur, opere compleri. Ratio differentiae, quia grave est fidem fallere, cum inter simplicem promissionem & jusjurandum apud Deum nihil intersit, *can. Juramenti, xx. l. 9. §. 5.* Jus autem Pontificium maxime periculum animae spectat: non ita civile, quod magis inspicit externam & politicam, quam internam justitiam. Unde etiam tollat quaedam usuras. *l. Eos qui Cod. de usuris; & concubinatum toto t. D. de concubinis.*

§ III.

Quis, cui, & de quibus possit pacisci.

1. *Pacisci omnes possunt, qui consentire.*
2. *Alieri nemo paciscitur.*
3. *De omnibus, ad rem familiarem spectantibus pacisci licet.*
4. *Non valet pactum, bonis moribus aut juri contrarium.*

Quandoquidem pacta fiant consensu, *l. 1. D. eodem* live expresso live tacito, pacisci omnes possunt, qui consentire; & e contra, pacisci non possunt, qui nequeunt consentire, ut infans, pupillus infantiae proximus, furiosus extra lucida intervalla, mente captus, ebrius, prodigus, cui bonis interdictum est, nisi paciscendo faciat conditionem suam meliorem, ut si paciscatur, ne à se petatur, & similes.

2. Unusquisque autem sibi rectè paciscitur, non alteri, nisi eius iuri subiectus sit, *l. Si decem §. si pactum sim. D. eod.*

3. Deque omnibus rebus pacisci licet, quae ad privatum paciscentium jus spectant: de publicis non item, *l. jurigentium, §. si paciscatur. l. 4. cum seqq. D. eod.*

4. Cavendum verò, ne, quod in pactum deducitur, bonis moribus aut juri adversetur. *l. ap. fin. h. t.* Hinc non valet pactum, ne dolus praestetur, ne furti vel injuriarum agi possit, si furtum vel injuria fiat, *d. l. 7. §. 15. & l. Si unus 27. §. 4. D. eod.* Sicut nec pactum valet de rebus spiritualibus, vel quae spiritualibus sunt annexa, si non sit gratuitum: veluti si quis, re aliquà temporali datà, paciscitur cum alio, ut ab eo beneficium aliquod Ecclesiasticum obtineat. *c. Cum pridem 4. c. Cum Clerici 6. & c. ult. h. t.* Sed neque momenti alicujus est pactum licet beneficium pro beneficio detur, *c. Quasitum inf. de rerum permutat.* quia omne hujusmodi pactum est simoniacum, *d. c. Cum pridem*: nisi quis paciscatur, ut beneficium vel pensionem pro beneficio accipiat, sub beneplacito superioris. Similiter non potest quis pacisci, ut post mortem alicujus succedat ei in beneficio, *c. Accepimus 5. h. t.*

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

§. I.

Quid sit Transactio.

1. *Transactio & generaliter & specialiter sumitur.*
2. *Definitio transactionis specialiter sumpta explicata.*

Transactio est species pacti generaliter sumpta; ut vel hinc constat ordinis ratio.

1. Sumitur quidem etiam Transactio subinde late pro omni actu, quo ab obligatione receditur, & negotium aliquod inter aliquos componitur, si vel litis causà, si vel non, *c. 2. h. t.* ubi sit Transactio super decimis extra litem: & ita etiam sumitur verbum, Transigere in *l. 1. §. 1. De pactis.* At verò hic specialiter sumitur.

N 3

2. Pro-

2. Prout est rei dubiæ & litis incertæ non gratuita remissio, l. 1. *D. eod.*

Dicitur, rei dubiæ, ut distinguatur à Pacto, quod est de re certa; & quia de re certa & indubitata, v. g. de re iudicata, si appellatum non sit transactio regulariter est nulla, l. *Postrem. 11. D. eod. l. Si causa 32. C. eod. l. Eleganter § post rem D. De condit. indebiti*, quamvis res iudicata pacto remitti possit, d. l. *Si causa C. eod.*

Additur, & litis incertæ; quia Transactio propriè accepta non fit de qualibet re dubia, sed de re dubia propter litem susceptam aut suscipiendam, seu quæ timetur, cap. *Constitutus 4. Et alii, h. t. d. l. Eleganter §. post rem Et l. Fratris Cod. eod.* etiam si alias in se sit certa, quia nihilominus dicitur dubia, propter litis eventum incertum, l. *in summa in princ. D. de condit. indebiti.*

Additur denique, non gratuita; quia nullo dato, vel retento, vel promisso, aut remisso, non procedit transactio; in eoque differt à pacto specialiter sumpto. Et ideo super spiritualibus, & iis, quæ spiritualibus annexa sunt v. g. super beneficio Ecclesiastico, vel jure patronatus, non potest fieri transactio, cap. *4. 7. Et cap. Præterea 9. h. t.* si, quod datur, vel remittitur aut promittitur, si quid temporalis, quia id incidit in crimen Simoniam.

§. II.

Quis transigere possit.

1. *Transigere possunt, qui consentire, Et sana mente sunt.*
2. *Quatenus procurator transigere possit.*
3. *Quatenus tutor Et procurator.*
4. *Quatenus Prælati Ecclesia.*

1. **T**ransigere potest, quicumque pacisci, id est, qui consentire, & mente sanus est, quamvis æger sit corpore, l. *Sanum Cod. eod.* atque ita rectè etiam transigit mutus, surdus: similiter pupillus major infante, ac minor sine tutoris vel curatoris auctoritate, modò rem suam meliorem faciat: quamvis verius sit, locum fore restitutioni, si minor postmodum se læsum tali transactione, etiam juratâ, intra legitima tempora probaverit; præterquam si transigerit super injuriis aut morte patris, & modo ex tali transactione manifestum dedecus minori aut familiæ non inferatur, vide

Treutler. *Select. disput. volum. 1. disput. 7. Thes. ad lit. B.*

2. Nec solum dominus, sed etiam procurator transigere potest, si modò ad transigendum speciale habeat mandatum, vel sit procurator cum administratione libera, c. *Quia ad agendum verus procurator eod. in 6. l. Procurator cui generaliter 58. D. de procuratoribus*; aut in rem suam datus sit, l. *jur. jurandum §. fin. cum l. seq. D. de iurejurando*: quia talis alienare potest, ac proinde etiam transigere, d. l. *Procurator cui D. De procurat. alias verò transigere acquirit, etiam si esset omnium bonorum procurator constitutus, l. Mandati generali 60. D. de procurat.* quia talis alienare acquirit, & transigere est alienare, l. *Procurator tutorum 63. D. eod.* licet contrarium nonnulli sentiant.

3. Tutores verò & curatores, quamvis transigere possint, non possunt tamen transigendo donare vel alienare res, alienari prohibitas, l. *4. Cod. De prædiis minorum, l. Nulli Cod. h. t.* Idemque in patre, bona liberorum administrante, obtinere verius est, l. *Pupillorum §. si pater D. de rebus eorum*, & c. atque in administratore civitatis, qui similiter transigere possit super jure dubio, tamen transigendo alienare vel donare, seu, quod idem est, rem liquidam sine superioris aut publico omnium, aut majoris partis civium consensu, remittere prohibetur, quia remissio certi juris in donationem incidit, l. *Si quis delegaverit, D. de novat.*

4. Ex eo tamen, quòd transigere sit alienam non potest Prælati Ecclesiæ, v. g. Episcopus, Abbas, & similes, de rebus Ecclesiæ suæ, sine consensu Capituli aut superioris transigere, c. *3. c. Veniens 8. h. t.* etiam si liberam earum habeat administrationem, c. *Cum nobis in fine sup. de elect.* quia Prælati habet liberam potestatem redimuntaxat benè gerendæ, non autem perdendæ vel dissipandæ, c. *Episcopus x. q. 2.* Et ideo ubi agitur de re, in perpetuum præjudicium Ecclesiæ vergente, præter consensum Capituli, requiritur consensus superioris c. *cetero 5. Et d. c. Veniens h. t.* In sui tamen solius præjudicium transigere potest, ut scilicet transactio valeat, quamdiu Ecclesiam restitutus est, non ulterius, d. c. *De cetero.*

§. III.

De quibus transigi possit.

1. Transigere licet de qualibet re dubia.
2. De crimine etiam capitali, excepto adulterio.
3. Non verò de crimine non capitali, excepto crimine falsi.
4. Non etiam de spiritualibus, interveniente aliquo temporalis.
5. Non de matrimonio.
6. Non de relictis testamento.
7. Non de alimentis futuris.

1. **T**ransigi potest de qualibet re dubia & litigiosa, l. 1. D. eod. de qua vel lis est, vel esse potest, l. 2. Cod. eod. etiam post conclusionem in causa, quia tunc quoque dubius litis est eventus. Non tamen post rem judicatam, vel jurejurando decisam, nisi interposita sit appellatio, aut interponi possit, l. 7. D. eod. aut negetur, ignoreturve judicatum esse, l. Post rem 11. D. eod. aut alio modo res judicata adhuc dubia esse possit, l. Cum is 32. §. 1. D. De condit. indebiti: nam alias, cum per sententiam definita & determinata sit, amplius transactio sine non potest; nec expedit, ut, quæ publico iudicio semel definita sunt, rursus pro privatorum arbitrato, tanquam indefinita & incerta, transactione definiantur.

2. De crimine quoque capitali tam auctori seu accusatori, quam reo, transigere permittitur, l. transigere 18. Cod. eod. quia unicuique sanguinem suum quovis modo licet redimere, l. 1. D. De bonis eorum & c. Nec pro confessio transigens haberi debet, quia magis declinandi gravissimi periculi causa, quam conscientia facinoris transigere censetur, l. fin. D. De pravaricatoribus. Excipitur tamen in d. l. Transigere adulterium, quod licet ex lege Julia capitale non fuerit, l. Clodius D. De his, quibus ut indignis, & c. sed postmodum esse cœperit, l. Quamvis Cod. de adulteriis: tamen de eo nominatim lex Julia pacisci vetuit, quia talis conventio in lenocinium incidit; & sufficit, quod postea cœperit capitale esse, ut constat, ex d. l. Transigere & d. l. Quamvis.

3. De aliis autem criminibus, quæ pœnam sanguinis non ingerunt, transigere non licet, citra falsi accusationem, d. l. Transigere: quia tametsi crimine falsi certa pœna scilicet deportationis, statuta sit, l. 1. §. fin. D. De falsis: cœ-

pit tamen postea esse arbitraria, l. Qui duobus & penult. D. De falsis; ut ad mortem deveniri possit: & proinde ob metum mortis, etiam in hoc crimine, ut in capitali, transigere litigatoribus permittitur.

4. De spiritualibus verò, vel his annexis, non licet transigere, interveniente aliquo temporali, e. Constitutus, 4. c. super eo 7. c. Præterea 9. h. t. sed gratis & amicabiliter componere, d. c. super eo.

5. At in matrimonio nec transactio, nec compositio amicabilis admittitur, e. fin. h. t. quia si semel legitime contractum sit, amplius dissolvi non potest: si verò illegitimè id est contra sacros Canones, reconciliari non potest partium transactione vel compositione.

6. De eo quoque, quod in testamento relictum est transigere non licet, non inspectis verbis testamenti, quia talis transactio captiosa est, ideoque improba, l. 5. D. eod.

7. Similiter nec de futuris alimentis, quamvis ultima voluntate relictis, sine auctore Prætoris & causæ cognitione, l. Cum hi 8. D. eod. ne contenti modico præsentis, facile sibi relictæ, repudient homines, & inde contra testatoris voluntatem fame luborent: de præteritis verò, quia in his hoc periculum cessat, transigere licet, l. 8. Cod. eod.

§. IV.

De effectu transactionis.

1. Finem controversæ imponere.
2. Retractari ex post facto nequit.

1. **E**ffectus transactionis est, finem litibus motis & movendis, aut quæ timentur, imponere, l. Fratris Cod. & similibus.

2. Præterea quod semel inita nullo prætextu retractari possit, ne quidem rescripto principis, l. Cum proponas 17. Cod. eod. nec sub prætextu specierum vel instrumentorum postea reparatorum, l. sub prætextu 19. & 29. Cod. eod. quia qui super principali transigit, etiam super accessoris, & iis tertiaribus, transigit: & cum transactio fiat libero & mutuo consensu, firma manere debet, e. Statuimus, e. Contingit. h. t. quod enim semel placuit, amplius displicere non potest. Atque ita licet pristina actio non sit extincta, quia transactio non est modus tollendæ obligationis à Jure civili introdu-

ctus,

ductus, *Insistit. Quibus modis toll. obligatio*: tamen agenti semper obstat exceptio transactio- nis, quæ vocatur exceptio litis finitæ, *cap. 1. De litis contest. in 6.* quia transactio non habet mino- rem vim ad litem dirimendam & finiendam, quam res iudicata, *l. Non minorem Cod. eod. Steph. Gratian. 2. p. Disputat. Forens. Discept. 400. n. 27* ubi subiungit, quod facta super sorte, extendat se ad fructus & accessoria, imò ad pœnam.

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

1. Verbum Postulandi quid significet hoc loco.
2. Qui postulare possint.
3. Quisdam edicto prohibentur.
4. Quisdam lege.
5. Quisdam sententia.

VOcati ad iudicium ut non paciscuntur vel transigunt, sed malunt iudicio contendere, ideoque querendi sunt advocati vel procurato- res ad causam instituendam vel agendam. Quod spectant sequentes Tit. & imprimis hic *De Po- stulando*: quia postulare est unum ex præparato- riis iudiciorum, de quibus sequitur agendum.

1. Omisâ verò eâ verbi significatione, quâ Postulare significat exposcere in Prælatû, illum, qui propter aliquod impedimentum Canonicû eligi seu promoveri non potest, nisi cum eo dis- pensetur, de qua significatione antè egimus; & rursus eâ, quâ significat idem, quod accusare, ut cum dicimus, Postulare aliquem criminis: hic nihil est aliud, quam desiderium suum vel amici sui apud eum, qui iurisdictioni præest, in iure id est iudicio exponere (quod ad actorem perti- net) vel alterius desiderio contradicere (quod ad reum spectat) *Justin. l. 1. §. 2. D. h. r.* Atq; ita etiâ ii, qui advocati non sunt, dum per se suas ratio- nes coram Iudice allegant, & suam causâ agunt, postulare dicuntur; etiam si Postulandi verbum pro advocacione usurpari certum in *d. l. 1. §. 1. & toto tit. Cod. eod.* Ex eo verò

quod dicitur, in Jure; sequitur eum, qui con- sultit in cubiculo suo, non dici postulare, seu ad- vocatum agere.

2. Postulare possunt omnes, qui nominatim non prohibentur, Prohibentur quidam Edicto Prætoris, quidam lege, quidâ sententiâ Judi- cis.

3. Eorum, qui edicto prohibentur, quidam in totum prohibentur, ut minor XVII annis, alio- quin, complera eâ ætate, postulare minori per- mittitur, *d. l. 1.* Item omninò surdus. Alii pro aliis tantum postulare verantur, pro se possunt, quia Edictum de postulando est prohibitorium: veluti mulier, tum ne contra pudicitiam, lexui suo con- gruenter, alienis causis se immisceat: tum quia pæcociari munus est virile, civile, & quodam- modo publicum. Item cæcus quia insignia Ma- gistratus videre & revereri non potest. Ideoque non obstat, quod possit esse Judex, *l. Cæcus Cod. de iudicis*, quia iudicia olim etiam privatis à Prætoribus mandabantur, & in Iudice Privato ni- hil nisi iudiciû, prudentia & doctrina requiritur. Insuper insigni turpitudine notati, ut dånati de calumnia, de capitali crimine, passi muliebria, & qui operas suas locarunt ad depugnandum cum bestiis. Alii denique & pro se & pro aliis postulare possunt; non tamen promiscue pro omnibus, sed pro certis tantum personis; ut ille, qui ex Edicto tamquam infamis notatur. Postulare autè hi possunt pro conjunctis personis, puta parentibus, libetis, fratribus, sororibus, uxoribus, & aliis, Edicto compræhensis. Atque hæc quidem personæ omnes ita postulare prohibentur, ut ne consensu quidem partium, aut adversario volente, admitti possunt, quia licet iudiciorum partes illæ, quæ potissimum ad litigatores spectant, pacis eorundem mutari possint: non tamen eæ, quæ præcipue ob dignitatem publicam magi- stratus conservandam institutæ sunt, uti est hæc postulacionis prohibitio, *d. l. 1. in prin.*

4. Lege interdicitur quibusdam, etiam pro aliis, postulare: veluti iudicibus & arbitris, in ea causa, in qua iudicaturi sunt, *l. Quisquis Cod. eod.* Item non Christiano, sub pœna exilii, *l. ult. Cod. eod.* Clericis quoque interdicitur est à Canoni- bus, ne coram laico Iudice postulent, sive maio- ribus Ordinibus sint iniuriati, ut Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi, sive in minoribus, adhuc versentur, modò stipendius susten-

stentur Ecclesiasticis; nisi propriam causam, vel Ecclesie suae, aut miserabilium personarum, ut orphanorum & viduarum, quae proprias causas administrare nequeunt, prosequantur. *l. 1. §. ult. h. t.* Quod si Clericus contra Ecclesiam, à qua beneficium obtinet, coram Iudice laico advocatus vel procurator esse praesumpserit, spoliari eiusmodi beneficio tamquam ingratus potest, *d. e. ult.* Sic nec Monachi nec Religiosi licet Clerici non sint, advocacionis officio rectè funguntur *l. 2. h. t.* aded ut ne Monasterii quidem sui causas agere valeant, nisi Abbas id ipsis mandaverit & impetaverit; idque sive agatur coram Iudice Ecclesiastico, sive laico.

Et in hoc differunt Religiosi à Clericis non Religiosis, quod hi coram Iudice Ecclesiastico advocatum agere possunt. Imo si in minoribus stipendium ex officio Ecclesiastico, unde commodè alantur, licet in utroque foro advocati officium exercere, *arg. d. c. 1. à contrario sensu*, quod valet, quando contrarium nusquam in Iure est expressum, Panormit. *ibidem*. Vide Steph. Gratian. *Disceptat. forens. romo 1. c. 57. num. 22. & seqq.* ubi multos casus refert, quibus Clericus postulare potest.

Denique sententià Iudicis quidam postulare prohibentur: ut si Advocatis & procuratoribus postulandi officium, ob contumaciam vel delictum, aut aliam causam, ad certum aliquod tempus vel in perpetuum Iudex interdicit, procurator potest, *l. 1. in fine D. De officio Praefecti urbi, Martiana p. 6. in prin. in materia inquisitionis*: veluti quia iussi ab eo patrocinari alicui, absque iusta causa id reculerint, *l. 7. Cod. eod.* vel quia cum cliente convenerint, ut rem, de qua litigatur, aut ejus partem, loco honorarii accipiant, *l. 5. Cod. eod.* Nam licet advocatus possit de iusto salario pacisci, *l. 1. §. si cui cautum cum seq. D. De variis extraord. cognit.* tamen huiusmodi pactioes de futuro litis emolumento prohibentur, ne ex iis occasione arripiant calumniosè litigandi, & variis artibus veritatem oppugnandi.

l. Sumptus D. De pactis.

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

§. 1.

Quis dicatur Procurator.

1. 2. Ratio ordinis, & nominis.
3. Definitio Procuratoris enucleata.
4. Iure Canonico accipi latius nomen Procuratoris.

Inter eos, qui alieno nomine postulant seu causas agunt, primas obtinent Advocati qui alias Patroni & causidici appellantur, quique per allegationes ac rationes juris exponunt iudicii jura & causas suorum clientum, tamquam Iustitiae administratores, quod sanè magna est artis & doctrinae. Unde & munus eorum est publicum, honorificum, laudabile, *l. Laudabile Cod. de Advocatis diversor. Iudic.* multis gaudens privilegiis *supra passim videtur licet d. cit. Cod.* Secundum verò locum obtinent Procuratores, qui munus magis privatum obeunt, alterum negotia gerentes, sive in iudicio, sive extra iudicium, in litibus sollicitandis ac prosequendis, in quibus proinde non tam opus est arte & ingenio, quam diligentia & quorum proinde munus est vile & onerosum, *l. Si quis procuratorem 34. C. De decurion. lib. 10. Imò vilissimum Joan. de Platea ibid.*

2. Dicitur autem Procurator quasi pro alio curator, nempe pro domino rerum & negotiorum, cuius nomine res & negotia gerit. In reductus enim necessarius usus fuit procuratorum, ut, qui rebus suis ipsi interesse non possunt, vel non volunt, saltem per alium possint agere & conveniri, *l. 1. §. usus. D. h. t.*

3. Procurator itaque est, qui aliena negotia mandato domini gerit seu administrat, *d. l. 1. D. h. t.* Genus definiti hic omisum subaudiendum est, Gestor, Administrator, seu Curator. Materia verò indicatur in verbis, *aliena negotia* nam uti res sua nemini servit dicitur, *l. in re cœmuni D. De servit. urban. praed.* ita nec in proprio negotio quisquam sibi est procurator.

Per hoc quod dicitur, *mandato domini*, distinguitur Procurator à Defensore & Negotiorum gestore, qui sine mandato defendit & nego-

Q

negotiat, § *igitur Inst. De obligat. qua ex qua-*
si contractu nasci quavis variis in legibus is quo-
 que, qui sine mandato negotiis alienis sese offert
 & quialiquid negotii nostro nomine gerit. Pro-
 curator vocetur qui verius Negotiorum gestor
 dicitur, *l. Qui hominem 34. §. si gener & l. Si quis 58*
D. De solusioib. & aliis Quoties tamen additur
 nomen, verus, intelligitur is dumtaxat, qui man-
 datum habet, vel cui id ipsum, de quo agitur, aut
 totorum negotiorum commissa & credita est ad-
 ministratio, *l. Pomponius 40. §. 1. D. h. t.*

Per eandem partem distinguitur Procurator à
 Tutore, Curatore, & similibus aliis, qui non
 mandato domini, sed publica auctoritate, vel le-
 gis, vel Magistratus, vel gestoris, administrant.

Verbum, *erit*, seu *administrat*, distinguit Pro-
 curatorem ab Advocato, quia Advocatus non ge-
 rit privatim negotia aliena mandato domini, sed
 pro alterius causa dicit & advocat, seu jus partis
 explicat & merita causæ allegat. Similiter à
 Nuntio, penes quem non est jus administrandi
 seu gerendi negotium alterius alieno nomine,
 sed nudum dumtaxat factum exequendi.

4. Porro jure Canonico latius patet nomen Pro-
 curatoris: eoque venit etiam is qui à non domi-
 no constituitur, veluti à Prælato, vel aliis Clericis
 in causis Ecclesiasticis. *c. 1. & passim h. t. c.*
Olim inf. De restitut. spoliat. Sic quoque Univer-
 sitas vel Collegium rectè procuratorem constitu-
 it, qui tamen proprio nomine Syndicus vel actor
 appellari solet: Ideoque ut data definitione tales
 etiam procuratores comprehendantur, addi po-
 test, *vel quasi dominus.*

§. II.

Divisio Procuratorum,

1. Procuratorum alii Extrajudiciales, alii Judi-
 ciales.
2. Virique vel Generalis vel Specialis.
3. Et differentia eorum.
4. Item procurator alius verus alius Fal-

Procuratorum alii sunt extrajudiciales,
 nempe qui ad negotia extra iudicium tra-
 ctanda & explicanda constituuntur, de quibus
 in Tit. D. & C. De mandatoribus: alii Judiciales,
 qui in iudiciis versantur, & lites prosequun-

tur alieno nomine vocanturque Procura-
 tores ad lites, de quibus passim h. t. & Cod. eod.
 et constituuntur utriusque tam presentes & coram
 apud acta scilicet Prælidis vel magistratus, quam
 absentes per epistolam vel nuntium, *l. 1. 2. 3. 6. D.*
h. t. l. 1. D. Mandati l. Eum §. Iulianus de constitu-
ta pecunia. Paulus 1. Sent. 10. §. 1. modo confen-
 tiant seu ratum habeant, si ve expresse si ve tacite.
 Et vel purè, vel sub conditione aliqua: vel in
 præsens tempus, nimirum ut statim negotia ge-
 rere incipiant seu lites prosequantur; vel in di-
 em, v. g. post Kalendas talis vel talis mensis, &
 non ante *l. Item & ad litem 3. D. h. t.* vel ad diem,
 v. g. usque ad annum *d. l. Item & ad litem.* Et tum
 si expiret tempus, puta quia Judex impeditus
 fuerit, non potest ultra diem agere, etiam lite
 contestata. Calvo'us, in *praxi §. procurator consil.*
1. n. 4 ubi tamen *n. 5. & seqq.* ex Aretino distin-
 guit, ut, si constitutus fuerit generaliter ad om-
 nes causas, possit etiam finito tempore causam
 prosequi: si ad unam litem tantum, & quidem ex
 parte actoris, ut tum adveniente die expiret ejus
 officium, si verò ex parte rei ut cum actori liceat
 ab initio litis eum repellere: quia videtur reus
 velle actorem distrahere in plures adversarios,
 quod facere nequit.

Rursum constituuntur aut cum clausula, *cum*
libera, hoc est cum potestate plena & libera agen-
 di, faciendi vel administrandi omnia, & quæ-
 cunque ipse dominus agere & facere in causa seu
 negotio coram posset: vel sine tali clausula.

2. Extrajudicialis quoque duplex est, aut uni-
 versorum bonorum seu negotiorum, *l. Procurat.*
63. D. eod. aut unius alicujus vel alterius rei seu
 negotii, *l. §. D. eod.* Similiter Judicialis vel est
 Generalis; ad omnes scilicet lites; vel Specialis
 ad unam aliquam litem prosequendam consti-
 tutus *d. l. 1. §. 1. D. eod.* Mandatum tamen ge-
 nerale ad negotia, etiam ad judicialia se exten-
 dit, *c. qui generaliter eod. in 6.*

3. in eo autem distinguitur Procurator Ex-
 trajudicialis à Judiciali, quod ille dari possit
 major xvii. annis: ad lites vero non nisi major
 xxv. annis, saltem de jure Canonico, *d. c. Qui*
generaliter §. fin. eod. in 6. tum propter benefi-
 cium restitutionis, quod minori competit *l. Minor*
25. D. eod. tum quia non censetur idoneus ad
 alienas lites peragendas, quippe qui legiti-

§. III.

Quis constituere Procuratorem possit.

1. Procuratorem constituere potest dominus res idoneus ad obligandum se.
2. Dare Procuratorem nemo cogitur.
3. Prohibetur dare minor.
4. Excommunicatus.
5. Bannitus.
6. Captus ab hostibus.
7. Syndicus Universitatis, ante litem contestatam, &c.

1. **P**rocuratorem propriè dictum, constituere potest quilibet ad se obligandum idoneus & rei, de qua agitur, dominus, Glossa in l. Neque Cod. eod. idque in causis tam civilibus, quam criminalibus, nisi lege expressè prohibeatur. Ideoque minores, cum auctoritate tutorum & curatorum suorum, si eos habeant non verò ipsi tutores aut curatores, procuratorem rectè constituunt, d. l. Neque: nisi tutor, curatorve per litem contestationem fuerit antea ejus factus dominus, d. l. Neque l. Quod quis 8. §. l. Nulla 23. Cod. eod. Dixi, dominum rei de qua agitur, posse procuratorem propriè dictum, constituere, quia latius accepto eo vocabulo etiam Universitatis scholarum procuratorem constituit, c. Quia in causis 7. §. 6: ult. h. e. item Collegium & Monasterium. c. Cum causam inf. De jurament. calumnie. Murus autem & surdus dant procuratorem eo modo, quo possunt, nempe nudo vel scriptura.

2. Procuratorem verò dare cogitur regulariter, nisi velit, idque in causis gravioribus, c. 2. h. e. Pia sec. q. 2. c. 4. tit. 2. n. 7. Si tamen persona, quæ de causa pecuniaria litem instituit, sit illustris, quæque terrori possit esse Judici & adversario, tum & ad agendum & ad defendendum procuratorem constituere cogitur. Sicut & excommunicatus ad defendendum, de quo mox dicitur: itemque Monasterium, quando contra illud agatur, c. 2. inf. De in integrum restitut.

3. Prohibetur autem dare procuratorem ad lites, in primis Minor, tutorem vel curatorem non habens, exceptis quibusdam casibus, ut in actione injuriarum, l. Filius-familias 8. D. eod. Ratio est, quia cum ipse personam legitimam standi in judicio non habeat, alium ad

Nicquam personam standi in judicio non habeat l. 2. Cod. Qui legit. personam &c. Quinimò in causis propriis agere per procuratorem cogitur, l. fin. Cod. legit. iudicibus: excepto, quod in beneficiis & aliis causis spiritualibus, & dependentibus ab eisdem, possit major xiv. annis per se, vel per procuratorem, agere & defendere, nullâ patriæ potestatis vel voluntatis habitâ ratione. Alioquin si minor sit xiv. annis, in hujusmodi causis nec agere nec defendere per se potest: sed per Episcopum vel ejus Officialem ad hujusmodi lites ei curatorem dandus erit, c. fin. de iudiciis in 6. Sic etiam Delegatus Sedis Apostolicæ in causis, quæ coram se agitantur, minori xiv. annis potest curatorem, vel auctoritatem constituendi, dare, d. c. fin. §. delegatus.

Secundò, differunt, quod procurator ad negotia liberè quancumque alium substituere possit, d. c. 1 §. fin. eod. in 6. non item procurator ad iudicia; nisi vel per litem contestationem factus fuerit lites dominus, l. Neque l. Quod quis l. Nulla Cod. eod. vel à domino, substituendi potestatem habeat, vel in rem suam datus sit, d. c. 1. eod. in 6. Dicitur autem in rem suam constitui, qui constituitur quidem ad alienum negotium mandato domini gerendum, sed ad suum emolumentum, l. Servum §. fin. D. eod. Talis est, cui dominus actiones suas quoquo modo cessit, l. Si quis §. l. procurator D. eod. l. 8. §. ult. D. mandati, qui cum mandatis & cessis sibi ab alio actiones exerceat, Procurator quidem dicitur: quia tamen non in alienam, sed in suam rem & utilitatem, actiones cessas sunt, & omne commodum eum respicit, dicitur datus in rem suam, c. 4. C. eod.

4. Denique Procurator alius dicitur Verus, qui legitimo mandato munitus est; alius Falsus, l. Licet Cod. eod. l. Falsus Cod. De furtis, l. Licet D. De iudiciis, qui mandatum non habet, vel habet quidem, sed ab eo, qui dare non potuit, vel habet insufficientem, aut ad negotium de quo agitur, impertinens: ut si proferat mandatum generale in causa exigente speciale mandatum, vel revocatum, aut alio modo extinctum; & sic de similibus.

hoc reddere legitimum nequit: quamvis si constituerit procuratorem, & pro ea pronuntiarum fuerit, favore ætatis talis constitutio rata habeatur, *arg. l. Non eo minus Cod. eod.* quod ipsum à fortiori obtinet in pupillo.

4. Secundò, Excommunicatus constituere non potest procuratorem ad agendum, *c. ult. h. tit.* quia talis jurisdictione pro mortuo habetur, *can. Nemo Episcoporum X. q. 3.* Dixi, ad agendum quia ad se defendendum potest & cogitur dare, *c. Intelleximus inf. De iudiciis*, quia absurdum & iniquissimum foret, excommunicationem, quæ pœna est, & quæ proinde nocere debet excommunicato, ei prodesse in præjudicium alterius, cui non teneretur in iudicio respondere, nec per se, nec per procuratorem, *l. Evidenter D. de except. res iudicata.*

Tertiò Bannitus, quia is quoque, amissis bonis omnibus, civiliter mortuus censetur, *Gall. lib. 2. De pace publica. c. 12. per tot.*

Quartò, Captus ab hostibus non procuratorem, sed actorem constituit, quia quamdiu in potestate est hostium, sui juris non est, nec rerum suarum dominus, *l. Ab hostibus D. Ex quibus causis majores, &c.*

Quintò Syndicus uaiuersitatis, tutor, curator, ante litem contestatam non constituunt procuratorem, quia antea non sunt litis domini.

§ IV.

Quis constitui possit Procurator.

1. Dari potest quilibet non prohibitus modo consentiat.
2. Etiam filius-familias.
3. Unus, vel duo pluresve.
4. Prohibentur dari minor 25. annis, famina, miles, &c.
5. Non verò infames.
6. Prohibetur & fiscus.

1. Constitui autem potest Procurator quicumque certa aliqua lege non prohibetur, *Hoffens. in Summa h. t. c. 1. eod. in § 1. Mutus 43. D. eod.* præsens sive absens, modò consentiat seu ratum habeat, *l. 1. § fin. & l. 2. D. eod. c. Licet. 7. eod. in § 6. c. Cum dilecta inf. De confirmat. nulli: & quidem solo consensu; sive expresso, veluti per pactum, nuntium, litteras, ratihabi-*

tionem; sive tacito, ut cum dominus præsens permittit alteri causam suam agere, vel procurator constitutus mandatum recipit, nec contradicit, *Clement. 1. eod. t.* etiam solo nutu, dummodò Notarius, qui conficit instrumentum, exprimat signum, quod tunc habetur loco vocis. *Calvol. ex Baldo in praxi §. Procurat. Concl. 1. ni* Requiritur tamen utriusque consensus, & constitutum & constituentis, quia ut nemo regulariter constituere procuratorem cogitur, ita neque invitum quis procuratoris officium subire compellitur, *d. c. Licet eod. in § 6. l. Filius-fam. §. invitum D. eod.* ubi dicitur, invitum dici non tantum eum, qui contradicit: sed eum quoque, qui consensisse non probatur.

2. potest igitur procurator constitui, non solum paterfamilias, qui est sui juris, sed & filiusfam. *c. Non iniustus 14. h. tit.* etiam sine patris consensu, modò legitimam habeat ætatem, & non sit minor xxv. annis, *l. Exigendi Cod. eod. tit.*

3. Insuper constitui potest vel unus tantum, vel duo, aut plures, *c. Si duo eod. in § 6.* & hi vel simul vel conjunctim; quo casu unus sine alio admitti non debet, *d. c. Si duo*; nisi quod in causis beneficialibus usæ receptum sit in Curia ut valeat processus cum uno, de qua praxi testatur *Vestri. in Praxi l. 4. c. 5. n. 18. Piafec. 2. p. c. 4. art. 1. n. 8.* vel in solidum; quo casu præventioni locus est, potiorque conditio occupantis negotium per litem contestationem: nisi in constitutione contrarium caveatur, nempe quod non fiat, vel non fiet melior conditio occupantis, *l. Pluribus 32. D. eod. d. c. Si duo*: exceptis causis electionum, postulacionum, provisionum, & aliorum negotiorum Ecclesiasticorum, in quibus, quia celeriore expeditionem exigunt, pluribus in solidum constitutis, potest Index, ne propter eorum concursum negotia intucari contingat, magis idoneum eligere, aliis exclusis, *d. cap. Si duo.*

4. Prohibentur dari procuratores, in Primis Minor xxv. annis ut antea diximus, Secundò, Mulier, quia officium procuratoris est virile, & apud ore sexus fæminei alienum: nisi vel in rem suam aut proprium luerum mandentur illi actiones, vel causa cognita pro parentibus agridine ætateve impediis, eidem agere ob defectum aliorum, permittatur, *l. Neque famina l. Famias D. eod.* Tertiò, Miles in aliena cau-

na causa, etiam volente adversario, ne ea occasione à militia avocetur, *l. Militem 7. l. Qui stipendia 9. Cod. eod.* nisi in rem suam aut suæ cohortis nomine agat, *l. Filiusfam. §. veterani D. eod.* Quartò, Decuriones, & digniores alii, quia procuratoris vile est officium, *l. Si quis 16. l. Si quis 34. Cod. de decurionibus hb. 10.* Quintò, Medici & Professores Item Servus, quia legitimam personam standi in iudicio non habet, *l. 1. §. toto tit. C. Qui legit. person. standi in iud. non habeant: Furius, qui contentu caret, l. 2. §. furiosus D. eod.* Similiter mutus & surdus, licet ad negotia procuratores dari possint, non tamen ad litem prosequendam *l. Mutus 43 in princ. D. eod.*

5. Infames olim procuratores nec dare nec dari poterant *Paul lib. 1. Sent. tit. 2.* at jure civili procurare possunt, *§. fin. Inst. De exceptionibus;* quia procuratoris officium non est dignitas, à qua removeri debeant, sed onus & quidem vile reputatum. Jure verò Pontificio tales pro Ecclesiasticis non admittuntur, sed tantum pro laicis & secularibus. Panormit. *in c. Imperatorem n. 9. inf. De juramento calump. & Prohibetur etiam reus criminis capitalis, l. Reus C. eod.* Re demptor alienæ litis, *l. Litem 15 C. eod.* Excommunicatus, *c. Intelleximus inf. De iudicis. * 6.* Præterea Fideus, Universitas vel Civitas, ne potentia vel gratia in re privata causam alteri & partis reddat deteriorem, *c. 3. §. toto tit. Cod. Ne fidei vel privat. & c. Fideus quidem, pro ut repræsentat totam universitatem, procurator esse nequit; secus, si interveniat, ut procurator privatus nisi aliunde ejus gratia aut potentia ostendatur formidolosa, *toto tit. Cod. Ne liceat potenti- oribus & c.* Denique qui Reipublicæ causa at futurus est, aut inciturus Magistratum, aut perpetuo morbo tenetur, aut in vitus iudicium pati non potest, idoneus procurator ac defensor non intelligitur, *l. Neque 34. D. eod.**

§. V.

In quibus causis constitui possit.

1. Admittitur in omnibus non prohibiti specialiter.
2. Prohibetur in publicis iudiciis alieno nomine.
3. Item in criminalibus; & quatenus.
4. In privatis iudiciis quatenus.
5. Et in popularibus causis.

1. Ceterum in omnibus causis & negotiis constitui potest, in quibus non reperitur prohibitum constitui procuratorem. Cum enim hoc edictum sit prohibitorium, quid non invenitur prohibitum nominatum debet intelligi concessum, *l. Cum Prætor D. de iudicis.*

2. Non admittitur autem Procurator, neque ad agendum neque ad defendendum alieno nomine, in publicis iudiciis. *l. penult. §. fin. D. De publicis iudiciis l. 2. 3. §. 5. Cod. De his qui accusare possunt;* nisi quis ita de publico agat, ut & privatum commodum defendat: nam hoc casu, causa cognita, permittitur procuratorem dare; & postea aliud agens exceptione repellitur *l. Non cogendum 45. §. 1. D. eod.*

3. Præterea in non publicis, sed in criminalibus, & ejusmodi, ut poena supra relegationem damnato imponi possit, *l. penult. §. ad crimen D. de publi. iudic. & ibi Bartol. & DD. præterquam ad allegandam absentiam causam, l. Absens 71. D. h. r. Maranta p. 4. Spec. aurei dist. 1. nu 3. & seq. nisi de crimine agatur civiliter ad poenam pecuniariam, prout de omnibus agi potest *l. unica Cod. Quando civilis actio præjuvaret criminali, aut nisi de adulterio agatur coram Iudice Ecclesiastico ad thori separationem, c. Tua h. tit. Vide Marantam p. 4. n. 51. & seq.**

4. An autem in privatis iudiciis admittatur procurator, controvertitur: & dici potest, admittendum, ubi poena præstituta est aut certa petitur, quæ sit minor relegatione, *l. Licet D. eod.* Si autem poena sit arbitraria, uti quando agitur de suspecto tutore, non admittendum, quia tum pro ratione circumstantiarum aucti potest, etiam usque ad mortem; & illa poena procuratori imponi non potest.

5. In popularibus causis distingui solet, ut actor procuratorem dare non possit, nisi suam injuriam principaliter prosequatur, quia alias publica non sua causa est: pro reo autem alius rectè interveniat; quia privatam causam, hoc est pecuniariam, quæ istis actionibus peti solet, rueret, *d. l. Licet in princ. Vide Wesenb. in Parat. D. h. r. num. 5.*

in Parat. D. h. r. num. 5.

§. VI.

D 3

§. VI.

§. VI.

De mandato Procuratorio.

1. Regulariter nemo admittitur sine mandato.
2. etiam cum generaliter ad negotia & judicia constitutus intelligitur.
3. Defensionem tamen rei suscipere sine mandato quilibet potest.
4. Fines mandati à procuratore diligenter servandi.

QUAMquam conjunctæ personæ, quales sunt parentes, fratres, affines, liberi, liberti, & similes, usque ad quartum gradum, secundum Holt in Summa h. t. n. 13. inter quos etiam est bastardus, juxta Pecki. De jure sistendi c. 3. Reyger in Thesaur. Libri V. Procurator n. 71 pro contanguineis; item maritus pro uxore, absque mandato procuratores esse possint dummodo caveant de rato, l. Pomponius § fin ff. eod. c. nonnulli § fin sup. De rescript. Glor. in c. 1. h. t. l. Marius C. eod. tamen non solet alias admitti in judicio, tãquam procurator alterius ad agendum, nisi de mandato suo legitimè & plenè docuerit, d. e. 1. h. t. l. Non solum § qui alieno D. eod. & ibi DD. ut ex eo appareat, quã potestatem habeat. Nam constitutus ad agendum in una causa, hoc ipso idoneus non est ad agendum in alia c. Constitutus 12. h. t. Ut neque constitutus ad acceptandum beneficium vigore gratiæ alterius, Joseph. Ludov. Conclus. 45. n. 29. Frustraque se defenderet reus in judicio abversus actorem, cum non cogatur dominus ratum habere, quàm quod cum eo, cui dedit mandatum, reus egerit, resque inter alios acta præjudicare aliis non possit aut debeat, l. Cod. Quib. res judic. non noceat.

2. Similiter licet procurator, constitutus generaliter ad negotia, etiam ad judicia datus, intelligatur, ut antè diximus: non tamen ad ea, quæ speciale mandatum exigunt: qualia sunt juramentum deferre adversario vel recipere, Mynsent 4. Obs. 99. in fine; vel cum eo transigere aut pacisci, contrahere sponsalia vel matrimonium, & similia, de quibus latissimè Joseph Ludovic. Conc. 30. n. 7. ubi enumerat nonaginta tres casus requirentes speciale mandatum. addeò ut, licet constitutus ad agendum & defendendum, ac generaliter ad omnia (quantumvis mandatum exigant speciale) nihilominus ex vi generalitatis hujusmodi ad articulum aliquè in quo exigitur mādātum speciale, admitti non

debeat, nisi specificato aliquo vel aliquibus articulis, speciale mandatum exigentibus, adjecta sit clausula generalis, quia tum etiam nõ expressè continebuntur, c. 4. & 5. eod. in l. Procurator § 8 cum seq. D. eod. dummodo tamen hæc non sint graviora expressis, ut sunt matrimonii contractus, & exceptiones, quæ in electi, ve lejus, cui provisio faciendâ, vel facta est, personam obijciuntur: hæc enim propter sui momentum desiderant expressum mandatum, c. fin. junctâ Glossa eod. in 6. Clement 2. eod. tit.

3. Dixi antè, non admitti aliquem alieno nomine ad agendum absque mandato, id est ut agat partes actoris; quia pot. st. quilibet, etiam absque mandato, defensionem rei in se suscipere, etiam invito actore modò iustitiam, id est, si de iustitiis satis promittat, iudicatum solvi, § fin. Insti. de satisfact. l. Qui proprios. 2. h. t. & personam legitimam standi in judicio habeat: qui naturalitè rationi conveniens est, alterius conditionem per alium posse fieri meliorem, præsertim cum alterius non interest, l. Solvendo 39. D. De negot. gesti. publicèque expedit, absentes omnes, etiam ignorantes, per quemcumque defendendi, l. Servum 33. §. publicè D. h. t. neignati damnum sentiant, nemine eos defendente, l. 1. §. fin. D. Quod a consuetudine universi. nomine, & c. diciturque, qui alium sine mandato defendit, non procurator, sed defensor, in textibus juri. nostri, l. de quare 74. §. cum absentem D. de iudicis & alibi.

4. Debet autem procurator diligenter servare fines mandati, alioquin in eo, in quo excedit, non præjudicat domino, l. Diligenter D. Mandati, & non tam constituti, quam sibi vocet, l. Si Procurator Cod. Mandati c. 9. inf. de arbitris.

§. VII.

Quo pacto finiatur Procuratoris officium.

1. Finitur mutuo consensu.
2. Revocatione domini, re adhuc integra.
3. Finita instantia. 4. Morte domini.
5. Et procuratoris.
6. Item mutatione procuratoris.

FINITUR procuratoria potestas non uno modo. Et quidè primò, sicut mutuo consensu revocatur, l. Mutari 24. C. h. t. juxta vulgatam juris regulam, unumquodque eo modo dissolvi, quo colligatum est.

quo constitutus est; veluti quod constitutus sit à non habente potestatem constituendi, uti à non domino, vel eo, ad quem causa non pertinet, & sic de similibus (nam omnia, quæ adversus principalem opponi possunt, etiam procuratoribus possunt objici;) sive ex parte procuratoris, veluti quod is procurator esse nequeat, veluti quod sit minor, excommunicatus, reus criminis &c. * 2. Hac tamen servata distinctione, quod tamen quis ideo procurator esse nequeat, quia legitimam personam standi in iudicio non habeat, idque in quacumque parte litis objici, & probari possit (cum paria sint, non esse, & non legitimo modo esse, l. Quoties D. qui satisfacere cogantur; totiesque iudicium reddatur nullum requisitis, deest, si veis actor sit, sive reus sive iudex, c. Forus inf. De verb. significat. l. iudicium D. De iudiciis;) tamen si jus standi in iudicio habeat aliunde, puta ratione militiæ, dignitatis, aut alterius similis causæ ab officio procuratorio repelli possit: quodque si principio nihil contra personam eius exceptum fuerit, valeat iudicium, nec quicquid post litē contestatam possit objici l. Ita demum 13. Cod. eod. l. Qui procuratorem 57. C. eod. exceptio impedimento, excommunicationis, sive exceptio oriatur ex defectu materiæ controversæ, quia ea non admittat procuratorem, ut quia actio sit criminalis, in qua regulariter non admittitur procurator, qua de re cum limitationibus vide Ant. Gabriel. l. 7. de malefic. conclus. 9. Quævis si plura sint crimina, & inter ea aliqua capitalia, aliqua pecuniaria, admitti possit pro pecuniariis, non pro capitalibus, Jos. Ludovic. conclus. 46. n. 33. vel quia sit popularis actio, vel quia exigat speciale mandatum, cum exhibeatur tantum generale. Sive denique ex parte mandati, ut quia non sit sufficiens, non debita forma concepta, aut transmissum ad iudicem vel adversarium, aut revocatum, vel aliqua in parte sit mutatum, & sic de similibus.

3. Falsi autem procuratoris gesta, post defectum mandati opposita, non possunt rata haberi: antea verò & quæ damno & quæ usui domino sunt, recte confirmat dominus Suarez in Thes. recept. sentent. V. Procurator n. 319. & 320. Falsique procuratoris exceptio est peremptoria, & opponi potest etiam post sententiam, l. Licet 42. D. De

procuratoribus. Et similiter exceptio, Tu non es procurator, semper opponi potest: sed exceptio, Tu non potes esse procurator, tantum ante litis contestationem, Reiger in Thes. suo juris V. procurator. num. 85.

4. Habens verò mandatum dubium, admitti potest cum cautione de rato, nisi causa requiratur speciale mandatum; aut sit causa matrimonialis, in qua; quia arduum vertitur negotium, non admittitur cum cautione, si de mandato illius dubitetur, Vestrius, in Praxi l. 4. c. 5. num. 19. & 21. annot.

5. Denique quia dixi, excipi impedimentum excommunicationis, Notandum est, ita distinguendum videri, ut si fuerit excommunicatus tempore constitutionis, quia tunc non subsistit constitutio, maneat falsus procurator, & processus non valeat: si vero post mandatum supervenit excommunicatio, tum, si non opponatur, valeant acta: quemadmodum alias, ubi quis contra lege prohibetur esse procurator, processus nihilominus cum eo factus, est validus, nisi contra eundem excipiatur ante prolationem sententiae, Felinus in c. Post sessionem n. 22. inf. De probationibus. Ante mandatum verò non valent acta: ipso jure, sive opponatur, sive non, Maranta 4. p. Dist. 16. n. 42. ubi plenius vide.

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

1. Syndicus in quo distinguatur à Procuratore.
2. Ab actore.
3. Ab Administratore Universitatis.
4. Ab Oeconomo.
5. Constitui necessario debet ab Universitate.
6. 7. Quis & qualis constituendus.
8. Satisfacere non tenetur.

1. **P**ROCURATORES Universitatum & Collegiorum, qui proprie Syndici vocantur, à procuratoribus privatorum proprie dictis distinguuntur: quod hi à dominis, Syndici verò ab Universitate, Collegio, vel alterius communione corpore constituentur, ad negotia illius tractanda, ac potissimum ad causas & lites in iudicio prosequendas, l. i. §. quibus permissum

permisum **D** Quod cuiusque Univerſi nomine &c.
 1. Quia in cauſſis ſup. De procuratoribus. Nam
 Syndicus dicitur à ſinu, id eſt, cauſſa quæ in iudi-
 cio agitur: Unde & in Decretalibus diverſi ex-
 ſtant Tituli, De Procuratoribus & Syndico; & di-
 verſis nominibus appellantur, quod arguit eſſe
 diverſos, arg. l. Si iam codicillis Cod. De codicillis,
 licet magnam inter ſe habeant affinitatem. Ac-
 que ideo, ubi dicitur, cauſſam univerſitatis agi
 per procuratorem, ut in d. c. Quia in cauſſis e. Pe-
 titio ſup. De procurat. e. Cum cauſſam inf. De ju-
 ramento calumnia, id accipi debet de Syndico,
 quia ubi conſtat de voluntate conſtituentis,
 non eſt faciendâ viſ in nomine, arg. §. ſi quidem
 in nomine Inſtit. De legatis.

2. Tametſi autem in eo quidam diſtinguant
 Syndicum ab Actore, quod Syndicus generali-
 ter conſtituatur ab Univerſitate vel Collegio,
 aut alio corpore, ad omnes cauſſas etiam crimi-
 nales, tam præſentes quam futuras tractandas,
 ſine decreto; Actor verò ſpecialiter, ad unam ali-
 quam cauſſam, vel plures præſentes cum decre-
 to, l. item eorum §. ſi Decurſiones **D** Quod cuiusque
 univerſi nomina &c. tamen in hac materia pro-
 curatorem univerſitatis vel alterius communi-
 tatis Actorem pro Syndico, & è diverſo, ſumi,
 patet ex l. 1. in v. & a. Borem ſive Syndicum, d. c. & d.
 e. Petitio ſup. De procurat.

3. Diſfert verò Syndicus ab Adminiſtratore
 Univerſitatis, quod hic in adminiſtratione pec-
 uniarum, aliorumque negotiorum, eodem perti-
 nentium, verſetur; Syndicus in litibus proſe-
 quendis, in quo etiam diſfert à Curatore civita-
 tis, qui alia negotia civitatis extrajudicialia pro-
 ſequitur.

4. Diſfert ab Oeconomo, quod is ſit diſpenſa-
 tor Eccleſiæ ſeu deſenſor, cui res Eccleſiæ gu-
 bernandæ mandantur.

5. Neceſſe autem eſt, ut Univerſitas, ſive alia
 communitas, conſtituat Syndicum, quia abſque
 conſtitutione nec agere quidquam, nec cum ea
 quidpiam agi rectè eſt poteſt, l. Sicut §. 1. **D** Quod
 cuiusque univerſi. &c.

Ad conſtituendum verò convocandi ſeu ci-
 tandi ſunt omnes, qui ſunt de communitate,
 quique ius ſuffragii habeat, ſecundum morem
 conſuetum, quia quod omnes tangit, ab omni-
 bus approbari debet. Si tamen aliqui vocari ſe
 abſentent, poſſunt præſentes Syndicum

conſtituere, modo ſint duæ partes, vel major
 pars Univerſitatis, juxta l. 3. **D** d. r.

Non eſt tamen neceſſarium, ut inſtrumento
 Syndicatus exprimentur omnium conſtituenti-
 um nomina, modò ſigillo Univerſitatis munia-
 tur, ut docet Panormit. in c. unico h. 1. Myſ. Cent.
 1. Obſerv. 76. poſt Oldradum Conf. 100. Alii di-
 ſtinguunt, ut innumeroſa Univerſitate ob diſſi-
 cultatem exprimi non debeant, niſi eo caſu, quo
 ad alienandum Syndicus conſtituitur, juxta c.
 ſin ſup. De procurat. & l. ſin. Cod. De vendendis re-
 bus civitatis lib. 10. in parva verò neceſſe ſit ex-
 primi, ut appareat duas partes fuiſſe præſentes,
 & nullum conſtituentium excommunicatum,
 Crediturque inſtrumento Syndicatus, modo
 appenſum habeat ſigillum Univerſitatis, tam-
 quam factum de conſenſu eiufdem Univerſita-
 tis, e. Tertio loco §. inf. De probat.

6. Conſtitui verò Syndicus poteſt, ſive ex ip-
 ſa Univerſitate, ſi in ea reperitur idoneus, ſive
 extraneus: quamvis ſatiſ fuerit ad ſumi ex ipſa
 Univerſitate, quando in ea reperitur idoneus,
 quia præſumitur talis majori fide & diligentia
 cauſſas ſuæ communitatis acturus quàm extraneus.

Suadet tamen Pontiſex Religioſis, ut cauſſas
 ſuas extraneo alicui, non Religioſo, demandent,
 conſtituto etiam ſalarium aliquo, quia expedit
 ſervos Dei, vel cum aliquo ſuo incommodo, à
 ſtrepitu abſtinere forenſi, ne hoc pacto à divinis
 avocentur officiis, e. unico h. 1. & c. 1. inf. No Cle-
 rici vel Monachi &c. Nec obſtat, quod Monachi
 poſſint eſſe procuratores Superioris licentia,
 can. Monachi v. 1. q. 1. quia id verum eſt neceſſita-
 te cogente: ut ſi ob paupertatem non poſſint
 alicui extraneo ſalarium conſtituere.

7. Sed & laicus poteſt eſſe Syndicus Univer-
 ſitatis Eccleſiæ, etiam in ſpiritualibus, quia non
 exercet aliquam ſpiritualium, ut patet ex c. 1. De
 procurat. in 6. Et ideo non obſtat can. judicatum
 Diſtin. 89. & can. In nona actione xv. q. 7. ubi
 videtur requiri, quod ſit Clericus, quia illa iura
 loquuntur de Oeconomo ſeu adminiſtratore
 rerum Eccleſiaſticarum, cum ſcilicet commit-
 titur cura rerum Eccleſiaſticarum, tam ſpi-
 ritualium quàm temporalium, ut ibidem indi-
 catur: nam ob admixtionem ſpiritualium tale
 officium non cadit in laicum, ſecus; ubi agitur
 de cura temporalium tantùm. Panorm. in c.
 unico h. 1.

p

8. Sicut

8. Sicut autem tutor non cogitur satisficere, quia auctoritate publica constituitur, *l. Tutoris Cod. de administrat. tutor.* ita nec Syndicus cavet de iudicatum solvendo, sed tantum de iudicio sustinendo: nisi quando de syndicato & mandato probabiliter dubitari potest, *Glossa l. item § fin. D. Quod cuiusque universitatis &c.* Ex eadem causa Syndicus jurat de calumnia in animam propriam, non verò Collegii constituentis, *e. In pertra. Grandis 3 cum e seq. inf. De juram. calumnia.*

TITULUS XL.

De his, quæ vi metusve causa fiunt.

1. 2. Ratio ordinis.
3. Quid sit vis, & quotuplex.
4. Quid Metus.
5. Metu gesta ipso jure valent & obligant.
6. Exceptio.
7. Succurritur metum passo per restitutionem in integrum.
8. Dummodo metus sit cadens in existantem virum.
9. Metus reverentialis non prodest.
10. Communicans cum excommunicato per metum peccat.
11. Oportet etiam ut praesens sit metus.
12. Et ab extrinseco illatus.
13. Quod si iusto metui iuramentum accesserit, illud servandum erit.

Postquam egit Pont. de exceptionibus, quæ defumuntur ex personis eorum, qui alieno nomine in iudicio versantur, quas actor vel reus, priusquam litem ingrediatur, adversario suo obicere potest; & de iis, quæ sponte agimus in iudicio, vel extra iudicium, quæque valent & irrefragabiliter servata sunt, *l. 1. D. De pactis*: merito nunc & recto ordine subiicit de iis exceptionibus, quæ defumuntur ex personis, vel actoris vel rei, ad quas res contra versa pertinet, si quid vi aut metu factum sit, sive contractum, sive aliena-

rum: ut sciatur, an ea quoque valeant, & quo casu valeant, an verò retractari possint & debeant.

2. Vis est maioris rei imperus, qui repellere non potest, *l. 2. D. Quod metus causa gest. oris.* Vim namque accipimus atrocem, & quæ adversus honores nostros fit, non eam, quam magistratus infert jure licito, & jure honoris, quem sustinet, *l. 3. D. eod.* non alium etiam minorem imperum, qui, quatenus minor, vim inferre non potest.

3. Vis proinde, quemadmodum sumitur hoc loco, alia est Præcisiva; veluti si violentia inevitabili eripiam alicui librum, pileum, vel quid aliud, vel deiciam aliquem in flumen, quo casu magis pati quam agere quis dicitur, *e. Sarrus 5. h. 2.* Alia est Cavativa sive Conditionalis, quæ non absolute cogit, sed sub conditione; ut si quem cogam mihi tradere equum suum, vel solvere centum. Rursus alia est Publica, quæ cum armis fit, & vis armata dicitur: alia Privata, quæ fit sine armis, & simpliciter, Vis aut Vis non armata dicitur: unde & in Digestis extat Titulus De vi, & Vi armata. Alia in super impulsiva, qua quis impellitur ad faciendum, quod alias non faceret: alia Ablativa, qua quid mobile ab aliquo auferitur: alia Expulsiva, qua quis e possessione sua eiicitur: alia Turbativa, qua quis turbatur in sua possessione: alia denique inquietativa, qua quis inquietatur in usu rei suæ. Et omnibus his casibus dantur interdicta vim patientibus adversus eam inferentes. Abbas in c. 2. n. 4. h. h. Jalon in l. Si quando Cod. Unde vi.

4. Metus in genere dicitur, instantis periculi vel futuri causa mentis trepidatio, *l. 1. D. eod.*

5. Quantum igitur ad ea attinet, quæ vi metusve gesta esse dicuntur, ea valida sunt & obligant ipso jure, ut constat ex *l. Simulter 24 §. 5. D. eod. l. Si metus causa 185. D. De acquir. hered. §. l. 1. D. h. 2.* ubi ait Prætor. Quod metus causa gestum erit, ratum non habebit: nam verbum futuri temporis significat non ipso jure esse nullum & irritum, sed irritandum. Constat item ex c. 2. h. 2. in verbis *qua metus & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* Item ex Tit. Institutus. De exceptionibus in prime. ibi, *Si metus coactus Titio stipulanti promissisti, quod non deberis promittere, palam est jure te obligatum esse.* Præterea ex *l. fin. Cod. h. 2.* ubi venditiones, donationes, transactiones per potentiam extortæ, præcipi-

plicantur infirmati : nam inde sequitur, ipso jure valere, ut juris remedio infirmandas, *d. cap. 2.* Confirmatur ex eo, quod Prætor promittat actionem & exceptionem *Quod metus causa*, ad hoc, ut gesta metu rescindantur, *l. Metum 9. §. 3. & 4. D. eod.* atqui exceptio non solet competere, nisi ut elidatur actio, quæ ipso jure competit, *l. 2. D. de exceptionib.* Ratio autem, cur qui aliquid per metum gessit, obligetur regulariter, est, qui coactus consensus est consensus, & coacta voluntas est voluntas, *d. l. Si mulier* : nam qui per metum vel metu coactus consensus suum præbet, verè & absolute consentit, atque è duobus malis eligit minus, v. g. male vult contrahere, quam interfici, vel aliud gravius malum pati, *can. Non solum xxxi. q. 4. Wesenb. ad D. h. tit. n. 1.* atque ita elicit actum ipsius consensus, cujus consensus principium est voluntas, quæ licet quoad actum imperatos simpliciter cogi possit, non tamen quoad elicitos, sed conditionaliter dumtaxat, quia scilicet, selecto metu, voluntas nollet nec eligeret illud minus malum.

6. Exciipiuntur tamen casus aliquot, in quibus metus viriat ipso facto, ut notatur in *e. Abba 2. h. tit.* ut in causa matrimonii per metum contracti, in causa dotis per metum promissæ vel solutæ, in causa jurisdictionis per metum extortæ, voti per metum emissi, sententiæ per metum latæ, & aliis, de quibus Abbas in *d. c. 2. num. 8. & seqq. hoc* potissimum verò in causis spiritualibus, in quibus ea subtilitas, non attenditur, sed simpliciter vi metus gesta pro nullis habentur, *Wesenb. ad D. h. tit. in princ. post Abb. in e. De muliere, c. Cum locum n. 2. & 6. c. Veniens inf. De sponsalib.*

7. Cæterum licet regulariter gesta per metum summo jure teneant & obligent : tamen ob injuriam illatam metum passio, merito rescindi petuntur per in integrum restitutionem ; competitque reo adversus agentem, virtute contractus metu iniri, exceptio *Quod metus causa* : sive ipse, in cujus favorem contractus celebratus est, metum fecerit, sive alius quia res metu acquisita, transit affecta eo vitio ad quemcumque possessorem, *Glossa in c. 2. hoc t. l. item si 1. 4. §. in hac actione D. eod.* nisi quis sua culpa in metum incidit, *d. l. Si mulier in princ. D. eod.* & metus justè inferatur : veluti si mari-

tus minetur uxori accusationem de adulterio : cessat enim tunc ratio injuriæ, intuitu cujus contractus metu initus rescindi petitur. Quod si injustè & non juridice metus inferatur, veluti si maritus uxori adulteræ minetur mortem privata auctoritate, subvenitur metum culpâ suâ patienti, *c. Veniens inf. De sponsal. l. Nec timorem 7. h. t.*

2. Non quilibet autem metus metetur restitutionem, sed metus cadens in constantem virum ; qui dicitur justus metus, *cap. fin. inf. de appellat.* item probabilis & gravis : ut & qui in virum cadit inconstantem seu pusillanimum & formidolosum, qui etiam non timenda timeat, vocatur metus injustus, improbabilis, levis & vanus, juxta regulam Juris, Vani timoris justa exculatio non est, *l. Vani D. de R. l.* Dicitur autem metus cadens in constantem virum, qui respectivè ad personam patientis, spectatis etiam aliis circumstantiis (veluti, an causa minoris justa sit) & qualitate ac robore personæ, metum patientis, atque etiam infereatis (idque arbitrio judicis, ubi ex jure constat) meritò gravis & timor gravis mali censetur, *juxta l. 3. D. Ex quibus causis majores &c.* quippe qui illatus cogeret etiam quemlibet prudentem virum eligere potius, quod electum est, quam incurrere gravius aliquid, quod intentabatur : prudentis enim est è duobus malis eligere minus.

Dico, respectivè ad personam patientis : quia metus, qui respectu unius dici potest cadens in constantem virum, non potest dici talis respectu alterius, fortioris & robustioris ac majoris animi. Et minor metus requiritur in femina, quæ suapte natura est imbecillis, ut latè Tiraquel. *lib. 1. Connub. n. 71. & seq.* quam in viro arg. *can. Indignantur xxxii. q. 6. ibi, cum tanto gravius. &c. Sicut inf. De homicidio, in princ.* ideoque consideranda ætas, fragilitas ac magnitudo animi ejus, cui incutitur metus.

Gravis igitur seu in constantem virum cadens metus censetur in Jure metus mortis, *cap. Cum dilectus 6. h. t. d. l. Nec timorem 7. D. eod. l. Si per vim Cod. Quod metus causa* : metus mutilationis, quia hæc est quædam mors partialis membri, *can. Si quis absideret dist. 55.* item metus amissionis vel universi patrimonii vel majoris partis, *c. 2. h. t. & sic de similibus.*

9. Dubitatur de metu reverentia. At verior opinio est, non cadere eum metum in constantem virum, nec venire in Edictum. *Quod metus causa*, & c. l. ult. h. t. & l. *Ad invidiam* 6. C. eod. nisi minæ aut verbera, aut alius gravis metus accedat, ex c. *Ex litteris* inf. *De desponsat, impuberum*, in verbis, *noletis* &c. quæ sententiam latè deducit Sanchez *De matrim* lib. 4. Disp. 6. à num. 7. Similiter dicendum, solas minas per se non esse iustam causam metuendi, nisi procedant ab eo, qui solitus sit eas exequi, *juxta l. Metum* 9. Cod. h. t. ibi, *non jactationibus & protestationibus*.

10. Ex dictis intelligi potest, cur is, qui metu mortis inductus communicat eum excommunicato in iis, quibus Canones vetant communicare, in divinis scilicet, non excusetur à peccato, nec teneatur excommunicatione, c. *Saceris* 5. b. tit. Nimirum quia talis metus quo quis peccat, non potest esse iustus; quandoquidem quilibet, quemlibet metum potius perpeti debeat, quam semel mortale peccatum incurtere. Aliud dicendum, si absolute fuerit coactus, d. c. *Saceris*; quamvis etiam metus iustus hoc faciat, ut peccatum sit levius, d. c. *Saceris*.

11. Secundò, requiritur ad restitutionem in integrum metus præsens & iusta illius causa, veluti præceptum aut preces Principis, & similia, de quibus Sfort. Oddus l. p. q. 7. art. 9. à n. 84. & non tantum suspicio ejus inferendi, l. *Metum* D. eod. Quamquam si talis suspicio sit quoque iusta & probabilis, sufficiat ad rescindendum contractum, quia tunc habetur pro metu, per l. *Novissime* 7. D. *Quod falso tutoris auct.* & c. ibi, *quod si compulsus, aut metu, non compelleretur* & c.

12. Tertio, debet esse metus ab aliquo extrinsecus illatus, & quidem eo fine, ut res talis fiat, Hinc si quis aliquid promittat vel voveat, ægrotus, aut in periculo naufragii, ob metum mortis, vel res suas vendat, ne fame pereat, tamen tenetur, & stare debet suæ promissioni & venditioni, perinde ac si absque metu promississet vel vendidisset, c. *Sicut nobis* 17. inf. *De Regularibus*; quia hic metus non est ab aliquo extrinsecus illatus, sed suapte natura & fortuito accidit. Similiter si quis mihi metum inferat ad matrimonium contrahendum, & eo metu percussus res meas vendam, non retractabitur venditio.

13. Quid si quis iusto aliquo metu inductus promiserit aliquid, vel juri alicui renuntiaverit, puta electioni de se factæ, & juramento promissionem vel renuntiationem firmaverit, an non poterit uti exceptione hac, quod metus causa promiserit vel renuntiaverit, & contravenire juramento? Dicendum, licet Jure civili juramentum ejusmodi per vim & metum extortum sit nullum. *Auth. Sacramenta puerum* Cod. *Si adversus venditionem*; Jure tamen Pontificio, quod plus deferit religioni juramenti, si tale juramentum non vergat in dispendium salutis æternæ, omnino servandum esse, nec competere exceptionem, c. *Ad aures* c. *Cum dilectus* h. t. c. *Si verò aliquis inf. de jurejurando*. At verò si quod juratum est, sit turpe & contra bonos mores, tum juramentum est nullum, cum juxta regulam Juris, non sit obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum, c. *Non est de R. l. in 6* & teste Ambrosio in *can. Vnusquisque* 27. g. 4. tolerabilis sit juramentum non servari, quam quod turpe est facere.

Notandum denique hic est, ei qui metum passus est, competere duo remedia, ad versus ea, quæ metu gessit, scilicet actionem, *Quod metus causa*, quam intentare potest, dum vult contractum rescindere; & exceptionem, *Quod metus causa*, quæ, uti potest ad versus agentem, virtute contractus metu initi, & qua probata, repellit agentem.

TITULUS XLI.

De in integrum restitutione.

§. I.

Quid sit Restitutio, & quibus detur.

1. 2. Restituere & Restitutio quid sit.

3. Datur minoribus 25. annis.

4. 5. Dummodo probant & artem & lesionem & quanta ea esse debeat.

6. 7. 8. Datur præterea Reip. Ecclesie, & aliis p. locis.

9. Item majoribus 25. annis ex justa causa.

10. Deque eo, quo in minori astate gestum est.

Instit.

Inscribitur hic Tit. *De in integrum Restitutione* generaliter, quia præter metum, ex aliis quoque causis specialibus competit restitutio in integrum, veluti minoribus, & Ecclesiis vel aliis lapsis seu circumscriptis, sive metu, sive caliditate, sive ætate, sive absentia inciderint in captivem, sive per mutationem status, aut justum errorem, l. 1. & 2. D. h. t.

1. Restituere duo significat; reddere, & rem in pristinum statum reducere, ut perinde sit ac si nihil adversus eam evenisset, l. Restituere D. de verb. sig. l. 2. §. restituas D. Ne quid in loco publico &c. & ita hic sumitur.

2. Definiturque Restitutio In integrum in pristinum statum repositio seu reductio, ean. fin. in fine 2. q. 3. sive pristini juris rei integratio: ita ut unusquisque jus suum integrum recipiat, perinde ac si nullum negotium gestum esset, l. Quod si minor §. restitutio D. de minoribus, l. unica Cod. de reputationibus, qua sunt &c. l. 1. C. De sententiam passis, Glossa in e. Audistis h. t. in V. contra reliquam.

Datur verò non statim quibusvis, sed certis personis, & iustis de causis, cognitis & probatis, eamque infra præscriptum à jure tempus peti necesse est.

3. In primis igitur datur hoc beneficium minoribus xxv. annis, si vel ipsi vel eorum tutores, curatores aut procuratores ex sententia Judicis, sive interlocutoria sive definitiva, vel alio actu judiciali læsi sint, l. 1. & 2. C. Si adversus rem judicatam &c. vel alias contrahendo aut committendo lætos se probent, Constitutus §. h. t.

4. Ut autem minor restituatur, duo probare debet: primo minorem ætatem, in qua quid gessit, d. c. Constitutus; quia regulariter ætatem probare debet: qui in ea se fundat sive agendo sive excipiendo; sive sit minor, sive major, l. Nam postea §. Si minor D. De jurejurando.

5. Secundo probare debet læsionem ex tali actu, vel dolo adversarii, vel ætatis facilitate: non tamen modicam, l. 4. D. eod. quæ scilicet tam levis atque exigua, quam judex merito contemnat. Neque enim facile ob rem minimam rescindi debet id quod jure subsistit, l. Si ex causa D. de minoribus, cum, ut dici vulgo solet de minimis non curet: Prætor, à quo hoc restitutionis beneficium proficiscitur, ut videre licet

latè apud Sfort. Oddum 1. f. 94. 4. art. 12. Sed neque maximam læsionem esse oportet, vel quæ tanta sit, ut dimidium excedat justis pretii, quia cum tunc minor sit tutus ipso jure, & communi auxilio munitus juxta l. 2. C. De rescind. vendit. illi necessarium non est hoc extraordinarium remedium, l. In causa cognitione 16. in princ. D. de minoribus.

Dico, non esse necessarium; quia licet regulariter cesset restitutio in integrum, quando remedium competit ordinarium, vel latè tradit Sfort. 1. p. 9. 17. art. 2. tamen potest cum eo concurrere, quando pinguius & plenius providetur per extraordinarium, quam per ordinarium, Sfort. d. q. 17. art. 2. v. 33. Uti in casu proposito locupletius est remedium hoc extraordinarium: & minorum interest, posse pluribus actionibus jus suum prosequi & remittere.

6. Secundo, exemplo minorum, competit Reip. ac civitati, l. 4. Cod. Quibus ex causis majores &c. l. 3. C. de jure Reip. lib. 11. item castro ac villæ, l. Si hæres jussus 73. §. viciu D. de legat. 1. & ibid. Jason. idem Jaf. ad l. fin. in princ. C. De sacros. Eccles. Quamvis privatorum loco habeantur, l. Eum qui 16. D. de verb. signif.

7. Similiter Ecclesiæ, quoquo modo læsa sit, sive contrahendo, sive alienando e. i. h. t. sive in judicio, sive extra judicium, per Episcopum vel alium Prælatum, aut per procuratorem aut syndicum, e. 2. 3. & 7. h. t. atque aliis piis locis: quia Ecclesiæ læsa minori comparatur, d. c. 2. & 3. in verbis, jure minoris: adeo ut etiam adversus aliam Ecclesiæ petere possit hæc restitutionem, d. c. 3. & c. Suscitata 6. h. t. Imo & adversus sententiam Papæ, e. Ex litteris 4. cum seq. h. t. can. Sententiam & can. Veniam xxxvi. q. 9. sicut & minor adversus sententiam Principis, l. Minor 18. D. de minoribus. Nec obstat, quod dici solet, privilegiatum non posse uti suo privilegio in privilegiatum: quia id verum est in pari utriusque causa; puta, si uterque læsus sit, & uterque æque certet de damno vitando, quia cum possid. nris melior est conditio, e. In pari de R. Lin. C. Secus, si unus læsus sit, alter non, vel si unus certet de damno vitando, alter de lucro captando.

Quarto, competit etiam majoribus xxv. annis, si iusta causa sit, cur restitui mereantur, d. c. Ex litteris h. t. præsertim ob absentiam Reip. causa

causa, vel etiam ob aliam, l. 1. § 2. C. Ex quibus causis majores &c. l. Nee non D. eod. tit. ut iulii et rotis, l. 2. D. eod. vel iustæ ignorantia; de quibus latè Sfort. Oddus 1 p. q. 8 per tot. juxta illam Prætoris generalem clausulam, Si qua alia iusta causa mihi videbitur, in integrum restituum, l. 1. D. Ex quibus causis majores, &c. Ad quam clausulam toties recurrendum erit, quoties æquitas suggeret, l. Sed et si § fin. D. d. t.

Sed & majoribus competit de gestis in minore ætate, intra quadriennium ab ingressu ætatis majoris, l. ult. C. De temporib. in integrum restitut.

§ II.

Intra quod tempus, & coram quo peti restitutio debeat.

1. Peti debet intra quadriennium continuum à tempore lationis, c. 1. § 2. eod. in 6.
2. Coram iudice rei.
3. Adversus sententiam inferioris vel qui æqualis sit jurisdictionis.

Peti & peragi restitutio in integrum debet intra quadriennium continuum à tempore seu dictionis, c. 1. § 2. eod. in 6. Idque cognita causa, ob quam petitur, & præsentè adversario, ut causas restitutionis allegari ab impetrante audiat, d. c. Ex litteris l. 3. D. eod. quia quod quem tangit, peragi non potest, nisi is ejus sit certior factus, c. Quod omnes De R. l. n. 6. aut per contumaciam ablit, l. In causa 13. in princ. versie. causa D. De minorib. Si tamen aut prævaricationis aut fraudis manifestè probetur intervenisse commentum, aut alia iusta causa subsit, poterit Juxta tempus hoc quadriennii in danda restitutione excedere, d. c. 1. § 2. eod. in 6. Proponitur autem hæc petitio, non jure actionis sed implorato iudicis officio, l. Quod si minor 24. §. ult. D. eod. & est communis.

2. Peti verò restitutio debet coram Iudice rei contra quem petitur, d. l. In causa 13. §. fin. cum l. seq. c. Causa h. t. quia actor sequi debet forum rei. Oportet tamen hunc Iudicem habere administrationem jurisdictioni suæ conjunctā; vel esse delegatum ab eo ad universitatem causarum, qualis est Officialis Episcopi vel specialiter ad hoc iudicium exercendum: nam Ordinarius, qui administrationem non habet, sed tantum judicandi facultatem, & delegatus ab eo, de

causa restitutionis cognoscere non potest, ut nec arbitri compromissarius; nisi coram eis mota incidenter fuerit causa V. G. Si Juxta sententia sua interlocutoria alterum læserit, restituere potest adversus hanc suam sententiam d. c. Causa h. t. l. fin. Cod. ubi & apud quem & c. l. Quæstio c. De iudicio Sfort. 1. p. q. 31. art. 6. & seq. At verò delegatus à summo Pont. etiam ad unam aliquam causam, quia multò pinguius habet, quam delegatus ab Ordinario, ut dictum est sup. De officio & potest. iud. deleg. restituere indistinctè potest.

3. Minor magistratus adversus sententiam majoris non restituit, l. Minor 18. in princ. D. de minorib. Adversus sententiam definitivam ipsius Principis, vel Procuratoris, vel Vicarii, aut delegati illius, solus restituit Princeps, d. l. Minor, l. 3. C. Si adversus rem judicatam &c. Sfort. 1. p. q. 51. art. 3. n. 33.

Potè Juxta in concedenda restitutione in integrum adversus contractum, n. eto jure validum, prospicere debet, ne is, adversus quem restitutionem concedit, fraudetur pretio vel sumptibus seu melioramentis necessariis & utilibus, quæ fecit, c. 1. h. t.

§ III.

Effectus restitutionis in integrum.

1. Pendente restitutione nihil innovandum.
2. Ea obtenta redintegratur pristinum jus.
3. Transit eadem in heredem, non in suæ iussorem.

Effectus restitutionis in integrum pro subiecta materia varius est. In primis pendente restitutionis iudicio regulariter nihil est innovandum ab una vel altera parte, sed omnia in statu suo manere debent, donec res finita sit, l. unica Cod. restitut. in integr. postulata ne quidem novi fiat: nisi contra eum, qui petit restitui in integrum militèr vehementer præsumptio malitiæ, quod scilicet causa differendi & protrahendi executionem sententiæ hoc perat; quia hoc casu sit executio, præstita idonea cautione de restituendo, quod medio tempore, occasione sententiæ, percipiet adversarius, si petens restitutionem prævaluerit, c. Suscitata h. t.

2. Obrepta verò restitutionis effectus est, quod, data restitutione adversus sententiam, et integro agi debeat, adversus contractum vero vel alium actum, res retractetur, & in pristinum statum reponatur.

3. Præterea is effectus est restitutionis, quod, licet remedium sit extraordinarium personale, l. 3. §. *sed utrum* 4. D. De minorib. tamen, quia est in rem, & juri familiæ inhæret, d. l. *In causa* 13. §. *interdum*, ideo ad hæredem & ad universalem successorem transeat l. 2. §. 4. c. De temporibus in integrum restit. accedi possit, l. *Quod si minor* 24. in prin. D. eod. non tamen transit in fidejussorem vel socium d. l. *In causa*, l. 1. §. 2. C. De fidejussor. minor. quia iniquum & injurium foret subvenire fidejussori in necem creditoris, qui in securitatem obligationis fidejussorem recepit, d. l. *In causa*. Secundò, quia fidejussor habet recursum adversus minorem, ut indemnitas maneat: ideoque eum ordinarium habeat remedium, non debet ei concedi extraordinarium. Denique, quia minor restituatur, eò quod fragile & infirmum sit ejus iudicium: enjusalmodi non est fidejussoris, qui cum sit major, cautius prospicere sibi debuit, nec tam facile spondere, cum, ut dici solet, *Sponde præsto noxa est*.

TITULUS XLII.

De alienatione judicii mutandi causa facta.

1. 2. Ratio hujus restitutionis: ad quid detur & adversus quem.

3. Quid nomine alienationis intelligatur.

4. Datur illis, quorum interest.

1. Contingit nonnunquam, ut adversarius dum iatelligit litem adversus se parari, malignè rem, de qua futura est controversia alienet, ut hoc modo eludat intentionem agentis, ei duriorem ac molestiorem adversarium in suum locum obtinendo. Quare merito providendum fuit de remedio aliquo illis, in quorum præjudicium rei in iudicium deductæ sit alienatio, judicii mutandi causa, præsertim cum ex ejusmodi alienatione comperat quædam species restitutionis in integrum, de qua proximè actum est, quæ jure actionis Prætoris in factum intra annum utilem obtinetur, adversus eum, qui sic rem alienavit, ad id, quanti nostra interest, alium ad-

versarium non habere, aut potius (in quo præcipua vis hujus restitutionis consistit) ut patiatur secum pristina actione utiliter agi, perinde ac si non alienasset, sed adhuc possideret.

2. Dixi, adversus eum, qui sic alienavit; id est mutandi judicii causa & fraudulenter seu dolo nam utrumque ad hanc actionem restitutoriam requiritur, l. 4. D. eod. Atque ideo, si quis sine dolo possidere deherit, veluti, si rem ipsam, quæ petitur, obligatus Titio solverit, aut venditori reddiderit, vel alienaverit, ut litis molestias subrefugeret, adversus eum non dabitur hæc actio Welsenb. in *Parat. D. h. s.* Sicut nec adversus eum, qui dolo quidem possidere deherit non tamen judicii mutandi causa.

3. Nomine alienationis intelligitur hic omnis actus, per quem dominium in alium transfertur, l. 1. Cod. De fundo dotali: sive sit conventio, ut venditio, permutatio, donatio; sive permissio ut dum quis permittit rem suam usucapi, l. Alienationis D. De verb. significat. sive non usus, ut dum quis non utendo servitute, illam amittit, d. l. Alienationis.

4. Addidi, ad id, quod nostra interest, quia ei, cujus nihil interest, non competit hæc actio restitutoria, ut patet ex l. 3. §. *penult. & ult.* D. eod. Si quis igitur rei alienæ detentor, metuens ne iudicio conveniatur, quia intelligit forte rescriptum adversus se à summo Pontifice impetratum esse, transferat eam rem in alium, eo animo, ut frustretur adversarium, & rescriptum eludat, quod ultra expressa non extenditur, nec adversus alium, quam qui in rescripto nominatim continetur, vim habet, ut dictum est ad Tit. De rescriptis: tamen impetrans eodem rescripto uti poterit etiam adversus eum, in quem res est translata, licet in rescripto non sit nominatus, c. 1. h. s. Similiter si Clericus actionem vel æs alienū alicujus laici in se transferri curaverit, eo animo, ut adversarium suum, cogat causam suam agere vel defendere coram Judice Ecclesiastico, datur adversus Clericum hæc exceptio, quod cessio illa actionis, vel æris alieni, sit facta mutandi judicii causa, cap. 2. h. s. quia non debet alteri per alterius factum & dolum præjudicari vel iniqua conditio adferri, l. 1.

D. eod. l. Non debet 74. D. De reg. juris cap. Mutare 3. De R. l.

in 6.

TITU.

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

§. I.

Qui dicantur Arbitri.

1. 2. Ratio ordinis & nominis.
3. Arbitri alii sunt juris, alii sponte adsumuntur.
4. Et horum alii sunt Arbitratores, alii Recepti seu compromissarii.
5. Differentia inter Arbitros & Iudices.

TRactatum fuit antea de officiis Judicum, tam ordinariorum, quam delegatorum, deque præparatoriis iudiciorum. Pergendum nunc est ad ipsa iudicia: verum quia & Arbitri sunt quodammodo Iudices, ad quos recurrere solent homines, priusquam ad iudicia perveniant, ut per eos controversiæ absque strepitu fari, & breviori tempore, si fieri possit, terminentur & sopiantur, atque hoc modo, impediatur litis ingressus, evitenturque iudiciorum moræ & sumptus, aliaque incommoda: ideo merito nec permittitur de Arbitris.

2. Dicitur Arbitrator ab Arbitrando, id est æstimando. Est enim Arbitrator vir bonus, ad aliquod negotium æstimandum & terminandum electus.

3. Arbitrium duplex est Necessarium, & Voluntarium. Solent enim Arbitri adsumi, vel ex necessitate iuris, aut statuti, vel sponte. Ex necessitate iuris, ut in causa suspecti Iudicis: in qua adsumuntur arbitri iuris, qui de causa suspicionis cognoscant, *c. Suspicionis sup. De officio delegati, l. Apertissimi & l. fin. & ibi Bart. & DD. Cod. De iudiciis*: sicut & quando statutum habet, quod causæ inter coniunctos compromittantur, Abbas in *c. Cum dilectus* 9. col. 7. h. 1. Item quando est questio de revocatione rescripti, *c. Pastoralis* 14. *sup. de rescriptis*; aliisque casibus à iure expressis. Et hi appellantur Arbitri iuris.

4. Rursus sponte dupliciter adsumuntur, nempe vel simpliciter & sine aliquo iudicii ordine, ut si in aliquem fiat compromissum, qui de re arbitretur & statuat, prout æquum sibi videbitur, sine aliquo iuris or-

dine. Et talis vulgo Arbitrator seu Amicabilis compositor vocari solet; cuiusque arbitrium semper referri debet ad arbitrium boni viri, *Societatem §. arbitratorum D. Pro socio*. Vel sic adsumuntur, ut de controvesia sibi commissa, servato juris ordine, pronuntient. Et hi proprie Arbitri dicuntur, & in *D. & Cod. vocantur Arbitri recepti*, quia ex recepto; id est, ex compromisso (ut interpretatur Justinianus in *l. Reman novam Cod. de iudiciis*) ad dirimendam controversiam eliguntur. Unde etiam Arbitri Compromissarii appellantur; & tales in dubio potius videntur electi, quam arbitratores. Deque horum arbitris dicitur, quod sint reata ad similitudinem iudiciorum, *l. D. eod.* nam citantur coram se partes: libellum petitionis sibi edicunt, testes examinant, & ut summam dicam, causam secundum iudicii ordinem per sententiam non secus quam Iudices terminant.

5. Licet non pari potestate, quia arbitratorum potestas est privata, & ab ipsis compromittentibus competit, quorum, ut privatorem, consensu iudicem facere non potest cum, qui nulli præest iudicio, *l. 3. Cod. De iurisdic. om. iudic.* Neque iurisdictionem habet, sed tantum cognitionem. At vero Iudicum potestas est publica & iurisdictionem habet, ac proinde possunt molare partem, eidemque ob contumaciam denegare audientiam, compellere testem, & falsa deponentem punire, quia id potest habere iurisdictionem. Magnam tamen affinitatem habent cum Iudicibus, maioremque cum delegatis, quam eum ordinariis, ut patet *d. l. Apertissimi & eod. ibi, quasi arbitri fuerint & c.*

§. II.

Quo pacto fiat compromissum.

1. Fit vel adiecta pœna.
2. Vel nulla pœna adiecta.
3. Ex sententia arbitri iure *D. & Cod.* quando dicitur actio.
4. Iure Canonico semper standum esse compromissum.

Compromissum vero in arbitros fit tribus potissimum modis, vel adiecta pœna, vel simpliciter non adiecta pœna, vel cum iurjurando. Et quidem primo fit pœnali stipulatione adiecta, ut saltem metu pœnæ stetur compromissum.

missio. Nec refert, qualis sit pœna, an certa aut incerta summa compromissa sit, an verò aliud quid. *l. Non autem 28 D. eod.* dummodò utrimque promittatur, *l. Litigatores 11 §. 4. D. eod.* Ex hoc casu is, qui compromisso vel sententiæ arbitri non steterit, pœnam solvere tenetur, eaque soluta à compromisso & sententiâ arbitri liberatur, non solum jure civili, *l. 1. §. Auth. Decernit jus novum Cod. eod.* sed & Canonico, *e. Dilecti 4. §. c. Per tuas q. h. 1.* etiam si taciturnitas decem dierum intervenerit, *jur. ca. DD. in l. Cum antea C. eod.* nisi unà cum pœna adjecta sit clausula, *Mantenente compromisso;* secundum *Glos. in d. c. Dilecti in fine:* quia tunc in effectu sunt duo compromissa, unum pœnale, alterum purum, ex quo etiam soluta pœna agi potest.

2. Interdum verò nulla pœna adijcitur: & tunc contra non stantem compromisso competit actio ad interesse, *d. cap. Per tuas, ibi, at si nulla.*

3. Ubi observandum est discrimen inter jus D. Cod. & Canonicum: nam jure D. ex sententiâ arbitri, nisi pœna per stipulationem adjecta esset, aut compromissum fuisset stipulatione confirmatum, non nascebatur actio vel exceptio, quoquomodo fuisset compromissum, *l. 2. D. eod.* eò quod jure civili ex nudo pacto non detur actio. Secus obtinuit in sententiâ Judicis, ex qua nascebatur actori actio: & reo exceptio, *l. Injudicati D. de re judicata §. tot. tit. D. De except. res judicata.* Jure Codicis ex sententiâ arbitri homologata, id est expressim approbata, veluti per subscriptionem, vel saltem tacite, nimirum per silentium decem dierum, nasceitur actio & exceptio, sive pœna fuerit adjecta, sive non, *d. l. Cum antea 5. C. eod.* Quod si juratum sit compromissum, tunc etiam statim nasceitur & actio & exceptio, *l. Ne in arbitrio 4. Cod. eod.* Si juratum non sit, tunc intra decem dies ab arbitrio resilire licet, ac proinde utile erat stipulari eo jure pœnam. Ceterum Justinianus postea vetuit compromissum fieri sub juramento, *d. Auth. decernit jus novum.*

4. At jure Canonico semper & indistinctè standum est compromisso, sive fuerit homologatum, sive non; sive adjecta fuerit pœna vel per stipulationem vel per nudum pactum, secundum sententiam eorum, qui existimant

jure Pontificio ex nudo pacto dari actionem; sive non fuerit adjecta pœna, quia hoc casu, si arbitrio non stetur, competit actio ad interesse, *e. 1. §. d. c. Per tuas h. 1.* Quòd si compromissum sit utrimque juramento corroboratum, omnino servandum est, nec solutione ejus quod interest contingit liberatio, ex eoque nasceitur actio, secundum Panormit. *in d. c. Per tuas:* nisi compromissum contineat peccatum, veluti si arbiter fuerit arbitratus, ut pro beneficio detur pecunia; quo casu etiam jurato arbitrio acquiescendum non est, *e. 2. h. 1. juxta c. Non est obligatorum De R. l. in 6.*

§. III

In quos & quales compromitti possit seu debeat.

1. *Compromitti non potest in servos, neque in mulieres regulariter.*
2. *Non in excommunicatos.*
3. *Non in laicum, utique in re spirituali.*
4. 5. *In alios potest, & in ipsum quoque judicem.*

1. **C**um arbitraria redacta sint ad formam judiciorum, *l. 1. D. eod.* sicut non omnes sunt idonei ad suscipiendum judicium, ita neque omnes ad recipiendum arbitrium. Ideoque personarum delectus habendus est, eligendique, qui Canonibus aut Legibus non improbantur: prout in primis improbantur servi & mulieres, *l. Padum 7. D. eod. §. l. fin. Cod. eod.* nisi tamen mulier de jure communi vel consuetudine jurisdictionem ordinariam in subditos suos habeat, uti Abbatisa v. g. *e. Dilecti tit.* vel ex privilegio Principis, *juxta notata in cap. Super quibusdam inf. De verb. significat. l. Hoc jure §. dubius aqua D. De aqua quodid. §. estiva. Marcus Ant. Peregrin. De compromissis. q. 2. num. 38.* quod majus est, quam esse arbitrum.

2. Secundò, Furiosi, surdi, muti, *l. Sed si 0. §. 1. D. eod.* Tertiò, Minores xx. annis, *l. Cum lege 41. D. eod.*

Quarto, Excommunicati, quia tales à communione fidelium excluduntur, *e. penult. inf. De sent. excommunicat.* servata tamen moderatione de qua postea ex Conc. Constantiensi, de duobus tantum generibus excommunicatorum hodie vitandis.

3. Similiter Laicus non potest adsumi in re spirituali, *e. Contingit 8. hoc tit.* nec principaliter nec

nec incidenter, *cap. Decernimus inf. De iudiciis*. Marc. Ant. d. q. 2. n. 62. nisi adsumatur iunctim cum Clerico, ex auctoritate Iudicis Ecclesiastici, *e. Per tuas h. t. de cuius intellectu Covar. Præd. q. 34. n. 1*. Alioquin in causa quoque civili potest in laicum etiam à Clericis compromitti, *d. c. Dilecti h. t.*

4. Cæteri verò in arbitros eligi non prohibentur: & parvi refert, ingenius quis, an libertinus sit: integræ famæ sit arbiter, an ignominiosus, *d. l. Padius 7. in princ. D. eod. patet familiaritas, an filius familias, etiam in te patris; Clericus, an laicus, modo antea dicto.*

5. An autem in ipsum quoque Iudicem compromitti possit, dubitari potest, propter *l. Sed si 9. §. 2. D. eod.* Sed verius est posse, si delegato, si de ordinario Iudice agatur, *per text. in e. Cum tempora 5. c. cum olim 7. c. ex parte 10. h. t. c. Litteras 14. inf. De præsumpt. c. Nisi 21. inf. De præb. modo id fiat à partibus sponte, non autem iubente Iudice; quo sensu accipi debet, d. §. 2. l. sed si.*

§. IV.

In quot compromitti possit, & quæ Arbitrorum sit potestas.

1. Compromitti potest in unum vel plures, pari vel impari numero.
2. 3. Non ita canon, ut in casu discordia ipsi tertium adsumant.
4. In sententia ferenda oportet omnes esse præsentem.
5. Exceptio.

RECÈ compromittitur in unum vel plures, pari vel impari numero; quam vis consultus fuerit, ut impari numero adsumantur, *cap. 1. h. t. ut si non omnes, saltem major pars consentiat, cuius arbitrio stetur, ne ob mutuam dissensionem utrimque parem facile contingat arbitrium impediri, cap. 1. h. t. l. Item si unus 17. §. 6. D. eod.* Hinc si ex tribus arbitris duo condemnent in decem, & tertius in quinque, prævalebit sententia duorum, concurrentium in decem. Si verò omnes discordent, v. g. si unus condemnet in quindecim, secundus in decem, tertius in quinque, tenebit sententia de summa minori, quæ majori inest, *cap. eod. in 6. Dixi, consultus esse, ut, arbitri adsumantur, unus, tres, vel plures, sed impari numero; hoc enim consilium potius est, quam præcepti e-*

nam & in duos, quatuor, vel plures, ac pari numero, compromittere licet, *e. l. §. 3. hoc t.*

2. Nullum tamen compromissum valet, quod ita compromittitur in duos vel plures, ut in casu discordiæ ipsimet arbitri eligant tertium aliquem, vel plures, nemine nominato, *cap. Innotuit 12. §. ibi laicus Glossa h. t. tum quia, ut dicitur in d. l. Item si unus 17. §. si in duos D. eod. dissentirent fortè in illo tertio adsumendo: tum quia eligerent fortè talem, quem si prævidissent litigantes electum iri, eligi nolissent. Verum si ita fuerit in duos compromissum, ut, si dissentirent ipsi tertium adsumerent, Sempronium v. g. valet compromissum, quia in adsumendo tertio dissentire non possunt, d. §. Si in duos.*

Nec obstat, *e. Cum à nobis 13. h. t.* ubi contrarium statui videtur, nempe valere compromissum, in unum vel plures factum, ut ipsi vel per se causam definiant, vel per alios, quos ad hoc elegerint: tum quia in casu illius Cap. Legatus, in quem compromissum erat, à se ipso in eligendo dissentire non poterat. Deinde non eligerat arbitros, sed arbitratores, in quos etiam incertos compromitti potest: neque enim arbitratorum sententia ita præjudicat litigantibus, atque arbitratorum. Nam si arbitratorum sententia sit iniqua, non tenentur compromittentes ei stare, sed reducitur sententia eorum ad arbitrium boni viri: arbitratorum verò sententiæ omnino acquiescendum est, si æquum sit, siue iniquum, quod arbitrati fuerint, *l. Societatem 76. D. pro socio.*

4. Porò pluribus adsumptis arbitris, omni in sententia ferenda præsentem sint oportet: alioqui uno absente, licet alii consentiant, arbitrium non valebit, quia in omnes fuit compromissum, & potuit præsentia unius cæteros trahere in aliam sententiam, *per text. §. ibi Glossa in l. Item si unus 17. §. 2. §. ult. al. l. Si in tres D. eod. 5. Nisi adjectum esset, ut, uno vel altero absente, reliqui nihilominus procedere valeant l. non distinguemus 32. §. cum in plures 13. D. eod. aut si absens legitime requisitus, cessante legitimo impedimento, nolit interesse causæ cognitioni aut definitioni: nam tunc ex juris canonici dispositione, *in e. 2. eod. in 6.* contra Iuris civilis dispositionem, *in d. §. Si in tres, cæteri præsentem potest examinare negotium & libere definire, non minus, quam eo præsentem, nec vo-**

leate cum eis in unam sententiam convenire; ut sic absentia illius, præsentia repletur divinâ, cum faciat reputari pro præsentem, *d. c. 2. Secus constitutum in tribus iudicibus simpliciter delegatis, quia majori maturitate dantur, d. c. 2. & ibi Gloss. & Doct.*

§. V.

Super quibus compromitti possit, vel non.

1. Non potest compromitti super causa matrimonii.
2. Non super rebus spiritualibus.
3. Non ab exemptis in præjudicium exemptionis.

Compromitti in arbitros potest super qualibet causa, Canonibus aut legibus non prohibita, ne super ea compromittatur. In primis igitur, sicut non potest transigi in causa matrimonii, ita nec compromitti, *c. Ex parte ult. sup. De transact.* ob magnum animæ periculum, quod in ea causa vertitur.

2. Secundo, non potest compromitti super translatione Episcopi, vel aliis rebus spiritualibus, veluti beneficiis Ecclesiasticis, nisi id fiat auctoritate superioris, *cap. Ex parte 10. h. t. ne vitiosus ad beneficia, quæ non nisi Canonice institutione acquiri possunt, detur ingressus.*

3. Tercio, exempti & immediate subjecti summo Pontifici, absque ejus auctoritate seu licentia compromittere nequeunt, in præjudicium exemptionis, *cap. Cum tempore 5. hoc tit.* quia id vergeret in præjudicium ejusdem Pontificis, cujus potius agitur jus, quod sibi in exemptos reservavit, quam ipsorum exemptorum, Deinde etiam jure civili non potest fieri compromissum in arbitros, ubi agitur causa libertatis, quia, ut inquit Paulus J. C. *d. l. Non distinguimus 32. §. De liberali 7. D. eod.* favor libertatis est, ut majores iudices habere debeat: atque causa exemptionis magnam affinitatem habere videtur cum causa libertatis, *d. cap. Cum tempore, in verbis, contra libertatem ipsius Monasterii, & in verbis, privilegium vel indulgentia libertatis.*

An verò Prælati Ecclesiæ possit compromittere super rebus Ecclesiæ, & an tale compromissum transeat ad successorem, vide remissive apud Marantam, p. 4. *Distinct. 14. & Marcum Antonium De compromissis q. 4. in V. Res prohibita alienari.*

§. VI.

De effectu compromissi & sententiæ Arbitrorum,

1. Pendente arbitrio coram iudice agi non potest parte invita.
2. Arbitri à suscepto semel arbitrio resilire non possunt.
3. Sententia arbitrorum standum est.
4. Neque ab ea appellatur.

Arbitri potestas omnis ex ipso compromisso dependet. Non ergo quodlibet statuere arbiter poterit, nec in qualibet, nisi de qua compromissum est, & quatenus compromissura est, *l. Non distinguimus 32. §. de officio 15. D. h. tit.*

1. Semelq; in arbitros facto compromissio non potest, pendente arbitrio, causa amplius coram iudice discutii altero invito; & agere volens, exceptione pendens arbitri repellitur, *l. Si quis rem 30. D. eod.*

2. Quod si verò ipsi arbitri, semel electi & suscepto arbitrio, postea causam cognoscere & definire detrectent, potest iudex eos cogere; quia liberum quidem est ab initio arbitrium recipere, cum hæc res sit libera & soluta, & extra necessitatem iurisdictionis posita, sed ubi semel receptum fuerit arbitrium, iam officium susceptum arbitri implere tenentur, & ab hoc cogi à iudice possunt, quia ad iudicem spectat, studere, ut lites finiantur nec decipi eo oportet, qui aliquem, quasi virum bonum deceptorem inter se elegerint, *l. Labeo 3 §. tametsi D. eod.*

3. Quantum ad sententiam atinet arbitrorum, cum illi ex mutuo consensum partium assumantur, hodie standum est arbitrio, sive æquum sit sive iniquum, *c. l. c. Per suas c. Exposita h. t.* sibi que partes imputent necesse est, quod in eam vel tales compromiserint, *l. Diem proferre 27 §. fieri D. eod. l. Societatem §. fin. D. pro socio.* Et iure Codicis sive ex Constitutionibus Imp. dixi antea competere actionem & exceptionem ex sententia arbitri, expresso aut tacito decem dierum consensu à litigatoribus semel approbata, *l. 4. l. penult. Cod. eodem.* Nisi forte arbitri formam compromissi excesserint, *cap. Cum dilectus hoc tit.* aut sordibus vel gratiâ ducti sententiam tulerint, *l. ita demum D. eod.* aut non observato iudicii ordine

dine processerint arbitria enim ad iudiciorum similitudinem redacta esse diximus, l. 1. & 2. & ibi Glossa & DD. De eod.

4. Præterea à sententia arbitrii non appellatur d. l. 1. Cod. eod. nisi sit arbiter iuris, id est ex necessitate iuris adsumptus: nam ab huius sententia recte appellatur, c. Arbitris sup. De officio delegati. Et insuper locus est petitioni pœnæ si quæ fuerit adiecta, c. 4. & 9. h. t.

§ VII.

Quo pacto Arbitrorum & Arbitratorum finiatur potestas.

Finitur denique potestas arbitratorum & arbitratorum morte eorum, vel alterutro litigantium, c. Ex parte 10. h. t. quia compromissum pendet ex compromittentium voluntate, quæ voluntas morte extinguitur: nisi in compromisso utrimque hæredum facta sit mentio, c. fin. h. t. l. Diem proferre 27. §. 1. D. eod. Secus est in iudicio, quod mortuo altero litigantium transfertur in hæredem, l. Si is qui Roma 34. D. De re iudic.

Secundo, et semel per arbitrum seu arbi-

tros definita, c. Exposita 11. h. t. Et hoc casu, si contingat alterum compromittentium mori, succedit in emolumentum ac damnum, quod ex sententia provenit, eius hæres, arg. l. item 17. in princ. D. eod. Ita tamen sententiæ prolatione finitur compromissum, si de omnibus causis compromisso comprehensus arbiter vel arbitri pronuntiaverint l. Dicere al. Qualem 19. §. 1. D. h. t. nisi plures inferantur controversiæ, nihil sibi commune habentes: tunc enim illud actum videtur, ut possit pronuciari separatim, quasi plura sint compromissa, l. Quid tamen 21. in princ. & ibi Glossa ac Bart. D. eod.

Tertio lapsu termini, id est diei, in compromisso expressi, l. Si eum dies, alias, l. Quid tamen 21. §. 5. D. eod.

Quarto, semel commissa pœna, nisi adiecta fuerit clausula. Rato manente compromisso, l. Si duo 34. in fine D. eod. Denique transactione iudicio facto seu accepto, & aliis similibus

modis, & de quibus Honorius ad h. t. sub n. 34.

Finis Libri primi.

PARATITLA
SIVE
SUMMARIÆ
ET METHODICÆ EXPLICATIO
LIBRI SECUNDI
DECRETALIVM.

PRÆFATIO.

1. Ratio ordinis. 2. Obiectum huius libri.
3. Methodus & Oeconomia eiusdem.

POST QUAM libro superiori exporiturum est de fundamento totius juris Canonici, eiusdemque divisione, & in partes suas distributione ac personarum Eccle-

siasticarum (a quibus iudicia dependent, & quæ in iudiciis Ecclesiasticis intervenire debent, & l. inf. de accusat.) qualitatibus, officiis, officiorumque distinctionibus, atque aliis eodem pertinentibus, & peculiaribus rei controversæ, amicæ magis, quam per gravissimas dissensionis vel iudiciales molestias, definiendæ ac terminandæ modis, tamquam præparatis, quibusdam ad negotia Christianorū peragenda, & ad